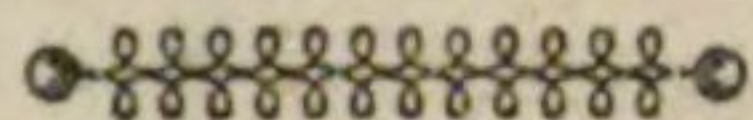

MAETSCHAPPY
DER
VLAEMSCHE
BIBLIOPHILEN.

N.º 3.

WATERBURY

AT LANSBORO

BIBLIOTHECA

OF THE

CHURCH

KRONYK

VAN

VLAENDEREN.

100 *Afdruksels zyn voor den Boekhandel bestemd.*

Kronyk

VAN

VLAENDEREN,

van 580 tot 1467.

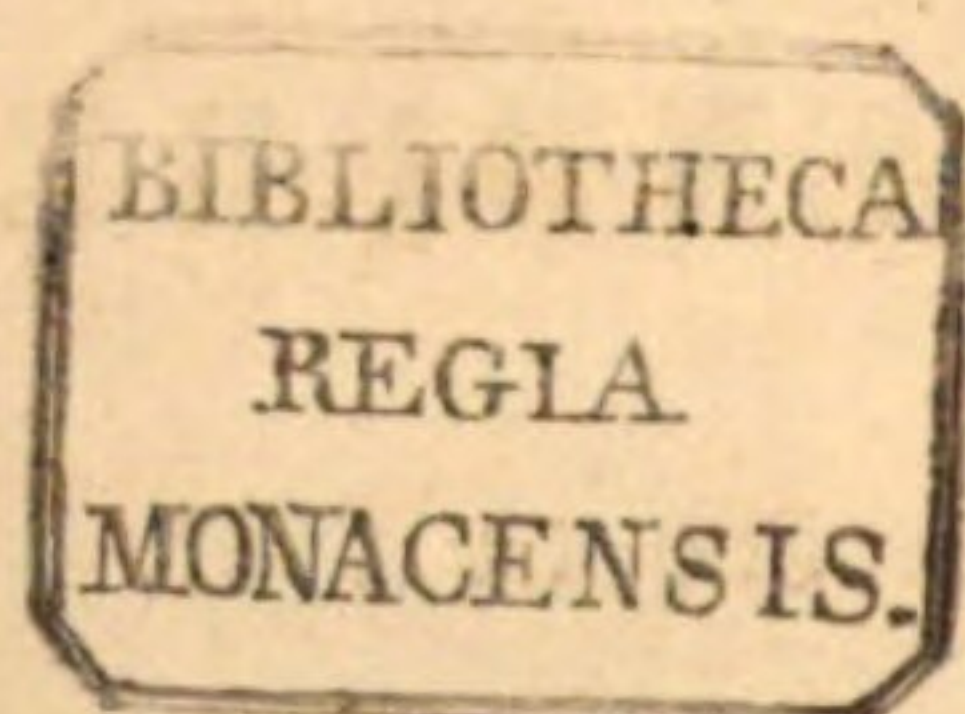
EERSTE DEEL.

GENT,

DRUKKERIJ VAN D. J. VANDERHAEGHEN-HULIN,
Onderstræct n.º 18.

1839.

ET rede klaegt men hier te lande dat men de geschiedenis van Vlaenderen, vooral gedurende het tydvak van het huis van Bourgondie, na fransche bronnen meestal bewerkt, en, dat men alleen by Froissart, Monstrelet en Comines te rade gaende, onze voorvaders dikwyls met zeer ongunstige kleuren afschildert. Zeker is het nochtans dat de opgenoemde schryvers in het algemeen met de inwendige staetsverordening onzes lands onbekend waren of wilden blyven, ten einde zich alzoo ruimer over den lof der hertogen van Bourgondie te kunnen uitwyden. Vast gaet het insgelyks dat die vorsten, dikwyls de oude voorregten, waer voor de Vlamingen zoo veel bloed vergoten hadden, miskenden en te niet wilden brengen, om alzoo eene onbeperkte magt te kunnen uitoefenen, en eenen eenparigen rege-

ringsvorm aen al de provinciën, die zy onder hunnen schepter vereenigd hadden, te kunnen opdringen.

Vlaenderen, meer dan de andere landstreken onzes vaderlands, was in het genot van uitgestrekte privilegien, daer door is het dat de hertogen van Bourgondie juist het meest met Vlaenderen in twist lagen. Wanneer dan deze iets tegen 's lands voorregten ondernamen en hunnen wil met geweld poogden uit te voeren, liepen onze voorvaders te wapen, en daer door komt het, dat, wat by de fransche schryvers als opstand en muitery wordt afgeschetst, by de onze niet anders geboekt staet dan als eene rechtvaardige verzetting des volks tegen de lichtzinnige of geweldige inbreuken der vorsten.

Om dus een regtvaardig oordeel over de vroegere gebeurtenissen te kunnen vellen, is men verpligt de oude staetsgesteltenis des lands en deszelfs voorregten en gebruiken eerst grondig te bestudeeren, om te weten van wien het ongelyk, of van den vorst of van het volk, kwam. En wat verder de daedzaken zelve aengaet, deze moet men vooral by de inlandsche schryvers opzoeken, alzoo deze ter plaetse zich bevindende, met meer kennis van zaken de gebeurtenissen konden boeken. Niemand zal kunnen betwisten, dat onder dat oogpunt beschouwd, onze vaderlandsche Kronyken, verre boven die der vreemden, den voorkeur verdienen.

Om dus hier te lande de historische studien op eene regt krachtdadige wyze te bevorderen, is er zeker geen geschikter middel dan het in het licht brengen onzer oude tot hier toe onuitgegevene gedenkstukken. Tot deze behooren talryke kronyken in de moedertaal geschreven, waerin altyd wat, en dikwyls zeer veel nieuws, te leeren is. Deze hebben eindelyk in de laetste jaren de aendacht tot zich getrokken. De verdienstelyke archivist der stad Ypre, de heer Lambin, heeft eene wezenlyke dienst

bewezen door de uitgave van twee dergelyke zeer gewigtige bronnen voor onze geschiedenis (1), en den heer professor J. De Jonghe, van Brugge, die op zich den last genomen heeft van het doen drukken der uitgebreide en allerbelangrykste *Kronyk van N. Despars*, is men geene minderen dank verschuldigd (2). De gretigheid waarmede deze werken ontvangen zyn geven ons de verzekering dat de *Kronyk van Vlaenderen*, door twee naemlooze schryvers der XVe eeuw, gevolgd door het *Dagboek der Gentsche Collatie van de jaren 1446 tot 1515*, die eerst-daegs, te Gent, door den heer A. G. B. Schayes, eerste beamte aen 's ryks archief, zal aen het licht gebragt worden, geen en minderen byval zal vinden.

Ten einde ook het hare by te dragen heeft de Maetschappy der Vlaemsche Bibliophilen besloten de onderhavige *Kronyk* te drukken. Deze uitgave geschiedt volgens een handschrift van het einde der vyftiende eeuw, in-folio, van 203 bladzyden, dat het eigendom was van den eerst ondergeteekenden doch door hem aen de Maetschappy afgestaen is.

(1) 1.º *Merkwaerdige gebeurtenissen, vooral in Vlaenderen en Brabant, en ook in de aangrenzende landstreken, van 1377 tot 1443, letterlyk gevolgd naer het oorspronkelyk en titelloos handschrift van Olivier van Dixmude, uitgegeven door J. J. Lambin. Ypre, Lambin en zoon, 1835. in-4. IV en 208 blz.*

2.º *Dits de Chronike ende genealogie van den prinsen ende graven van den Foreeste van Buc, dat heet Vlaenderlant, van 863 tot 1436, gevolgd naer het oorspronkelyk handschrift van Jan van Dixmude, uytgegeven door J. J. Lambin. Yper, Lambin en zoon, 1839. XXXIII en 393 blz. in-8.º*

(2) *Chronycke van den lande ende graefscpe van Vlaenderen, gemaect door jo.^r Nicolaes Despars, poortere ende inboorlinck der stede van Brugghe, bacelier in die rechten, van de jaeren 405 tot 1492, voor de eerste mael in het licht gegeven, door J. De Jonghe, leeraer by het athenæum te Brugge enz. Gent, Hebbelynck, 1837-1840; 4 deelen. in-8.º*

Wie men voor den schryver te houden heeft zou moeylyk aen te wyzen zyn; en de zelve onzekerheid zal blyven voortbestaen, zoo wel ten aenzien van dit opstel als van de meeste onzer Kronyken van Vlaenderen, alzoo deze stukken niet uit de pen van eenen, maer wel uit die van onderscheidene schryvers gevloeyd zyn. Voor de vroegste tydvakken ligt waerschynelyk de latynsche Kronyk door den Eerw. Heer kanonik J. J. De Smet, uitgegeven in het *Corpus Chronicorum Flandriæ* (D. I., bl. 34–260) tot grondlage van de onze en tevens ook van meer dergelyke, zoo als namelyk der *Excellente Chronike*, te Antwerpen in 1531 gedrukt, en van die van Jan van Dixmude, onlangs door den Heer Lambin aen het licht gebragt. Men verwondere zich dus niet dat deze drie Kronyken, voor wat de oudere gebeurtenissen aengaet, meestal overeenkomen.

De onze nochtans heeft, schier op elke bladzyde, verschillende lezingen, waer onder dan ook eenige van belang voorkomen. Dikwyls ook worden de zaken meer omslagtig verhaeld, zoo als onder anderen het geval is met de volgende gebeurtenissen, namelyk den oorlog der Bruggelingen, onder het beleid van Clais Sannekin, tegen Lodewyk van Nevers (1324). — Den koop der stad Mechelen door Lodewyk van Male. — Den slag te Scheut (1355). — De vervolging der Joden te Brussel. — Den slag te Beverhout en het innemen der stad Brugge. — Den slag te Roosebeke, enz.

Doch het tweede gedeelte van het door ons uitgegeven werk, bevattende omtrent geheel de regering van het huis van Bourgondie, namelyk van de jaren 1384 tot 1467, is allergewigtigst. Voor dit tydvak diende de oude latynsche kronyk niet meer tot grondlage, en hier wordt ons handschrift een oorspronkelyk opstel, dat met veel stiptheid en uitgebreidheid de gebeurtenissen verhandelt.

Men ziet gemakkelyk dat hier een tydgenoot van zaken, die hy doorgaens zelve zag, of ten minsten wel kende, spreekt. Zoo dan wordt nergens de oorlog der stad Gent tegen den hertog Philips van Bourgondie (1450-1453) met meer naeuwkeurigheid verhaeld. Nergens vindt men zulke omstandige en onpartydige aenteekeningen over dezen bloedigen kryg, welke den eersten schok aen Vlaenderens oude grondwetten toebracht, en die by de fransche schryvers met zulke valsche kleuren is afgeschilderd. De regte oorzaken der oneenigheden, en de regeringsvorm der stad Gent gedurende dit tydvak, worden hier op eene duidelyke wyze ontwikkeld.

Men weet dat de Gentenaers, door de nederlaeg te Gavere geleden, eindelyk genoodzaekt waren de voorwaarden van vrede, door den hertog sedert lang aangeboden, aen te nemen, doch minder bekend is het hoe veel moeyte het bedwingen der hoofdstad van Vlaenderen aen den vorst gekost heeft. De fransche kronyken spreken slechts met weinige woorden van de overwinningen door de Gentenaers behaeld, terwyl zy over die van den hertog breedvoerig uitwyden. Uit de door ons uitgegeven Kronyk zal het blyken dat de zege meer dan eens de Gentsche vaen bekroonde, en dat het niet is, dan na oneindig bloedvergieten, dat Philips de overhand behield. Men ziet hier insgelyks dat het gevecht te Lokeren ten nadeele des hertogs uitviel; dat de graef van Estampes, met zyne talryke bende Pikaerden, die het garnizoen van Kortryk uitmaekte, van vóór Nevele verjaegd werd; dat het slot Berchem, te Smeeribbe, op 's hertogen troepen werd ingenomen; dat een aanzienelyk getal Pikaerden in den stryd te Deftingen, by Geeraerdsbergen, sneuvelde, enz.

De eerbewyzen welke later, te Gent, by de komst van Philips plaets hadden, worden hier met eene zonderlinge omslagtigheid beschreven. Eindelyk loopt het verhael tot

over de inhulding van Karel den Stouten, die in 1467, in de hoofdstad van Vlaenderen, plaets had, en ter dezer gelegenheid wordt eene plaets ingeruimd voor de oorspronkelyke acte, waerby de bezwarende voorwaerden van het vredetractaet van Gavere worden ingetrokken.

Vooraen in ons handschrift bevindt zich een fragment van eene genealogie der koningen van Frankryk, dat wy gedacht hebben achter onze Kronyk te plaetsen.

Uit al het aengehaelde zal het genoegzaam blyken dat deze twee deelen als eene belangryke bydrage voor onze geschiedenis mogen beschouwd worden.

C. P. SERRURE.

PH.^s BLOMMAERT.

Die in die Geschichte der Menschheit von
den geistigen Fortschritten der
Welt der Menschheit, die die
Welt der Menschheit von den
Menschheit der Menschheit

Die in die Geschichte der Menschheit von
den geistigen Fortschritten der
Welt der Menschheit, die die
Welt der Menschheit von den
Menschheit der Menschheit

**Dit es de Cronike ende Genealogie van
den principalen Forestiers ende Gra-
ven van den Foreeste van Buc, dwelke
men nu ter tyd noumt Vlaendren.**

N 't jaer Ons Heeren, als men screef
V^c ende lxxx, binnen des conincs Cilprij
tyde, des groeten Lottarijs sone, Cleodo-
vus sone, dewelke Cilprij was de
dardde kersten coninc van Vrankeryke,
ende hy orloghede jeghen sinen broeder
den coninc Sygiberdt, coninc van Medts
ende van Bourgoengien; omme d'orlo-
ghe van dezen twe coninghen ende
ghebroederen, ende met hemlieden
veele edele personen van vremden lan-
den, onder dewelke was een heere
van den Castieelle van Digion, de-
welke nam sinen staet met sinen wi-
ve, vrouwe Hermegaert van Rossellion,

dewelke bevrucht was, meenende te schuwene d'orloghe voerseit, ende aldus te vaerne in 't groete Bertaingien, dwelke men nu hiet Inghelandt; ende hy comende in 't landt van Buc, dat men hiet oec *Dwoudt sonder ghenade*, nu ter tijt Vlaenderen ghenaeamt, hy vant daer eenen groeten rueze, dewelke was ghenaeamt Finaert. Dese ruese nam Salvaerds, des heeren van Digion schadt, ende hy slouch den prinche Salvarde doot. Dit vernemende, vrouwe Hermegaert vloet met eenen cnape ende met eender cameryren zeere diepe in 't vorseide foriest; daer vant so een huusekin, daerin dat een heremite woende, die genaemt was Liederic, ende by groeten anxste, ende van groeter vriezen, soe wart so moeder van harer vrucht, ende baersde eenen sone. Ende ten xl.^{ten} daghe soe doekte de vorseide heremite dat kint ende gaf hem nar hem den name Liederic; het gheviel binnen cortten daghen daer naer dat de vorseide ruese Finaert vant vrouwe Hermegaerden met harer camerieren, ende hy voerdeze beede in sijn casteel, dwelc hiet Lillesbuc, dwelke es nu Sente Morissijs-kerke te Rycelle. Vrouwe Hermegardt ende haer cameryere diendden desen rueze Finaert, ende Finaerdt hildtse reinlic ende tamelijc in de ghewaden met cleenen dienste. Liederijc, de vorseide heremite, hy hilt den jonghen Liederic tot diesmale dat hy bet hadde van audden dan VII.^{der} jaren. Het gheviel in 't jaer Ons Heeren V^c ende lxxxix, dat Inghelssche dienaers van den coninc van Inghelandt quamen van Dornike, omme te treckene in Inghelandt, ende sy vonden vorseiden jonghen Liederijc in haren weghe, ende by den conscente van den voernoemden heremite Liederijc, sinen petrin, sy voerdenen met hemlieden in Inghelandt, ende daer woende hy bet dan XVI jaer, in sconincx hof van Inghelandt. Dese Liederic was vrome van persone, grof ende starc; in 's conincs hof en was

niemant sijns ghelyke van schermene, van den steenen te worpene, van worstelene, van varre te springene, ende in allen faiten van wapenen subtyl, behendich, ende uutmene; ende by der groeter fame ende name die hy overal vercreech ghebuerdet, dattene Graciana des coninx dochtere van Inghelandt wardt verminnende, ende stal hare by nachte uut harer slaepcameren, ende quam ten logiste van den vorseiden jonghen Liederijc, ende lach by hem, ende ward van hem bevrucht. Liederijc dat vernemende, by den rade van Gracianen, hy vloe uut Inghelandt, ende keerde wedere in 't landt van Buc, daer hy gheboren was, ende wandelde soe langhe in de wildernessen van Buc, soe dat hy ten hende quam tote Liederyke, den heremite, sinen vorseiden petrin, dewelke heremite ghinc al in 't langhe vertellen Liederyke, hoe dat dese ruese Finaert van Lillesbuc hadde vermordt den heere Salvaerdt van Digioen, ende sinen schadt ghenomen, ende hoe dat vrouwe Hermegaert, sijn vrouwe moedere, van anxste ende vriezen die so hadde, hem baersde ende ter weerelt brochte vore haren tijdt. Dese Liederic dit aenhoerende swoer dat hy sijnder vrouwe moeder lossen soude uut den castielle van Lillesbuc, ende in wraken van sijns vaders doede, den vorseiden ruese Finaert bevechten ende dooet slaen, alsoe hy oec daer nar dede, want hy ghinc voer 't casteel van Lillesbuc, bevacht den vorseiden ruese Finaert, ende wrekende de doot van den goede prinche Salvaerdt, sinen vadre, slouchene doot, ghecreech den castieel, met al den goede dat dese tyrant hadde vercreghen, met fortsen, van den armen lieden van Buc, ende oec met mordene, ende met roevene; ende daer vant Liederic op den vorseiden castiel van Lillesbuc eene eerbare vrouwe, vrouwe Hermegaert van Rossellion, sijnder moeder, ende sy te gader sprekende met groeter waerdichheyt, die hy

hare dede, elc vertrac sine ghevaernesse, ende sijn avontuere die hem overghegaen was. Die van Buc verhoerende hoe dat dese felle rueze Finaerdt van Liederyke verslegghen was, ende hoe dat Liederic zyne vrouwe moedere verlost hadde, sy quamen met groeter menichten tot hem, met ghyften hem presenterende, ende vriendelijc biddende dat hy wilde haerlieder bestier, ende haerlieder beschermer sijn jeghen de roevers, ende sy beloven Liederyke jaerlijcx te ghevene den achsten penninc van haren goede, want sy hadden moeten by fortsen jaerlijcx gheven Finarde den rueze den vierden penninc van haren goede, ende van al dat de roevers roefden in 't landt van Buc daer aff gaven sy Finaerde terdde. Liederic dit hoerende belovede den volcke by sijnder trouwe dlant vry te makene, soe dat elc man soude moghen vry, ende sonder sorghe varen, ende kieren door dlant van Buc, sonder meer gheroeft te sine, de roevers te vanghene, aen boemen te hanghene, ende uuten lande te verdrivene.

IN 't jaer Ons Heeren VIe ende xvi, binnen des paus Deusdedit tyde, ende des keyzers Eraclius, ende des conincx Lottharijs van Vrankerijc, Hilpricx sone, tyden, soe was Ydonea des vorseidts conincx Lottharijs dochtere ontschaect van haren magh ende neve den prinche van Poytiers, ende van sinen hulpers, dwelc waren Gwitaert, de heere van Partenay, ende Maderant, de heere van Bourgonnien, ende dese voerdense in 't land van Buc, tusschen Dornike ende Lillezbuc, ende dus wordden dese drye heeren twistende, ende parlementende, soe dat sy daer d'een den anderen doot sloughen. Vrouwe Ydonea dit merkende, ende versierende, ontvloet, ende ontstal hare van daer, ende voer met haren waghene met drye camerieren te bosschewaert in, ende Liederic

jaghende alsdoen, in 't vorseide bossch, vant den waghen met den vier joncffrouwen, dewelke alle zeere bitterlyke saten ende wienden. Liederic groette vriendelic de joncffrouwen, ende want hyze aldus vant bevanghen met rouwen, uut compassien ende medelyden noedde hemlieden met hem te treckene in sijn castiel, ende want hyse moede sach, ende van varren comen presentheerdese te herberghene tot der tijt dat sy gherust soudensijn, doende hemlieden alle de chier, liefde ende eere die hy conste ende mochte, ende hy vraghde Ydoneam wye dat soe ware, ende van wanen dat sy quamen, aldus dolende in dit wilde foriest, ende waer dat sy wilden wesen. Idonea die verboden hadde den waghenare ende haren camerieren, dat sy niet segghen en souden wie soe waere, noch van harer avontueren vertellen, verantwoordde Liederyke, dat soe uut Vrankerijc comen ware, ende in meeninghen te treckene in groete Bertaengien, dwelc nu Inghelant hiet, ende dat haer gheselschap dwelc haer gheleet soude hebben, weder waer ghekiert in Vrankeryke, ende Ydonea vraghde Liedericke oft soe hem soude moghen bliven dienende, want soe ware in propoeste ende in meeninghen nemmermeer te haren lande weder te kierne, ende Liederic verstaende Ydonen meeninghe, ende dat soe edel was van gheslachte ende afcomsten, sonder nochtan te wetene wie hare vader oft moeder ware, namse tot eene wetteliken wive, ende hy hadde by hare xv cnapelin kindere, ende drye dochteren te xj drachten, binnen xij jaren. Ende binnen al desen tyde soe ne conste Liederijc noyt verwerven aen Ydonen, dat soe hem hadde willen segghen, wie dat hare vader oft moeder ware, anders dan dat soe waere van edelen gheslachte.

IN 't jaer Ons Heeren VIe ende xxxij ghevielt dat de coninc van Vrankerijc Lottaris jaghede eenen witten hert drye daghen ende drye nachten lanc, volghende eenparlijc desen hert. De hert wert altoes loepende noertwert, soe dat hy quam tot in 't foriest van Buc, ende de vorseide coninc altoes volghende, hadde alle sijn volc verloren, ende achtergelaten, dolende nar desen witten hert. Het gheviel by avontueren, alsoe 't God woude, dat Liederic was in 't foriest met sinen knechten jaghen, vernam den vorseiden witten hert, blies sinen horen, liet sijn honden volghen, ende vinc desen witten hert, ende de coninc Lottarijs hoerende de stemmen van den jaghers ende dludt van den hoorne, volghde den lude, ende quam alsoe rydende, met een hoorne om sinen hals, met eene zeer costelyken zwerde gegordt, ende met eenen jaghesprie, in sijn hant, aldaer Liederijc den hert gevelt hadde. Hy groette Liederyke, ende al sijn gheselschip, ende vertrac, hoe dat hy drye daghen, ende drye nachte van Soyssoen naer den witten hert ghejaght hadde, ende hoe dat al sijn gheselschip jaghende van hem verdoelt ware. Liederic en wiste niet dat het de coninc Lottaris was, mar hem dochte wel dat het een edelman ware, ende bydien bat hem, met hem te treckene in sijn castiel, ende daer sijn ruste te nemene, twe oft drye daghe, ende alsoe den hert te helpen eten, met gheneuchten, ende met sollace, dwelc de coninc consentheerde ende dede; Ydonea halp de spyse berieden, ende men makede van den hert diverssche gherechten, ghesoden, ghebacken, ende ghebraden, ende Liederic beval sinen kinderen hare beste cleederen an te doene; de cleederen van den sonen waren an de luchter syde van baldekine, ende an de rechte syde van ruwen groven lakene, ende Liederic selve hadde an, eenen ruwen tabbart van groven lakene, ende sijn drye dochterkins hadden ane

cleederen van dierbaren baldekine. De coninc vraghde Liederike wien dat dese kinderen toebehoerden, ende waeromme dat de knechten ondersneden clederen droughen, ende dbeste laken op de luchtere zyde, dwelcke bet ghevought hadde op de rechte zyde. Liederijc antworde den coninc, segghende, dat het al sijn kinderen waren, ende midts dat zy van haerlieder moeder weghe edelre waren dan hy, de welke wut Vrankeryke gheboren was, daeromme draghen zy, op de luchter zyde, costelic ende dierbaer laken, ende ic die niet en ben dan een ruut forestier draghe ruut ende grof laken. Als de spyse was beriedt, men dede den coninc sitten, ende de kinderen dienden, ende brochten de gherechten, dewelcke Ydonea met haren camerieren hadde beriet. Ydonea dede haer beste cleedere an, ende soe in de camere comende, wart gheware dat de coninc haer vadre daer was, ende van schaemten, soe ghinc te harer slaepcameren, ende ghinc ligghen te bedde, ende de coninc Lottarijs merkende hoe dat Ydonea stappans wech ghinc, als su hem versien hadde, hem verwonderde des sunderlinghe zeere, ende hy vraghde Liederyke oft het sijn wijf ware, ende moeder van al dien kinderen, vraghde hoe dat su hiete, ende van haren gheslachte. Liederic verantworde den coninc ende seide, dat hare name ware Ydonea, mar wiens dochtere dat su was, ende van wat gheslachte dat so ware oft uut wat steeden, binnen xvij jaren dat so sijn wijf gheweest hadde, soe ne const hy 't noyt van hare gheweten, sonder dat su hem wel gheseit hadde, dat su edel ware ende gheboren uut Vrankeryke. Doen sprac de coninc, sonder twiffel: « Nu hoere ic wel, dat het es Ydonea, min dochtere, dewelke van den grave van Poytiers, haren neve ontscaect was, ende te Dornike ghevoert, daer hy ghequetst was, ende corttelinghe daer nar starf. Sijn dese kinderen mijnder dochter Ydonea,

soe concenteric u mijnder dochter tot eene wettelycken wive.» Liederijc wart zeere verwondert in 't gheent dat hy hoert ende siet, ende de coninc stont op van der tafelen, nam Liederyke, ende ghinghen tot Ydonen slaepcamere; su stont op van haren bedde, ende viel haren vader den coninc Lottarijs te voeten, zeere bitterlyken, al wienende, ende bat hem om ghenade, ende su vertrac hem alle hare avontueren, ende gheschienenessen van den grave van Poytiers, haren neve, hoe dat hy hare ontschakede; ende van sinen neven Gwitarde, ende Maderante, ende hoe dat su by noede hemlieden ontfloe, in 't foriest van Buc, met haren waghene, ende hoe datse Liederic vant, ende zeere heerlyken onthaelde, ende hoe dat su bet dan xvj jaer by hem daer ghesijn hadde, ende te xj drachten hem ghedreghen xvij kindere, te wetene: xv sonen ende drye dochteren. De coninc Lottarijs nar dat hy v daghe, met Liederyke ende met Ydonea, sijnder dochter, ghesijn hadde, soe voer hy te Parijs wart, Liederijc ende Ydonea met hem, met vij van den meesten cnapeline kinderen; ende de coninc ontboet te Dornike someghen van den poorters, met hem te Parijs te treckene, alsoe sy oec daden, ende dede de coninc houden te Parijs eene groete fieste, ende eene brulocht van Liederyke ende van Ydonea; ende sy wordden groetelyke verghift. De coninc gaf Liederyke, ende sinen kinderen, alle de steden, ende sloten, ende dlandt, al van Sommenoble, dwelc nu es Amiens, al tot der nordtzyde; ende de coninc laste ende beval Liederyke, dat hy de dieven ende roevers, ende de mordenars alle soude doen hanghen, aen de boemen, alsoe wel de meeste, als de minste, ende de ryke, als de mate, ende dat hy niemanne sparen en soude, om groetheit, noch om moghentheyte, dwelc hy wel dede ende vulquam, want omme dat sijn oudste sone Jozeram nam eender armer weduwen eene paender fruyts, sonder

betalen, ende dese arme weduwe blivende verbeydende voer Liederijcx castiel, al den dach dore om haer gelt te ontfane van Jozeramme, als meenende daermet spyse te coepene ende binnen dier wyle soe starf haer joncste kint, uut ghebreke ende van honghere; des anderen daghs so quam dese arme weduwe widder omme haer gelt, ende Jozeram en gaf hare niet, su claghdet Liederyke hoe haer kint ghestorven was, omme dat su sdaghes te voren te langhe ghemarret hadde, voer 't castiel. Liederic voerde sinen oudsten sone Jozeram te Dornike, ende hy dedene aen de galghe hanghen. Liederijc hadde jeghen sinen zwier groet orloghe, omme de doot van Jozeramme, mar het gheviel dat voer Parijs quamen wel lxxx^m Sarrasinen, ende ten versouke van coninc Lottarijs rade, was de pays ghemaect, ende de forestier Liederic was versocht om in Vrankerijc te comene voer Parijs, daer de Sarrasinen veele schaden ende ongheriefs ghedaen hadden, ende hy hadde hem daer so vromelijc, soe dat hy by dien wederquam ter vrientschepe van den coninc, sinen zwier; daer bleeven Sarrasinen een groet ghedieel ende dander vrouwen in Spaengien danen dat sy comen waren.

IN 't jaer Ons Heeren VIe ende xxxix, de forestier Liederic nar de doot van sinen zwier, den coninc Lottarijs, soe bat hy den coninc Dagobiert, sinen zwaghere, als dat hy hem senden wilde, in Vlaenderen eenighen bischop, die de felle ongeloevighe Vlaminghen prediken soude dat kersten gheloeve, ende daeromme de coninc Dagobiert sende in Vlaenderen Sente Eloye, dewelke al Vlaenderen dore predicte op den zee kant, ende dede veele mirakelen, soe dat hy by exemplen sijns heylichs levens, ende by der gracen Gods meest bekierde al Vlaenderen ten heylighen kerstenen gheloeve. Hy woende

in Brughstoc, ende was gheherbercht, daer nu Sent Amantskerke staet; hy stichtede Sente Salvatoerskerke in de eere van Onser Vrouwen, ende van Sente Wulfrande, ende hy stichte in Oudenburch Onser Vrouwenkerke, ende meer andere kerken in Vlaenderen, ende omme dat hy Vlaenderen bekierde soe es hy ons apostel, ende heeft daeromme met ons twe mesdaghen in 't jaer, ende al noch te lande waert in, soe houdt men in veele steeden Sente Loysgulde.

Es te wetene, dat Liederic hadde by Ydonea, des conincx Lottarijs dochtere, xv sonen; eerst Jozeram, die te Dornike gehanghen was, om de paendere, met den fruyte, die hy eender armer weduwen ghenomen hadde; Anthonijs, forestier van Buc, na sinen vader Liederic; Bosschaert, grave van Luevene; Baudewin, heere van Sommenoble, dat men, nu ter tijdt, Amyens heet; Aliames, heere van Noble, dwelc, nu ter tijdt, heet Atrecht; Lyoneel, heere van Vermandoys; Gale-randt, heere van Nigelle; Morissis, heere van Lillesbuc, dat es nu, ter tijdt, ghe-naemt Rycelle, ende van den Castielle, soe es nu ter tijdt ghemaect Sente Morissiuskerke van Rycelle; Bauduwijn, heere van der Riviere, dat nu hiet Duway; Magnifier, heere van Harien; Sabedin, heere van Sichis, dat nu ter tijdt heet Sente Omaers; Monfroit, heere van Blandin, dwelc nu ter tijdt heet Ghendt; Ganimedes, heere van Brughstoc, dat nu Brugghe heet; Baudiames, heere van Haerlebeke; de jonghe Liederic bleef in eenen wijck voer Parijs verslegghen van den Wandelen, ende van den Westgoten. Nota, dat dese Liederic hadde by Graciana des conincx dochter van Inghe-landt, als hy jonc was eenen bastardt, gehieten Nameloen, denwelken soe Liederyke sendde, als hy omtrent x jaer houdt was, ende hy was menich jaer prinche in Neustrem, dat nu ter tijdt Normandyen heet. Als Liederijc dat felle Vlaenderlandt gheregiert hadde, by den consente van

den coninc Lottarijs, den coninc Daghobert, den coninc Clodoveus, den coninc Clottariis, den coninc Diederic, den coninc Hilderic, ende binnen des conincx Diedericx tyden, die monic ghesijn hadde, hy makede orloghe jeghen den ouden Liederic, ende wart Liederic van hem verslaghen, voor de steeden van Noble, dat is Amyens, want de coninc Diederic wilde hebben Amyens ende Vermendoys, dwelc de groete Lottarijs gegeven hadde Liederyke ende sinen kinderen, die hy hadde by Ydonea, des conincx Lottarijs dochtere. Anthonijs de oudste sone van Liederyke dede sinen vader ter eerden doen in 't casteel van Ayre, in 't jaer Ons Heeren VJ^c ende lxxxvj.

ANTHONIJS, de oudste sone van Liederyke, was prince ende forestier van Vlaenderen, ende hy regneerde xvij^{der} jaren. In sinen tyde, quamen de Hunen, de Wandelen, ende de Alanen, ende bedorven een groet ghedeel van Vrankerike, ende sy quamen in Brabant, ende oec in Vlaenderen, versloughen 't folc, ende leverden 't al ten zweerde, dat jeghen hemlieden quam, ende deze Anthonijs bleef verslegghen van desen ongheloveghen heydenen honden, ende alle sijn kindere, ende oec dat meeste deel van sinen broeders, in 't jaer VIJ^c ende iiij; ende Vlaenderen bediede weder op Bosscharde, Anthonijs des forestiers broedere, ende wart Vlaenderen weder zeere wilt, ende ombewoent, mits der schaden van desen orloghe vorseit.

BOSSCHAERDT, des forestiers Anthonijs broedere, dede sone van den iersten Liederyke van Lillesbuc, was een vroem ruddere van wapene; hy verwan eenen rudder, gheheten Baraybant, de welke woende in een kastiel, dat men hiet Montgardin, ende legghet by Luevene, ende daer staet nu ter tijdt de steede van Hougarden, ende Bosschaert, nar de doot van den reuze

Baraybant, besat selve dien castiel, ende willen eenighe segghen, dat nar den name van dien vorseide reuze Baraybant, dlant ghehieten es Brabant, ende dese Bosschaerdt was woenachtich te Luevene, ende hiet prinche van Luevene. Dese Bosschaert hadde eenen vromen prinche, t'eenen sone ghe-naemt Esthoreyt, de welke oec was prinche van Luevene, nar sijns vaders overlyden, mar omme de vrieze van den heydenen hy vertrac uut Brabant, ende ghinc ligghen op den castiel te Haerlebeeke, nar dat de Wandelen ende de Hunen Kuelne ende Brabant ghewonnen, ende bedorven hadden. In 't jaer VIJ^e ende xxxvij Karle Martel, des cleene Puppins Angizius sone, was regent van Vrankeryke, ende alsoe visentheerde hy diverssche wilde ende bedorven landen, comende in 't foriest van Lillesbuc oft Vlaenderen, met sinen oudsten sone Puppyn, ende met Gheraerde van Rossellion, quamen in 't castiel van Haerlebeke, daer de oude ende vrome patroen Estorheyte was, met sinen kinde den jonghen Liederijc, ende omme dat Estorheyte, een edel ende een vroem ruddere van wapen ghesijn hadde, in sinen jonghen daghen, daeromme bevalen Karel Martel ende Puppyn sijn sone, den jonghen Liederijc metgaders sinen vader Hestorheyte, dat foriest van Buc oft Vlaenderen te verwaerne, jeghen roevers ende mordernars, die te hanghene, te punierene, ende dlandt te suverene.

IN 't jaer Ons Heeren VIJ^e ende xcij, binnen des groeten Karels tyden, regnerende de Paus Leo, ende de keyzer Constantinus, Liederic van Haerlebeke, Esthoreyts sone, Bosschaerts sone, die heere von Luevene was, des Liederijcs van Lillesbuc derdde sone. Dese Liederijc van Haerlebeke was van den groeten coninc Karel ghe-maect forestier ende prinche van den forieste van Buc oft Vlaenderen, ende hy vant dat landt zeere wilt, van

busschen, vul van roevers, ende van mordenaers. De coninc Kaerle de Groete dede moneken comen, die dat kersten gheloeve daer predeken soudē, omme 't folc te bekierne. Dese Liederic van Haerlebeeke suverde dland van Buc, dats Vlaenderen, van den roevers, dieven, ende mordenaers, ende deedse alle an boemen hanghen. Hy regneerde onder den coninc Kaerle den Groeten, onder den coninc Lodewijc den Goederthieren, hy was de dardde forestier van Vlaenderen, hy stichte de canezye te Haerlebeeke, ende leeght daer begraven, hy regneerde xliij jaer, ende hy starf in 't jaer Ons Heeren VIIJ^c ende xxxvij.

INGHEL RAM, sone Liederijcx van Haerlebeeke, regneerde als forestier in Vlaenderen xvij jaer onder den goederthieren coninc Lodewijc, ende onder Karlen den Caluwe, denwelken dat hy manschap dede van den foreste van Vlaenderen. Dese Inghelram dede in Vlaenderen vele steden, jeghenoden ende dorpen maken op beken, ende daer goet winnende landt lach, ende hy dede selve te sinen behouf vele goedts winnende landts maken, ende oec sijn sone Andacre. Hy starf in 't jaer Ons Heeren VIIJ^c ende lij ende leeght te Haerlebeke begraven, by sinen vader.

ANDACRE, Inghelrams sone, regneerde als forestier in Vlaenderen x jaer, onder Karlen den Caluwe, coninc Vrankeryke, hy orlovede ende concentheerde, soe wye in Vlaenderen bossch vellen wilde, ende te winnende lande bringhen, dat het sijn soude sijn, ende daeromme quamen uut vremden landen vele lieden in Vlaenderen, dewelke vele lands wonnen, ende bedeghen zeere ryke, ende waren vry in Vlaenderen, besittende vry al 't landt, dat sy te drichte ghewonnen hadden; hy starf in 't jaer Ons Heeren VIIJ^c ende lxij, ende legghet te Haerlebeeke by sinen vader.

BAUDEN de Yserin, Andakers sone, de seste ende de achterste forestier van Vlaenderen, hy verwoen vele heydenen, hy halp den coninc Lodewijc de Goederthieren winnen Constantinoble ende Andronoble, daer hy vele yeeren onder de kersten behaelde, ende in 't jaer VIIJ^c ende lxiiij comende van Constantinoble te Vrankeryke waert, soe vant dese Boudin Yserin de schoene Judith, conincx Karels Caluwen dochtere te Senlys, met der sustere van den coninc Lodewijc vorseit, derwelker Judith de vorseide Boudin ontschakede, ende voerdese op sijn borch te Brughstoc, in Vlaenderen, ende hy hadde by hare ij cnapeline kinderen, d'een Kaerle, die te sinen xij jaren starf, ende Bouwen de Caluwe. Dit verhoerede de coninc Karle de Caluwe, haer vadere, hy vergaderde te Parijs een groet here, ende hy quam neder tot Atrecht omme Boudene met orlogen te schoffierene, ende buten Atrecht by sente Loysberge, soe schoffierde Bouden Yserin de Franssoizen, ende de coninc wart daer ghewont, soe dat hy by noede vloet te Parijs, ende des jaers daer naer sende de coninc Karle de Caluwe Ancelmus, den bisschob van Riemen, met vele der edelsten van der croene in Vlaenderen, omme Boudin d'Yserin ende Judith te verwatene, naer eene decretael, by Gregorius te Parijs gheordineert, jeghen de ontschakers; ende de bisscop meende te vermalendye al dlandt van Vlaenderen. Boudin d'Yserin dit verhoerende, hy trac den vorseiden bisschop te ghemoete oedmoedelyken biddende, dat hy hem dies verdraghen wilde, mar de Franssoysen sloughen stappans op Boudine, ende op sijn volc, mar Boudin Yserin met sinen volke, dat hy daer met hem hadde, verslouch de Franssoysen, vinc se, ende maecte se vluchtich; daer bleef verslegghen dese vorseide bisschop Ancelmus. Dit verhoerende de coninc Karel de Caluwe, van Boudins vromicheyt, ende oec merkende dat Boudin hadde by

Judith sijnder dochtere twe cnapelen kindere, hiet tracteeren om een bestant van eenen jare, dwelc alsoe wart gheconsentheert en an beeden zyden, ende binnen den tyden van den bestande, soe voeren Boudin Yserin, ende Judith te Roeme tot den paus Nicolaus, diese biede absolveerde en trauwede, ende sende de paus needre ij cardinale tot den coninc, bevelende ende ghebiedende dat hy in dat huwelic soude consentheren. De coninc hoerende des paus meeninghe by rade van den ij cardinalen, ontboet Boudijn Yserin ende Judith sijnder dochtere, dat zy te Parijs comen soudent, by letteren van zekerheden ende van sauconduite. Boudin en Judith commende te Parijs waren wel ontfaen, ende Karle de Caluwe, haer vadere, ordeneerde eene rykelyke feeste te Aussare in de stede, dewelke viij daghen lanc geduerde, ende in die feeste hy makede Boudin Yserin, grave van Vlaenderen, ende alsoe began 't graveschip van Vlaenderen, ende hy dede hem gheven den lichame van van Sente Donaes, confessoer ende aerdtbisschop van Riemen. Boudin dede desen heyligen lichame bringhen in de burch te Brugghe, ende dede daer breken een cleene capellekin van Onser Vrouwen, dewelke Liederic van Haerlebeke hadde ghedaen maken; hy dede dit capellekin meerderen, ende voutheeren alsoe men nu den choer in de burch te Brugghe daghelijcx sien mach, gaf daer ende stelde Sent Donaes lichame, ende stelder monneken, die de vij ghetijden doen soudent, ende hy dede den steen maken van der vanghenessen, ende d'oude scepenenhuus, dwelke binnen 's graven Lodewijcs tyden van Male te broken was, in 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende lxxvij, ende daernaer hermaect, alsoe men nu des daghs sien mach. Hy regneerde als grave xvj jaer, starf in 't jaer VIIIJ ende lxxxj, ende leght begraven te Sente Bertins.

BODIN de Caluwe, Boudin Yserins sone, dese vorseiden Boudin Yserin ierste grave van Vlaenderen hiet Boudin de Yzerin, om dat hy ende sijn paert daghe-lijcx ghewapent waren. Sijn sone, Boudin de Caluwe, was de tweeste grave van Vlaenderen, ende regneerde xxxix jaer, onder viij coninghen van Vrankeryke, denwelken hy alle manschip dede, te weten: Lodewyke, Boudene, metten schoenen baerde, sinen oem, die Judiths broeder was, ende onder sine twe rechtzwers, bastarde van sinen vorseiden oem Karlemanne, ende Lodewyke, ende onder den coninc Hughe, den voght van den Sotten Karle, ende onder Otten, den anderen voght, ende onder sinen rechtzwier Kaerlen den Sotten, des conincx Lodewijcx wettelyke sone, ende onder den coninc Robrecht, ende onder den coninc Rodulfus. Deze grave Bouwin hadde te wive Eltruden, de dochtere van Egfriedt, Adelwaerds sconincx van Ingelandt sone, ende sy hadden te gadere den groeten ende schoenen ende stouten Arnodt, dewelke dede maken den cloester te Blandin, dat men nu ter tijd heet te Sente Pieters te Gendt. Hy levede zeere langhe, ende met groeten payse; hy starf in 'tjaer Ons Heeren IXe ende xvij, 's anderdaghs, nar xij dach; hy leghet begraven te Sente Pieters te Gendt.

ARNOUDT de Oude, maer als hy jonc was doen hiet men hem de Groete ende Schoene Arnoudt; hy was de dardde grave van Vlaenderen, hy regneerde xxxvij jaer, hy verjaghede de Hunen ende de Wandelen. Deze Arnoudt ordineerde xij provende te Sent Donaes, ende hy stelder canoneken reguliere, ende gaf hemlieden de thiende van Wijtshaghen; hy dede manschip den coninc Rodulfus, ende den coninc Lodewyke overzie. Dese Arnoudt starf in 'tjaer Ons Heeren IXe ende lvij, ende leghet begraven te Sente Pieters te Gendt.

BOUDIN de Jonghe, sone van Arnoudt den Ouden, was de vierde grave van Vlaenderen, hadde te wive vrouwe Machtilt, shertoghen Hermans dochter van Sassen; dese Boudin regneerde iij jaer in Vlaenderen, binnen der tijd dat sijn vader noch levede, om dat sijn vader zeere out was van jaren, ende onmoghende. Dese Boudin dede vele dueghden ende proffijts den lande van Vlaenderen; hy ordeneerde steden, ende die dede hy bevesten, ende bemuren, als Ypere, Berghen, Duunkerke, Brugborch, Cassel, Dixmude, Roesselare, ende Cortryke ende meer andere steden, ende hy gaf hemlieden vryheden, ende omme dat men in Vlaenderen niet vele gelts en hadde, daeromme ordeneerde hy de comanschepe te stane op permutatie, dats in barteren oft wisselen, dat een dinc, om een andere; dese grave was seere devoet ende hy en regneerde niet langhe naer sijns vaders doot, ende starf van den pocken op den Nieudach, ende Machtilt sijn wijf, naer d'overlyden van hem, nam te manne Godevarde den hertoghe van Eenham, waer by dat so hadde iij sonen, te weten: Gocelijn, Godevarde en Enceline, ende regierde Vlaenderen vj jaer, omme dat Arnoudt haer sone te jono was.

ARNOUDT de Jonghe, sone van Bouden den Jonghen, hy was de vijfste grave van Vlaenderen, hy hadde te wive Suzannen, des conincx Berrengiers dochtere van Lombardyen, ende hy wan an hare den vromen prinche Boudewine metten Schoene baerde; hy regierde Vlaenderen xvij jaer, onder twe coninghen van Vrankeryke, Lottarijs sconincx Lodewijcs sone, ende oec onder den coninc Lodewijck, des vorseiden conincx Lotterijs sone; dese grave Arnoudt starf in 't jaer Ons Heeren IXe ende lxxxix, ende leght te Sente Pieters te Gendt.

BOUWYN, metten den Schoene Baerde, was een zeere schoene, edel en vroem man, starc ende onvervaert, ende hy hadde te wive Ogiven, shertoghen Ghyzelbrechts dochter van Lutsenborch; dese Ogive hadde vive edele ende moghende heeren te broederen, te weten: Adelbert, den bisschop van Mets, in Loraynen; Heynric, hertoghe in Beyeren; Frederijc, hertoghe van Loraine; Diederijc, grave van Lutsenborch; ende Ghiselbrecht den grave van Salines. Dese vorseide grave Boudin hadde by deser edelre vrouwen Boudene van Rycele, hy ordi-neerde eerst in Vlaenderen dat ridderschap, ende hy stelde, in steden ende in dorpen, wyse ende eerbare lieden, scepenen, ende raedsheeren, ende schoutheten, ende als hy Vlaenderen wel xlvij jaer lanc gheregiert hadde, met groeten payse onder iiij coninghen van Vran-kerijke, te wetene: Lodewyke, conincx Lottarijs sone, onder den grave van Parijs Hughen Cappet, die ter croene met schalcheeden ende met quaden liste quam, ende onder den coninc Robbiert, Hughe Cappets sone, ende onder den coninc Heynric, sinen sone, ende starf als men screef Ons Heeren jaren M ende xxxv, ende was begraven in den cloester t'Sente Pieters te Gendt.

BOUWEN van Rycelle, Bouwens sone metten Schoene Barde; hy was de vij grave van Vlaenderen ende was ghe-naemt de Goederthiere, hy regeerde xxxij jaer, hy dede de stede van Rycelle bemueren, ende hy stichte aldaer Sente Pieters Kanezye, hy was een wijs ende een vroem man van wapenen, ende hy hadde te wive Adelyen, des conincx Robbrechts dochtere van Vrankeryke, by der welker hy hadde twe sonen, Bouwene van Mons, ende Robbrechte den Vrieze, ende drye dochteren, de eene was ghe-naemt Machthilt, ende die hadde te manne Willem van Normandyen, dewelke Inghelandt metten

zwerde wan, ende wart gheweldich coninc van Inghe-
lant. Dese Bouwin ghecreech de heerschapie van Nor-
mandyen ende dat hertoghschip van Eenham, ende
't graveschip van Aelst, in prejudicien van den keyser
Heinric, als waeromme de keyser dit verhoerende quam
in Vlaenderen, wel met xl^m mannen, doer Henegauwe
tot Sent Omars, omme den grave Bouwin te bevechtene,
ende het gheviel dat Robbrecht de Vrieze, binnen dier
wyle, dat de keyzer in Vlaenderen comen soude, omme
te varene te Sent Omaers, ende aldaer sinen vader te
bevechtene, doe wan Robbrecht dlandt van Walgheren,
ende de keyser dat verhorende, dede comen uut Lotryke
xx^m manne, dewelke haestelyke quamen tot der Arken,
by Sent Omaers, daer de keyser ghelegghen hadde bet
dan vij weken, ende aldus was de keyser starc wel lx
duzent mannen, ende hy meende te hebbene den Cassel-
berch ende alsoe voort te vercrighene al Vlaenderen. Dit
vernemende Robbrecht de Vrieze, hy riet sinen vader
den grave Bouwin, dat men by daghe ende by nachte,
soe wat dat costen soude, den Nieuwendijc soudon doen
maken, denwelken binnen iij daghen en binnen iij
nachten wel iij milen verre ghedolven was, ende op
eenen nacht meende de keyser Heinric Kassele te beleg-
ghene, ende daer ten Nieuwendyke quam de grave Bou-
wijn en sijn sone Robbrecht de Vrieze met xviii^m man-
nen den keyser te ghemoete, daer viel een zeere vrie-
selic strijt, soe dat van skeysers volke versmorden bet
dan ix duzent lieden, ende verslegghen bet dan xij^m;
ende de keyser Heinric overmerkende 't verlies van sinen
volke, ende hoe dat de edelste van sinen heere in den
Nieuwendijck alle laghen versmoerdt, werdt in hem
selven geschoffiert, ende beschaemt, ende met bedructer
herten vloet ende vertrac tot in 't landt van Gheldre,
in de steede van Niemeghen, in sijn castiel. Dit verhoe-

rende Robbrecht de Vrieze riedt achter den keyser wel voerzien met stouten ende vromen lieden van wapenen, achterhaelde den vorseiden keyser te Niemeghen, wan den castiel ende stacker 't fier in, ende de keyser Heinric vloet tot Mens op den Rijn. Dese grave Bouwijn naer de doot van den coninc Robbrecht van Vrankerijc wart ghemaect regent, midts dat sijn zwaghers sconincx kindere te jonc waren ende hy waest bet dan xvij jaer ende hy dede Bouwin sinen oudsten sone gheven te wive, dewyle dat hij regent was, Rykilt, de gravinne van Henegauwe, dewelke weduwe was van Hermanne, den grave van Berghen, daer by dat soe hadde eenen sone ghehieten Bouwijn van Rycelle; desen dedsi clerc ende cannonic maken : als Bouwijn van Rycelle doot was, doen wart Bouwijn van Berghen grave van Vlaenderen, dewelke an Richilden sinen wive behuwede 't graveschip van Henegauwe, ende omme dat Bouwijn by Rychilden hadde twe cnapeline kinderen, ende de heersschappye mochte toecomen sinen kinderen, die hy hadde by Rychilden, soe dede hy soe vele, dat Bouwijn sijn stiefsone, de cannonic, wart gecoren bisschop van Chalons, in Champaingen, ende daer gheconfirmeert ende gheconsacreert. Nar dat Bouwijn van Rycelle met groeter eeren, ende met groeten payse hadde Vlaenderen gheregiert xxxij jaer, starf hy te Rycelle ende wart begraven aldaer in Sente Pieters canesye, die hy selve ghesticht hadde, in 'tjaer Ons Heeren M ende lxxv. Nar sine doot de heylighe Adelye sijn wijf was die devote weduwe, sconincx Robbrechts dochtere van Vrankeryke, soe stichtede den cloester te Miessene, daer soe by daghe ende by nachte, in devocien ende in bedinghen Ghode van hemelryke dienende was, ende als desen cloester was vulmaect, ende de nonnen wel ghestapeleert, ende in goeder regulen ghestelt, doen dedse

hare voeren in eenen horsbare te Roeme, tot den paus, ende nam van den paus de benedictie ende dat gheestelijc habijt van weduschepe, ende kierde weder in haren cloester te Miessene, daer wezende een spieghel van alder heylicheyt, ende overliedt met salicheden in 't jaer Ons Heeren M ende lxxj, ende leght begraven in haren cloester te Miessene.

BOUWEN van Berghen, Bouwens sone van Rycelle, hy was de viij^{ten} grave van Vlaenderen, men hietene den Paysivele Grave, hij en drouch noyt binnen sinen levne wapenen aen sijn lijf, hy plach in sijn gravenschip van Vlaenderen ende van Henegauwe te rydene ongewapent, met eenen spoerwaere op sijn handt; hy ordineerde dat de baillijs in Vlaenderen draghen souden in de handt eene witte gheschelde roede, in teekene van rechverdicheyden ende van justicien; nar de doot van sinen vader soe was sijn regement soe duegdelijc ende soe heerlijc, dat men in Vlaenderen noch in Henegauwe, niet en vacht, niemande en roefde, men en stal niemanne sijn goet, noch men en hoerde niet dat iemant verslaghen wart, binnen sijnder tijdt, of vermordt wart; het en was oec niet van noede in Vlaenderen (dwelc doen ter tijdt groet was, want Sent Omars, Arije, Calays ende dland van Ghysen, Walcheren, met den lande van Aelst, ende met de vier ambachten was doen al Vlaenderen), dat ymant doren of veinsteren dorfste sluten jeghen roevers oft jeghen dieven, soe vry ende soe paisivel hilt hy sijn landt. Bouwin overmerkende de vromicheit van Robbrechte den Vriezen sinen broedere, die daghelijs jeghen Heydene en Sarrasinen vacht, ende zeere victorieux in vele ende diversschen bataillen gheweest hadde, ende ooc hoe dat hy sinen wysen rade in sijns vaders tyden den Nieuwendijc al van Arke, drye milen varre ghedolven wart, daer by dat al Vlaenderen

in eeren bleef, ende de keyser Heinric gheschoffiert, daeromme de grave Bouwin gaf Robbrechte sinen broeder Walcheren, vier ambachten ende dlandt van Aelst, dwelke toebehoerden den hertogheschepe van Lotryke, ende omme dat dese grave Bouwin van Berghen hem soe soetelyke regierde, ende alle sijn lande in payse hilt, daeromme was hy gehieten de Paisivele ende Goederthiere Grave: hy hadde te wive Rychilden, dewelke Hermans sijns rechtswiers wijf gheweest hadde, ende hy hadder kindere by ghehadt; te weten: Arnoudt de Simpele, ende Bouwin den Onnozele, daeromme waren sy verwaten van den bisschop van Cameryke, mar sy waren van den paus Leo gheabsolveert, dewelke paus was Rychildts oem, maer sy moesten verscheiden sijn van bedde. De goede grave Bouwin stichtede den cloester te Hannoen, dwelke was in tyden voerleden een castieel vul roevers; hy dede 't casteel te nieute doen, ende makeder aff eenen cloester van muenken; hy regeerde Vlaenderen iij jaer ende was te Hannon begraven, in 't jaer Ons Heeren M ende lxx.

ARNOUDT de simpele, Bouwins oudste sone, was de **N**ix^{te} grave van Vlaenderen, omtrent twe jaer, mar sijn moeder Rychildt, die wilde Vlaenderen regieren nar haren wille, ghelijc dat men zwaerlyke bevant, ende sy dede soe met haren fellen regemente, dat sy dat soete paradijs van weelden ende van payse, dat goede Vlaenderenlandt, brochte in zwaren lemmere, ende in groeten orloghe; hieromme screven de Vlaminghe aen Robbrechte den Vrieze, dewelke broeder was van Bouwin van Berghen, wylen haren man, als dat Rychildt hare onderwant van den regemente van Vlaenderen, ende dat so gheene Vlaminghe hebben en wilde te haren rade, maer Walen, die by natueren de Vlaminghen haten ende

leedt hebben, ende specialyke de heere van Maelgy, ende dat sy al Vlaenderen stelden in dissencien, by haerlieder quaden opsette ende exactien van puentinghen ende settinghen, ende die daer jeghen wilden seggenen ofte doen, sy deedse vanghen ende onthoefden. Robbrecht de Vrieze dit verhoerende screef eenen brief sijnder zwagherinnen Rychilden, als dat soe hare van den regemende van Vlaenderen niet onderwinden en soude. Rychildt merkende dat de Vlaminghen jeghen hare hadden ghescreven aen Robbrechte den Vrieze, haren swaghere, dewelke doen ter tijdt grave was van Hollandt, van Zeelandt ende heere van Vrieslandt, ende grave van Aelst. Rychildt ginc in de smale steeden, in den name van Arnoude, haren oudsten sone, die doen grave van Vlaenderen was, vermakende de wetten aldaer, en stelder nieuwe officiers, ende so ordineerde dobbel assisen, ende settinghen, ende dien jeghen seiden wordden gevanghen, ende onthooft, als rebelle jeghen den prinche; ende om dat Robbrecht de Vrieze, haer swaghere, die grave van Aelst was, hem onderwinden wilde omme Vlaenderen te regierene, ter beden van den drye steden lands, ende omme dat hy wilde regieren hare twe kindere, daeromme nam soe hem dat graveschip van Aelst, ende soe leyde te harer tafflen dlandt van Walcheren, ende stelde darinne nieuwe officiers, ende dar nar soe tracte Oudenarde ende dar alle de heerlijcxste ende notabelste onthoefden, omme dat sy geseyt hadden dat su quaet dede, in 't ghoent dat zy haren zwaghere sijn goed ghenomen hadde, ende zy ontboet inne te comene Mer Jan van Gavere, dien edelen ruddere, ende dedene onthoefden; ontboet voert den Opperbailli van Ypere ende hiltene in vanghenessen, ontboet voert de wet van Ypere, dewelke hemlieden excuzeerden, dat sy uut harer casselryen niet trecken en wilden. Richilt zeere verstoert

sijnde trac van Oudenaerde te Miessine, ende dat vernemende die van Ypere ordineerde lx notable poorters die jeghen Richilde te Miessine gaen souden, omme hare aldaer te willecomene, ende zy dedse alle lx onthoefden, Miessenen verbarren ende den cloester, om dat zy hare ende haren sone Arnoudt niet heerlijc ghenouch, nar haren wille, en ontfinghen. Dese felle overdaet, die Richilt dede screven over de drye steeden van Vlaenderen te wetene: Gendt, Brugge ende Ypere, in Hollandt an Robbrechte den Vrieze, die grave van Hollandt ende van Zie landt was ende heere van Vrieslandt, ende hadde doen te wive Ghertruyden des keyzers Heinrijcs dochtere, weduwe van Floreynse den Vrieze, dewelke wylen grave ghesijn hadde van Hollandt ende van Vrieslandt. Robbrecht de Vrieze in Hollandt sijnde, hy orloghde jeghen de Vriezen die hem rebel waren, niet willende betalen sgraven Domeynen, mar hy hadde ghescreven an den coninc van Inghelandt Willem van Normandyen, sinen zwagherlinc, omme te hebbene ij^m Soudeniers ende men soudse betalen te Brugghe van vier maenden te voren; binnen deser tijt ontfaet Robbrecht de Vrieze de brieven van den drye steeden van Vlaenderen, hoe dat sijn neve de heere van Gavere onthoeft was, de eerlijcste van Oudenaerde, ende de lx notable van Ypere, ende Miessine verbrant, ende den cloester, die vrouwe Adele sijn moeder ghesticht hadde, ende oec sijn heerschapie Aelst ende Walcheren ghenomen hadde; Robbrecht de Vrieze dit vernemende wart zeere verstoerdt, peinsde om Vlaenderen bistant te doene, ende want hy ghene niemare en verhoerde van den Inghelsschen Soudeniers, soe makede hy een bestandt metten Vriesen een jaer lanc gheduerende, ende beriedde sijn heere om te Vlaenderen waert te comene; binnen desen quamen de Inghelssche Soudeniers te Brugghe om voer ij^m Soudeniers te ont-

fane van iiij maenden hare soudye, ghedraghende lx^m guldenen, dewelke de vorseiden grave van Hollandt te Brugghe in den wissel ghesendt hadde. Dit vernemende Richildt dede de soudeniers arresteeren, quam selve te Brugghe ende nam de vorseide lx^m guldenen uut den wissele, die de Inghelssche soudeniers souden gehadt hebben. Robbrecht de Vrieze in Vlaenderen comende met menichten van Rijnsschen heeren, soe quamen hem de vorseide Inghelssche soudeniers te hulpen, ende Richilt verhoerende dat Robbrecht haer zwagherlinc was comen in Vlaenderen met vele Rijnsscher hieeren, ende dat de Inghelssche soudeniers hem te hulpen comen waren, soe vloet te Lessene met haren twe kinderen, ende ontboet die van Henegauwe ende van Pickaerdyen, dat zy haer haestelijc wilden comen te hulpen jeghen Robbrechte den Vrieze, die hare ende haer kindere wilde onterven. Robbrecht verhoerende hoe dat Richildt sine lx^m guldenen ghenomen hadde, ende de soudeniers ghearresteert, ghinc met den Vlaminghen, met den Rijnsschen heeren, ende met den Inghelsschen in Henegauwe, trac te Lessene, verjaghde Richilden met haren ij kinderen, ende want den castiel te Lessene, ende hy verslouch bet dan iiij^m van Richilds lieden, roefde Lessene, ende stacker 't fier in, dwelke binnen twe daghen al verbrant was, ende Richilt vloet in Rycele, ende soe daer sijnde veinsde hare als te willene pays maken metten drye steden van Vlaenderen, ende dat soe begherde de vriendschap van Robbrechte den Vrieze, haren swaghere; mar soe sende by den coninc Philips van Vrankeryke, biddende om hulpe de Vlaminghen te wederstane, die haren jonghen grave verjaght hadden, ende haer volc verslegghen, bat om te hebbene den heere van Couchy met iiij^m lieden van wapenen, ende soe sende den coninc Philips xxx^m guldenen, omme te bet sine hulpe te vercrighene. Filips

de coninc van Vrankeryke dede senden uute mandementen in allen sinen landen, in Langhedoc, in Avernien, in Borbon, in Bourgoenien, in Berry, in Gasschoengien, in Orlens, in Poytau, in Lorayne, in Vermendoys, ende in Pikaerdyen, bevelende sinen edelen alle te comene te eenen ghenoomden daghe te Parijs; binnen deser tijdt de schalke Richilt sende eerst te Gend, omme te hebben van hemlieden lx heerlyke, ende van den notabelsten poorters, ende alsoe vele van Brugghe, ende dierghelyke van dien van Ypere, ende voert uut allen smalen steden ende casselryen van Vlaenderen te hebben tot den ghetale van C ende lx mannen, ende begheerde dat het soudē sijn de rijpste van rade ende de alderheerlijcste, soe wilde hemlieden bidden vergheffnisse ende an hemlieden nemen raedt, want Arnoudt haer oudste sone groet genouch ware, selve 't regement an te nemene, ende dat men haer soude willen bestellen ende bewyzen op Vlaenderen hare duwarye, ende bylevinghe; maer Richilds meeninghe was al anders, soe meende hare an dese goede notable mannen te wreken, van des hare Robbrecht de Vrieze haer zwaghere ghedaen hadde, ende soe wanneer dat sy binnen Rycelle gecomen soudē sijn, dat men de poorten sluten soude ende dan scriven harer alder namen ende toenamen ende sendense by x ende by xij in diversschen herberghen, ende bevolen op haer hoeft niet uut der herberghen te gane voer der tijdt, dat sy by Richilden in 't castiel ontboden wordden, om jeghen hare te spreken, ende dan soude men se alle onthoeft hebben. Dit vernemende Mer Gherardt van Buc, casteleyn van Rycelle, sendde brieven aen de drye steden van Vlaenderen, dat sy tot Richilden te Rycelle niet comen en soudē, sy en waren elc wel voersien van iij oft van iijj vromen cnapen, ende onder wel ghewapent, ende dat sy incomen soudē te half

voernoene, ende dat sy jeghen Mer Gherarde spreken soudē, ende screef hemlieden alle den raedt van Richilden ende van den heere van Malgy, haren cancellier; ende Mer Gherardt ontboet Robbrechte den Vrieze, dat hy wilde comen t'Ypere, want hy hadde met hem te sprekene in secreet. Robbrecht t'Ypere comende tot Mer Gerarde van Buc, ende van hem verstaende den valschen raedt van Richilden, ende van den heere van Malgy, badt den casteleyn Mer Gherarde van Buc, waert soe, dat men de Vlaminghe haer hoernen blazen hoerde ende beckenē slaen, op dat sy ten castielle waert quamen, ende inne wilden dat hyse dan alle inlaten soude, want hy met hemlieden alsoe ghesloten hadde op den troest van hem, ende hy soude met vj^m mannen goeder lieden van wapenen comen in den bussche, daer nu Markette staet, dwelc doen een bussch was; Robbrecht seide voort dat hy wel bemoedde dat als de Vlaminghe in 't castiel soudē sijn, dat dan Richildt 't castiel soude doen beleggen van buten, ende dan soe soude hy comen met sinen volke ten castele waert, ende alsoe van achtere bevechten Richildts volc, ende dat men dan van binnen den castiel opendade, soe dat die Vlaminghe, die in 't castiel waren hem ende sinen volke mochten te hulpen comen, ende alsoe warddet ghedaen. Dese iij^e ende xl poorters van Vlaenderen al en waren 't niet de rijkste, die ghecoren waren te gane te Rycelle tot Richilden, het waren doch van den starcken ende vroemsten ghesellen van Vlaenderen, ende elc van hemlieden hadde met hem brocht, som ij, som drye goede stoute lijfcnapen, starcke ghesellen, ende waren alle onder wel ghewapent, ende sy trocken tot voer Rycelle, ende Robbrecht de Vrieze bleef in den vorseiden bossch, een halve mile buten Rycelle. De castelein Mer Gherardt van Buc, hy gaf te kennene den poorters van

Vlaenderen, den valsschen raedt van Richilden, ende seide, waert soe, dat de heere van Malgy hemlieden eenighen overlast dade, oft eenige schimpeghe woerden, dat sy dan alle haer hoernen blasen souden, ende bekenen slaen, want anders soe ghedrouch den raedt dat men se in 't castiel onthoefden soude, ende de sommighe in de soldere-veinsteren van harer herberghen hanghen; ende aldus dan niet en lieten, sy ne sloughen den vorseiden heere van Malgy doot, als hy ter herberghen van den poorters van Gendt quame, ende dan quamen met eenen hoepe ten castiele, want Mer Gerardt van Buc, de castelein, soudse alle inlaten, ende Robbrecht de Vrieze, die soude hemlieden te hulpen comen, alsoe hy dede. Ende het gheviel als dese Vlaminghen ter poorten vander stede van Rycelle quamen, soe liet men se by xij ende xij te gader in, ende men liedgeze ter herberghen waert, ende als sy aldus alle waren ghelogiert, omtrent den soppertyde van den avonde quam de heere van Malgy ter herberghen, daer die heerlijcste van Ghendt ghelogiert waren, ende ter taeffelen saten om eten, hy sprac hemlieden aldus toe, segghende: " Ghi verhyde verraders van Vlaenderen, ende rebelle, ghi hebt uwen grave uut sinen lande verjaght, ende sinen broeder, ende hebt de edele van Pickardyen, ende van Henegauwe verslegghen, de stede van Lessene gheroeft ende verbrant, ende hebt Inghelssche soudeniers ontboden, ende Robbrechte den Vrieze, dewelke vianden sijn van der croene van Vrankeryke; by den Heere, die alle dinc geschapen ende ghemaect heeft, ghi wordt er alle omme ghehanghen, voere uwe herberghe. „ Ende de vorseide heere van Maelgy toeghde hemlieden vele basten, segghende: " Hier mede sal men ulieden hanghen. „ Ende de poorters knapen van Gend sloughen bekenen op de strate, soe dat luydde al de stede over, ende doen blies elc sinen horen, soe dat men 't varre buten Rycelle hoerde, ende liepen alle

ten castielle toe, op haer verweeren soe sloughen sy vele der Franssoysen doot, en Mer Gherardt de casteleyn liet se alle in 't castiel. Des anderdaghes Richildt beval dat al dat in Rycelle waere, ende stoc draghen mochte, ende wapenen, dat sy souden, biede van buten ende van binnen der stede, den castiel belegghen, alsoe sy daden; doen quam Robbrecht de Vrieze met sinen Rijnsschen heeren, ende met den Inghelsschen soudeniers voer 't casteel, ende versloughen alle de ghene, die van buten den castiel beleit hadden, ende de Vlaminghen die in 't castiel waren, quamen Robbrechte te hulpen, ende die van Rycelle quamen daer jeghen ende pijnden Robbrechte den Vrieze te wederstane; mar Robbrecht vinc een groet ghedeel van den princhipaelsten van der stede ende 't comuyn dat wart al verslaghen, ende aldus soe want Robbrecht de stede van Rycelle, met den zweerde, ende nam ghisele uter stede, want hy naemt in groeter onwaerden, dat zy jeghen hem rebelleerden, om dat sijn vadere, de goede grave Bouwijn, dede Rycelle beteren vesten ende bemueren ende stichten de canezie van Sente Pieters te Rycelle. Richilt die vloet tot den coninc Philips van Vrankeryke, ende hem dit claghede, ende daeromme quam de vorseide coninc tot in Vlaenderen, met groeter heercracht, om Richilden sijnder nichten t'helpene. Robbrecht de Vrieze verhoerende des conincx comste, hy stelde in allen steden van Vlaenderen vrome capiteynen, die hy betrouwede over goede lieden van wapenen, ende besette Rycelle, Sent Omaers, Belle, Bruggborch, Berghen, ende someghe dede hy bevesten op de frontyeren van Vrankeryke; hy dede Cassele zeere starc maken, ende in 't hoogste van der stede dede hy een castiel maken, als om sijn lijf in te ontdraghene, jeghen sinen rechtzweer, den coninc Philips. Ende Robbrecht de Vrieze ontboet die van Gendt, metgaders den

anderen steden van Vlaenderen, dat sy alle comen souden tot hem te Casselle, daer sy quamen omtrent xvj^m starc, dwelc eene cleene menichte was jeghen de groete hercracht van den coninc van Vrankeryke, want daer waren met hem: Mer Joffroyt, bisschop van Parijs, Heustaes, de grave van den Boenen, de bisschop van Lenghers, de bisschop van Beauvays, de Normanne, die van Berry, die van Borbon, de coninc van Avernien, die van Langhedoc, van Borgoenien, van Sampaengien, van Riemen, van Orliens, van Bloys, van Couchi, van Montagu, van Vermendoys, van Angiouw, van Gaschoengien, van Aquitaingien, van Tourayne, van Bertaengnien, van Nyvers, van Bar, van Normandye, van Lorayne; alle dese landsheeren met haren volke quamen jeghen de Vlaminghe ende omme Robbrechte den Vrieze te schoffierene. Robbrecht de Vrieze in Casselle sijnde met den Vlaminghen, want de Rijnssche ende d'Inghelssche waren ghescheden, ende elc te sinen lande waert, aldus Robbrecht overmerkende de groete mogentheyte ende menichte van den Franssoysen, bat den Vlaminghen dat sy souden willen vasten Gode t'eeren, elc eenen dach vullen gaen ende hemlieden alsoe Gode bevelen, biddende om sine godlyke hulpe, ende midts dat Robbrecht sach dat de Franssoysen moede waren, ende verslaeft ordineerde des anderendaghs, naer dat elc vullen ghegaen hadde ende ghevast, de Franssoysen te bevechtene, de wyle dat sy haer tenten souden slaen ende hare pauwellioenen. Robbrecht met twe scharen Vlaminghen comende te velde, daer de coninc lach, voer vromelijc als een leeu, die sijn jonghen verloren heeft op de Franssoysen in sulker wijs, dat al hadt de Franssoysen al de werelt moghen baten, sy ne consten te gheender weere ghecomen, midts dat zy soe onversien bespronghen waren, ende moede, ende madt van rey-

sene, eindelyke soe was daer de bloetstorttinghe soe groet, over de syde der Franssoysen, dat van noede de coninc moeste vlien met den gheene, die hem ontdraghen mochten, ende waren in dien daghe alle de beken, ende grachten onder Cassele roedt van den bloede der versleghender Franssoysen. Daer bleven vele princhen doot, ende sonderlinghe de grave Arnoudt van Vlaenderen, Richilts oudste sone, dewelke wart ghevoert ende begraven in den cloester 't Sente Bertins, de grave van den Boenen, Justas, des bisschoppen broeder van Parijs, was ghevanghen van Robbrecht den Vrieze, ende oec vele andere heeren, die ghequetst waren, ende Robbrecht dedse voeren op diverssche sloten in Vlaenderen, verscheiden d'een van den anderen, ende Richilt selve was ghevanghen van Robbrechte. De coninc Philips van Vrankeryke oversiende de groete schade ende schande, die hy bejaght hadde, jeghen Robbrechte, sinen rechtzwier, sendde tot hem den bisschop van Parijs, hem vraghende by wat redenen en ocquizoene dat hy stac jeghen de croene van Vrankeryke, ende occupeerde, ende an hem slouch Vlaenderen, dat hem niet toe en behoerde, daer op Robbrecht de Vrieze wyselyken verantwordde, verhalende alle de causen ende saken voren in 't langhe verhaelt, van der felheyt van Richilden ende sonderlinghe, hoe dat soe hare vervordert hadde hem te nemene 't graveschip van Aelst, ende Walcheren, sonder redene, ende hare officiers daerin gestelt, ende hoe omme haere wretheyt hy van den drye steeden ontboden was, omme den jonghen grave ende sijn landt te helpene regieren, tot dat hy te sijnder houdden comen ware, ende hy verthelde den bisschop, hoe dat hem Richildt te Brugghe in den wissel ghenomen hadde lx^m guldenen. De bisschop van Parijs in 't gheent dat hy hoert zeere verwondert sijnde, nam xl daghen be-

stant, ende hy ghecreech sinen broeder den grave van den Boenen, ende Robbrecht schalt hem quyte sijn rantsoen, ende schinkedene den vorseiden bisschop, sinen broedere, ter waerdicheyt van sinen rechtzwier den coninc Philips, ende de bisschop ten coninc wedercomen sijnde, vertrac hem 't welc hy van den grave sinen rechtzwier ghehoert hadde ende verstaen, in 't welke den coninc niet te vullen verwonderen en conste; om dwelke de coninc Philips ontboet den grave Robbrecht den Vrieze om van hem te vullen gheinformeert te sine, ghevende Robbrechte een saufconduyt tot den coninc vry te comene. Mar Robbrecht en wilder niet comen, seggende: "In de Walen en es gheen betrouwen, noch kume geloefsamicheit. „ Dit verhorende de coninc wart zeere ghestoert, ende dede widdere te Vitry een groet mandement ende vergaderde een groet heere wel van lxx^m mannen van wapenen, daer vele hertoghen, graven, ende princhen met waren.

BOUWEN de Onnozele wart grave van Vlaenderen ghemaeft ende was de thienste grave, en dede te Vitry manschap den coninc Philips van Vrankeryke; hy was Richilden jongsten sone, ende als de coninc hadde ghesijn vier daghe over den Nieuwendijck, by den rade van den bisschop van Parijs, soe kierde de coninc wederomme te Parijs, ende met hem een groet deel van sinen edelen. Mar de grave Bouwijn van Vlaenderen, by den instekene van den Heynuwiers ende van den Walen, diene te regierene hadden, soe wilde hy sinen oem Robbrechte bevechten, ende ontboet de Heynuwiers, ende die van Artoys, ende van Pickardyen. Robbrech vernam hoe dat de jonghe grave Bouwijn, sijn neve, ontboden hadde de Heynuwiers, de Pickaerden, ende die van Artoys, om met heercrachte hem op te comene, ende te bevechtene, ende alsoe te wreken Arnoudt, sinen

broedere. Robbrecht de Vrieze vergaderde de Vlaminghen voer Cassеле, ende tusschen Sent Omaers ende Cassеле soe wert de wijch ghevochten, tusschen Robbrechten den Vrieze ende Bouwine den Onnozele, sinen neve, ende daer verloes men den grave Bouwen, soe dat men noyt vernemen en conste weder hy verslegghen was, oft ghevlouwen, oft waer dat hy belhende, ende alsoe verloren de Walen den wijch. Aldus Robbrecht de Vrieze verwonnen hebbende, alle sine viande verslegghen, ghevanghen, ende uut den lande verjaeght, behilt Vlaenderen, ende de Vlaminghe hilden Robbrechte over haren gherechten landsheere. De grave Bouwen d'Onnosele regneerde ontrent vier maenden, Robbrecht de Vrieze was een der vroemster prenschen deser weerelt, in sijnder tijdt, hy was de xj^e grave van Vlaenderen, ende de eerste grave van Aelst; ende hy makede dland van Aelst annex der casselrye van Gend, ende den lande van Vlaenderen. Hy was d'eerste, die in Vlaenderen justicie dede metten den zweerde, ende die in Aelst munte dede slaen, hy was Boudins van Rycelle joncste sone ende broeder vander coninginnen Machtilt van Inghelandt, ende rechtzweer van den coninc Philips van Vrankeryke. Deze Robbrecht was de ghene die in sijns vaders tyden den keyser Heinric verjaghede van den Nieuwendyke, by Sent Omaers tot Niemaghen, in Gheldrelandt, ende stac daer 't fier in 't castiel, daer de keyser in ghelogiert was. Deze Robbrecht hadde te wive Gheertruden, des hertoghen Bernaerds dochtere van Sassen, des graven Floreyns weduwe van Hollandt, ende de keyser Heinric gaf se hem te wive, als hy hem vergheffenesse ghebeden hadde, in den pays, die tusschen hem bieden ghemaect was, te Mens op den Rijn, in de presencie van den coninc van Vrankeryke, die den pays halp maken, binnen Bouwens van Rycelle tyde, die doen grave van

Vlaenderen was; dese grave Robbrecht hadde by Ghertruden sinen wive twe sonen, Robbrechte ende Philips, ende drye dochteren; de eerste was Adelie, ende su hadde te manne Sente Cauwarde, den martelare, die coninc was van Denemarken, d'andere was Marie, ende die was nonne in den cloester te Miessene ende daer naer abdesse, de dardde was Ghertruudt, hertoghinne van Elsat; deze grave Robbrecht de Vrieze conqusteerde metten zweerde Carmerlandt ende Westvrieslandt, Alkemar, Heinchuzen, Haveren, ende Meynsbliec. Hy was in Rodes, ende in Cypers, daer hy vele loefs, ende victorien ghecreech, hy verwan menigen Sarrazijn; hy was oec in Jeruzalem met Wedemare, den marcgrave van Ferrayre, metten grave van Gulke, den grave van Loen, ende metten heere van Bruynswijc, ende van Suryen wedercomende, Richilt, sijn zwagherine, nam hem sijn landt van Walcheren, ende van Aelst, welc landt hy weder ghecrech, met twe staenden wijghen, daer hy de victorie behielt, ende Rykilts kinderen, daer aff dat hy oem was, bleven verslegghen; in den iersten wijch voer Cassele bleef de grave Arnoudt van Vlaenderen verslegen in Meye, in 't jaer M ende lxxij, ende in 't selve jaer in Octobre tusschen Sent Omaers ende Cassele, daer den cloester van der Woestinen nu staet, was eenen wijch, daer in dat bleef verslegghen de grave Bouwin de Onnozele, ende Richilt de moeder ghevanghen; daer naer voer hy te Mens op den Rijn, by den keyser Heinric, dewelke den pays makede tusschen den coninc Philips van Vrankeryke ende Robbrechte den Vrieze, ende hy dede daer den keyser manschip van den lande van Aelst, ende van anderen landen, die hy hilt onder den keyser, dwelke hy by concete van den keyser makede annex den graveschepe van Vlaenderen, ende daer wart den keyser verhaelt de groete schade, die de coninc van

Vrankeryke hadde gehadt voer Cassele, by den ocquizoene van Richilden, die van Robbrechte ghevanghen was, ende daeromme de keyser beval Robbrechte by hem te blivene, ende de keyser ontboedt den coninc Philips van Vrankeryke, dat hem ghelieven wilde, tot Mens op den Rijn, bij hem te comene, ende de coninc Philips quam te Mens, tot den keysere. Daer wart ghemact den pays tusschen den coninc Philips ende den grave Robbrecht den Vrieze, ende de grave Robbrecht bat den coninc om remissie, om dat hy jeghen hem gheorloght hadde, ende hy dede den coninc manschip van den lande van Vlaenderen, west gheleghen van der Schelde, ende dat hy Richilden sijnder zwagherinnen soude ontslaen van vanghenessen, ende delivereren, ende gheven hare eene duwarie, ende bilevinghe gheordineert, dwelke dat hy belovede den keyser, ende den coninc Philips, ende oec dede, ende vulquam, ende alsoe nam hy an hemlieden orlof, ende, hy comende in Vlaenderen, delivreerde Rychilden van vanghenessen, ende gaf hare oec te kennene, hoe dat soe occusoen was van der doot wel lxxx^m lieden, die hy haren occusoene alle verslegen waren, ende by den opstelle van haren quaden rade ghestorven waren, ende verslegghen biede hare kindere, Arnoudt ende Bouwin, ende vele andere princhen, ende landsheeren; hy gaf hare Audenarde, in duwarien, metter casselrye, hare vermanende, ende biddende, dat soe hare soude willen voughen te Gode, met weldaden van bedinghen, van vastene ende van aelmoesene te ghevene, ende met anderen weldaden. Richilt te haer selven comende, wart voor Robbrechte haren zwagher zeere beschaemt, ende wienende bat hem vergheffenesse van den groeten onghelyke, dat soe hem ghedaen hadde, ende den lande van Vlaenderen, ende aldus dese felle Richilt, by den onderwysene van den goeden grave

Robbrecht, haren zwaghere, soe veranderde binnen cortten tyden, negheen lynwaet draghende, op negheen bedde slapende, ghetydelijc vastende, des vrydaghs borne ende broedt etende, de arme lieden van huuze te huuze vizen therende, ende ghetydelijc wezende in devocien ende in bedinghen, ende persevererende in allen weldaden, meenich jaer, tot der doot toe, ende soe endelijc siec sijnde, met groeter devocien ende met goeden gheloeve, dat ghebenedide sacrament van den outare werdichlic ontfanghen hebbende, verschiet van der werelt, ende was ghevoerd in den cloester te Hannoen, daer soe begraven wart, by den goeden grave Bouwin van Vlaenderen, haren laesten man. Robbrecht de Vrieze regneerde in Vlaenderen xxij jaer met groeten peyse, ende hy hadde den heylighen apostel Sente Pieter in zeere groeter werdicheyt, ende daeromme dede stichten ter eeren van Gode, ende ter werdicheit van den vorsieden heylighen apostel, xxix kerken: eerst Sente Pieters canezye, te Casselle, met xx canonics provenden; Sente Pieters canezie, te Thoroudt, met ix canonics provenden; Sente Pieters cloester te Oudenborch, dat men hiet te Sente Arnouds; Sente Pieters kerke te Brugghe, te Oerscamp, te Oestende, te Thielt, te Maldighem, te Berghen, te Ypre, Sente Pieters op den dijck te Hulste, ende in meer anderen plaetschen, tot den ghetale van xxix. Eene vrouwe ghe-naemt Hermegaert, propheteerde, als men omme Robbrechte den Vrieze trac, om dat hy Vlaenderen soude willen regieren ende beschudden, jeghen de felle ende overdadighe Richildt, segghende den boden van Vlaenderen, dat Robbrecht soude grave in Vlaenderen sijn, ende Vlaenderen beteren ende meerderen, ende dat van hem soudén comen by sucsessien, alle de graven van Vlaenderen tot ter tijdt van Hantkerste. Deze prinche Robbrecht in 't xxij^{ste} jaer sijne heerschapie siec

sijnde, ende nemende zeere devotelyke alle sijn kerckelyke sacramenten, op Sente Nicasius avont, starf in 't jaer Ons Heeren M ende xcij, ende wart begraven in de crocht te Sente Pieters te Cassele.

ROBBRECHT de Jonghe Vrieze, Robbrechs sone, was de xij^{te} grave van Vlaenderen, hy hadde te wive Clemencien, de dochtere van den edelen grave van Bourgouenien, ende hy hadde by hare twe sonen, den vromen ridder Bouwen Hapkin, ende eenen Willem, die jonc starf, ende was te Sente Bertins begraven. Deze grave Robbrecht was te Sardenay, ende te Antiochien met Godevarde van Buyllion, daer hy veele prys ende yee-ren behaelde, want hy verslouch vele princhen der Sarrazyne, als amirale ende coninghen, daer waren in die reyse verslegghen wel hondert dusedt ende lx dusedt Sarrasinen; hy halp beclennen Jeruzalem met Godefroite ende winnen; en in 't wederkieren uut Suryen te Vlaenderen waert, hem waert ghegeven Sent Joerijs aerm. Ter tijdt, dat hy voer in Suryen, ordinerende 't regement van Vlaenderen, in sijn absencie, stelde den proefst van Sent Donaes te sine cansellier in Vlaenderen, ende den segghel van Vlaenderen te draghene; op eenen tijdt meenende te rydene te Parijs, by den coninc, comende by Damartijn sturte van sinen perde, ende waert daer soe ghequetst van dien valle dat hy zeere cort daer naer starf, ende wart ghevoerdte te Sente Vedast, te Atrecht, ende daer begraven op Sente Barbelen avont, in 't jaer Ons Heeren M C ende xj.

DE edele vrome ridder Bouwin Hapkin, des jonghen Robbrechs 's Vriezen sone, in edelheden, in feyten van wapenen, ende oec in justicien te doene, soene was hy niet mindere dan sijn vadere oft sijn oudervadere Robbrecht de Vrieze, de oude. Dese Bouwin Hapkin

hadde te wive des graven Aleyns dochtere van Bertaengien, mar want sy d'een den anderen zeere naer belanc waren van bloede, soe waest dat se de paus Paschalis dede ende beval te schiedene, want het was dus gherecitheet voer den paus, dat Constantia, de coninghinne van Vrankeryke, ende Hermegardt, de gravinne van Alune, waren twe ghesusteren; van Constancien quam Adelia, de gravinne van Vlaenderen, ende van Hermegarde quam eene andere, gheheten Hermegaerdt, gravinne van Sampaingien; van Adelia der coninghinne dochtere ende gravinne van Vlaenderen, de oude Robbrecht de Vrieze, ende van Hermegarden quam Berte, de gravinne van Monfort, ende van Robbrechte de Vrieze quam de jonghe Robbrecht de Vrieze, ende van Beerte quam Avezoete, de gravinne van Nantes ende van Bertaingien, ende van den jonghen Robbrecht quam Bouwin Hapkin, ende van Avezoeten quam de grave Aleyn van Bertaingien, daer af dat Bouwin Hapkin de dochtere hadde, ende daeromme moesten zy geschieden sijn, d'een van den anderen. Dese Bouwin was de xij^{te} grave van Vlaenderen. Binnen der tijdt dat sijn vader was te Anthiocien, ende te Jheruzalem, ende te Serdenay, in Suryen, alle die in Vlaenderen officien hadden, als baillijs, schoutthets, ende sheeren cnapen, waren zeere fel ende overdadich over d'arme ghemeene volc, ende sonderlinghe op de coopliede, des ghelyke de cnapen ende dieners van den edelen van Vlaenderen, sy waren zeer overdadich in vertasserene, roevene, ende mordene, als waerby dat in Vlaenderen negheene comanschepe en rengheneerde noch neeringhe, want de coepman en dorste in Vlaenderen niet comen. Dit verhoerende Bouwin Hapkin dede vele groete boemen vellen, ende daer aff galghen maken, ende gheboet over al in 't landt waer iemant, die hem wiste te beclaghene van eenighen officier of dienare van den

prinche oft van anderen edelen lieden, men soude hemlieden recht ende wet doen, ende hare schade ver-
rechten alsoe varre als men dat vermochte, ende waer
hemlieden yet ghenomen men soudt hemlieden weder
doen restitueren; der clachten voer Bouwen vele
ende meenichfuldich. Het gheviel in eene Bruggemarct
dat in de Slotel, in de steenstrate, waren ghelo-
giert Oesterlinghe, coeplieden ende sy wilden 's avons
sijn te Thoroudt, ende in de selve herberghe was oec
ghelogiert een riddere Mer Heinric van Caloe, met x
anderen ouder ridders, ende schiltcnapen, met haren
cnapen. Het gheviel ter maeltijdt dat een van den coep-
lieden sprac ende beval twe van sinen cnapen, dat sy
corts nar maltijdt souden voren ryden te Thoroudt, ende
bespreken in haerlieder herberghe eene camere, ende
doen spyse berieden, jeghen den avondt; doen soe sprac
Mer Heinderic van Caloe tot den twe cnapen van den
Oesterlinghen, hemlieden biddende dat zy vore hem ende
voer syn gheselschip oec wilden doen beriedden, jeghen
den avondt te Thoroudt in de selve herberghe eenen
halven hamel buyc ende vijf kiekene, sy souden jeghen
den avondt oec in Thoroudt sijn. Achternoens, nar den
tween, de coeplieden hiesschen haren werdt een bygor-
delle, met ghelde, dwelc zy den werdt ghegeven had-
den, te bestedene, ende een lederin coufferkin met ghe-
steente, ende eene tassche met gelde. Dit merkende Mer
Heinric van Caloe, ende zijn andere gheselschip, sy sta-
ken haer paerden met sporen, ende reden den Oester-
linghen nar, ende achterhaelden se omtrent der Leepe,
omreden se, slaende, ende stekende met zweerden, ende
vermorden se, ende voort sliepten se in den bossch, ter
Liepe, ende devorseide Mer Heinderic nam der Oesterlinghen
peerden ende sende se by een van sinen cnapen, te
Caloe, in 't lant van Waes, in sijn castiel. Dese coep-

lieden hadden eenen hondt , dewelke jankede, ende huuldde, ende makede dat jammerlijcste mesbaer, by den dooden lichamen van sinen meesters, soe dats vele lieden, die daer quamen, gaende, ende kierende, by den hulenene van den vorseiden hondt, vonden de vorseide vermordde coeplieden, metgaders een van haerlieder cnapen, ende de niemare quam terstont in Thorhoudt, ende oec in Winendale voer 's graven taeffele, daer hy sat ende adt sijn avondtmael. Mer Heinric van Caloe quam in Thoroudt ghereden, met sinen gheselschepe, zy vonden de spyse beriedt, ende de cameren besproken, ende sy gaven den wierdt dat bygorddele ende 't coufferkin metten ghesteente, metgaders eender tasschen met ghelde, ende haer zweerden; de twe cnapen, die voren comen waren, ende de spyse hadden doen beriedden, om hare meesters, sy vraghden Mer Heinric ende sinen gheselscheper oft sy niet en wisten, waer dat hare meesters marreden, en Mer Heinderic, met den sinen verantwoordden, dat sy van den Oesterschen coeplieden niet en wisten. Dat gheruchte wart groet over al in Thoroudt, ende oec in Winendale, hoe dat drye coeplieden ter Liepe vermordt laghen, ende een van haren cnapen. De grave Boudin, dit verhorende liet sijn maeltijdt staen, ende quam te Thoroudt, ende hy riedt metten twe cnapen van den Oesterlinghen, die de spyse hadden doen beriedden, tot der Liepe; daer hoerden sy den hondt hulen ende jammerlyke ghebaren, by den dooden lichamen van sinen meesters; die edele grave beschouwede die vier doode Oesterlinghe ende in 't wederkieren van der Liepe te Thoroudt waert, hy vraghde den twe cnapen of sy hadden eenig gheldt oft schadt over hemlieden, sy verantwoordden den prinche, hoe dat de een hadde een bigorddel met gelde, ende de ander een lederin coufferkin met ghesteente, ende de dardde eene tassche vul

gelts. De goede grave Bouwin Hapkin in Thoroudt comen sijnde ghinc ter herberghen metten twe cnapen, ende vraghde den wierdt, wat gasten dat hy hadde oft waende hebben; hy seide hy hadde xi of xii edele lieden, rudders, ende schiltcnapen, dewelke hier binnen sitten ter maeltijdt ende eten, ende ic waende drye Oesterlinghe gehadt hebben, die hare cnapen hier te vesper-tyde ghesendt hadden, omme eene rume camere te hebben, met vier bedden; de prinche vraghde den werdt oft de rudders hem niet en gaven te bestedene, de wierdt verantwordde, ja sy, ende toghde den prinche dat bygorddel, 't coufferkin metten ghesteente, ende de tassche metten gelde. Dit aldus ghesien van den prinche, de goede grave Bouwin Hapkin vraghde den vorseiden cnapen van den Oesterlinghen, wat syre toe seyden, ende de cnapen vertelden hem, hoe dat de gheene die daer in de eetcamere saten ende soppeerden metten wierdt, dat sy, des noenens, met horen meesters te Brugghe hadden in den Slotel gheten, seyden voort hoe dat sy hemlieden baden, dat sy voer hemlieden eenen halven hamel of weerbuuc, ende vijf kiekene soudon doen berieden, om haer sopperen, ende wy dadent alsoe sijt ons lasten. De prinche Bouwin Hapkin ghinc in de eedtcamere daer Mer Heinderic, met sinen gheselschepe sat ende adt van den avonde, hy dedse alle vanghen, ende waren ghevoerdte te Winendale, in den castiel, ende des anders daghs voer noene men gheboet van 's princhen wegghen, al Thoroudt dore, soe wye dat wilde sien justicie doen over de gheenen, die 's daghs te voren, de Oestersche coeplieden ende haerlieder cnape vermordt hadden, ende gheroeft, dat sy alle voer der noenen comen soudon te Winendale, in de sale, men soudse daer hanghen op de rechte noene. Als sy sagghen dat men se soude hanghen, soe baden sy

den grave Bouwin Hapkin om gracie, om dat sy meest-deel ridders waren; de grave antwoordde onder u xi kiest eenen van onder ulieden, die de x hanghe, ende die 't doen sal, die sal quyte ende los gaen. Sy wordden te gader sprekende ende meenden dat men se uut den lande ghebannen soude hebben, ende niet willen hanghen, om haerlieder edelheyt ende groete gheboerte; ende verantwordden den prinche, segghende dat niemant van hemlieden van sinne en ware sine ghesellen te hanghene. Doen zwoer Bouwin Hapkin, die edele prinche, by ridderschepe, dat sy alle xi hanghen souden, ende haer cnapen ende paedgien souden gracie hebben, ende quyte gaen, ende sy waren alle, te Winendale in de sale, ghedaen staen, op de grote taeffele, ende de corden waren over den balke gheworpen, ende an haren hals ghebonden, ende dat gedaen, de prinche trac selve de scraghen van onder de taeffele dewelke neder ter herden viel, ende prinche trac elcx voeten neder ter eerden wart, omme dat sy te eer souden verworghen ende versmoren. Dese justicie ghedaen sijnde, by den prinche Bouwin Hapkin, seide den coeplieden dat sy Vlaenderen souden willen bliven vizen therende, ende soe wye eenighe schade hadde genomen, by roeve, oft by tassemente, dat sijt te kennen gaven, men soude hemlieden haer schade op rechten, ende elken recht, ende wet doen, ende men gaf den twe cnapen van den drye doodden Oesterschen coeplieden, besegelde letteren van 'sgraven wegghen, dat sy souden gaen te haren lande, ende doen comen de aeldinghers ende gherechte hoir van den vorseiden doeden coeplieden, men soude hemlieden weder geven haerlieder geldt, ghesteente, paerden, ende zwerden, die hemlieden gheroeft waren.

Item, de grave Bouwin Hapkin, te Brugghe sijnde, hoerde clachte van eender weduwen, die haren meester sculdich

was van pachte xv royalen, ende soe hadde twe hardde vette coyen, die meende soe te vercoepene, ende de joncheere van Orschcamp, die cocht se sonder ghelt te ghevene, ende soe wart in vanghenessen gheleyt, ende moeste, by noede, al vercoepen dat soe hadde, ende wart verborcht; de goede grave Bouwin dit verhorende, hy stont voer eens varuwers huus, ende beval den varuwere sinen ketel te hietene, ende zie heet te makene, jeghen sijn wedercomen, hy soude een goede huere marren. De grave sat op sijn paert, hy riedt tot Orscamp, ende beval den jonker van Orscamp, die als doen t' huus sat ende at, dat hy opstonde van der taeffelen, ende sadelen sijn paerdt, ende hem volghen te Brugghe; de joncheere van Orscamp comende met den prinche, den grave Bouwin Hapkin, te Brugghe, voer des varuwers huus, soe beval hem de prinche dat hy bieten soude van sinen paerde, ende gaen in 's vorseidts varuwers huus, hy dede dbevel van den grave Bouwin, sinen heere, ende hy comende in 's vorseidts varuwers huus, de grave dedene ghelierst, ende ghespoert worpen in den vorseiden siedenden varuketel, ende hy dede voert der weduwen oprichten hare twe vette coyen, ende de costen van haren vanghenesse. Ende wel nar dier ghelyke gheviel, by Gendt, van eenen ruddere, die sinen ondersaten nam vette zwinen, ende vette calveren, by crachte, ende sonder betalen; diverssche clachten comende voer den vorsieden grave Hapkin, over dien riddere, hy dedene onthoefden, ende daer naer hanghen, ende hy beval der hoyrrien van den vorseiden riddere, dat sy contenteren ende vernoughen soudent, alle de ghenen, die hem van haren neve beclaghende waren, op de gelyke peyne van ghanghen te sine, ende dat binnen dardden daghe.

Grave Bouwin riedt selve van steden te steden, in alle heerschepen, ende baronyen van Vlaenderen, ende hoerde

daer audiencie op alle manieren van lieden, ende hy dede veele officiers, schouthets, meyers, ende sheeren cnapen, praters te lande waert, dieneers van den vassalen, ende andere personen, edele ende onedele, hanghen an galghen, die hy hadde al Vlaenderen dore ghedaen maken. Dese grave Bouwin voerde gherne, altoos waer dat hy riedt, in sijn handt een bijlkin, ende waer dat hy eene schoene yeeke sach, die kerfde hy met sinen bijlkene, segghende: " Dits een goet boem om eene sterke galghe aff te makene., Ende hieromme was hy ghehieten Bouwin Hapkin; alle de gheenen die de coep-lieden oft de schamele landtlieden roefden oft vertas-seerden, hoe edele, hoe groet oft hoe machtich dat sy waren, hy dedse alle an galghen hanghen, sonder yemant te sparene. Dese edele grave Bouwin als hy als rechtere ende justicier al Vlaenderen ghesuvert hadde ten versouke van den coninc Lodewijc den groeten, ende oec ter beeden van den edelen van Vrankeryke, soe quam hy helpen orloghen den vorseiden coninc Lodewijc, jeghen den coninc Heinrijc van Inghelandt, denwelken de grave Boudin veele schaden dede, ende hadde hem nalincx afghewonnen de stede van Rouwaen, daer hy selve binnen lach, ende hy vinc selve den grave van Normandyen, ende hy hilt den coninc Heinric, ende die van Rouwaen soe nauwe besloten, dat sy cume broet hadden t' etene; mar het viel by quader avonturen, dat de grave Bouwin gheschoten wart van eenen Bortoen, soe dat de quetsure fistuleerde ende niet en wilde ghesenen, soe dat hy hem thenden van ix maenden dede legghen in eene horsbare, ende alsoe voeren te Vlaenderen waert. Ende de goede grave comende te Rousselare, wart gheslegghen van der poplexyen, ende aldus overmerkende de goede grave dat hy niet meer able was om wapenen te draghene, oft omme achter Vlaenderen te

rydene ende dlandt te gouverneerene, ghevielt dat van Jeruzalem quam zijn rechtsweer, sijnder moyen sone Karle de Caluwe, Sente Cauwarts sone, des conincx van Denemarken. Dese Karle quam om den grave Bouwin sinen neve te vizen therene, ende te besiene sijnre vrouwe moederlandt, daer soe in gheboren was, want soe was de oudste dochter van den ouden Robbrecht den Vrieze, ende suster van den jonghen Robbrech, den vader van desen Bouwin Hapkin, ende daeromme de grave Bouwin was al te zeere blyde ende gherust van hertten, omme dat 't rechte hoir comen was, dewelke van rechte Vlaenderen sculdich was te hebbene naer sine doot. Doen ontboet Boudin Hapkin den abdt van Sente Bertins, ende gaf hem ende sinen cloestere eeuwelyke de heerschapye van Poperinghen, dewelke hy hemlieden mortalizeerde, ende hy gaf Karlen, sinen rechtzweer over, als gherecht hoir, dat graveschip van Vlaenderen, ende dede hem muenic cleeden te Sente Bertins, ende naer dat hy muenic ghecleedt was, soe ne leefde hy mar xi maenden ende sijn festele wart gesloten eer dat hy staerf, ende en liep noch en drouch nemmeer, ende hy viel weder in eene poplexye, daer hy in bleef, den xv^{sten} dach in Hoymaent in 't jaer M. C. ende xvij, ende hy was met groeter werdicheyt ter eerden ghedaen, in sinen cloestere, in de voerkerke, ende doen alder ierst nam Kaerle dat graefschip van Vlaenderen te hemwaerts. Dese Bouwin Hapkin hy regneerde als grave van Vlaenderen viij jaer.

E heylighe goede gherechtighe grave Kaerle de Caluwe, des conincx sone van Denemarken, die hy hadde by sijnre coninginnen Adelye, des ouden Robbrechts Vriesen oudtste dochtere, hy was de xiiij grave, omtrent viij jaer lanc. Als hy in Vlaenderen ontfanghen was, hy ginc te Sent Omaers, ende ontboedt alle sine

edele ende sijn manne van leenen, ende hilt daer een zeer rykelic hoff, ende naer de maeltijdt soe gaf hy sinen edelen ende sinen leenmannen te kennene, hoe dat te Avennes in 't castiel laghen veele roevers, ende dat de casteleyn van Avennes oec onder hem hadde den castiel van Senpool, ende hoe datter niemant mochte voerby gaen, sy en waren gheroeft, ende vermoerdt van den soudeniers, die de vorseide castielen verwaerden, bat sinen edelen ende goeden lieden, dat sy hem souden willen volghen voer den castiel van Senpool, ende hy daer voren comende ghecrech den vorseiden castiel, den welken hy dede razeeren, ende te nieute doen, ende van danen voer hy voer den castiel van Avennes, den welken hy oec ghecreech, ende te nieute dede, ende alle de sterke huuzen ende castielen, daer de roevers oec plaghen op te ligghene, oft in te luysschene, die dede hy ter neder werpen ende vellen, ende hy suverde de landen omtrent Vlaenderen ghelegghen, soe dat elc mochte vry varen, ende kieren, sonder vreeze van den roevers oft van den mordenars meer te hebbene. Dit verhorende Lodewijc coninc van Vrankeryke, dat sijn neve Bouwin Hapkin ghestorven was, ende dat sijn andersweer Karle de Kaluwe erfachtich hoir ende landsheere van Vlaenderen was, ende dat hy de wegghen ende de straten hadde ghevrijdt van den roevers ende van den dieven, hy ontboet Karlen dat hy te Parijs comen soude, om hem manschip te doene. Hy quam te Parijs daer hy van den coninc blydelijc ende wel ontfaen was, dede den coninc manschip ende keerde weder in 't landt, ende daer comende vant daer Clemencien, Bouwin Hapkins moeder, met groeter macht van Franssoysen, ende van Pickarden, ende soe wilde Vlaenderen selve regieren haer leven lanc, ende daeromme orloghde met vrienden ende met maghen jeghen den grave Karle, ende om dat hare

die van Oudenarde niet en wilden ontfanghen, als landsvrouwe, soe ghecrech soe Oudenarde by crachte, roefde de stede, ende slouch al 't folc doot, ende verbarrende de stede; ende het waren hare hulpers de grave van Mons, de grave van Senpool, de heere van Heesden, de heere van Couchy, de heere van Arye, de grave van Bonen, de heere van Condeyt, ende vele andere heeren Franssoysen, Pickarden, Heynuwiers, ende andere, dewelke alle de stede holpen roeven ende verbarren, ende daden vele quaets in Vlaenderen. De goede wyze Karle by sijnder vroetschepen ende vromicheden, hy trac te Hesdin, ten Bonnen, te Coetchy, ende te Sente Venants, ende hy want alle de fortresschen, brac de mueren ende vulde alle de vesten, mar hy ne stichte gheen en brandt. Aldus verwan hy sine vyanden, de someghe waren ghevanghen, de someghe dootgheslegghen, de someghe baden om pays, ende hy vergaeft hemlieden gherne. Aldus de grave Karle gouverneerde Vlaenderen met groeten pays, hy was Gode devoet, den armen zeer liberael ende milde, ende hy was van elken ghemint, hy was der heyligher kerken vriendt, hy makede te Brugghe Onser Vrouwen choer, ende de nonnen hy dedse weder van danen ende steldese by der Steenbrugghen, ende ordineerde eenen proefst t' Onser Vrouwen, met viij canoniken. Karle was den quaden stuer ende fel; in 't vijste jaer sijnder heerschapyen, doe waest in Vlaenderen dier tijt, soe dat veele lieden, van honghere storven ende daer omme de goederthiere grave Karle maecte eenen poerter van Brugghe, sijn aelmosenier, hem bevelende dat hy daghelijcs soude gheven elken armen mensche, een broedt, om Gode. Het gheviel dat Karle te Ypere hadde te doene op eenen vrydach voernoene, hy quam ter sale, daer quamen soe vele armer lieden dat Tammardt, de aelmoesenier, binnen eender hueren gaf

bat dan viijc broeden den armen lieden, omme Gode, in de presentie van den grave Karle; ende by den bevelen van den grave Karle soe gaf Tammardt dese voerseide aelmoessenier alle vrydaghe xiij armen lieden, elc een cleedt, een hemde, ende een paer schoen; ende alle vrydaghe vaste dese devote Karle te borne ende te broede, oft het en hadde eene sonderlinghe feeste ghesijn; alle vrydaghe drouch hy eenen hare naest sinen live, ende sliep dan al ghecleedt, ende ghinc ter kerken dan snuchtens al baervoedts, ende hy en quam dan uuter kerken niet vore middach, ende dan cleedde hy hem met eenen langhe kierle, om dat men sine voeten niet sien en soude, ende altoes hadde hy ghegordt eenen aeszac, om te ghevene den armen, die tot hem quamen. Het gheviel dat omme den dieren tijdt, die doen was in Vlaenderen, dat de Hoesterlinghen veele scepen met corne brochten in Vlaenderen, dit vernemende Mer Lambrecht Van Straten, ende Her Bertolf, de proofst van Sent Donas, sijn broeder, ende Bosschaerdt Van Straten; sy cochten al dat coren van den Hoesterlinghen, omme eenen zeer cleenen prijs, ende sy cochten alle de thienden van den cloesters, in veele prochien, als te Lisseweghe, te Coukerielle, te Rouxhem, te Gaternesse, alle de thienden van Sente Bertins, van Sente Pieters te Gendt, van Sente Winox, ende sy leydense in hare schueren, ende in haer graenders, ende vercochten dat coren zeer diere te haerlieder wille, soe dat de arme lieden niet ghestaedt en waren coren te coepene, ende daeromme beval de goede grave Karle, Tammarde den aelmoessenier, dat hy ondersouken soude, oft de proofst ende Lambrecht, sijn broeder, soe veele corens hadden, als men seyde, dat sy dan soudent comen spreken jeghen hem. De proofst ende Mer Lambrecht Van Straten voer den prinche comende, soe seide de grave Karle. " Hets groet jammer,

heer proofst, dat ghi soe veele goeds ende soe veele corens hebt, ende wel nalincx om niet, ende dat ghilieden laet Vlaenderen bederven van honghere. „De proofst Bertolf zwoer, hy en hadde kume corens ghenouch eene maent by te levene. De goede Karle sprac tot hemlieden dat hy soude den proofst ende sine canoneken ende oec Mer Lambrechte Van Straten, ende Bosschaerde sinen sonen met al haerlieder huusghesinde voersien, omme een half jaer by te levene, ende hy beval hemlieden wech te gane. Doen beval de grave Karle, dat men alle de arme lieden soude doen comen, ende dat men hemlieden soude coren gheven, om den minsten prijs, ende die gheen geldt en hadden, dat men 't hemlieden gheven soudent om de minne van Gode, want daer was corens ghenouch om twe jaer Brugghe met te sustinerene; alle de lieden quamen om coren, sommighe om een jaer, someghe om een half jaer, ende men ontfinc daer een overtallic gelt van dien corne, dat dus vercocht was ende nochtan bleeffen corens ghenouch, omme de caneyte te voedene, ende Mer Lambrechte met sijnre meysniden twe jaer lanc; ende de grave Karle siende, dat groete goet dat men van den coerne ontfanghen hadde, hy ontboet den proofst Bertolf ende sinen broeder Lambrecht, schandelyke ende schoffierlyke versprekende hemlieden, seggende dat sy onghenadighe woukeraers waren, ende niet werdich eenige officie oft dignitheyte hebbene, ende als onnutte ende vermalendidde verwatene lieden uut allen goeden steden ghesteken te sine, ende oec uut alle gheselschepe van goeden lieden, als valsche loghenars ende verraders, omproffetelijc alle goeden kerstenen menschen; niet men ghi seidt, dat ghi kume hadt coren om vij weken uwe canoneken met de sustineerene, ende ghi Lambrecht kume om eene maendt, wet dat ic u late corens ghenouch om bet dan een jaer,

by te leve, daer es oec veele gelts ontfaen, dat sal u Tammaerdt onse aelmoesenier gheven; ende doen sprac de proofst onwerdelyke tot sinen broedere, segghende ende hem bevelende dat hy dat gelt niet en name; doen beval de grave Karle dat men al dat gelt dieelen soude den armen, om Gode. Bosschardt Van Straten Lambrechts sone, dit verhorende van sinen hoem den proofst, dat de grave soe schimpelyke toe ghesproken hadde den proofst, sinen hoem, ende sinen vader, midts dat Tammardt de aelmoesenier den grave ghewrought hadde van den corne, daer omme seide Bosschardt tot sinen oem den proofst: "Mijn vader heeft in Orschamp een uutgoet ende eenen groeten boemgaerdt streckende an Tammaerds boemgaerdt, ic sal verstellen de palen van den landscheede ende afnemen dat gescheedt van den boemgarde, stellende de palen voor de poorte van Tammaerds boemgarde, ende alsoe sullen wy winnen sinen boemgart, ende ons altemet wreken by rade van minen vader Lambrecht. „ Bosschaerdt dede de palen verstellen ende in den kerssetijdt omtrent Sent Jansmesse, midts somers, quamen de meyssenieden van Lambrechte Van Straten, ende vonden de poorte van Tammards boemgarde open ende by den bevele van Bosscharde sy pluckeden aff alle de rype kerssen. De pachtere van Tammarde warts gheware ende wilde beweeren de kerssen woch te draghene, ende daer omme sy sloughen den pachtere, ende droeghen de kerssen te Sent Donaes, daer Mer Lambrecht was met sinen broeder, den proofst, segghende de ghevaernesse, ende hoe dat sy aen de kerssen gheraect waren. De pachtere die claghdet den goeden grave Karle, ende Tammaerde sinen meester, van der schade van den fruyte ende van sijnder quetsure. Men ontboedt Mer Lambrechte voer den prinche, mar hy en wilder niet comen, mar des andersdaghs dede Mer Lam-

brecht Tammardts poorte om werpen; daer naer gheviel dat Bosschaerds Van Straten lieden quamen in Tammards boemgardt, ende sy schudden alle de prumen aff; het wardt Tammarde gheclaght ende hy ghedoghdet, mer hy beval somighen van sinen lieden, die hy daer toe stelde in 't castielken, dat hy daer hadde, waert soe dat sy meer daer quamen omme de prumen oft om eenich ander fruyt te nemene, dat men se met crachte wederstonden. In dien tyden was de prinche in Pickardyen, ende was omtrent Sente Cruusdaghe, in September, Mer Lambrecht ende sijn sone Bosschaerdt bevalen haren cnapen, dat men al dat fruyt aff doen soude, ende de cnapen in Tammaerds boemgardt comende, de pachter ghinct claghen Tammaerds oem, want Tammaerdt was met den prinche in Pickardyen. Tammardts oem sendde daer xx vrome ghesellen, soe dat men daer zeere wert vechtende; ten uuthende soe wordden Bosschardts cnapen doerwondt ende zeere doerslegghen, handen ende voeten afghehouwen, soe dat men se moeste voeren te Brugghe waert, op waghenen. Als dit vernamen Bosschaerdt ende sijn vader Mer Lambrecht Van Straten, sy ghinghen ten boemgarde wert, met machte, ende dede alle de boemen vellen, ende dat castielken van Tammaerds uutgoede ommewerpen, ende dat ghedaen sijnde quamen weeder in Brugghe, ende ghinghen in Tammardts huus, ende sloughen Tammardts oem doet, ende Tammaerds dochtere die bevrucht was, ende soe was soe doerwondt, dat de vrucht bedarf ende starf corts naer de moeder. Omtrent drye daghen daer nar soe quam de grave Karle te Brugghe, ende Tammaerdt, die jammerlyke bedruct was omme de doot van sinen oem, ende van sijnder dochter, die dus jammerlyke verslegghen ende vermoerdt waren, ende om sijn castiel, dat sy ommegheworpen hadden, claghede des den prinche Karlen, den goeden

grave van Vlaenderen, dewelke hem van allen toecomste ende gheschienesse hen dede informeren, ende naer der informacien, die hy daer aff hadde, soe wijsde de grave, Bosschaerde dat hy soude al dat fruyt restitueeren ende oprechten ende de boemen; voert hy moeste de poorte weder doen maken, ende dat castielken alsoe goed oft beeterre dan 't te voren was, ende dan elcx jaers gheven eene sekere somme van gelde, tot dat de boemen alsoe groet ende alsoe goet soudén sijn, als sy waren, eer dat sy ghevellet waren, ende de doede, die an bieeden syden bleven waren, werdden ghestelt d'een jeghen d'andere, ende alle dese amende ende beternesse soude Bosschardt Van Straten vulcomen, binnen eenen jare, ende voort segghen dat hem liedt ware, ende eeuwelic liedt sijn soude. Het gheviel op den Darthiendach daer naer, dwelc was een zeere coudt dach, ende ghevrosen, ende oec ghesnudt, de goede grave Karle te Brugghe over mael-tijdt sittende, dat daer voer hem quam de abdt van Sente Bertens, zeere bedrabt, becladt ende bemoderdt, segghende, als hy voer 's princhen taeffele quam: *benedicite*. De goede grave Karle zeere verwonderende, vraghde den abdt wat hy te Brugghe te doene hadde, in 't hertte van den wintere, ende op sulken feestelyken dach uut te porrene, seyde voort. "Abdt, hadt ghie in uwen cloester gheblevene, ghine hadt niet dus becladt ende beslijct ghesijn, het hadde u betere ghesin met uwen moneken te sine, in den reester, ende dat ghi hemlieden ghegheven hadt eene petancie op dese feestelyken dach, met 't gheent dat ghi onderweeghe vertheert hebt. „ Doen antwoordde de abdt, segghende: "Hardde gheduchte heere ende prinche, wilt weten dat Bosschaert Van Straten ons t'achter ende sculdich es, van onsen thienden, die hy jeghen ons in pachte ghenomen heeft, metgaders sinen vader de ghehielle somme van drye jaren, te wetene van den

thienden te Coukelare, te Lisseweeghe, te Rouxeen, te Snellegadtskerke, ende wy en connen van hem, noch van sinen vader, eenen penninc niet ghecryghen, noch en hebben ghehad, zedert den overlydene van den grave Bouwin Hapkin, uwen werden neve, saligher ghedenkenessen, dewelke ons dese thienden gaf., De goede grave Karle wart zeere gram ende ontsteken met torne, mar dwanc sine gramschip, om den goeden dach, ende oec om de edele, die by hem saten ter maeltijdt, maer hy sant haestelijc om Bertolve, den proofst van Sent Donnas, dat hy niet en liete, hy en quame tot hem. De proofst quam als 't was omtrent den avonde, ende hy vant den grave besich met te vernieuwene ende te vermaken diverssche officieren van den gheenen, die daer met hem hadden gheten ter maeltijdt, ende de prinche beval den abdt te segghene voer den proofst ende voer al 't gheselschip, waeromme dat hy alsnu daer comen ware; daer verhaelde de abdt sine clachte in der manieren voren verhaelt, doen soe sprac de goede grave Karle: " Her cansellier ende proofst, wat segt ghijs hier toe, ende wat es u raedt., De proofst Bertolf stont ende zwiech al stille, als die beschaemdt was, in 't ghent dat hy van sinen broeder ende van Bosschaerde sinen neve daer hoerde; hy stont oec ende merkende hoe dat de prinche des daghs sinen conincfeeste ghehouden hadde met sinen edelen, ende met den heeren van sinen rade, ende dat sy de officien vermaect hadden, sonder hem, die cansellier was, ende opperste van den rade, daer toe te roupene oft ter maeltijt ghenoeft te sine, ende oec dat negheen van sine maghschepe officie ne hadde, ende dit ghinc den proofst ter hertten ende het spijtte hem zeere, hy ghinc wech zonder spreken uuter sale. De grave riep den proofst ende seyde: " Bertolf, ic bevele u dat ghi den abdt ende sinen convente binnen vijf daghen doet ver-

noughen van uwen broedere, dat ic daer aff gheene clachte meer en hoere, op de verbuerte van uwen segle, ende van uwer officien, ende Lambrechts ende Bosschardts goet te mijnre taeflen te legghene. „ De proofst wechgaende ghinc tot sinen broeder Lambrechte, ende vertrac hem al de ghevaernesse ende de woerden, die de grave ghesproken hadde; daer droughen sy over een, dat zy zouden trecken t'Ypere, te Sente Martins, ende daer by hemlieden ontbieden vrienden ende maghe, omme van hemlieden te hebbene raedt ende bystanticheyt, want sy waren in meeninghen den goeden grave te doeddene, segghende dat hy en hadde vader noch moeder, broeder noch suster, noch oem, noch kume eenen vriendt, in al Vlaenderen, diene wreken soude, ghemerct dat hy ware gheboren uut Denemerken, ende zy waren in Vlaenderen starc ende machtich van vrienden ende van maghen. Op Sente Vincenciusdach Bertolf de proofst ende Mer Lambrecht sijn broeder waren t'Ypere vergadert, Mer Inghelram van Ressene, Mer Godevardt van Steenvoorde, ende Bosschaert Van Straten met vele van haren rechtzwers, ende andere vrienden ende maghen, ende daer wart ghesloten ende overeen ghedreghen, dat als die goede grave Karle te Brugghe quam, midts dat hy 't vrydaghs plach costumelic, als hy was te Brugghe barvoedt's nuchtens te gane ter kerken van Sent Donnas, met eenen langhen keerel ane, die sine voeten bedecte, ende plach daer achter den choer messe te hoerne, ende al den dienst Gods totter noenen. De ordinancie van hemlieden was, dat Bosschardt Van Straten, sijn broeder, sijn rechtswiers ende oec sommige jonghe vrome ghesellen, die sine neven waren, soudent ligghen in 's proofs huus te Sent Donnas, in de proofstyde ende gaen in den achterchoer omme te bespiene welc tijdt, dat de grave comen soude. Ende des vrydaghs naer vastelavondt,

dwelc was den anderen dach van Marte, de goede devote grave Karle quam alleene 's morghens barvoedt gaende, in Sente Donnaskerke, op dien vorseiden iersten vrydach van der vastenen, met sinen langhen keerle, sinen voeten die bloet waren bedeckende, ende an sinen hals hanghende sinen rieme met eenen haessacke, vul cleender penninghen, die hy plach om Gode te ghevene, ende in de kerke sijnde boven achter den choer, daer hy messe hoerde, ende stac sine rechte handt van achter in sinen haessac, ende meende eene armen wive te ghevene eenen silveren penninc. Daer quam Bosschardt Van Straten, met sinen broeders ende met sinen neven, ende hy slouch den goeden grave Karle de rechte hant aff, daer mede dat hy den penninc van achtere uut den haessacke, dien hy den armen wive meende te ghevene gheriect soude hebben, ende daer naer hernam Bosschardt sijn zweerdt ende cloefde den goeden grave sijn hoeft, dat de herssenen spreedden op 't pavement, daer hy knielde voer den outaer messe hoerende, ende hy las als men hem den dootslach gaf den L^{sten} salm van soutre in: *Miserere mei, deus, cor mundum crea in me, deus, et spiritum rectum tuum ne auferas a me.* Daer mede starf hy ende dat was sijn leste woerdt. Dat arme wijf, die de almoesene van den goeden grave ontfanghen soude hebben, soe liep in de burch roupende: " Wacharmen! men vermordt den goeden grave Karle, in Sente Donnas kerke., Ende dit verhoerden de wethouders, liepen te Sent Donnaskerke waert, ende altemet dat eenighe wethouders oft officiers quamen in de burch, men slouch se doot, ende oec Tammaerdt de almoesener van den goeden grave Karle wart daer doot gheslegghen, ende sy roefden ende namen al Tammaerds goet, ende Bosschardt met sinen maghen ghinc daer naer in 's graven hoff, ende sloughen al 's princhen ghesinde doot, nemende

ende roevende al 's graven juwielen ende brochten se in de proofstye. Dese goede grave lach vier daghen doot in de kerke, ende Bosschardt suckelde den dooden lichame van den goeden grave Karle met sinen voeten, dat hy viel van vore der Trinitheyte cappelle, boven achter den choer, daer hy messe hoerde ende dootgheslegghen was, tote in den choer beneden; ende dese Bosschardt daelde daernaer neder den windelsteen ende suckelde weder den lichame tot in de middel van den choere. Veele lieden by devocien namen doeken ende luderen, ende doeken van lijnwade, dopten ze in dat bloedt van den prinche, ende sy ghenasen daer met van den cortssen, ende van anderen diversschen siecheeden. Dese niemare van 's graven Karels doot vloech binnen cortter tijdt al Brabant, Henegauwe, Pickardien, Artoys, Hollandt, ende Zee-landt dore, ende 't folc quam met groeten cudden, ende meenichten te Brugghe waert, ende daer omme Lambrecht Van Straten ende Bosschaerdt sijn sone, ende Willem Inghelram van Essene, met haren gheselschepe, sy vloen in de burch, ende sy hilden den Steen, Sente Donnaskerke, ende dat Ghyzelhuus metter loeven, ende deden se vul met provancien ende vytailgien, omme drie honderd ghesellen een jaer by te levende. Op den vijftenden dach nar 's graven doot soe quamen de abdt van Sente Pieters, Mer Servaes van Praedt, Mer Bouwin van Ghendt, Mer Hellin van Bouchoute, Mer Diederijc, ende Mer Rykardt van Biest, ghebroederen, met groeten ende heerlyken gheselsschepe te Brugghe, ende daden des graven lichame begraven te Sente Christoffels, by der marct, ende nar dat de goede grave begraven was, soe beleydden dese vorseide heeren de huizen ende plaetscen, daer Lambrecht Van Straten met sinen sonen, ende met sinen maghen hemlieden inne meendden te onthoudene, ende te beschuddene. Willem van Loe burch-

grave van Ypere verhoerende de doot van sinen neve, den goeden grave Karle, hy sendde alomme om sorcours, om sinen neve ende sinen gherechten heere te wrekene, ende alsoe trac hy met groeter meenichten van volke te Brugghe, ende hy daer comen sijnde was zeer wel ontfaen van den vorseiden heeren, die de mordenars Lambrechte Van Straten, ende sine medeplegers in de burch beleydt hadden. De borchgrave Willem beval sinen lieden dat zy wel waken souden in de burch ende wachten datter niement en ontquame. Willem van Loe vermakede te Brugghe de wet, van danen voer hy te Ghendt ende in de casselrye, hoerende de rekeninghen ende vermakende de wetten alomme, van danen te Ypere dien ghelyke, ende in de casselrye. Men hilt al Vlaenderen dore Willem van Loe, als grave van Vlaenderen, want hy was anderzweer van den goeden grave Karle, ende in al Vrankeryke en was niemant naerdere van bloede. Vele tiekene ende mirakelen gheschieden naer Karels doot, want veele personen, mannen ende vrouwen quamen ter plaetsen daer de grave versleghen ende vermordt lach, namen haerlieder hoeftcleedere ende andere luyderen, wullen ende linen, ende tincten se in des goeds graven bloedt, die daer soe deerlyken vermordt lach. De someghe troken sticken uut sinen langhe kierle ende hildent als over reliquien, ende als yemant hoeftsweere oft cortssen hadde oft den reume, die droughent over hem ende sy ghenasen. In Sent Andriescloester buten Brugghe, woende een gheselle dewelke hadde xxj jaer cropel ghesijn, ende de prior van den cloester gaf hem sinen noedorfft om Gode; als dese cropel verhoerde wat te Brugghe gheschiedt was, hy claghede zeere den goeden grave, ende hy dedem voeren in Sent Donnaskerke, daer de grave vermordt lach, dede daer sijn bedinghe over hem, ende terstont hy ghenas, ende ghinc

rechte t'huuswart, ende dese cropel hiet Roedsekin de Tollenare. Een goet devoedt poortere van Brugghe nam 's graven hoedt, denwelken daer lach in 't bloedt, ende hy hiltene meenich jaer, als yemant den reume, de cortssen oft den hoofzweer hadde, sy setten den hoet op haer hoeft, ende sy ghenasen. Dese goede grave Karle regneerde in Vlaenderen als grave omtrent viij jaer, ende hij was doot ghesleghen ende vermordt op den anderen dach in marte in 't jaer Ons Heeren M. C. ende xxvij.

WILLEM, burggrave van Ypere ende heere van Loe regierde Vlaenderen omtrent x weeken, Bouwijn Hapkin ende de goede Karle waren sine rechtzwers, maer Willem was een half let voerdere dan Karle, want de oude Robbrecht de Vrieze hadde twe sonen, den jonghen Robbrecht ende eenen Philips. Dese Philips hadde eene dochtere, die vrouwe was van Loe ende die was moeder van desen vorseiden Willem, ende aldus blijkt dat dese Willem, met rechte soude ghesijn hebben grave van Vlaenderen. Het gheviel dat omtrent half marte Mer Servaes van Praet ende de andere edele die de burch ende meer andere plaetsen omleyt hadden, dat sy de vorseide burch ende schepenenhuus by crachte wonnen, ende dit merkende Mer Lambrecht Van Straten, ende sijn broeder de proofst Bertolf, ende haerlieder suster kindere Wintry en Ysac, by eender donkerder nacht, sy aventuerdent ende daelden van Sent Donnas kerke, in de plaetse Malberch, ende vloen behendelyke wech uut Brugghe. De proofst, die vloet te Watene, in den cloester, ende Ysaac vloet t'Arenborch, in Sent Jans abdye, ende hy gaf den cloester over alle sijn goet ende alle sijn landt, op dat hy mochte muenic sijn, ende hy wart daer innne ghecleedt, mar Lambrecht Van Straten wart buten Brugghe bekent, ghevanghen, ende in Brug-

ghe ghebrocht voer Mer Servase Van Praet, dewelke haestelinghe ontboet Willem van Loe, ende Willem in Brugghe comen sijnde, beval dat men in midden van der burch bringhen soude eene vlieschbanc, ende dat men daer Lambrechte Van Straten soude afhouden sine twee voeten, ende sine twee handen, ende den lichame drye waerfsleepen, omtrent de burch, ende dat ghedaen, men sleeptene tot onder de galghe, ende daer was hy ghehanghen; ende bleeff dootghesleghen boven op Sent Donnaskerke bet dan drye hondert van Bosschardts lieden, vrienden, ende maghen, ende van sinen hulperen. De gheene, die laghen noch op den steen, ende op de loeve sy saghen hoe Lambrecht ghejusticiert was, ende sunderlinghe sijn sone Bosschaert Van Straten, hy seide tot sinen ghesellen: "Elc poghe om sijn beste; onse hoefden sijn wech, mijn oem den proofst, mijn vader es doot, alsoe ghi wet ende sacht, ende de twee starcste Wintri ende Ysaac sijn ghevloen; onse vytaillie stinct, onse broed es vuchtich, ende wy en hebben waer by levene. „ Op Sente Benedictusnacht soe waest zeer donkere, ende bet dan lxxx ghesellen, metgaders Bosscharde Van Straten, ende Mer Inghelram van Essene ghinghen ter plaetsen Malberch uute, ende ontginghen, maer niet alle, want Willem van Loe vant de someghe by Ricelle ende hy dedse setten op 't pellarin te Ricelle drye daghen lanc, achter een, sonder eten ende sonder drinken, ende men werpse, met vortten appelen, met slyke, ende met stronte, ende ten vierden daghe waren sy al naect gesliept ter galghen ende ghehanghen. Een riddere Mer Herman Yserin quam rydende van Hesdin te Arye, ende daer hoerde hy segghen dat Ysaac ware t'Arenborch, te Sent Janscloester. Hy dede Ysaac vanghen, ende zeere pinen, ende hy lyede, dat hy op den dach als de goede grave Karle doot ghesleghen was ende vermordt, hy selve

metter hant slouch bet dan xxv lieden doot, ende daer omme Mer Herman Yserin ontboet Willem Van Loe, te Arye, ende sende hem 't verlyden van Yzaac; Yzaac comende voer Willemme van Loe, den regent van Vlaenderen, vraghde hem wye de princhipaelste waren in de conspiracie, dat men den goeden grave Karele dooden soude. Ysac seide: " Ic sal u segghen de waerhede, want ic wiet wel, dat ik sterven moet, wet dat Mer Guy Van Steenvoorde, de casteleyn van Casselle, metgaders minen oem den proofst, Lambrechte, minen oem, Yngheramme van Hessen, Bosschaerde Van Straten, ende sijn broeders, ende ic, hielden onsen raedt te Ypere in Sente Martinskerke, ende daer wart by ons ghesloten, dat wy in beghintsele van der vastene, als de grave Karle alleene te Sente Donnas ter kerken comen soude, dat wine dan doot souden slaen, ende oec sinen aelmoesenier Tammarde, ende ic gaf den raedt dat men al de officiers, ende de schepenen oec doot slaen soude, dat mi jammerlyke leed es., Doen vraghde hem Willem Van Loe, de regent van Vlaenderen, voort, oft hy niet en wiste waer de proofst sijn oem ware. Isac seide, dat hy meende dat hy te Watene ware. Doen beval Willem van Loe, den provoest van Arye, dat men Ysacke met peerden sliepen soude, al Aryen dore, ende op alle houken van den straten naect met roeden slaen, ende daer naer bringhen ter marct, ende hem daer handen ende voeten affhauwen, ende dan binden onder sine oxcellen, ende alsoe tot onder de galge sliepen, onthoefden ende den buuc aen de galge hanghen. Willem van Loe, regent van Vlaenderen, trac van daer tot Watene, daer hy met groeter behendicheyt ghecreech den proofst van Sent Donnas, Bertolf van Straten, ende wildene voeren t'Ypere, doen badt Bertolf de proofst dat hy om penitencie te doene, vore sine mesdaet ende vore sine

sonden, soude moghen gaen tot Ypere baervoedt, ende lesen devotelyke sijn oracien ende ghetyden, Gode bidde, door sijn ontfarmicheyt, ende by der verdienten sijnder heyliger ende bitterer passien, die hy om alle sondaren te verlossene liedt, op den heylighen vrydach, dat hy sijnre sonden, ende sijndere mesdaet ontfarmen wilde, dwelc hem Willem consentheerde; als sy t'Ypere quamen, de proofst Bertholf const kume gestaen op sine bieene, om dat sijn voeten soe ghevleghen waren van baervoedt te gane. Willem van Looe, de regent, nam raedt hoe men den proofst verwysen soude, mar om dat hy was een kerckelic prelaet, daeromme en wilden sy van hem gheene oppenbare justicie doen van onthoefden, of van te marteliene sine leden, ende oec om dat hy hadde ix milen ghegaen baervoedt, daeromme was hy al levende ghenaydt in eenen coehuyt, ende by nachte onder sijn oxcelle eene coorde ghebonden, ende also in eenen bosch aen eenen boem ghehanghen. Ten vierden daghe men vant hem doot ende was te Sente Martins, t'Ypere ghevoerd, ende daer begraven. Voort waren t'Ypere ghewroucht Mer Guy van Steenvoorde, ende x canoneken van Sente Martins, die mede gheweest waren, in den raedt daer ghesloten was de mordt van den goeden grave Karle, ende daeromme dede de regent van Vlaenderen, Willem van Looe, den vorseiden Mer Guy van Steenvoorde, t'Ypere onthoefden, ende de vorseide x canoneken legghen haer leven lanc, in den karkere te borre ende te broede, daer aff dat de vive waren, ghevoerd te Therenbouch, ende d'ander vive te Dornike. Bosschardt van Straten vloet ten Eechoute, in Brugghe, met sinen cnape, ende daer was hy omtrent vier daghe lanc, in een canonics camere; sijn cnape ende hy namen elc een sluppijs ende daden hem scheren groote crunen, ghelijc canoneken, ende ghinghen alsoe om te gane

te Brabant waert, ende als sy op 't veer quamen in den boodt, om over te schepene, wat dat men den boedt stac, hy en wilde niet van lande; in 't schip was een man, die Bosscharde kende, ende hy seide: "Sonder twiffel, wy en moghen niet van lande om de sonde van desen mordenare Bosscharde Van Straten.,, Bosschard zeere gheschoffiert van den woerden, die de man op hem sprac, hy liep wech wat dat hy mochte, ende quam ten dardden daghe te Rycelle, daer hy drye oems hadde sijnder moeder broeders, te wetene: Hughe, heere van Haluwijn, Barnardt, heere van Robays, ende Olyvier, de heere van Boudues. Hy quam ter rechter maeltijdt, ende by ghevalle daer sy alle drye ter maltijdt saten, ende Bosschardt met hemlieden etende, hy seyde hemlieden dat hy wilde trecken in Cypers, ende bat hemlieden om ghelt te lienene, op sijn landt, ende op sine huuzen. Dese heeren sendden om den bailli van Ricelle ende om den Casteleyn; de bailli quam haestelyke ende vinc Bosschaerde, ende leeddene in 't castiel, ende ontboedt Willem, den regent van Vlaenderen, dewelke comen sijnde, dede Bosscharde stellen in 't pillorijn, daer mene bewarp met alderhande vulnessen, ende ten vierden daghe was hy achter Rycelle ghesliept, ende van danen ter galghen. Daer was hy naect op een wiel ghebonden, ende sijn lichame met hueneghe bestreken, ende boven hem was ghestelt eene yserine traelgie, om dat hem de raven noch de voghelen niet picken en souden, mar dat hem de horsselen, byeden, ende vlieghen souden moghen stekene ende stralen, ende aldus sittende leefde hy vij daghen lanc. Coenraerdt sijn cnape siende dat sijn meester ghevanghen was, hy liep wech woenen in Ardenen, ende daer viel hy in eene beeke ende verdranc. Inghelram van Essene hy woende te Mens, op den Rijn, ende hy gherochte te twistene, jeghen eenen poorter van

Mens, wondene in de borst, soe dat hy starf, ende Mer Inghelram wart ghevanghen, ende in eenen sack ghesteken, in den Rijn gheworpen ende verdronken.

DE coninc van Vrankeryke, Lodewijc de Grove ghe-naemt, verhoerende dese felle mordaet van sinen neve den goeden grave Karle, hy verghederde groet volc van wapenen ende hy ontboedt Willem van Normandyen, sinen zwaghere, dat hy quame, om met hem te treckene in Vlaenderen, want hy soudene maken grave van Vlaenderen; ende aldus de coninc, comende over Dornike met sinen heere tot Cortryke, ende soe voort te Brugghe, daer vant hy in de burch de edele van Vlaenderen, die al noch Sent Donnaskerke, de loeve, ende den Steen beleyt hadden; sy willecoemden zeere, ende met groeter werdicheyt den coninc Lodewijc, ende vertroocken hem al de ghevaernesse van der valsscher moordt van den goeden grave Karle, sinen neve; ende Willem van Loe hoerende dat de coninc te Brugghe was, willecoemdene ende ontfinckene zeere vriendelyke, ende vertrac hem, hoe ende met wat justicien hy hadde de someghe ghejusticieert, den coninc relaterende, hoe dat Vlaenderen op hem verstorven ware, ende dat hy den coninc begheerde manschip van den graveschepe van Vlaenderen te doene; de coninc verantwoordde hem, dat hy noch wat tijds verbeyden wilde. Lodewijc de coninc van Vrankeryke ontboedt den ghenen, die op Sent Donnaskerke laghen, op saufconduyt te comen spreken, jeghen hem, ende sy voer den coninc comen sijnde, seyde hemlieden: " Ic rade ulieden dat ghi, ende alle uwe ghesellen nedercomt tot mi, ende bidt om gracie, oft ic belove u, by mijnder croene, sulc vier te makene, dat ghi van den roeke versmoren sult., Dese hoerende de begherte van den coninc ghinghen op haerlieder saufconduyt, op

de loeve, ende op den Steen tot haren ghesellen, haren ghesellen te kennen gheven de begherte ende den wille van den coninc. Sy hilden hier op raedt, mar overmerkende, dat sy niet t'etene en hadden dan beschimmelt broedt ende stinkende spyse, quamen alle neder, vallende voer des conincs voeten, ende biddende om sine gracie, ende om sijn coninclyke genade. Doen beval de coninc dat men hare handen binden soude achter op haren rugghe, ende alsoe weder boven gaen ter plaetsen daer sy ghelegen hadden, ende dat men se lieden soudent boven op de voye van den Steene, van der kerken, ende van der loeven, ende dan coppelen twe ende twe te gadere, ende worpen se neder ter eerden, daer sy alle doot bleven, ende braken arme, bieenen, ende den hals. Doen beval vordt de coninc dat men se alle uutwärts voeren soude, ende hanghen aen boemen, ende sy waren tusschen Sente Baefs ende Verssenare, ende oec omtrent Thilleghem, alle an boemen ghehanghen. Dit ghedaen, de coninc ontboet den bisschop Symon van Dornyke, omme Sent Donnaskerke te reconsilierene ende te wyene, dwelc hy dede op den dardden sondach naer Paesschen, ende in de ix^{ste} weeke, nar dat de goede grave Karle was te Sente Cristoffels begraven, ende desen sondach houden die van Sent Donnas, ten daghe van heeden noch over hare dedicacie, ende gherechte kercwijinghe, ende als de kerke aldus herwyet was, ende ghereconsilieert, doen was Karle ontgraven; door al dat hy daer bet dan xl. daghe ghelegghen hadde, nochtan roec den lichame oft een specerye gheweest hadde, ende sine wonden waren alsoe versch ende alsoe schoene, sonder verkiert oft verandert te sine, als oft stappevants ghedaen hadde ghesijn. De coninc Lodewijc dede sijns neven lichame begraven, achter den choer van Sent Donnas, ende dit ghedaen sijnde gaf de coninc 't graveschip van

Vlaenderen, sinen swaghere, Willem van Normandyen. Dit verhoerende Willem van Looe, de ruwaert, vercreech ende nam te hemwaerts alle de sloten ende castiellen, die in 't Westvlaenderen stonden, ende hy provantseerde Ypere om te houdene jeghen den coninc, want hy wiste wel dat de coninc niet langhe in Vlaenderen sijn en soude. De coninc merkende dat Willem van Looe meende te orloghene jeghen Willem van Normandyen, omme hem te verjaghene, de coninc quam Ypere belegghen ende ten x^{ten} daghe was Willem van Looe van die van Ypere ghevanghen, ende den coninc ghepresenteert, daer hy in vanghenesse ghedaen was, mar ter beede van den edelen van Vlaenderen, ende oec om dat hy naest hoir was van Vlaenderen, de coninc dedene ontslaen van vanghenessen, op condicie dat hy manschip doen soude Willem van Normandyen, welc dat hy dede, maer hy hilt qualyken, want hy trac tot Stevin, den coninc van Inghelandt, claghende hoe dat Lodewijc de coninc van Vrankeryke, hem sine herve ghenomen hadde, sonder verdiente. Willem van Looe was met den coninc Stevin van Inghelandt, in eenen wijch, dien hy wan ende behilt by sijnder vromicheyt, ende daeromme gaf hem de vorseide coninc van Inghelandt 't graveschip van Kent in Inghelandt, dwelc hy besat bet dan xxiiij jaer, als grave, ende daer in 't henden soe wart hy blendt, ende doen sendde hy bedectelyken sinen schadt te Vlaenderen waerts, ende quam woenen op sijn heerschap te Looe, ende stichte daer eene canezye van canoneken reguliers, die daghelijcx de sevene ghetyden daden, die hy dagelijcx met devocien hoerde, ende als hy aldus x jaer in Looe blendt ghewoent hadde, ende zeere oudt van jaren sijnde, gaf Gode sinen gheest ende verschiet van deser werelt, op den xxv^{ten} dach in laumaent in 't jaer Ons Heeren M. C. ende lxij, ende Diederijc van Elsaten

die doen grave in Vlaenderen was, dedene niet groeter werdicheyt ende reverencien begraven in sinen cloester te Looe, dien hy selve ghesticht hadde.

WILLEM van Normandyen, Robbrechs sone van Normandyen, dewelke de coninc Lodewijc, ghebynaemt de Groete, makede grave van Vlaenderen, om dat sijn zwaghene was; dese Willem was in den tyde van sinen graveschepe een groet vertasseerder van settinghen, maeltoten, ende dobbel assyzen, ende thollen voortstellene, vercoepende de officien van den lande, ende daeromme was hy van al den volke verhaedt. In Vlaenderen quam een jonghelinc, gheheten Arnoudt, ende hy was sone van Karle Caluws sustere, ende hy begheerde dat graefschap dat Karle de Caluwe, sijn oem beseten hadde, ende hem als naest hoir van rechts toebehoerde. Hy quam eerst te Sent Omars, daer hy met groeter werdicheyt ontfanghen was; Mer Willem van Normandyen dede der stede daeromme groet overlast, soe dat sy namen een bestant van xl daghen omme den jonghelinc te beradene, ende rieden hem weder te keerne in Norweghen, van danen dat hy quam. Willem van Loe ter tijdt dat coninc Lodewijc ghegeven hadde 't graveschip van Vlaenderen, sinen zwaghene Willem van Normandyen, soe ghy ghehoert hebt, hy quam met groeter menichten van Inghelsschen, barrende ende destruerende dlandt, ende verslaende veele van 's graven Willems volke. De drye steden Ghend, Brugghe, ende Ypere hadden gherne over grave ghenomen, ende den Norman verjaghet, mar sy en dorstens niet doen, om dat hy metten Inghelsschen verbonden was, ende den coninc van Inghelandt manschip ghedaen hadde van den graveschepe van Kent. De coninc van Vranckeryke dit verhoerende, hoe dat de Inghelsschen Vlaenderen des-

trueerden, hy sende Willemme, sinen zwagher x^m soudeniens, dewelke verjaghden de Inghelssche uut den lande, ende daden se wederkieren in Inghelandt; ende de jonghe Arnoudt hoerende dat jammer, dat in Vlaenderen was, hy bat den grave Willem van Normandyen, dat hyne wilde doen ghelieeden te sinen lande, ende schalt quyte al 't recht, dat hy hadde an 't graveschip van Vlaenderen, ende Willem gaf Arnoude groete ghiften, ende dedene heerlyken ghelieden te sinen lande. De Franssoyse, die in Vlaenderen laghen te dienste den grave Willem, bedreven veele fortsen, exactien, ende overwildts, over al onder 't folc in Vlaenderen, vercrachtende de maghden, ende nemende den goeden lieden hare wijfs, ende haerlieder kinderen, ende op datter de lieden toe seyden, men slouch se doot, ende dit dede de grave Willem van Normandyen alsoe wel als sijn volc. De steden van Vlaenderen screven dit over den coninc van Vrankeryke, dewelke des luttel oft niet rochte; dit aensiende de drye steeden ende 't gemeene landt, dat Willem soe lanc ende soe felder ende soe wriedere wart, ende oec sijn soudeniens, sy sendden secretelic eerbare ende notable boden aen Diederyke van Elsaten, die gherecht hoir was van Vlaenderen, ende een zeer vrome man van wapenen, want hy hadde in Barbaryen, ende in Egipten, ende in 't conincryke van Suryen vele schoene feyten van wapene ghedaen, ende sy comende by hem, baden hem te willen comen, met hemlieden in Vlaenderen, daeraff dat hy gherecht hoir ware, ende dat hy met hem brochte iiij^m oft v^m mannen van wapenen, omme den tyrant Willem van Normandyen, die dlandt van Vlaenderen met onrechte besadt, roefde, ende exactioneerde, uut den lande te jaghene, ende omme dit te vulcomene men zal u gherne hulden, overal ontfanghen, ende bystanticheyt doen, als prinche. Als Diederick dese boetschepe ontfanghen hadde, ende verstaen 't versouc

van den ghedeputeerden uut Vlaenderen, hy bestelde sijn landt van Elsaten, in de handen van ghetrouwen, wysen personen, omme dat wel ende wyzelyke te regiere, ende hy quam te Vlaenderen, met v^m mannen van wapene, ende Diederijc comende in de drye steden, Ghend, Ypere, ende Brugghe, hy wasser heerliken ontfaen. Dit verhoerende Willem van Normandyen quam van Rycelle, te Cortteryke, ende zy en wildens niet in laten, ende van daer trac hy te Ghendt, daer hem gheene chiere ghedaen en was, noch yeere gheboden. Hy ontboet de schepenen tot hem te comene, mer sy en willender niet gaen, want hy hadde op andere tyden somighe schepenen ghedaen onthoefden, als sy comen waren te sinen ontbiedene, mar sy antwordden, op dat hy ons spreken wille, hy come tot ons, in 't scepenenhuus. Willem dit verhoerende quam in scepenencamere, daer hy van scepenen overhaelt was, ende hem verweten sine felheyt, sine ghiericheit, ende sijn onreyn vuyl leven, ende sy seyden hem goet rondt: " In Vlaenderen es comen een edelman, die gherecht hoir es, wy ne willen niet verjaghen, al waest soe dat Willem van Looe, en Arnoudt van Denemerken verjaght waren; wildi u verrechten jeghen Diederyke van Elsaten, ende hem verjaghen in Gods namen? „ Aldus Willem van Normandyen verhoerende, dat Diederijc van Elzaten ware te Axpoelle, darwaert soe trac hy met sinen soudeniers uut Vrankeyke, ende daer wart zeer ghevochten, ende viel aen bieeden zyden, des daghs veele verlies, ende groet volc verslegghen. Dit aensiende de grave Dideric van Elzaten, dat sijn volc zeere ghemindert was, hy trac achter metten selven volke, dat hy hadde om in Brabant te vaerne, ende dan meer volcx te ontbiedene, ende hy comende in Aelst, meenede daer te rustene, twe oft drye daghe, ende heymelic die van Ghendt te ontbiedene. Mar Wil-

lem van Normandyen quam hem ghevolght met xj^m mannen ende stormede op de stede van Aelst, om die met assaute te ghecrighene; ende Willem van Normandyen houdende voer de poorte, beval dien van der stede de poorte open te doene, ende hem als prinche in te latene; mettien een schuttere van Aelst, die Cazijn hiet, spien sinen voetboghe, schoet, ende gerochte den grave Willem, met eenen ghevenijnden schichte, in sijn schoudere zeere diep, soe dat men den grave Willem moeste wech leeden, ende hy starf op den sevenden dach, ende was ghevoerdte te Sente Bertins, by sinen neve Bouwin Hapkin, ende te sinen hoofde begraven. Hy staerf op den xvj^{ten} dach in houghst, in 't jaer Ons Heeren XJ^e ende xxix, ende hy regneerde omtrent xv maenden als grave van Vlaenderen.

IEDERIC van Elzaten, Ghertruden sone van Elzaten, die des ouden Robbrechs Vriezen dochtere was; dese Diederijc was de xvj^{te} grave van Vlaenderen, wel xlij jaer lanc, ende in sine intreye was hy al te zeere heerlyken, ende blydelyken ontfanghen, in al den steden van Vlaenderen, ende hy brac aff, ende dede te nieute alle de exactien, settinghen, ende maeltoten, die Willem van Normandyen gheordineert hadde, ende hilt Vlaenderen in groeten payse. Clemencie sijn moye, de weduwe van den jonghen Robbrecht de Vrieze, de welke den paus Calixtus sustre was, soe wilde Vlaenderen hebben te haren live, als weduwe, ende over hare duwarye, ende de coninc Lodewijc van Vrankeryke riedt hare, daeromme te stichtene orloghe jeghen Diederijc van Elzaten. Dit vernemende Diederijc tracteerde zoetelijc met Clemencien, sijnre moyen, ende belovede hare vore hare bylevinghe te ghevene dat rechte dardden deel van Vlaenderen, ende soe was op dit met Diede-

ryke haren neve te vreden, ende ghepayt. Dese vrouwe Clemencie stichte twe cloesteren van nonnen te Brugborch, ende te Avennes. In dat jaer van Diederijcx regnatie, Clemencie zeere siec sijnde, soe ontboedt Diederyke ende made haer testament, ende al dat landt, dat soe hadde in Vrankeryke, ende haren schadt, dat gaf soe naer haer overliden Diederyke, omme dat hy hare plach soe minlic te vizenheerne, alsoe dat recht was, want dat beste dat soe hadde, ende oec haren schadt, quam hare van haren man den jonghen Robrecht de Vrieze, Diederix oem was. Aldus naer de doot van Clemencien Bouwen Hapkins moedere, soe wart Diederic gheweldich heere van Vlaenderen tot Bonen toe; Clemencie starf in 't jaer Ons Heeren XJ^e ende xxxij. Binnen deser tijdt quam van Jheruzalem niemare, dat de Agaryeenen, Turken, ende Sarrasynen hadden Jheruzalem beleydte. Dit verhoerende de kerstene coninghen, hertoghen, graven, ende groete menichte van edelen lieden trocken haestelyken alle te Roeme, by den paus, om de benedictie, ende namen daer ane dat cruce om over te varne; ende de grave Diederic van Elzaten verhoerende dat de coninc van Vranckeryke daerwaert was, hy volghde den coninc, ende dede hem manschip van den graveschepe van Vlaenderen, ende vercreech des conincx vrienschepe; ende de kerstene voer Jheruzalem comende, Diederijc van Elzaten, grave van Vlaenderen, ghelijc den leeu clemmende in vromicheeden boven allen anderen, slouch, vinc, ende velde ondervoedt die heydene honden, soe dat by sijnder vromicheyt, ende ridderlyken daden die heydene gheschoffierdt wordden, ende bleeff verslaghen bet dan hondert ende twintich duser Sarrasinen, ende drye coninghen gevanghen, ende alsoe was de heylighe stede van Jheruzalem ontsedt, ende beschudt van den heydenen hon-

den. De coninc Fulco van Jheruzalem hoerende den prijs van den stouten grave Diederic, hoe dat hy den name hadde van vromicheeden, ende ridderlyken daden ghe-daen hebbende, in desen jeghenwordighen stryde, boven allen anderen, die daer waren, ende oec dat hine op andere tyden te Jheruzalem, in Egypten, ende in Suryen ghesien hadde doen van gelyken, gaf hem Sybelyen, sijnder dochtre te wive, by der welker hy hadde vier sonen: Bouwene, die jonc starf; Philips, die naer den vadre was grave van Vlaenderen, van Artoys, ende van Vermendoys; Matheus, die grave was van den Bonen; ende Pieter, die canonic was te Cameryke, ende daer naer bisschop gecoren. Hy hadde oec vander selver Sybelyen twe dochteren: Margriete, die Bouwene van Henegauwe hadde te manne, ende Ghertruydt, die nonne was in den cloester te Miessene. Dese Diederijc naer dat hy dat soete Vlaenderen gheregiert hadde, met groeter yeeren, ende in payse wel xxx jaer, Sybylie sijn wijf, des conincx Fulco dochter van Jheruzalem, vleudde, smekede, ende badt Diederyke haren man, by daghe ende by nachte, om te moghene trecken te Jheruzalem, vizen theeren haren broeder, dewelke daer coninc was, ende om te visentheeren de heylighe steeden, daer Christus verwijst was, gecruust, ghepassijt, ende begraven, ende voort alle de andere heyle steeden, daer onse verlossere Jhesus Christus wandelde, in der tijdt dat hy op ertryke was. Diederijc van Elzaten hy consentheerde vrouwe Sibelyen, sinen wive, hare beede, ende dede beriedden hare gherietschepe, ende al des hare van noede was, ende dede hare hebben gheselschap van edelen lieden van mannen ende van vrouwen, die met hare trecken souden. Ende vrouwe Sebilye, comende te Jheruzalem eer soe haren broeder den coninc besouken wilde, soe ghinc ten heylighen grave, ende belovede

daer suverhede, ende nemmermeer by manne te sine, ende daer nar ghinc soe vizentheren alle de andere heylighe steeden, ende hare pilgrimagie ghedaen hebbende, ghinc vizentheeren haren broeder, den coninc van Jheruzalem, diese eerlyken, ende met groeter weerden ontfinc, ende al yeer soe adt oft dranc, soe ghinc daer haer vader de coninc Fulco ende coninginne haer moeder begraven waren, ende de graven aldus ghevizentheert hebbende, soe seyde tot haren broeder: "Ic hebbe orlof, ende consent van minen edelen man, den grave Diederic van Elzaten, wien ic vj kinderen ghedraghen hebbe, waer aff dat de vive leven, ende dat seste es doot, voort an te levne in suverheeden ende Gode te dienene, in 't heyligh graf, ende ic beghere alhier in Sent Jans-hospitaal, Gode ende den armen te dienene, ende daer wille ic sustere sijn, om de sieke te vizentherene., Ende dit hospitaal es de steede, daer Lazarus wylen woende, denwelken God van der doot verwecte. Ende de coninc haer broedere hoerende haer voortstel, hy en wilde harer goeder meeninghe niet contrarye sijn, noch daer in eenich beledt doen, mar hy dedse heerlyken ontfanghen in Sent Jans-hospitaal, daer soe ghecleedt was sustre, dienende devotelyken Gode, den sieken by daghe ende by nachte vizentherende, ende de bedden makende; ende alsoe langhe als soe leefde, soe diende devotelyken Jhesum Christum, ende den armen sieken, ende doen haer gheselschip, dat met hare daer comen was, wilden trecken te Vlaenderen waert, soe nam oedmoedelyken an elken orlof, hemlieden begiftende, met reliquien, ende dierbaren juwielen, ende su betaelde alle haerlieder schipgeldt, ende soe screef haren man, hoe dat soe sustere ghecleed ware, in Lazarus-huus, daer hy wylen woende, eer datten Jhesus verwecte van der doot, ende soe sende Diederyke haren man dat heylige bloedt, dwelc

was van den laveuren, als Christus ghedweghen was, eer men in 't graf leyde, dwelc die edele grave Diederic ontving blydelic, met groeter reverencien, ende werdicheeden, ende hy dede stichten te Brugghe, in de burch Sente Bazelijskerke met vier capellanen ende eenen costere daghelijcx houdende de vij ghetyden, ende daer dede hy stellen dat heilighe bloedt, ende dat es dat men jaerlijcx ommedraght op den darden dach van meye. De grave Diederic dede ondersouken met goeden devoten pilgherimen den staet van vrouwe Sibyliën, sinen wive, hare vriendelyke groetenesse ende menigfoudich saluut ontbiedende, ende oec haer kindere sendden hare meenich groeten, welke pilgherimen doende haerlieder last, ende bodtschip van 's graven Diederijcs, ende sijnder kinderen weeghe, vysentheerden vrouwe Sibeliën, in haer hospitaal, ende soe van ghelyken doende screef brieven weederomme an haren man, den voorseiden grave ende an hare kinderen, ontbiedende met alder onderdanicheeden meenichfoudich lieflic salut. De pilgryme aldus daghelijcs van Jheruzalem comende breedden over al de mare van der groeter abstinencien, ende stringhen levene, van suster Sibelyen voorscreven. De grave Diederic hoorende dwonder van den heyligen ende stringhen levene van sinen wive, wart ghesleghen met componcien in sinen gront, ende wart overpeynsende, hoe dat sijn neve de goede Willem van Looe, borchgrave van Ypere, ende grave van Kent, in Inghelandt, in sine houde daghe liet varen alle sijn landen, ende heerschappien, ende stichtede te Looe de canezye van den canoniken reguliers, daer hy daghelijcx met devocien hoerde den godlyken dienst, doende vele penitencien ende caritaten. Dese goede grave Diederijc nam exempel an sijn wijf ende an sinen neve Willemme van Looe, hem voughende uut den gheruchte van den volke; hy

dede stichten den cloester te Watene, ende hy stelder in canoneken reguliers, daer hy dagelijcx hoerende was den godlyken dienst, by wylen riedt hy te Looe, te Willems sijns neven grave, ende met groeter devocien inichlyken biddende over de siele, rustede daer in den cloester twe oft drye daghen, by wylen riedt hy te Cassele, te Sente Pieters, ten grave van den ouden Robbrechte de Vriese, sinen groetheere, van gelyken riedt hy te Sente Bertins, versoukende met beedinghen, ende met aelmoesenen 't graf ende de sepulture van Bouwen Hapkin, sinen rechtzwier, ende eens treckende uut devocien te Bruchborch, om te vizen therene de sepulture van vrouwe Clemencien, sijnre moyen, hy wart bevanghen met siecheeden, ende met barrenden cortscen, begherende met groeter devocien te ontfane sine sacramenten van der heyliger kerken, ende die ghenomen hebbende starf daer naer salichlyken op den x^{ten} dach in 't jaer Ons Heeren XJ^e ende lxx, op den nieudach, ende was begraven te Watene, in den cloester, dien hy ghesticht hadde.

PHILIPS van Elzaten Diederijcs ende suster Sibelyen van Jheruzalem ander sone; hy was de xvij^{te} grave van Vlaenderen ende hy regneerde omtrent xxj jaer. Deze Philips naer de doot van sinen vader governeerde Vlaenderen zeer wijslyke, ende gherechtichlyke, dat hy allen princhen met rechte moeste bovenclennen in werdicheeden, ende in yeeren, want alle quade costumen, die in Vlaenderen regneerden, als morde, veraderyen, dieften, vlouke, swerren, ende dierghelyke, die dede hy al te nieute doen. Hy en regierde niet alleene Vlaenderen, mar hy was exempel allen sinen ommezaeten van payse ende van wysen regemente. De coninc Lodewijc de Goederthiere gaf desen Philips van Elzaten

sijnder nichten 'sgraven Rodolfs dochter van Vermendoys, met den graveschepe van Vermendoys, ende dit benyede 'de grave Floreyns van Hollandt, want hy waendese selve ghehadt hebben te wive, ende daer omme dese grave Floreyns met eenen vremden occusoene hy ontseyde Philipse van Elzaten, ende dat was om dat sijn groetheere de oude Robbrecht de Vrieze wan ende vercreech met fortsen Walgheren, ende dat begherde Floreyns weder te hebbene, oft hy meende Philipse, alsoe veele lands af te winnene. Philips verantwoordde, segghende, dat de patrimone, die hem van sinen vader bleven ware, dat hy die meende te behoudene, ende met den zweerde te beschermene. De grave Floreyns badt den graven van Gheldre, van Cleve, ende van den Berghe om hulpe ende bistant, als met hem te treckene in 't landt van Elzaten, ende aldus hy vergaderde wel x^m mannen van wapenen, ende Floreins in Elzaten comende, met sinen volke, zy roefden, ende branden waer dat sy quamen, vinghen de ryke lieden, ende beleyden Armersteyn. Die van Elzaten siende aldus dlant roeven ende verbranden ontboden den grave Philips van Vlaenderen, het ne ware dat hy haestelyke om sijn lant te beschuddene, ende die van Armersteyn ontsedt te doene quame, sy soudent hemlieden moeten opheven. Philips van Elzaten grave van Vlaenderen nam met hem Matheus, den grave van Bonen, sinen broeder, biddende den edelen van Artoys, van Vermendoys, van Vlaenderen, ende van Henegauwe, om hulpe ende bistant, sijn landt ende patrimonye te beschuddene, ende alsoe quamen te hulpen bet dan xv^m mannen van wapenen ende daer met trac hy te Armersteyn. Daer viel een vriesselijc strijt ende eene groete bloedstortinghe, ende duerde de vlucht ende de jacht wel vij hueren, ende de drye graven Gheldre, Cleve, ende Berghe vloen met schaden, ende

met schanden, ende Floreyns de grave van Hollandt was zeere ghewondt, ende zwaerlyke ghequest, ende daer naer ghevanghen. Daer bleven voer Armersteyn verslegghen bet dan v^m mannen van 's graven Floreyns lieden, ende Philips gheboet den grave Floreyns te voerene te Vlaenderen in vanghenesse, ende met hem wel iiij^e edelre liede, die alle in de vorseiden wijch met Floreynse ghevanghen waren. Desen wijch gheviel in 't jaer XJ^e ende lxxvij. Ende in dat selve jaer starf de coninc Lodewijc van Vrankeryke ende Philips sijn sone wart daer naer ghecroent, op den darthiendach, daer gordde hem de grave Philips van Elzaten sijn zwieerdts als over een de heerlijcste ende vroemste prinche van Vrankeryke. De coninc Philips versochte aen den grave van Vlaenderen Philipse van Elzaten te hebbene sijnder suster dochtere te wive, de grave Philips peinsde, ende oec hem dochte dat hem soude sijn groete yeere te wesene oem van sulker coninginne, ende van sulken eenen moghenden coninc, ende midts dien concentheerde hem in 't vorseide huwelic, ende belovede met sijnder nichten te ghevene naer sine doot Arie, Sent Omars, Calays, met den lande van Ghysen, dwelc doen al Westvlaenderen hiet. Dese bruloft was te Parijs ghehouden, ende daer quam den grave Philips niemare, hoe dat de Zeelanders ende de Normans gheroefte hadden de vlaemsche scepē, ende veele Vlaminghen ghevanghen, ende hieromme de grave Philips vergaderde een groet heere ende nam met hem sinen broeder den grave van Boenen, ende quamen alsoe in Normandyen, op den zeecant, ende hy verlossede aldaer de Vlaminghen, die ghevanghen waren, ende ghecreech hare scepē, die gheroefte waren, ende men gaf elken sijn schip, met den goede wedre. Ende Philips van Elzaten riedt al der zeeccant van Normandyen dore, ende verbarrende haer schepen, ende haer

dorpen, ende hy vinc veele schipheeren, ende brochtse ghevanghen in Vlaenderen. In dese reyse wart Matheus, de grave van Boenen ghequetst, voor Herfleur, soe dat hy corts daer naer starf. De Hollanders overmerkende de schade, die de Normans hadden by haren occuzoene, baden om een bestandt van twe maenden, omme binnen dien te tracteerne, ende te sprekene van payse, ende om den grave Floreyns te moghen lossen. Binnen deser tijdt ghevielt dat een groet water riez, soe dat de dyken ten Damme, ende an den zieecant in Vlaenderen, in vele steden uutbraken. De stede van Brugghe was vul waters, ende wat men ten Damme dykede in eenen guelle, die daer was, ende wat men daer in wierp steenen, sarken, lyzen, taeffelen, veynsteren, dueren, waghene, vaten vul eerden, het en halp al niet. Binnen desen quam de bisschop van Ceulene, ende met hem de bisschop van Ludeke, met vele edelen lieden, bidde den grave Philips van Elzaten, over den grave Floreyns van Hollandt, ende over de edele, die met hem ghevanghen waren, ende daer wardt soe varre ghetraecteert, als dat de grave Floreins hem geheel submitteerde in den goede wille van den grave Philips van Elzaten, ende dat segghen van den grave was, dat de grave Floreins nemmermeer wapenen soude draghen jeghen Vlaenderen, maer hemlieden altoes vrientschepe doen ende betoghen, ende diergelyke sijn landen van Hollandt ende van Zeelandt; voort gaf de grave Floreyns, over sijn rantsoen den grave van Vlaenderen Philipse van Elzaten, dlandt van Waes te applikierene an Vlaenderen, ende voort soude men senden uut Zeelandt duseut dijcmeesters, die den dijck soudent maken ten Damme, die men niet ghestoppen en conste, ende voort soude de grave Philips hebben over sijn costen, die hy om 't sustineeren van den orloghe, jeghen Floreyse ghehadt hadde, de somme

van hondert dusent guldenen, ende in dit segghen was de grave Floreins wel te vreedē, ende ghepayt. Dese grave Foreyns, ende alle sijn edele, die met hem ghevanghen waren beloven by rudderschepe, ende by trouwen al dit segghen te vulcomene, ende hierop wordden sy alle ontsleghen. De grave Floreyns van Hollandt sant haestelyken de dusent dijcmeesters ten Damme waert, dewelke dit groete gat, ende guelle verwonnen tot op een cleen hilleken, ende daerop hadde een hondt gheleghen, bet dan vj daghen hulende, ende jankende, want hy niet af en mochte om dwater datter omme liep, de dykers namen desen hondt, ende worpenen in de vorseide guelle, ende daer naer namen sy haestelyken de eerde van dien hille, daer dese hondt gheleghen hadde, ende daer mede wart de guelle ghestopt. Dese dykers ende dese werclieden makeden daer tavernen ende herberghen, ende hieten dese jeghenoeede Hondsdam. De grave Philips beval, soe wye dat wilde polleren doen maken, van den Damme tot Aerdenburch, dat landt soude sijn vry herve sijn. De Hollanders ende de Zeelanders siende dat men daer goeden coep leefde, ende dat men daer en gaf settinghe, noch assyze, sy quamen met wive, ende met kinderen, ende bleven ten Damme woenene ende andere diverssche coeplieden hem met comenschen ghenerende, ende wordden daer zeere ryke. De grave Philips merkende hoe dat Hondsdam zeere groet, ende wel bewoent wart, ordineerde aldaer eene vierschare te sine, burghemeesters, scepenen, ende raden, ende dat men daer recht, wet, ende justicien doen soude, ende soe wat menschen die te Hondsdamme drye jaer ghetrouwelyke hadde ghewoent, dat hy daer vry poorter soude sijn, ende hy gaf dien van Hondsdam diverssche regulen, wetten, ende privilegien bezeghelt in 't jaer M. C. ende lxxx, ende binnen dien selven jare

begonsten die van Hondsdam aen te legghene Onser Vrouwenkerke; ende in 't selve jaer starf vrouwe Elyzabet, grave Philips van Elsaten wijf, ende was ghevoerdte ende begraven te Clerevaults.

Den grave van Vlaenderen Philipse van Elsaten quam niemare, dat de Soudaen hadde ghecreghen ende metten zweerde ghewonnen de heylighe steede van Jheruzalem, ende al dlandt daer omtrent, ende hy ontboet Pieteren, sinen broeder, den canoninc van Cameryke, ende ghecoren omme bischop te sine. Hy dede hem sine electie resigneeren ende schalt quyte de provende van der canezyen, hy makeden ridder ende grave van den Boenen, ende gaf hem te wive de gravenede van Nyvers, om hoyrye, ende kinderen te hebbene, om dat sijn broeder Matheus, naer hem gheen kinderen ghelaten en hadde. Den grave quam oec niemare dat de coninc van Jheruzalem sijn oem, ende de coninc van Samaryen, dewelke oec sijn oem was, verslegghen waren van den Sarrasinen. Aldus quam den grave Philips van Elsaten anders niet dan rouwe, druc, ende verlies toe, al d'een op d'andere, want hy hadde sijn wijf verloren, ende biede de edele coninghen, sine oems, ende alle sine maghen, van vrouwe Sybelyen sijnder moeder weghe, want de Sarrasinen hadden in Jheruzalem verslegghen alle de kerstene, mans, wijfs, ende kinderen, soe datter niet een kersten te live en bleef. Nu als de gravenede Elizabet begraven was, te Clerevaults, in den cloestere, ende de solemnitheet van den uutvaerdte ghedaen, de grave Philips van Elzaten zwoer op 't graf van sijnder vrouwen, dat hy nemmermeer vleesch eten en soude, voer dat hy hem ghestelt soude hebben te weghe, om die heylighe stede van Jheruzalem te vizen theerne, sijnder vrou moeder graf, die suster was gheweest in Sente Jans-hospitael, dat men hiet Lazarus-huus. Meenich heere, baenradse, riddere ende schilt-

cnape, die te Clerevaulx waren ter uutvaerdt, beloveden met den grave Philips te treckene, op dat hy wilde haerlieder capiteyn ende leedsman sijn, dwelke dat hy hemlieden belovede; veele edelre lieden dit verhoerende dat de grave Philips belovet hadde te treckene in Suryen, ende te Jheruzalem, quamen hem bidden om met hem te moghen treckene, ende hy beval alleen den gheenen, die met hem wilden treckene, dat sy beriedt soudén sijn binnen vj weeken te Hondsdam, in de havene. Binnen den tyde, dat de grave Philips sijn gheriedschip makede in Vlaenderen, soe waren te Hondsdam ende te Brugghe, schepen ghenouch comen, om viij^m mannen te schepenen, ende al wel bewaerdt; ende aldus trac de grave van Vlaenderen, Philips van Elzaten, ende sijn broeder de grave van den Boenen, met schoenen gheselschepe, ende sy hadden den windt te pointe, soe dat sy binnen ix daghen quamen in Spangien, ende daer provanchierden sy hem, ende versaghen hare schepen van al des hemlieden soudén moghen ghebreken, ende quamen in des graven Philips hulpe, ende om met hem te treckene meenich edelman uut Spaengien, uut Castiellien, uut Aragon, uut Portingale, ende uut den conincryke van Averngen, ende sylieden comende in Grieken, verhoerden hoe dat de coninghen van Sypers, ende van Slavonyen vernoyeert waren, ende daeromme beval Philips van Elzaten, dat elc voortan sijn wapenen aendoen, ende aenhouden soude, om hemlieden te bevechtene, ende hy beval dat men 't al ten zweerde leveren soude, dat niet haestelijc ende willichlijc kerstendom en begheerde. De coninc van Slavonyen quam tot den grave Philips, segghende: "Gebenedijt moete sijn de God, die hemelryke ende ertryke ghemaect heeft, ende salich moete sijn de huere, ende de tijdt, dat soe veele goeder edelre kerstene in mijn landt comen sijn, want ic

hebbe langhen tijdt begherdt ghedoept te sine. „ Ende hy vertrac den grave Philips van vrouwe Sybelien, sijnder moeder, ende van haren heyligen levene, van sinen oems de coninghen van Jheruzalem, ende van Samaryen, ende van sinen anderen vrienden ende maghen, dewelke de Sarrasinen jammerlyken alle vermordt hadden, ende ten zweerde ghevert al dat kersten was. ” Ende begherdy in Suryen te treckene, ende te vizen therene de heilighe stede van Jheruzalem, ic sal u gherne tot Akers, in Suryen ghelieden, ende helpen u vercrighen een saufconduyt, om iij oft vier dusent lieden, alwaert in Arabyen, of tot Synay te treckene, mar ghi sout uwe wapenen te Akers moeten laten. „ Dese coninc van Slavonyen dede hem doepen, ende alle sine edele met hem, op Sent Joerys dach, ende was in den name van Gode, Jorijs gheheten, ende al 't comuyn van Slavonyen dede hem doepen, ende wordden alle kersten. De grave Philips ende coninc Jorijs van Slavonyen ghinghen te schepe, ende ghelieddene tot Akers in Suryen, dewelke kersten was, ende de coninc Inghelram van Akers ontfinc den grave Philips, met groeter eeren ende reverencien, ende al sijn gheselschip, ende de grave Philips van Elsaten begherende te vizen therene de heilighe steden, ende plaetsen van Jheruzalem, ende van daer omtrent, ende oec de sepulturen, ende de graven van vrouwe Sebelyen, sijnder moeder, van den coninc Fulco van Jheruzalem, sinen groetheere, ende van biede sinen oems, den lesten coninc van Jheruzalem, ende van den coninc van Samaryen. Hy quam pilgherijms wyze, ende bat den twe coninghen van Akers ende van Slavonyen, om te hebben een gheliede, ende een saufconduyt te treckene te Jheruzalem, ende in Arabien ten berghe van Sinay. Deze vorseide coninghen van Akers ende van Slavonyen screven an den soudaen om een saufconduyt ende gheliede voer v

oft vj duser kerstene pilgherimen, die gherne trecken soudē te Jeruzalem, ende ter Joerdane, ende oec in Arabyen tot Synay, onghewapent, met trudtsmannen, paysivelyc varen, ende kieren, ende wel betalen hare trybudt. De soudaen gaf ende consentheerde 't gheliede, ende gaf den bode letteren van saufveconduyte, ende van gheliede bezeghelt in goude, ende hy dede den bode gheven sijn opperste cleedt. De bode quam tot den vorseiden coninghen, ende tot den grave Philips, dewelke zeere verblijdde van den saufcondute; somighe van den Spaengaerden was ghenouch dat zy hadden helpen bekieren de conincryken van Cypers, ende van Slavonyen, ende dat sy geweest hadden tot Akers, ende den coninc ende de steede ghesien, sy namen orlof na de twe coninghen, ende an Philipse van Elzaten, ende keerden weder in Spaengien. Philips van Elzaten, grave van Vlaenderen, coes uut sinen volke, die met hem trecken soudē te Jheruzalem, omtrent vj^m mannen van den edelsten, ende van den vroemsten, ende de andre liet hy te Akers bliven, tot hy widderkierde van Synay, ende die soudē de scepen bewaren, ende haerlieder wapenen. De grave van Vlaenderen Philips van Elzaten comende in Jheruzalem was daer zeere heerlyken ontfanghen van den patriarke, ende hy lieddene in alle de heylyghe steden, daer Christus ghepassijt was, ende hy toghte hem sijnder vrou moeders graf, die vrouwe van den hospitale gheweest hadde, in Lazarus huus; ende de heeren van den hospitale vertraken hem sijnder moeder heylich leven, ende hoe sy den aermen daer ghedient hadde, tot den yude van haren levene. Nu als Philips van Elzaten iij daghe in Jheruzalem gesijn hadde, sijn biechte ghesproken, ende dat heylyghe Sacrament ontfanghen hadde, ende oec al sijn gheselschap, ende haerlieder tribuyt betaelt hadden, ende provancie ghenomen

hadden ende drutsmannen besproken, om hemlieden te Sinay te beweghene, de patriarke gaf hemlieden de benedictie, ende absolverdeze *a pena et a culpa*. Agilias coninc van Jheruzalem vernemende dat Philips van Elzaten was de sone van Sebilyen, des conincs dochter van Jheruzalem, ende van Dideryke van Elzaten, dewelke voer Jheruzalem, in eenen wijch eens verslouch hondert^m ende xx^m Sarrasynen, hy wart zeere verstoert, ende daeromme vant in sinen raedt Philipse van Elzaten, ende al sijn gheselschap ter doot te bringhene in 't weederkieren van Sinay; ende om dit te doene hy ontboet Nobylion, den coninc van Abelynen, sinen broeder, hoe dat de soudaen eene groete sottheyt gedaen hadde, dat hy soe veele eedelde kerstene saufconduyt ende gheliede gegeven hadde, ende specialijc die gheboren waren van der croene van Jheruzalem, ende ware te duchtene dat sy comen waren meer om te wreken de doot van haren vrienden, ende van haren maghen, die wy onlanck verslegghen hebben, te wetene, den coninc van Jheruzalem, ende den coninc van Samaryen, sinen broeder, dewelke oems waren van Philipse van Elzaten, ende ic duchte dat dese Philips t'Akers noch meer volcx heeft, ende dat hy trect om dlandt te bespiene, meer dan om pilgrimagie, ende ons dan te bevechtene, ende te roevene van onsen herve, ende van onser croenen, negheenen beteren raedt dan als zy weder comen van Sinay, dat wy hemlieden belaghen ter fleume Jordane, sy sijn alle onghewapent, ende daer alle leveren ten zwerde. Doen antwoordde de coninc Nobilion. " Ic sal daer senden Nobilitir, minen bastaert met v^m ghewapende, op den x^{ten} dach, ende dat hy van der Jordane niet en schiede voer dat sy weeder ghekierdt sijn van Sinay, ende dat men se dan alle te nieute doe, ende dootslae. Dit verhoerde de patriarke van Jheruzalem, ende

daeromme hy sendde haestelic tot den bisschop, ende tot den coninc van Akers, dat men haestelyken boden soude senden tot Philipse van Elzaten, ende hem te kennene gheven dat hy sine druutsmannen orlof gheven soude, ende wel betalen, ende dat sy laten souden den wech van Jheruzalem, ende van der Jordane, want de coninc van Abelyne deden bespien ende wachten op de fleume Jordane bet dan met v^m mannen, om aldaer aff te worpene hem, ende al sijn gheselschap. Inghelram de coninc van Akers sant haestelyke boden tot Philipse van Elzaten, die hem alle saken te kennen gaven. Philips by rade van den bode betaelde de druutsmannen, ende gaf hemlieden orlof, ende hy quam met den bode, die hem de coninc van Akers ghesendt hadde den naesten wech te Cesaria Philippi, omme te Akers te comene naer den raed van den vorseide bode. Philips sijnde in Cezaria ginc op de twe fonteynen die daer staen Jor ende Dan, ende uut desen twe fonteynen comt eene groete beke loepende eene mile van den berghe van Lybano, in dese beke ghinc hem Philips baden, ende al sijn gheselschap, ende daer maecte Philips van Elzaten wel xiiij^e ridders. Nu waren de druudsmannen comen ter fleume Jordane, ende daer vonden sy Nobilitir den bastardt, met v^m mannen stoutter Sarrazynen. Nobilitir vraeghde den druudsmannen, waer dat de kerstene waren, de druudsmannen seiden hoe dat sy wel betaelt waren, ende orlof hadden, by den toedoene van den boden des conincx van Akers, die se namen te gheliedene ten naesten weeghe tot Cezaria, ende daer souden sy hem rusten iij oft iiij daghen. Dit verhoerende Nobilitir beval sinen volke haestelijc te rydene ten berghe van Libano, om aldaer de kerste te verrechtene ende hy beval den druudsmannen, dat sy haestelyke ryden souden te Jheruzalem, tot den coninc Agylias, sinen oem, ende tot den coninc

Nobilyon, sinen vader, ende hemlieden segghen hoe dat de kerstene waren te Cezaria, ende op'avonture offer meer kerstene waren, dan die te Synay waren, alsoe hy verhoerdt hadde, soe segt hemlieden dat sy ons comen te hulpen ten berghe van Lybano. De druudsmanne comende in Jheruzalem ende hare bodschap ghedaen hebbende, de coninghen Agilias ende Nobylion vergaderden xij^m Sarrasine, ende traken ten berghe van Libano, maer eer sy daer quamen, des daghes te voren, hadde Philips van Elzaten met sinen gheselschepe ghevochten, buten Cezarien, jeghen Nobilitir, den bastaerdt van Abeline, ende verslegghen bet dan ij^m Sarrasine, ende wel ij^e van den edelsten ghevanghen, ende doer dat de kerstene niet ghewapent en waren, soe verliende hemlieden de almoghende God, op dien dach, de victorye. Daer ghecreech Philips de wapene van Nobilitir, den bastaerdt van Abelyne, sijn zweert, ende sinen schilt, dewelke hadde 't velt van keele, met eenen quartiere boven van goude, daer in een clemmende liebaert van sable. Ende ghi sult weten dat Nobilitir bespranc de kerstene eene mile van Cesaria, daer sy t'Akers wart meenden te treckene, ende als Philips van Elzaten sach de Sarrasinen met Nobilitir op hem comen, hy sendde aen hem een van den boden van den coninc van Akers, met soudaens letteren van saufconduyte, ende Nobilitir nam de letteren, trac aff den seghel ende schuerde den brief, ende stac den bode doot, ende daer om waest, dat hy de Zarrasinen te live hilt, ende voerde in vangennessen t'Akers, om dat sy souden moghen voer den soudaen verhalen den overlast, dieden pilgherimen ghedaen was, by den bastardt Nobilitir van Abeline, ende al boven des soudaens ghelieede, ende op haer verweren al geschiet ware, ende midts dat veele der kerstenen zeere ghequetst waren, ghemerct dat sy ne gheene wapene

an en hadden als de wijch gheviel. Soe keerde de grave Philips weder in Cesarien omme de ghewonde te vermakene ende te rusten iij oft iiij daghen. Des anderdaghs naer dat Nobilitir verslegghen was ende alle sijn heere gheschoffiert, soe quam niemare aen de twe coninghen van Jheruzalem, ende van Abelyne, dewelke zeere druckich waren, als zy de waerheyt verstonden; sy spoedden hem ten berghe van Lybano ende sloughen daer tenten ende pauwellioenen, ende waren daer vergadert, bet dan xij^m Sarrasinen, ende sy verhoerden dat de grave Philips van Elsatzen, naer den wijch ende 't vercryghen van der victoryen, ware weder ghekiert tot Cezaryen; sy dat hoerende vertrocken, by nachte iij milen van Cezaryen, in eenen bossch op den wech van Akers. Ten vierden daghe naer dat Philips ende de sine gherust hadden in Cezarya, ende de ghewonde vermaect waren, de grave Philips stelde hem te weghe met den sinen om te treckene te Akers, ende als hy ghereden hadde, omtrent iij milen, soe quam de coninc van Abeline, met sinen Sarrazinen, uut Arabyen, uut Egypten, uut Samaryen, ende van Jheruzalem, ende hy sprac Philipse van Elzaten toe, segghende: " Ghi valsche verraders ende mordenaers, u vader Diederic van Elzaten slouch minen vader ende mine oems doot, ende al haerlieder volc, voer Serdenay, ende roefde al haerlieder schadt ende juwielen, ende nu soe comdy, die sijn sone sijt, ende hebt dat edele bloet, minen sone Nobilitir ter doot bracht ende verslegghen, ende hem gheroeft sinen dromedaris, sijn wapenen, ende sijn zwieert, ende alle de vroemste van Jheruzalem, ende van Abeline verslegghen; dit willic weder van u hebben ende met crachte wreken uwe overdaet, ende doen u sterven quader doot.,, Philips van Elzaten ende Pieter sijn broeder de grave van den Bonen, de grave van Ardanen, de grave van Henegauwe, ende de grave van Hol-

landt dit hoerende, sy maecten goeden moedt, stellende al haer hope, ende haer betrouwen in den almoghenden ende ontfarmhertighen God, ende oec waersy des te stoutere, dat sy ende al haer gheselschip wel ghewapent waren metten wapenen, die zy ghewonnen hadden daer te voren op Nobylitir, den bastardt van Abeline. Sy knielden alle devotelyc ter eerden, anroupende den goederthiernen Jhesum, ende sijnder ghebenedyder moeder, de maghet Maryen, om hulpe, troest ende bystant, ende om sourcours van den heylighen ridder Sent Joe-rijs, ende van den inghel Sente Michiele, ordinerende haren roup ende crijssch, dwelc was: " Helpt God, ende dat heyleghe graf. „ Ende in walsche. " *Dieux nous ayde et le seint sepulcre.* „ Ende die dien roup niet en consten, die slouch men alle doot; daer began een vrieselijc strijdt, ende eene groeter bloedstortinghe onder die heydene honde, ende valsche Sarrazine, want die edele grave der vlaminghen Philips van Elzaten, Pieter sijn broeder, ende de andere heeren stelden hem als leeuwen ter weere, ende sloughent al doot dat voer hemlieden quam. De grave Ewoudt van Ardane, ende Floreyns van der Maelstede, grave van Hollandt bevochten de tweeste schare, daer in dat was de coninc van Jheruzalem Nobilion, den welken sy groeten pant daden, met harer vromicheyt, ende Philips van Elsaten, die stote grave, comende jeghen den coninc van Abelyne, riep met luder stemmen sinen roup: " Help God ende dat heylighe graf. „ Ende bespranc den vroemen coninc van Abeline, die hem daer jeghen stelde, als een ever jeghen de honde, ende duerde den strijt, tusschen hem bieden wel nar ij hueren, ten hende die vrome Philips van Elzaten velde den coninc van Abelyne, ende woelde hem 't zweert in den lichame van Nobilitir, sinen sone, doer 't fundament tot der hertten, seggende: " Ghi swoert by uwen God, dat ghi

soudt weder hebben 't zweert van Nobilitir, uwen sone, daer eest nu, houdet wel, ghi hebt mine oems, mir vrou moeder broeders doot, den coninc van Jheruzalem, ende den coninc van Samaryen, ende an u gheslegghen de croene ende die heylighe steede van Jheruzalem, ende gheuzurpeert al haerlieder lant, ic sal emmer van u behouden een littieken, dwelc ic in wraken van dien meene te behoudene, ende voortaeene te draghene, dat es desen zwartten leeu, in 't velt van goude rampant." Ende Philips van Elzaten beval dat men 't al ten zweerde dade dat den roup niet en conste, het ware in vlaemssche oft in franssoyze, ende het gheviel by der hulpen Gods, dat daer bleven des daghs verslegghen bet dan x^m Sarrazyne. Philips beval al de ghequetste op te houdene te live, ende in vanghenessen te voerene, op dat sy den soudaen soudon moghen orconden de waerheyt van den valsschen verradelyken oploepe, die zy den pilgherimen ghedaen hadden; daer waren ghecreghen wel vj^e ghequetste Sarrazine, ende ghevoerd in vanghenessen t'Akers. Daer wart ghewonnen onvertalliken schadt ende Philips met den roeve, schatte, juwielen, tenten, ende pauwellionen, die hy ghewonnen hadde; ende met sinen ghevanghenen trac hy in de stadt van Akers, daer hy met groeter blijsschap ende werdicheeden ontfanghen was van den coninc van Akers; ende van den coninc van Slavonyen, ende Philips gaf den coninc van Akers alle de ghevanghenen, sinen wille met te doene.

Ende op den vj^{ten} dach zy namen orlof ende ghingen te schepe, ende Joerijs, de coninc van Slavonyen, gheliedde den grave Philips ende sijn gheselschip tot in Creten, ende hy beghifede den grave Philips zeere rykelic, ende den anderen heeren, ende hy provantcheerde alle haer schepen van spyzen ende van dranke, ende alsoe seylde de grave Philips tot Lucebonnen, in Portegale, daer hy ende al sijn ghesel-

schip van der coninginen Machtilt zeere eerlyken ontfanghen waren, dewelke was weduwe van Alphoncen, den coninc van Poortegale ende van Spaengien. Die ridders, die Philips ridder geslegghen hadde op de fleume van Jor ende Dan, vertraken den Portingaloyzen alle hare avonturen, die hemlieden overgegaen was op den wech van Synay, van den twe wyghen, die sy jeghen den ij coninghen ghevochten hadden, ende aldus de coninginne ende haer heeren, vrienden ende maghen hoerende den hoeghen lof, die men gaf den grave Philips van Elzaten, maecten ende tracteerden een huwelijc tusschen den grave Philips ende den coninginen Machtilt van Portegale, ende Philips van Elzaten trouwede de vorseide coninginne Machtilt, ende sy bereidde hare vaert om te treckene te schepe met al haren schatte ende juwielen te Vlaenderen, ende soe soude met hare voeren al Philips schat, juwielen, tenten ende pauwellionen, dien hy op de Sarrasinen vercreghen hadde. Machtilt hadde twe sonen, den oudsten steldese coninc van Portingale, ende den anderen prinche van Algarbe, maer eerst wart te Lucebonne eene zeere rykelyke fieste ghehouden van der vorseide bruilocht, ende oec van den cronementen van den nieuwen coninc van Portegale. Dese feeste gheduerde xl daghe, ende t'henden den xl daghen, de grave Philips versach hem van ij^e peerden, omme by lande te Vlaenderen te rydene, ende Machtilt de nieuwe gravenede van Vlaenderen was versien van xvj schepen, om hare ende haer ghesinde met te vaerne. Aldus quam de grave Philips by lande te parde in Vlaenderen, met Pieteren, den grave van den Bonen, sinen broedere; den grave van Henegauwe, den grave Ardanen, den heere van Terasschon, ende met meer anderen edelen tot Vlaenderen. De coninginne Machtilt was ter zee met haren xvj schepen, varende te Vlaenderen wardt, maer de wint sat hare al dicst contrarye.

Philips van Elzaten comende in Vlaenderen, met sinen broeder ende den anderen heeren, waren van den Vlaemingen zeere onderdaniclyken ende met groeter werdicheyte ghewillecomt; ende aldus comen sijnde, bleven alle met den grave verbeydende de comste van vrouwe Machtilden, de graveneden, ende als sy aldus bet dan xx daghen lanc ghebeidt hadden, soe quam vrouwe Machtilt van Portingale ghearriveert an landt met iij schepen zonder meer, by wonderlyker avonturen, want hare xij andere schepen, met haren juwielen, ende met Philips schatte, dien hy op de heydene gheconquesteert hadde, die waren alle gheroeft by Ghierburch van den Normans, om dat de grave Philips, wylen in Normandyen, ghewapender handt alle den zieekant gheroeft ende verbrandt hadde, vanghende de schiplieden, ende vele van hemlieden versleghen, ende haerlieder schepen verbarrent hadde, daerom waest dat sy dit ghedaen hadden, in wraken van dien, ende sy worpen der coninginen volc over boert, dat in de xij schepen was. Ende hier over waren, daer dit gheschiede, als opperste ende capiteins Galiaen, des archebisscops bastaert van Ruwaen; Willebroedt, de bastart van Monfort; Gillijs, 's graven sone van Hueil; Abel van Gournay, 's heeren broeder van Gournay; Floreyns, 's heeren broeder van Evreux; Adelbrecht, bastardt van Alençon; Alardt, bastardt van Hericourt, ende elc van dezen hadden drye oft viere gheleyen onder hem wel ghestoffeert met goeden mannen van wapene. Philips van Elzaten, grave van Vlaenderen swoer by ridderschepe der coninginen goet ende 't sine te soukene ende de roevers te ghecrighen, ende by der hulpen Gods justicie daer over te doene; nar desen quam den grave Philips de mare hoe dat de selve gheroeft ende ghevanghen hadden xxvij Hoestersche schepen, met coemannen goede, uut Hoestlandt, ghela-

den; ende hieromme de grave Philips badt den grave van Hollandt dat hy hem soude willen doen iij^e stouter schiplieden, bout om vechten ende ziecondich, dwelc hem de grave van Hollandt dede, ende deze iij^e hollandsche schiplieden comen sijnde, Philips dede ghecryghen de groete schepe van Prucen, met haren schipheeren, ende hy dedse alle mannen, ende alsoe voeren sy twe ende twe, drye ende drye verschieden, elc van anderen v oft sesse bogheschoten varre; elc schip hadde de nieu wapene van Vlaenderen, den leeu van sable rampant, in veldt van goude, ende boven waren dese schepen al gheladen met packen ende vaten, oft coepmannen goet ghesijn hadde, mar beneden waren in elc schip lxx oft lxxx mannen van wapene. Het gheviel als sy quamen voor Herfleur, dat Philips met vier schepen voer by seilde ende drye van den minsten schepen bleven stille ligghene onder Haerfleur. Dit versaghen de voernoemde heeren van Normandyen, sy quamen met xvj galioeten uutseylende, ende als de drye vlaemssche schepen dat saghen, sy zeylden ter zee waert in, als off sy hadden willen vlien, ende de galyoetten seylden vaste achter an wat sy mochten, ende de grave Philips met sinen vier schepen keerde weder, ende quamen weder omme te hulpen de drye schepen, dewelke de galyoetten alsnu omringt hadden. Binnen desen quamen alle de vlaemssche schepen ende omringden alle de galioetten van den Normans, dewelke som ghespronghen waren in de vlaemssche schepen, maer sy wordden daer in ghevanghen van den Vlaminghen, van den Prucenaers, ende van den Hollanders, wel tot den ghetalle van iij^e Normannen, ende men bant hemlieden hande ende voeten te gadre, ende men dede hemlieden uut hare paruren, ende hare caproens, ende hare wapenen. Hare parure was zwart, de luchter mouwe wit, ende de rechte

mouwe roedt, ende de caproenen roedt. De grave Philips beval dat men se voeren soude in vanghenessen in diversschen plaetsen in Vlaenderen. Philips van Elzaten behilt by hem den Normannen trompetten, de xvj galioetten metter wapenen verwapent van Adelbrechte van Alenchon, ende van sinen medepleghers bovenge-noemt, ende op 't sopcasteel steekende de wapenen van Normandyen. De grave Philips beval sinen lieden dat sy soudén andoen de parueren van den ghevanghene Normans ende alsoe seylde hy te Chierburch, ende als hy quam tus-schen Herfleur ende Avreus doen saghen sy daer iij spaens-sche schepen ligghen gheankert, vul goeds van coman-schepen, ende in d'een van den drye schepen waren vij ghevanghene spaensche coeplieden, ligghende met den voeten in blocken ende metten handen in yzerinen boyen gheslegghen. De grave Philips vraghde hemlieden waerom-me dat sy ghevanghen waren, sy verantwoordden: "Omme dat wy in Vlaenderen wilden varen, met onser coman-schepe. „ Hy vraghde hemlieden voort, wye se vinc. Sy seyden, dat sy sulke paruren an hadden; vraghde voort, of sy lange ghevanghen ghesijn hadden, sy seiden: "Sint gisteren, nar der noenen. „ Ende sy seiden hoe dat in de andere schepen waren xvij ghesellen, die hem ende hare schepen wachten. De grave Philips beval de coepliede te ontbindene ende te lossene van den yzeren boyen, ende hy vinc de xvij Normans, dewelke kenden dat sy met-gaders den selven heeren, die ghevanghen waren ghe-voerd in Vlaenderen, hadden over boerd helpén werpen bet dan iij^m mannen, ende de Spaengarden clagheden, hoe dat sy in haerlieder schepen hadden bet dan C. ende xxvij goeder mannen, van den welken de C. ende xxj som waren doot gheslegghen ende den meesten hoep le-vende over bordt gheworpen. De goede grave gaf den Spaengiaerden al haer goet wedre; de xvij Normans,

dewelke de grave in des spaenssche schepe ghevanghen hadde, die sende hy met de spaenssche schepen te Vlaenderen wert, in twe van sinen schepen wel bewaert met lx Pruceneers. De grave Philips ghenakende Chirburch beval den trompetten dat sy souden 's morghens tydelic, voer der sonnen hare trompetten slaen, alsoe sy daden; ende de poortiers van der havenen van Chirburch siende haerlieder galioetten, met haerlieder wapene in de wimpelen ende in de banieren, ende verkennende hare trompetten daden aff haestelijc de baelgien van der havenen ende oec de poorte open; ende Philips van Elzaten comende binnen poorten dede alle de poortiers ende wachters doot slaen, ende al dat in sinen wech quam tot der marct was al ten zwieerde ghelevert. De poorters van Chierburch hoerende dit gheruchte schoten van haren bedde ten veinsteren, om te siene wat daer ware. De grave Philips brace doren ende de veinsteren, ende hy vinc de rijcste ende de meeste poorters van der steede. De grave Philips vraghde hemlieden waer sijn goet ende der coninginen sijns wijfs goet ware; die van Chierburch hemlieden excuzerende seiden: "Al waest soe dat sinen schadt ende der coninginen sijns wijfs goet ende juwielen in de steede ware, het en ware in haerlieder ghewelt niet, want het was in de woensten ende hoeven van den twe graven van Alenchon ende van Harcourt. „ De grave Philips ghinc in de vorseide woensten ende hoven van den vorseiden graven ende princhen, ende daer vant hy al sijn goet ende der coninginen sijns wijfs goet. Hy beval de steede te roevene, ende de ryke poorters leide hy te ghysele ende senddeze te Vlaenderen wart, met sinen goede, dat hy daer vant. De arme lieden, die in Chirburch waren die liet hy vranc ende vry wechgaen waer zy wilden, ende daer naer stac hy 't fier in Chierburch, ende trac wech. Philips van Elzaten grave van Vlaenderen comen sijnde

t'huus, met victorien, hy bedankede zeere de Pruceners, de Hollanders, ende de Zielanders van dat sy haer lijf met hem gheavontuert hadden, ende hy betaelde hemlieden haerlieder soudye wel ende liberalyken, ende sy orlof ghenomen hebbende, voeren elc ten sinen lande wart. Philips van Elzaten verhorende dat de coeplieden uut Vlaenderen eenighe beriet waren, om te vaerne ter Bayen omme zeel, ende eenighe om te vaerne ter Rotschielle omme wine, beval hemlieden dat als sy quamen voer Chierburch, dat sy 't fier in de steede steken souden, ende al aff bernen, dat daer noch ware bleven staende. De coninc Philips van Vrankeryke verhoerende hoe dat de grave Philips Chierburch ghecreghen hadde, de insetenen doot gheslegghen, ende som ghevanghen hadde, ende de steede verbrant hadde, daeromme dat de coninc zeere gram, ende tornich was, ende daeromme nam hy Philipse sine drye heerschappyen, die hy van den coninc hilt, te wetene: Vlaenderen, Vermendoys, ende Artoys, ende liedse te sijnder taefelen, ende hy dede den grave Philips bannen uut der croenen van Vrankeryke, ende de coninc dede de goede coninginne Elizabet, sijn wijf, steeken uut Parijs, ende sijn hoff ende sijn oghen verbieden, in despyte van Philipse van Elzaten, haren oem, ende alsoe moeste soe de steede rumen van Parijs, sonder meyseniede oft cameriere te hebbene, ende soe trac woenen te Senlijs, daer soe Gode diende by daghe ende by nachte; drye waerf de weke ghinc soe baervoedt, woensdaghs, vrydaghs, ende saterdaghs; ter kerken gaende drouch su haer handen yul wassender keerssen, die su selve ontstac ende stelde som voer dat crucefix, som voer Onser Vrouwen beelde, ende som voer andere ymagien, ende soe vaste op de vorseide drye daghe altoes; son- daghs, ende 's mesdaghs su ghinc alleene ter kerken, sonder cameriere ofte cnape, an haren aerm hanghende

eenen boucsack, daer hare ghetyden in waren, ende soe drouch altoes een cleene borssekin met silveren ghelde, om den armen te ghevene, ende su hoerde daghelijcx de vij ghetyden van der kerken. De edele baenradsschen, riddersen, ende schildcnapen in Vrankeryke verhoerende ende overmerkende 'tdevote weezen ende dat heylich leven van deser devoter coninginen Elizabet, zy bevalen haren wijfs ende haren camerieren aff te legghene hare tuten, steertten, ende andere pompen ende hoverdyen van uutwendigheeden. Deze coninc Philips, ghenaeamt de Machtighe, zeere verstoert op den grave Diederic van Elzaten, sendde tot hem, ontbiedende dat hy hem niet bewinden en soude van den drye heerschappyen, als Vlaenderen, Vermendoys ende Artoys, ende dat hy oec alle de ghevanghene soude uute doen ende ontslaen, op de peyne van der coninclyker majestheyt ende der indignacien van den coninc, ende van ghevanghen te sine, ende in vanghenessen te Parijs gheleyt te zine. De grave Philips ontfinc des conincs boden met werdicheden ende met groeter eeren, ende bat hemlieden dat sy wilden vive oft sesse daghen bliven by hem, want hy soude doer den coninc doen, al dat hy sculdich waere van doene; hy ontboet alle de ghevanghene, die laghen te Biervliet, ten Damme, te Blankenberghe, ende in andere diversschen plaetsen, op den zieecant van Vlaenderen. Ende de grave Philips rydende te Biervliet, met den ambassadeurs van den coninc, sinen souvereynen heere, te haerlieder presencien ende ten bysine van den twe graven van Alenchon, ende Hercourt, soe dede hy daer onthoefden den bastardt van Ruwaen, hem xxx van riddersen ende schiltknappen, ende beval de lichamen te stellen op den zieecant op wielen met masten van xxiiij voeten hooghe, ende haerlieder hoefden op schachten boven de wielen. Van daer trac de grave Philips te Ar-

denbouch, ende daer dede hy onthoefden den bastardt van Harcourt, ter presentien van den grave sinen vader, met xl edele schildbortighen mannen, ende stellen alle op den zieecant ghelijc den anderen; van danen reden zy ten Damme, ende daer dede hy onthoefden Willebroede, den bastardt van Monfort, wel met xxv ghesellen, ende dedze alle stellen op den zieecant, ghelijc den anderen; van daer reden zy te Blankenberghe, ende daer waren ontboden de nacen van den Spaengaerden, ende oec de vij Spaengaerden, die in de drye schepen ghevanghen waren, tusschen Herfleur ende Bayoux, ende oec de xvij ghesellen, die der Spaengaerden schepen wachten, ende aldaer was voer hemlieden verhaelt, ter presencien van den vranschen heeren, ende van den vorseiden twe graven van Alenchon, ende van Hercourt, hoe dat deze vorseide bastarden met meer anderen edelen, die onthoeft waren, hadden gheroeft de spaenssche schepen vorseidt, ende de coeplieden ghevanghen, dwelc sy daer alle kenden ende lyden, kennen voort ende lyeden dat sy 't ghedaen hadden, by bevele van haerlieder vaderen, die alle princhen ende graven waren in Normandyen, ende dat al ware gedaen, by virtute van mandementen van den coninc van Vrankeryke Philipse, de Maghtighen ghenaeamt, dat soe wat schepen van Vlaenderen ware, oft comanschepe in Vlaenderen wilde voeren, dat men die vanghen ende roeven soude, ende werpenze over bordt. Dese belieden dat zy bet dan iij^m mannen onder Vlaminghen, Spaengaerden, ende andere coeplieden ghedoedt, ende over boordt gheworpen hadden. Dit hoerende des conincs ambassadeurs ende de twe vorseide graven, waren hier in sonderlinghe zeere beschaemt ende sy en wisten wat antwordden. Ende na desen beval de grave Philips, dat men de bastarden van Evreux, ende van Alenchon, ende van Heu, alle onthoefden soude, ende

stellenze op den zieecant op wielen, gelijc den anderen
vorscreven, ende noch beval de grave Philips te ont-
hoefden den lxxx edele jongelinghen van den selven ghe-
selschepe, ende dat men se stellen soude ghelijc den
anderen; ende alsoe voer de grave Philips van Elzaten
al Vlaenderen dore, lancx den zieecant, ende waren
dese zieeroevers ghestelt aldus, lancx der zee van Bier-
vliet tot den Bonen toe ghedurende. Deze openbare jus-
ticie aldus ghedaen sijnde, soe seyde de grave Philips
van Elzaten tot des conincs boden: "Ic en gheloeve niet
dat mijn heere de coninc yee beval te roevene oft ye-
mande te vermordene, oft den coeplieden 't haren te
nemene, mar wiste de coninc sulke lieden, als goet
prinche ende riddere hy ware dat sculdich te kierne,
ende sijn lijf daer voren te avontuerene, ende midts
dat de coninc daer aff in ghebreke gheweest heeft,
daeromme hebbe ic selve dese keyserlyke justicie ghe-
daen, als goet ghetrauwe riddere, houdende de belofte,
die ic den keyser ende den coninc, minen heere, be-
loeft hebbe; voort ter eeren, ende ter werdicheden van
den coninc, minen souverainen heere, soe ontsla ic de
ghizelen van Chierbouch, dewelke by rechte haer lijf
verbuert hebben, omme dat sy sulke roevers ghesusti-
neert ende ghehouden hebben, binnen harer stede ende
't gheroefde goet gheherbercht hebben, ende van ghely-
ken soe ontslae ic u, grave Alenchon, ende u, grave van
Harcourt, die nochtan sijt cause van al desen quade, en
occuyzoen dat alle dese edel jonghelinghen ende 't selves
uwe kindere der doot verdient hebben, ende naer ver-
diente ghejusticiert sijn, ende ic schelde u quyte van-
ghenesse, rentsoen, ende costen, ende ghebrecht u yet,
ic saelt u gheerne gheven, ter eeren van minen heere
den coninc., Daer nar de grave Philips gaf groete ghiften
den boden van den coninc, sinen heere, hemlieden bid-

dende dat sy den coninc ghetrouwelyken segghen souden al dat sy ghesien ende ghehoert hadden, ende oec dat hy hoopte dat hy jeghen de croene, noch jeghen de coninclyke moghentheyte niet mesdaen en hadde, ende by dien landt, noch goet verbuert en hadde, ende dat hy ter eeren van hem de twe graven, ende de poorters van Chierborch, alle costeloes ende schadeloos ontslaghen hadde, die naer recht nochtan alle haer lijf verbuert hadden, ende segt voort den coninc: "Midts dat ic in veele jaren, in Artoys niet gheweest en hebbe, noch in Vermendoys, ic salt, wille God, corttelinghe comen besien, ende vizen theren, ende esser dan yemant, die eenich castiel, ofte slot begheert te hebbene, hy spreke mi dan toe, ic hebbe verhoert dat de coninc soe aerm es, dat hy niet machtich en es, sijn wijf de coningine te voedene of te cleedene, hy heeft se uut den palayse ghesteken ende soe gaet te Genlijs alleene bloet, achter straten sonder cameriere oft sonder cnape; soe es mijnder suster dochter, ic ben haer oem, ende hare schaemte, ende hare bejeghentheyte es mi leedt, daeromme segt den coninc dat hy de coningine in Vlaenderen te mi sendde, ende dat hy renunciere, affgae ende quiteschelde Sent Omars, Arien, ende dlandt van Ghyzen, dwelke ic hem gaff in huwelyke, met sinen wive, mijnder nichten. „Dese boden metgaders den twe graven namen orlof ende comende te Parijs vertrocken den coninc al de gheschienenessen, ende al des sy ghehoert ende ghesien hadden, ende dat voor al den raedt van den coninc; ende de heeren van des conincx rade seiden ghemeenlijc, dat het was groete blaemte den coninc, ende der vrancscher croene, dat die wardighe ende heilighe devote vrouwe de coninginne, die doch den coninc iij levende kinderen ghedreghen hadde, soe versmadelyke versteeken was, van denwelken de coninc zeere beschaemt beval, dat men se heerlyken ende chierlyke

cleeden soude, ende in eene horsbare bringhen soude weder te Parijs. Binnen desen trac de grave Philips te Cuelne, in Ardanen, in Henegauwe, ende in anderen plaetscen claghen den schimp, die hem ghedaen was, soe voerschreven staet. De bisschop van Cuelne, de grave Eewoudt van Ardanen, ende Bouwen van Mons, grave van Henegauwe, zy beloven den grave Philips, te doene bistanticheyt, met live, ende met goede, omme sine landen van Vlaenderen, van Vermendoys, ende van Artoys te ghecrighene, dewelke de coninc van Vrankeryke hadde gheconfiskiirt. Ende aldus soe vergaderde de grave Philips wel xij^m mannen van wapenen, ende de grave Philips comende in sine landen van Vermendoys, ende van Artoys, men dede hem alle de steeden ende sloten open, mar als hy quam te Mondidier sy wederstonden Philipse, haren heere, ende de grave Philips dat siende dede steken 't fier over al in de stede, die van den castielle dat siende gaven hem op, behouden haer lijf. De coninc Philips, de Machtighe genaemt, verhorende de moghentheyte ende de cracht van den grave Philips van Elzaten, hy vloet van Amyens te Compiengien, ende ontboet alle de heeren van Normandyen om sourcours van hemlieden te hebbene, ende om dat sy hemlieden wreken soudent. Dit vernam de grave Philips ende ontboet al 't comuyn van Vlaenderen, ende het quam tot sinen ontbiedenen, met eene onvertallyken heere van volke, sonder die van Ghendt, die hemlieden excuzeerden, segghende, dat sy jeghen de croene van Vrankeryke en mochten vechten, noch steeken. Binnen desen quamen bandersyde vijf graven uut Normandyen, met x^m mannen, ende de grave Philips hadde in, alle de sloten van Pickardien, aler de Normans quamen, te Compiengien, tot den coninc. De grave Philips van Elzaten dede te Soysy maken een houten castiel,

omme daer uut te siene te Compiengien, daeromme de Normans aensiende de behendicheyt van den Elzattere Philips, sy rieden dat de coninc soude tenten ende pauwellioenen slaen, op de riviere de Oeze, ende dat men daer over souden maken eene brugghe op schepen, om te moghene comen an d'andere zyde van der vorseide riviere, ende alsoe becuypen 't heere van den grave Philips; merkende Philips van Elzaten deze brugghe die ghemaect was, om hem te bedrieghene ende te becuypene, ende dat de Normans met groeter macht comen waren, uut Compiengien, ende dat de coninc comen wilde te Zoysy, Philips van Elzaten grave van Vlaenderen by den rade van den bisschop van Cuelne, ende den anderen heeren soe ghinghen zy stappans den Normans 's nuchtens te ghemoete, ende bevechten. De Normans waren moede ende haerlieder peerden, ende en vermochten noch en consten aldaer niet wederstaen den stouten oploop van den Vlaminghen; in dien wijch bleven verslegghen de grave van Hieu ende van Pertse, mar de grave van Evreus vloet met iij^m lieden; de grave van Alentschon wart daer met xvij ridders ghevanghen, ende daer bleven bet dan ij^m Normans verslegghen, vore Zoysy, ende cort daer naer wart de grave van Harcourt ghevanghen, ende Philips van Elzaten dedse alle te samen voeren in Vlaenderen ghevanghen. Die van Ghend verhoerende de victorie van den grave van Vlaenderen haren heere, sy coren iij^m vromer mannen van wapenen ende ghinghen te Zoysy, tot den prinche, ende waren binnen vij daghen daer, ende sy daer comende by nachte ghinghen over de brugghe die van schepen ghemaect was, over de Oeze, ende sloughen haer tenten ende hare pauwellioenen aen des conincs tente, ende sy staken uut de nieuwe wapene van Vlaenderen, die de grave Philips ghewonnen hadde, op de Zarrasine, by Cezaryen,

onder den berg van Lybano, dat was den Zwarten Leeu rampant, in 't velt van goude; ende 's nuchtens als de sonne begonste te ryzene, ende de coninc ontwaect was, hy hoerde dat men Vlaemsch sprac, ende versach daer eene nieuwe wapene, stekende uut den tenten, nieuwelincx aen sine tenten gheslegghen, van den Vlaminghen, ende dat by nachte, hy vloec haestelyke met sinen volke te Parijs waert, wel xix milen binnen vj hueren. De grave Philips trac met sinen volke te Senlijs, al destruerende, ende barrende soe wat hy in sinen weeghe vant, ende daer naer quam hy te Damartin, daer hy vant den grave van Damartin, met veele edelre lieden, dien vinc de grave Philips met al sinen edelen, ende hy sendde ze in Vlaenderen ghevanghen. Aldus Philips van Elzaten, grave van Vlaenderen, met sinen Duutsschen heeren, hy duerriecht al dlandt van Sampaengien ende van Brye dore, sonder meer eenich wederstandt te vindene, ende dit orloghe gheduerde twe jaer, by wylen waest bestant van Kerstdaghe tot der octaven van Dathiendaghe, ende van Vastelavonde tot der octaven van Paesschen; de instekers van den orloghe op des conincs zyde en waren niet alleen de Normans, omme de schade ende ongherief, dat hem Philips ghedaen hadde te Chierburch, ende aen haerlieder edele enz., maer het waren noch meer de grave van Cleremont, Rudolf van Couchy, ende de kinderen van Robiert Clements, dewelke waren de opperste ende princhipaelste rade van den coninc, want sy meenden te ghecrighene ende te dielene onder hemlieden de heerschappyen van Vermendoys ende van Artoys, soe wanneer dat de grave Philips van Elzaten t'onder ghedaen sijn soude. Binnen deser selver tijdt ghevielt, dat de Inghelsche waren in Poytau, in Aquitaengyen, ende in Gaschoengien, de steeden destrueerende, ende dlandt verbarrende, 't folc roevende,

vanghende ende dootslaende, nonnen, vrouwen ende maghden vercrachtende, soe dat sulke ellende binnen mans ghedinkene in Vrankeryke en gheschiede. Nu ghevielt binnen den lesten bestande dat de coninc van Vrankeryke makede alle sine gheriedschepe om in Vlaenderen te comene, met heercrachte, hopende al Vlaenderen te nieute te doene, om dat de bisschop van Cuelene ende de andere Duutssche heeren wech waren ghereden te haren lande waert. Dit vernemende de grave Philips als de coninc de Oeze leden was om te comene te Amiens, Philips quam mit sinen Vlaminghen tot Amyens, als om den coninc daer te wederstane, als 't bestant uute sijn soude; daer gheviel dat die almachtige God, de heere van payse es, dat hy ingaf Philipse van Elzaten, grave van Vlaenderen, een goederthieren ende willich propoost in sijn ghedochte, dat hy sendde eenen eerlyken bode, tot den ardsschen bisschop van Riemen, dat hem soude willen gheweerdighen tot hem te comene, om met hem te tracterene van payse, tusschen den coninc ende hem ende sinen lande. Och! hoe blyde was de erdtssche bisschop, ende de coninc dit verhoerende noch vele blydere, ende alle die by den coninc waren, baden den erdsschen bisschop, dat hy ummers ten payse spreken soude. De erdsche bisschop comende voer den grave Philips van Elzaten, hy boet hem eere ende reverencie, ende daer wordden sy hem ondersprekende soe varre, dat de grave seyde: "Her bisschop, mi es leedt dat de Vlaminghe hem moeten verwerren ende vechten jeghen haren overheere, den coninc, my gheeft wonder dat de coninc, mijn herve ende mijn landt, dat hy my gegeven heeft, selgiert ende bederft, ende sijn kinderen, ende ondersaten vernielt, ende te nieute doet, het ware goed dat sijn raedt hem riede paysivelyken te levene, soe dat sijn leenhouders, ic ende andere, hem dienen mochten, dan dat hy

ze verjaeght, ende daer jeghen vecht. „ Doen sprac de bisschop : ” Souddi ghi willen pays maken ende comen den coninc te ghenaden ende staen te sinen segghene ? „ De grave Philips verantwordde : ” Het ware betre pays dan orloghe, ende ic wilde wel dat de coninc sijn volc in payse liete, ic wiet wel als over mi selven sprekende ende over mijn landen, die ic onder de croene hebbe, als Vlaenderen, Artoys, ende Vermendoys, tusschen der Schelde ende der zee, niement en heeft wille, noch meeninghe jeghen den coninc te vechtene, het en ware jeghen den grave van Cleremont, ende jeghen Radolve van Couchy, ende jeghen sijn kindere, dewelke hebben den coninc ingeblazen te confiskierene Vermendoys, omme dat sylieden dat besitten souden, alsoe dat nu baerblykende es; als te stane ten wille van den coninc ende hem ghenade te biddene, soe seggic dat ic noit en medede jeghen den coninc; nu als van Chierburch, ic segge het waren roevers ende de steede was een roefhuus, ende by hemlieden quam de croene in blaemten ende in schoffieringhen, al kerstenheyt dore, ende als van der justicien in Vlaenderen ghedaen, over de eedele van Normandyen, enz. ic segghe dat die des keyzers kindere, die van Pruyssen holpen vanghen ende saghen justicierren, dwelke ic dede in vordernessen van justicien ende ter eeren van der croene, want hadde men se te live ghelaten, de croene van Vrankeryke hadder by zeere vernedert ghesijn ende ghediffameert. Vader bisschop, sprect ten besten, vore den coninc, ic en wille niet vechten, mar ic bevele mi te hemwaert, ende ic wille altoes gherne staen te sinen dienste, eest hem van noede, ic wille gherne avontueren lijf ende goed, te sijnder hieren, omme de croene te beschermen ende in heeren te houdene. „ Daer makede de bisschop een bestant van viij daghen, in den name van den coninc; de bis-

schop orlof ghenomen hebbende ende den coninc vertreckende de antwordde van den grave Philips, de coninc wart daer in ghenouch effelijc ghepayt, mar om reparacie van sijnder yeeren, soe begherde hy an den grave Philips vier speciale castiellen, te weten: Couchy, Mondidier, Papames, ende de heerschappye van Amyens, mar al dat remanant van Artoys ende van Vermendoys, dat soude de grave Philips ghebruyken sijn leven lanc ende hy soude met payse sijn volc leeden te Vlaenderen wart, voort soe was gheappointiert dat men soude den pays uutroepen in allen steeden, ende in desen pays waren vervanghen die van Henegauwe. Och, heere God, wat blijsschepen was al Vrankeryke dore, van dezen onversien en haestelyken payse, soe cortelijc gemaect!

Binnen desen quam den coninc van Vrankeryke Philips de niemare hoe dat de coninc van Jheruzalem ende de groete soudaen ghecreghen hadden de stadt van Caffa, ende alle de sloten, ende castielen van den conincryke van Akers, ende verslegghen, ende ten zweerde ghelevert moncken, nonnen, priesters, mannen, wijfs ende kinderen, jonc ende oudt, sonder yemanne te spaerne, ende verbrandt alle de kerken, cloesters, ende godshuuzen van den conincryke, ende ghedestruert, ende 't heylighe graff, ende doot geslegghen den bisschop van Bedlehem, ende alle de kerstenen, die daer woenden op tribuydt; ende waren dese Sarrazine wael starc C ende lx^m mannen ende sy destrueerden Sent Janshospitaal, ende versloughen alle de broederen ende de susteren van den selven hospitale, ende aldus trocken dese Sarrazine, slaende, barrende, ende al ten zweerde leverende dat sy in haerlieder wech vonden, in Damasken, ende in Cezaryen; dit geschiede in 't jaer Ons Heere XJ^e ende lxxxviij. Binnen desen selven jare was gheboren de eerste sone van den coninc Philips, by Elyzabetten, der coningin-

nen, sinen wive, nichte van den grave Philips van Elzaten, mar de coninc hadder te voren kinderen by ghehadt, die alle ghestorven waren, ende dese sone was ghe-naemt Lodewijc, ende hy was de vader van Sente Lodewyke, de coninc van Vrankeryke. Philips verhoerende de niemare van Akers, hoe dat de soudaen ende de coninc van Jheruzalem hadden Caffa, Cessaryen, Libano al tot Akre ghewonnen, dewelke zy beleydt hadden; de coninc Philips van Vrankeryke met sinen princhen, ardssche bisschoppen, hertoghen, ende graven, ende met sinen behuweden oem Philipse van Elzaten, grave van Vlaenderen, hebben aenghenomen dat tiekin van den heylighen cruce, omme te sourcoursene den coninc van Akere, dewelke in sine steede beleyt was van den heydenen, ende hadde ghesijn bet dan viij maenden. De soudaen verhoerende dat de twe coninghen van Vrankeryke ende van Inghelandt, met den anderen heeren comen waren te Caffa, ende om hemlieden te bevechtene, hy dede maken een groet bedelf van diepen vesten, omtrent sijn heere, soe dat men se niet bespringhen en soude mogen van der zyde van Caffa; aldus de kerstenen comende by Akere, soe begheerde de coninc van Vrankeryke, sonder langer verbeyden de Sarrazinen te bevechtene, ende de soudaen dit merkende beval sinen volke te velde te treckene, ende 't vorseide bedelf te rumene, soe dat daer wart eene groete bloedstortinghe ende een zwaer strijdt. Dit siende die van Akre, ende zeere verblijdt van den sourcourse, quamen alle uut te velde, werddende den Kerstenen te goede. Daer sach men Philipse van Elzaten, den edelen grave van Vlaenderen, ridderlyken, op dien dach, voeren den Leeu van goude in 't velt van sable, by wiens ridderlyke daden de coninc van Jheruzalem, ende de coninc van Abeline, als die niet en dorften verbeyden den edelen grave

Philips van Elzaten, wordden voer hem vliende met al haren volke, ende versmoerden in haerlieder vesten ende bedelf, ende de soudaen vloet met cleender meenichten in Cessaryen, dewelke jeghen de Kerstenen hem verweerdte hadde, bet dan xij hueren lanc, soe dat daer doot bleven bet dan xlv Zarrasine, onder verslegghen ende in de vesten verdronken, ende men vant ligghende doot in 't velt verslegghen eenen soudaen en vij coninghen van den Sarrasinen, ende iij coninghen ghevanghen, ende veele amyrale ende eedele, die in de achterhoede waren, versmoert ende verdronken in de vesten; dit gheschiede in 't jaer Ons Heeren xj^e ende xc. De soudaen siende de zware schade ende schandelijc verlies vloet, met sinen bleve in Egipten in sine stadt van Alkayre, mar korts daer naer sant hy uut sine mandementen an alle soudanen, coninghen, amyralen dat sy voer den meyeavont souden willen comen, met al dat sy vermoghen souden te bringhene, tusschen Jheruzalem ende Cezaryen, by den berghe van Lybano, op haerlieder landen ende leenen te verbuerne. Ende in 't jaer Ons Heeren xj^e ende xcj voer d'ingaen van meye, soe waren vergadert tusschen Jheruzalem ende Cezaryen x soudanen, xxix coninghen, ende bet dan iij^e amirale; de meeste deel van Sarrazynen, die trocken by den bevelen van den soudaen voer de steede van Akers, ende die beclommen ze ende bestormden ze; mar die van der steede verwerden hem zoe ridderlyke, dat sy met groeter schaden moesten achter trecken, want in dat asshaut bleef meenich Sarrasijn onder verslegghen, ende in de havene, ende in de veste verdronken. De coninc van Akers sant om sourcours ende om ontsedt aen die van Grieken, in Candy, in Cypers, te Roeme, ende over al in Kerstinheede, betiekenende hoe zy van den Zarrasinen waren belegghen, ende het en ware dat men hemlieden haes-

telyken ontset dade, si duchten de steede te verliezene, want de menichte der heydenen waer hemlieden te groet. Dit verhoerende de Kerstenen, vergaderden een heere wel van xxxvj^m mannen, ende voeren doer Grieken te Suryen waert, maer eer sy daer consten ghecomen, soe was de steede by fortssen ghewonnen, ende leverden 't al ten zwieerde, dat sy in Akere vonden, mans ende wijfs, kinderen, jonc ende houdt; ende de Kerstene comende, arriveerden tusschen Caffa ende Akers. Dit verhoerden de Sarrasinen, die alle quamen uut allen steeden, castiellen ende sloten, ende ommeringden de Kerstene van allen zyden. Daer ries een zeere swaer ende fel wijch, den welken gheduerde twe daghen lanc; op den eersten dach waren verslegghen overtallyke meenichte der Sarrasinen, maer des anders daghs bleven verslegghen, bet dan lx eedele heeren, onder bisschoppen, hertoghen, ende graven; ende die eedele grave Philips van Elsaten siende soe deerlyke dat Kerstenen bloedt stortten, ende soe jammerlyke verslaen, werdde hem als een vrome prinche, maer hy was in den middelt van den Zarrasinen daer hem die van Abeline zwaren pandt ende overlast daden, om hem aff te winnene dien Zwarten Leeu rampant in 't velt van goude, den welken wylen de coninc van Abeline haerlieder heere plach te voerne, tot dattene die eedele grave Philips op hem wan met den zwieerde, soe ghi voren wel gehoert hebt, ende hy wart daer zeere ghequetst ende ghewont, mar by der gracen van Gode, soe ontquam hy uut den stryde, maer hy en levede mar xxij daghen naer den strijdt, den welken gheviel op den ix^{te} dach van Meye in 't jaer Ons Heeren XJ^e ende xcj. In desen strijdt waren x soudanen, te wetene, de soudaen van Babylonie oft Alkare, in Egypten; van Damiaten, in Alexandrien; van Arabien, van Persscen, van Affryke, van Damas, van Armenyen, van Barbaryen, van Tarta-

ryen, ende van Baldach, ende voort xxix coninghen, te wetene, van Jheruzalem, van Abeline, van Rochebruyne, van Pertsses, van Cordes, van Egypten, van Olyferne, van Jerico, van Betaes, van Zwartberghe, van Libya, van der Dooeder zee, van Sarkas, van der Roeder zee, van Anthiocie, van Galileen, van Morianen, van Yvoryen, van Anthezis, van Garnaten, van Bulgheryen, van Thy-mes, van Melyden, van Suers, van Damassenen, van Mech in Arabyen, van Nycenen, van Comanyen, ende amiralen sonder ghetal. Dese droeve niemare comen sijnde, in Vlaenderen voer der coninginnen Machtilt van Poortingale, nieuwelinge weduwe van den eedelen Philips van Elzaten, grave van Vlaenderen, haren man, hoe hy ghewondt ende ghequetst uut den stryde, vore de steede van Akers ontquam, daer alle die eedele Kerstenen bleven waren, ende hoe dat hy op den xxij^{ten} dach naer den stryde staerf van sinen wonden, ende hoe dat hy begraven was, op Senter Nicolaus kerchof, buten Akere, daer by hem begraven waren, bet dan lx eedele princhen ende heeren, die in den wijch bleven waren. Die eedele coninginne Machtilt gravenede van Vlaenderen, weduwe des vorseiden grave Philips van Elzaten, verhoerende alle dese gheschienenessen, trac te Clerevaulx in den cloestere, daer vrouwe Elyzabet van Vermendoys, 's graven Philips van Elzaten, haers mans eerste wijf begraven was, ende soe dede daer maken eene capelle met drye sepulturen, eene om haren man, den grave Philips, de andere om hare, ende de derde om vrouwe Elyzabetten van Vermendoys vorseidt, dewelke soe dede ontgraven ende legghen in een van den drye nieuwen sepulturen vorseidt; ende de vorseide coninginne Machtilt van Poortingale, gravenede van Vlaenderen, sant in Suryen om haers mans 's graven Philips lichame, denwelken ghebalsemt, ende in een loedin vadt gheleydt

sijnde, gebrocht was by der zee, ende te lande tot Clerevaulx, daer soe den vorseiden lichame druckelyken bewienende ende lamentherende, met eender chierlyker enderykelyker uutvaert dede begraven, in eene van den vorseiden nieuwen sepulturen, in 't jaer Ons Heeren XJ^c xcij.

Dese vermoghende vorst ende eedel prinche Philips van Elzaten hilt Vlaenderen in groeter yeeren ende payse, doer al dat hy drye warften over zie dat Heylighelandt hadde helpen beschudden. Deze Philips van Elzaten was de eedelste van al sinen voorsaten in rijcheeden van schatte overvloyende in yeeren, ende in wijsheeden, vul van goeden rade, moedich ende vrome jegen sine viande, vul van victorien ende van zeeghe, rechtverdich in justicien; met allen rechte mach menne compareren een van den Machabeuzen, den religieuzen ende clergiete dede hy werdicheyt ende eere, ende hy bescharmde de heylighe kerke, ende de arme weduwen, ende wiezen, ende voer dat heylighe kersten gheloeve, soe sturte hy ridderlyken sijn bloedt, hem daer in offerende tot in zijn dooet. Doen wart Vlaenderen ghedielt in dryen, want de arssche bisschop van Riemen, die des conincs recht bewaerde, ende conservateur van den croene was, begheerde te hebbene van rechte dat ghoent, dat de grave Philips toeseyde sijnder nichten, der coninginnen van Vrankeryke, om haer oudste kint Lodewijc, dewelke Lodewijc daer naer coninc wart, dat waren: Bapalmes, Atrecht, Arye, Hesdyn, Sent Omers, 't castiel van Ruhout, Lens, 't graveschip van Sent Pol, van Ghysene, ende van Lyliers. Al dit vorseide landt gaf de grave Philips van Elzaten den coninc Philips van Vrankeryke, met sijnder nichten, als de coninc haer nam in huwelyke, maer het was besprec dat de grave Philips besitten soude, sijn leven lanc; dat ander partsiel van Vlaenderen, dat gaf hy in duwaryen vrouwe Machtilde,

der coninginnen van Poortingale, sinen lesten wive, dat was: Rycelle, Duway, Cassele, Watene, Berghen, Burgborch, ende den zieecant tot der Nieuwport; dat dardde partsiel de drye steeden Ghendt, Brugghe, Ypere, dlant van Aelst, Cortryke, met den tween vryen, als Oestvrye ende Nordtvrye ghecriech Bouwin van Henegauwe, van Margrieten sijns wijfs weghe, dewelke was sustere van den grave Philips van Elzaten. Dese Philips van Elzaten was de xvij^e grave van Vlaenderen.

BOUWIN van Henegauwe van sijns wijfs weeghe Margriete van Elzaten 's graven Philips sustere, hy was de xvij^e grave van Vlaenderen, omtrent vier jaer; Margriete sijn wijf verlevende hem bet dan een jaer. De coninc Philips van Vrankeryke, die hadde te wive de dueghdelyke Elyzabet 's graven Philips nichte van Elzaten, sijnder suster dochtere, die soe hadde by Boudene van Henegauwe, nu grave van Vlaenderen. Dese salighe coninginne was ghestorven de wyle, dat de coninc Philips haer man was in Suryen ende te Akers; de coninc in Vrankeryke comen sijnde op den Kerstdach, soe hadde hy gheordineert eene feeste tot der welker hy ontboden hadde sijn ghenooten, ende sijn heeren, ende oec den grave Bouwin van Henegauwe, sinen zwieer, ende de coninc sittende ter taeffelen maecte jeghen eenen yeghellyken goede blye chiere, sonder alleene jeghen den vorseiden grave Bouwin, sinen zwier, van wien dat hy altoes d'aensichte kierde, als hy hem toesprac. Bouwin wart peynsende van voerledene saken, hoe dat hy meer toe hadde gheweest Philipse van Elzaten, sinen zwaghene, dan den coninc Philips van Vrankeryke, die nochtans sijnder dochter hadde te wive, ende hieromme beduchtede hy hem quaedts, als waeromme dat hy hem heymelijc stal, uut 'sconincx palayse, sonder orlof te nemene,

ende trac in Vlaenderen, ontboet sine eedele, ende al sinen raedt van Vlaenderen ende van Henegauwe, hemlieden ghevende te kennene, hoe hy uut Parijs gheschieden was, ende hoe dat hy zeere perplex ende beschaemt ware, ende waeromme dat hy beduchte dat de coninc vergramt ware, bat sinen lieden hier op om raedt ende avijs. Daer wart finalijc gesloten dat twee abdden soudentrecken tot den coninc, metgaders den ardtsschen bisschop van Riemen, dat waren de abdt van Cameroen ende de abdt van Sent Amandts; mar de abdt van Cameroen soude proponeeren voer den coninc dlast, dat sy hadden van den grave Bouwin, ende dat dede hy in zulker wijs dat de coninc Philips van Vrankeryke, ende sinen raedt wel content ende ghepayt waren, ende daer was verhaelt hoe Arye, Sent Omars, dlandt van Ghysene ende van Bonen, dat in tyden voerleden Westvlaenderen hiet, soude sijn ende bliven verscheiden van den lande van Vlaenderen, ende dat besitten soude Lodewijc, des conincx Philips sone, die hy hadde, by der coninginen Elizabet, Bouwens van Henegauwe dochtere. Men sendde den ardtsschen bisschop van Riemen, ende den bisschop van Atrecht tot den grave Bouwin, in Vlaenderen, om dese sticken voer oghen te legghene, ende hy wasser wel in ghevredt, ende hy trac met den vorseiden bisschoppen te Parijs, tot den coninc, ende hy dede hem manschip van Oestvlaenderen. Dese Bouwin hadde twe sonen, by Margrieten, sinen wive, Boudene van Mons ende Heinric van Eyngau, ende wordden bieede keyzers van Constantinobelen ende van Grieken, d'een naer den anderen; ende sy hadden oec twe dochteren, de eerste was abdesse te Miessenen, ende de andere was de goede coninginne Elizabet, Sente Lodewijcs, coninc van Vrankeryke, groetvrauwe. Ende als Bouwin omtrent vier jaer gheregiert hadde Vlaenderen, in groeten payse, doen

staerf hy, ende Margriete regierde Vlaenderen daer naer, omtrent een jaer, ende soe staerf te Brugghe, ende leeght begraven te Sent Donnaes in den noortcoer, ende de twee heersschappyen Vlaenderen ende Henegauwe quamen toe den oudste sone Bouwine van Mons, dewelke te wive hadde Marien, 's graven Heinrichs dochtere van Sampaengien, die hy hadde by des conincx Lodewijcs de Goedertieren dochtere.

BOUWIN van Mons, de xix^e grave van Vlaenderen, hy wart daer naer keyzer van Constantinoblen ende van Andrinoble, ende coninc van Griekerlandt, hy wart gecoren in 'tjaer M. CC. ende twe. In dier tijdt ghevielt, op den Kerstdach, dat de coninc van Vrankeryke hilt eene groete fieste, daer de grave Bouwin van Mons, met den edelen van Vranckerijc was, ende men diende daer eenen pau, ende alsoe 't noch costume es, soe fueerden de hieeren, elc sijn fu op dien pau, ende onder d'andere soe fuweerde Bouwin van Mons ende belovede nemmermeer wapene te draghene oft an te doene, jeghen de Kerstene, mar jeghen de vianden Gods, de Sarrasinen, die sinen oem Philipse van Elzaten vermordt hadden, ende sine oude oems de coninghen van Jheruzalem ende van Samaryen, ende zwoer dat hy te Jheruzalem trecken soude. Dit verhoerende veele eedelde princhen, herthogen, ende graven, beloefden, by consente van den coninc Philips, met te treckene te Jheruzalem, ende alle binnen drye maenden beriedt te sine, ende coren eendrachtelijc Bouwin van Mons tot eenen amirael, ende tot eenen liedtsman; ende dit narvolghende sijn de namen van den heeren, die met den grave Bouwin van Mons, in dit voyaige waren, ierst de grave Bouwin van Mons, grave van Vlaenderen, ende van Henegauwe, de grave van Aingiau, sijn broedere, de grave Lodewijc van Bloys,

de marcgrave van Monferat, de grave Tybaudt van Sampaengien, de grave van Pertsse, de grave van Sent Pool, de grave Symon van Montfort, ende sijn bruedere de grave Guy, mer Jan van Nielle, de grave Inghelram van Boenen, ende drye van sinen broeders, Renault van Dampierre, Paeyen van Orliens, Bouwin van Beauvays, vier Dudtssche bisschoppen, de bisschop van Soysson, de bisschop van Theerenborch, de bisschop van Troys, de bisschop van Beauvays, ende mijnheere Pieter de Brachelez. Dese waren alle in 't hende van Maerte te Venegien, daer quamen Franssoysen, Inghelsschen, ende Duutsschen; ende dit verhoerende de soudaen, ende de coninc van Suryen, dat de grave Bouwin van Vlaenderen, ware gheordineert amirael, als omme te comene te Jheruzalem, hy sendde den hertoghe van Venegien M. marc van finen goude, ende hy belovede dat de Venecianen souden moghen vry varen ende gaen al Egypten, al Damascen, al Arabien, al Azia, al Turkeyen, Anthiochia, ende Surien dore, op dat hy conste beletten dat de grave Bouwin van Mons, met sinen gheselschepe niet en quame te Jheruzalem, ende om dat te bet te belettene dat men hemlieden gheene schepe en soude triveleeren noch verhueren, oft dat hy hemlieden riede t'huus te kierne. De hertoghe van Venegien verboet op 't lijf dat niemant soe coene en ware yemant te voerene over te Jheruzalem, ghewapent. Doen beval de grave Bouwin van Mons, dat men soude trecken te Jenuen; doen de hertoghe van Venegien dat vernam, hy seide tot hemlieden: "Och! eedele heeren van Vrankeryke, in Griekerlandt es den schadt van Gazara, die den Kerstene coeplieden veele ongheriefs doen, roevende ende 't volc verdrinkende, het ware saligher ende meerdere verdiente die roevers ende die morders te destrueerne, dan te Jheruzalem te treckene, wilt ghi

dese vorseide steede, die ons toebehoort ende ons rebel es, dwinghen, wy sullen u voersien van scepen sonder uwen cost, ende als ghilieden Ghazara ghecreghen hebdt, dan soe gaet bevechten de Grieken, die quade Kerstene zijn. „ Dit verhoerende de grave Bouwin ende sijn gheselschip, zy waren zeere blyde, ende op dit sy ghinghen te schepe, ende voeren voer Gazara, dewelke viant ende rebel was den Venecianen, dewelke Boudin van Mons wan ende ghecreech, binnen twe weeken; zy roefden de steede ende maecten se dien van Venegien onderdaen. Binnen desen quam Bouwin van Mons niemare, hoe dat Tursack, den keyser van Constantinoble waren bieede sijn oghen uuteghesteecken, in eenen vrouwen cloestere, ende dat van Alexius, sinen broeder, dewelke stont naer de keyzercroene, meenende te usurperene de croene van Constantinoble. De keyserinne Tursacx wijf ontboet haren broeder, den coninc van Hungheryen, dat hy hare wilde helpen wreken 't gheent, dat Alexius haer zwagere ghedaen hadde an den keyzer, haren man, ende dat haer kint van xix jaren houdt, oec ghenaemt Alexius mochte in de steede van sinen vader keyser ghecroent sijn. De coninc van Hongheryen dit verhoerende trac te Gazara, by den grave Bouwin ende den Franssoyzen, biddende dat sy hem wilden doen bystanticheyt, omme Alexius uut Constantinoblen te verjaghene, ende Tursack sinen zwagher weder te stellene, in sine keyserlyke majestheyt. De grave Bouwin van Mons nam dlast, ende de coninc van Hongheryen versach den grave van al des hem van noede was, van scheepen, van vytaillien, van geschutte, ende van druudtsmannen, die ze ghelieden soudent; ende de Franssoyzen comende voer Constantinoble, by nachte, beval Boudin van Mons de stadt te beclommene, ende hy met sinen Vlaminghen beclam dat Galatas, dats eenen groeten torre, op

de havene, denwelken zy wonnen; ende die van Bier-
vliet waren de eerste, diere in clommen ende staken
daer uut de wapene van Vlaenderen, ende sy daelden
den stiegheer nedre van den torre, ende ontdaden de la-
tinssche poorte. De Franssoyzen, Inghelssche, Spaengiaer-
den, Hongherssche, ende de Duudtssche quamen al in
de steede van Constantinoble, ende sloughen 't al doot,
dat hem ter weeren sette; dit verhoerende Alexis, de
broeder van den keyser Tursack, hy beval dat men 't vier
over al soude steken in de schepen van den grave Bou-
win, ende dat men 't palays wel bewaren soude ende
de marct, hy soude bewaren de muren van der stede.
Dat vier was in de schepen ghesteken; die van Bier-
vliet dat siende, namen hare schepen, die ontsteken
waren, ende deden ze metter vloet vloten aen 't Pireky,
in den voerbouch van Constantinoble, daer de Joeden
woenden; daer stonden zeere veele schoender herberghen
ende het was een der princhipaelste voerbouch van der
stadt, soe dat 't fier verbarrende alle die schoene herber-
ghen ende dat voerbouch van Pireky, ende Alexis lieden
liepen uuter stede te Pireky omme den brant te blus-
schene, maer de grave Bouwin ende de sine lieten die
schepen, ende ginghen ter marct, die sy ghecreghen
ende wonnen metten zwieerde. Alexis dit vernemende
dat de grave Bouwin de marct ghewonnen hadde, hy
liet de mueren van der stede staen, ende hy ginc ten
palayze, ende met hem nemende die van den palayze
ende andere wel tot vj^m mannen trac ter marct, daer
de grave Bouwin met den sinen was; daer begonste
een vrieselijc strijt, ende eene sware bloedstortinghe, mar-
ten lesten doerbrac de grave Bouwen Alexis bataille,
ende bleven ter marct verslegghen, bet dan iiij^m Grieken,
ende Alexis vloec uute Constantinoble ende trac tot den
coninc Jan van Balacke. De grave Bouwin ghecreech dat

palays ende daer vant hy eenen onvertallyken schat, ende daer met al Alexis juwielen; ende de grave Bouwin aldus de stede ghewonnen hebbende, hy ontboet den blenden keyzer Tursack, de keyserinne, ende den jonghen Alexis, Tursacx sone, die mar xix jaer oudt en was; ende de grave Bouwin stelle ze alle wedre in 't palays, in haerlieder majestheyt, ende Tursack, de keyser, midts dat hy blent was, oudt, ende cranc, bat Boudene, den grave van Vlaenderen, dat hem ghelieven soude Alexis sinen jonghen sone te stellen, in de possessye van den ryke, ende te croenen keyzer van Constantinoble, ende dat hy soude willen sijn, ende bliven ruwaert ende regent van den keyserlyke; vij maenden bleef de grave Bouwin 't ryke regierende ende de wetten vermakende, ter beede van den keyser, tot dat de goede oude keyser Tursack staerf, dewelke in Sente Sophyenkerke heerlyken begraven was. De grave Bouwin als regent gaf de keyzerlyke croene den jonghen Alexis, Tursacx sone vorseit, ende hy ordineerde hem van den heerlijcsten ende van den tamelijcsten poorters van Constantinoble, omme den jonghen keyser te bewaerne; mar wat gheviel, Marcolf, de heere van Theeben verhoerende de doot van den keyser Tursack, ende hoe dat de jonghe Alexis keyser was, hy ordineerde lieden, die den jonghen keyser Alexis, by avonde, oft by nachte vermoerden oft verworghen souden, ende hy riedt al Grieken dore, wederroupende al dat de grave Bouwin in officien ghestelt hadde, hy makede sine maghen ende sijn dieneers officiers, in Grieken. Binnen desen Bouwen van Mons overmerkende dat hy langhe te Constantinoble ghesijn hadde, ende dat hy niet varre van Jheruzalem en was, ende oec dat veele van sinen volke ende sonderlinghe de Inghelssche wilden te haren lande waert trecken, hy nam sine vaert te Jheruzalem, ende als hy omtrent iiij dachvaerden van Constantinoble

ghevaren es, soe hebben de twe princhipaelste camerlinghen den jonghen keyser Alexis, by nachte verworcht, met eender dwalen; ende Marcolf, heere van Theben, als nerghens aff wetende quam te Constantino-ble, ende dede den jonghen keyser heerlyken ter eerden doen, ende begraven in Sente Soffyenkerke, by sinen vader den keyser Tursack, ende Marcolf trac an hem de keyserlyke croene, ende ontboedt de Grieken, ende al de nieuwe officiers, die hy ghemaect hadde, ende sy coren hem keyser. Ende binnen deser tijdt was Alexis, Tursacx broedere, te Andronoble, hy en schaemde hem niet van dat hy sinen broeder Tursack de ooghen uutghesteken hadde, hy en quam te Constantinoble biedende sijn narderheyt, als om keyser te sine; groet jammer ende tribulacie was in Constantinoble tusschen Marcolf van Theeben ende Alexis Tursacx broeder, sy vochten daghelics binnen der steede, soe dat daer groete bloedstortinghe gheschiet, ende daeromme eenighe van den notablen van Constantinoble reden by daghe ende by nachte, achter den grave Bouwin, ende gaven hem dese wonderlyke aventueren te kennene, hem oedtmoedelyken biddende, dat hy met hemlieden wilde wederkieeren in Constantinoble, met sinen volke, ende Bouwin ter bede van den vorseiden notablen quam met hemlieden in Constantinoble. Marcolf, de heere van Theben, ende de Grieken, die pijnden te wederstane den grave Bouwin, ende Alexis Tursacx broeder die vloet, want die van Constantinoble en wildene niet hebben, om de mesdaet, die hy aen sinen broeder ghedaen hadde, den goeden keyser Tursack. Ten anderen dat gheruchte was al Constantinoblen dore hoe dat de jonghe keyser Alexis verworcht was, waeromme sy daden vanghen de twe princhipaelste camerlinghen, dewelke belyeden, dat hem Marcolf, de heere van Theben, hadde ghedaen

doen, ende toghden daer aff Marcolfs letteren. Aldus was al Constantinoble in roere, omme Marcolf te ghecrighene, ende hy wart ghevanghen ende veele van sinen officiers, ende de grave Bouwin ghecreech 't palays, ende Marcolf ontquam uut der vanghenessen, ende vloet te Grieken waert in. Die van Constantinoble siende, dat sy sonder heere waren vergaderden in 't palays, ende met ryphen rade, ende goeder deliberacien, ende alle fraude ghewerdt gaven te kennene, hoe dat van ouden tyden was ghecostumeert dat de patriarke van Jheruzalem, de bisschop van Betlehem, dewelke van 's paus weghen over de zee in Azia hadden de vulle macht ende auctoriteyt, metgaders den bisschoppen van den lande, oft oec van anderen landen gherochten daer eenighe te comene, soudent als van noede ware, sijn over de elexie van den keyser. Ende daeromme de poorters van Constantinoble, metgaders de vier Duutsschen bisschoppen, ende de drye Vrancssche bisschoppen, die met den grave Bouwen daer comen waren, vergaderden ende ghinghen in bedinghen, aenroupende de gracie van den heiligen Gheest, ende daer naer ghinghen zy te rade, om eenen keyser te kiezene, ende den raedt was sulc, dat men twe edele ende eerlyke mannen kiezen soude, ende dien sy van dien tween keyser noemen soudent, dien soude men over keyser houden, sonder eenich wedersegghen; ende sy gaven uute als omme keyser te sine Boudene van Mons, grave van Vlaenderen ende van Henegauwe, op den vij^{ten} dach nar paesschen, als men singt *jubilate Deo*, in 't jaer Ons Heeren M. CC. ende ij, ende op dien selven dach van hemlieden ende by consente van die van Constantinoblen, ghecroent vrouwe Maria, sijn wijf, soe liet Janen, harer oudster dochter, in hoeden van den coninc van Vrankeryke, haren zwagere, ende voer te Constantinoble, tot haren man, den keyser; mar omme diverssche tempiesten

ende vriezen van der zee soe quam ter havenen in Suryen in de stadt van Acron, su zeere cranc ende siec, ende een stic tijds quelende, Gode bevelende hare ziele soe staerf ende verschiet van deser werelt in 't jaer Ons Heeren M. CC. ende iiij, cort nar dat de grave Bouwin keyser ghecroent was. Hy riedt al Grieken dore ende dede een ondersouc op 't regement van Grieken, ende hy bevant dat de heere van Thebes, Marcolf hadde alle sine vrienden ende dienaers de officien gegeven, over al in 't landt van Grieken, ende dese daden groete exactien in 't folc; sy maecten puntinghen, settinghen, ende sochten nieuwe vonden, omme der lieder goet te ghecrighene. De keyzer Boudin sine vizitacie ende besouc soetelyken ghedaen hebbende, ende eene onvertallyke clachte ghehoert hebbende, van den fellen regimente van den officiers, hy in Constantinoblen weder ghekiert, hy ontboet alle sine edele van al den landen, die onder 't keyseryke van Constantinoble waren, als coninghen, amiralen, hartoghen, graven, ende marcgraven; als de coninc van Turkye, van Slavonien, van Comanien, van Tracien, van Armenyen, van Antinopoli, van Pinchenarden, van Adronoble, van Creten, van Sinoplen, van Machedonien, van Chorintien ende van Athenen, ende hy stichtede eene groete feeste, maer eer de feeste begonste, midts dat Marcolf van Theben niet en quam, hy sendde daer lieden dien haelden ende brochten ghevanghen te Constantinoble, ende met hem xxij van sinen princhipaelsten maghen ende officieren; ende op de vulle marct te Constantinoble hy belyede voer al 't folc hoe dat sine vrienden ende maghen, die daer met hem ghevanghen waren hem den raedt gegeven hadden, den jonghen keyser Alexis ter doot te dōene bringhen, sy souden soe veele doen dat hy keyser soude sijn, want die van Constantinoble en souden hemlieden nemmer-

meer consentheeren, in den ouden Alexis des keyzers Tursack broedere, ende hy belyede voort, hoe dat hy de twe camerlinghen van den jonghen keyser vermiedt hadde, ende hemlieden gheloeft sijn heerschappye over te ghevene, op dat syne by nachte verworghen ende vermorden soudent. Nar desen dede de keyser Bouwin, Marcolve ende de twe camerlinghen, ende xxij van Marcolfs vrienden ende officiers, die met hem ghevanghen waren brocht, alle sliepen uuter steede van Constantinoble, ende daer alle onthoefden, ende op wielen setten, ende Marcolf alderhoeghist, ende sijn hoeft stac boven hem op eene ghelavie schacht, ende alsoe oec van den twe camerlinghen. Dese justicie ghedaen sijnde, doen begonste de keyser Bouwin sijn hof ende sine feeste te houdene, ende in 't eerste makede hy wel vijc ridders, ende daer naer hy verliet alle de officiers van Grieken ende haren officien, hy gaf ende ordineerde eene levere, die de edele draghen soudent, te wetene, de rechte couse zwart, ghesaidt al vul lybaerds clauwen, alle ghewrocht van cypersschen goude, ende de luchter couse van den knien neederwaert tot den voeten wit, besayt met liebaerds clauwen, ende van den knien opwaert was de luchter couse zwart. Op den vijj^{ten} dach van der feesten de keyser vermakede de officien, ende hy gaf elken van den ridders, die hy ghemaect hadde in 't beghintsel van sijnre feesten eene steede, oft een castiel, oft een dorp te regierene, bevelende dat sy op 't volc gheene fortse, noch exactie doen en soudent, ende laten den volke leven, nar hare loyen ende wetten van ouden tyden gheuzeert, ende hy beval correxie te doene, op de oude officiers, die verlaten waren, dewelke 't folc aerm ghemaect hadden, met haren roevne, ende met haren vonden van exactien. Dese feeste gheduerde xxx daghe, binnen denwelken alle de heeren ende leenhouders van den vorseiden

keyser haer leenen ontvinghen, ende daden hem manschip ende gaven hem groete giften van ghesteente, van courssiers, van guldenen lakenen, ende diergelyke. In 't ander jaer van sijnder heerschappye, hy ontboet alle de princhen ende heeren van al den keyserlycke te comene in Constantinoble, ende hy riedt met hemlieden al Griekerlandt dore, Turkye, Slavonye, Pincenarde, Machedonie, Athenen, Corinthen, Comanie, Armenie duere, ende waer dat hy quam men ontfinckene, met groeter waerdicheyt, ende men brochte hem de slotelen van allen steeden. Maer als hy quam te Antronoble sy rebeleerden jeghen haren hertoghe, dewelke altoes metten keyser Bouwin ghereden hadde, sy sloten hare poorten ende en wilden den keyser niet inlaten. De keyser siende dese wedersporicheyt, hy pooghde by nauwen liste soe dat hy in de steede quam; dit vernemende Alexis, 's keyzers Tursacx broedere, hy quam voer de steede van Antronoble, met den coninc van Balacke, ende sy hadden bet dan lxxx^m mannen, ende beleiden de steede van Antronoble, daer Bouwin de keyser in was, ende als sy xij weken vore de stede ghelegghen hadden, in een bestant, eenighe poorters van Andronoble lieten veele van Alexis volke in, ende verrieden de steede. Alexis met sinen volke stac 't fier in de stede by nachte, ende verbarrende meer dan half de steede, ende sy sloughen vele Kerstene doot. Daer bleef de grave Lodewijc van Bloys, de grave van Persse, de marcgrave van Monferardt, ende veele andre edele Franssoysen ende Duutsche, ende de keyser Bouwin vloet uiter steede, met eender groeter menichten van Grieken, ende sy vochten daer, jeghen den coninc Jan van Balakye, daer de keyser Bouwin zeere ghequest was, ende ghevanghen, alsoe men segghen wilde, ende mits dat die van Constantinoble negheene certeyne niemare en consten ghe-

weten waer de keyser Bouwin voer Antronoble bevaren was, sy ontbeyden xl daghen, ende sonden boden in allen steeden, om te wetene, oft hy ghevanghen ware; maer gheene sekere niemare en conste mer aff verhoeren, dan dat men hielt over waer dat hy in den wijch voer Antronoble verslegghen ware, ende doot bleef in 't jaer Ons Heeren M. CC. ende v; ende hieromme die van Constantinoble coren eendrachtelijc Henryke, den grave van Aynau, te sine keyser van Constantinoble. Dese Henric was de broeder van den keyser Bouwin van Mons, grave van Vlaenderen ende van Henegauwe; dese keyser Henric regneerde omtrent iij jaer. Als van den grave Bouwin van Mons, keyser van Constantinoble ende grave van Vlaenderen, someghe wilden segghen dat hy voer Antronoble zeere ghewont ende ghequedtst was ende dat hy ontvloeyden stryde, mar dat hy wart vonden van den Blacken ende van den Cumanen, ende vercocht den Suryanen, ende dat hy in Suryen, wel vj jaer lanc, de plouch trac. Het gheviel dat kerstene coepliede, Duutssche, wilden sijn te Damaske, ende sy songhen op den wech al rydende duutssche liedekins, daer de keyser Bouwin trac de plouch, ende hy sprac hemlieden toe, ende sy vraegghden hem, hoe hy aen dat armoedich leven gheraect was, ende de keyser Bouwin vertrac hemlieden alle sine aventuere, ende de coeplieden dat hoerende, ende uut compassyen sy verlosse denen ende brochtenen tot Cuelene, op den Rijn, ende daer schreef hy aen Johannes, sijnder oudtster dochter, die doen gravenede van Vlaenderen was ende oec van Henegauwe, ende soe hadde te manne Ferrante, des conincx sone van Portingale. De keyser Bouwin ontboet by ghescrijfte Johannes, sijnder dochter, dat hy binnen xv daghen soude sijn te Rycele, ende dat men hem soude maken cleedere nar sinen staet, ende dat men hem soude

maken financhie, om te betalen sijn rendsoen aen de coepliede diene verlost hadden. De gravenede Johanne als su den brief ontfanghen hadde, soe toeghdene Ferrante, haren man. Doen beval hy, als hy quame, dat menne wel ontfanghen soude ende goede chiere doen, ende Ferrant seyde tot Johanne, sinen wive, dat hy soude toespreken den coninc van Inghelandt, omme finantsye te hebbene, van sinen randsoene, want Ferrant was doe ghezworen man, metten coninc van Inghelandt, ende metten keyser Otte, jeghen den coninc van Vrankeryke, Philips metter eender oghe; ende Ferrant beval drye van sinen princhipaelsten raedslieden, die hy in al Rycelle hadde, dat zy op den iersten nacht, als de keyser Bouwin, in Rycelle, comen ware, ende dat hy te bedde soude wanen gaen, dat men dan van den castiele voeren soude, buter steede, in den bussch daer nu den cloester staet van Markettes, ende dat men daer aen eenen boem soude hanghen. De Spieghel Historiael zeegt hoe dat in Vlaenderen quam een bedrieghere, die hem seide sijn de keyser Bouwin, ende hy was heymelyken verdaen, ende aen eenen boem ghehanghen.

ENDE naer de doot van den keyser Bouwin, sijn oudste dochtere Johanne wart gravenede van Vlaenderen ende van Henegauwe, Johanne des keyzers dochtere, by den toedoeene van harer moyen vrouwe Machtilt, coninginen van Poortingale, die se tot hare te Parijs ontboet, ende by der hulpen van den coninc van Vrankeryke, Philips met der eender oghe, soe wart 't huwelic ghemaect tuschen hare ende Ferrante van Portingale, waer aff dat de feeste was ghehouden te Parijs, in 's conincs palays, ende daer dede Ferrant den coninc manschip van den graveschepe van Vlaenderen, ende hy nam orlof ende voer met siner vrou moyen, vrou Machtilt, ende met

sinen wive Johannen in Vlaenderen, ende comende te Duway, wart Johanne zeere siec, soe dat su daer bleef ligghende, by harer moyen vrouwen Machtilt voorseit, eene langhe wyle; ende Ferrant voer in Henegauwe, ende sy ontfinghenen heerlyken, als haren heere, ende over grave van Henegauwe, van sijns wijfs wegen; ende daer naer quam Ferrant in Vlaenderen, met Janne van Namen, ende met Jan, den heere van Nevelle, casteleyn van Brugghe, ende Ferrant was alomme wel ende heerlyken ontfanghen, in alle de smale steden, maer als hy quam te Ghendt, sy en wildenen niet ontfanghen, want sy en wisten niet oft Johanne haerlieder gherechte landsvrouwe, aen hem ghehuwet was oft en was, want sy en hadden van der brulocht niet ghehoert ende en warrer niet over gheroupen. Ferrant van Portingale trac met Philipse van Namen, ende metten anderen heeren te Cortryke, daer hy eerlyke ende tamelyke ontfanghen was, ende hy 's noenens ter taeffelen sittende, met sinen edelen, soe quam hem niemare dat die van Ghendt daer ghesonden hadden Raesscen van Gavere, ende Arnoudt van Oudenarde, met een dieel eedele ende oec van ghemienen lieden wel ghewapent, want het spyte hemlieden, dat haerlieder vrouwe ghehuwet was, sonder raedt ende avijs van hemlieden, ende oec en waren die van Ghendt niet wel te vreden, op biede de casteleyns, te wetene: Philipse van Namen ende Janne van Nevelle, van dat zy Ferrante hadden ghedaen rekeninghe van somighen sticken, die by rechte den grave niet toe en behoerden, ende dat was van vij jaren, dat de keyser Bouwin uut Vlaenderen gheweest hadde, ende te Venegien, te Gazara, ende te Constantinoble ghelegghen hadde, tot dier tijdt dat Ferrant in Brugghe ontfanghen was als grave. De officiers van Ghendt hilden 't ten profyte van den lande som, ende som ten proffyte van dien

van Ghent, ende by desen occuzoene quamen Raessce van Gavere ende Arnoudt van Oudenarde vorseit, met dien van Ghendt in Cortryke, slaende, houwende, ende kervende op Ferrante, ende op sijn volc, ende Ferrant dit siende, liet sijn maeltijdt staen, ende oec al sijn vassielle van silvere, ende vloet met sinen volke uut Cortryke, ende werp de brugghe bachten hem aff, om dat hem die van Ghendt niet volghen en souden moghen, ende aldus riedt hy tot Duway, ende Ferrant daer sijnde, hy vergaderde daer een groet heere, ende quam met Johannen, der graveneeden van Vlaenderen, sinen wive, ende belejde Ghendt. Die van Ghendt siende harer gherechter ende natuerlyker landsvrouwen vore de steede, ende dat Ferrant haer man, een vrome prinche ware, die van Ghendt begherden peys met hemlieden, als die jeghen haren gherechten heere ende vrouwe niet dan dueght en begheerden, ende sy gaven den grave Ferrant iij^m penninghen. Dese Ferrant dede den keyser Ottemanschip van den landen, die onder den keyser behoerden. Dese keyser hadde orloghe, mitgaders de coninc van Inghelandt, die des keyzers oem was, jeghen den coninc Philips van Vrankeryke; het gheviel dat Renault van Damartin, van den coninc Philips zeere was verheven, omme sine preusscheyt ende sine fayten van wapene. De coninc gaf hem 't graveschip van Bonen, nochtan liet hem deze Renault vermieden van den keyser, als dat hy hemlieden belovede te doene, wes hy vermochte ende hem bystandicheyt te doene, jeghen den coninc van Vrankeryke, sinen hiere, ende dat hy soude instruweren Ferrante, den grave van Vlaenderen, hoe dat de coninc hem onthilt Westvlaenderen, Sent-Omars, Arye, Calays, dlandt van Ghyzene, Orchyes, Rycelle, Bethune ende Duway, ende dat hy poghen soude om die steeden te ghecrighene, ende anex te makene Vlaen-

deren, alsoo sy gheweest hadden, by sinen voersaten. De grave Ferrant dit hoerende, hy ondersocht an die van Vlaenderen, oft dese steeden in voerledene tyden Vlaenderen ghesijn hadde, men seyde Ferrante dat alle sine voersaten bezeten hadden, ende doen zwoer Ferrant dat hy en soude sijns wijfs palen niet laten corten, noch haer landt; ende Renault de grave van Bonen gheloefde Ferrante bystant, ende dat hem oec hulpe doen soudent de keyser Otte, ende de coninc van Inghelandt, met live, ende met goede; aldus Ferrant, by den instekene van Renaulde van Damartin, grave van Bonen, hy trac te Sent Omars, te Arye, te Ghyzene, ende te Calays, ende waer dat hy quam sy seyden alle dat zy behoerden onder den coninc van Vrankeryke. De grave van Boenen ende Ferrant sy trocken in 't landt van Ghyzen, ende stichten daer roef ende brandt; de coninc van Inghelandt ontboedt Ferrante, wilde hy hebben schadt oft volc, hy soudt hem doen hebben; dit vernemende Philips, de coninc van Vrankeryke, hy voer in Normandyen ende van danen te Calays, ende van daer ten Damme by Brugghe, ende Ferrant met der hulpen van den Inghelsschen, ende met Renault, den grave van Bonen, quamen met eender meenichten van schepen gheseylt, in de achterwaerde van den coninc Philips, soe dat sy ghecreghen veele schepe, op de Franssoyzen, ende daden den coninc Philips groete schade, als waeromme de coninc ten Damme comen sijnde, hy trac te Brugghe, te Ypere, ende te Cassele, ende daer leggende soudeniers, ende hy nam uut allen steden ghyzelen van den rijcsten poorters, ende hy dedse alle in Vrankeryke voeren, op diverssche sloten en castiellen, ende nam van den ghyzelen groet ende zwaer rendsoen, eer dat sy mochten sijn ontslegghen. De wyle dat de coninc van Vrankeryke in Vlaenderen was, soe dede Ferrant

manschip den coninc van Inghelant ende de coninc van Inghelant toghde Ferrante sinen schadt, ende hy versach Ferrante van eenen diele lieden van wapenen, biddende dat hy wilde varen in Gasschoengien, ende in Gwianen, ende dar barrende sy, roefden ende sloughen 't al doot, dat jeghen hem quam, ende destrueerden al dat goede landt, ende dat arme volc vloet te Orlyens, ende te Parijs, claghende den zwaren overlast van den coninc van Inghelandt, ende van Ferrante, den grave van Vlaenderen. De coninc van Vrankeryke dit horende sende om sinen sone Lodewijc, die te verwaerne hadde Westvlaenderen, want het was den coninc Philips, sinen vader ghegeven te huwelyke, met sijnder vrouwe moeder te huwelyke, van den grave Philips van Elzaten, maer het es waer, dat was gegeven sonder weten oft concent van den steeden van Vlaenderen. Lodewijc des conincs Philips sone verhoerende dat hy varen soude in Aquitaingien, omme te wederstaene den coninc Jan van Inghelandt ende Ferrante, den grave van Vlaenderen; ende als Lodewijc in Aquitaingien quam, Ferrant stelde hem terstont te schepe, ende voer in 't landt van Ghysene, te Calays, ende te Burburch, ende dede dat folc al te nieute, roevende 't landt, ende verbarrende steden, ende dorpen, ende al dat hy in sinen weghe vant, om dat men nieuwers luusschen en soude, ende van daer trac hy te Lenz, ende te Hesdijn, ende alle d'ommelandt barrende, ende te nieute doende. De coninc van Vrankeryke verhoerende de groete schade ende 't verderfelyke verlies, dat de Franssoyzen dagheelijcx hadden, hy vergaderde een groet heere, ontbiedende alle sine edele princhen, baroenen, ende leenhouders, ende al dat ten wapen dochte, uut Langhedoc, uut Provenchen, uut Averngen, uut Barry, uut Bourgoengien, Bar, Borbon, Sampainge, Orliens, Toureyne, ende van

allen landen onder de croene van Vrankeryke ghelegghen, ende sy vergaderden alle te Parijs, ende van daer quam de coninc Philips, met sinen heere tot in Pickardyen, ende alsoe te Dornike, omme Ferrante van Poortingale, grave van Vlaenderen, ende Renauldt, den grave van Bonen, te bevechtene, dewelke Arye beleydte hadden. Dit vernemende Ferrant dat de coninc quam met soe groeter meenichten van Franssoyzen, hy ontboedt den coninc van Inghelandt om hulpe, dewelke hem sant iij^m mannen van wapenen, ende de grave Ferrandt riet te Aken tot den keyser, dewelke by hem hadde den hertoghe van Brabant, ende van Loreyne, den grave van Catsenhelleboghe, en eene groete meenichte van baroenen, riddersen, ende schiltcnapen, alle goede liede van wapenen, ende aldus quam de keyser Otte te Valen-chines. Die van Henegauwe, ende van Vlaenderen, de grave Renault, met Willemme van Salesbry, 's conincx broedere van Inghelandt, met sinen Inghelschen, quamen tot Mortaingien, by Dornike. De coninc van Vrankeryke hoerende de comst van den keyser Otte, hy hadde gherne ghedeinst, mar de grave van Aussare seyde dat hy bliven soude ter brugghen van Bouvinez, ende aldus ontbeyden den keyser, ende hy beval dat sy hem alle biechten soudent, ende spreken met goeder devocien hare bedinghen tot Gode, als waer by dat hem God wilde helpen ende victorie verlienen, hy seide: " Heere coninc, wy hebben 't al te zeere schoene, want onse vyanden sijn vianden van Gode, ende kindere des viandts van der hellen; eerst de keyser heeft mesdaen jeghen dbevel van onsen heylighen vader, den paus van Roeme, ende staet verwaten. Renault van Dammartin, grave van Bonen, hy es valssch ende verzworen, ende een verradere jeghen de vrancsche croene; Huughe Bouvenet dierghelyke, ende Ferrant es een fugitijs ende

een versworen man., Doen seide de hertoghe van Bourgoenien: "Heer coninc, het dochte ons profijt, dat ghi achterwaert vertroct ende dat wy hier bleven, ende de viande bevochten by der ghenaden Gods, want wy sullen vechten jeghen brandstichters, roevers, mordenaers, verwatene ende verzworene lieden, ende valssche verraders., Doen antwoordde de coninc, ende seyde: "God vaerds dat mi dat niet en gheschiede, dat ic soude vlien ghesondt ende mine lieden, die ghewillich sijn te latene, ic wille heden met ulieden leven ende sterven, ende ic wille de leste sijn, die uut den stryde gaen sal, oft ic blive in den wille doot oft by der gracen van Gode met yeeren ende met victorien leven.,

Dese keyser Otte van varren siende de Franssoysen hemlieden ordineeren, by scharen, hy riet dat men in hemlieden ryden soude, ende dat men sloughe te trompetten om den paerden moet te makene, ende by sinen rade de drye graven Renault, Ferrant, ende Salesbry, met vryen moede sloughen in de eerste schare van den Franssoyzen, dewelke sy zeere schoffierden, ende onder voet reden. Dat merkende de grave van Ausare, hy riet dat sy hem dielen souden, in tween scharen, ende dat de eene schare den keyser opslaen souden, ende de andere schare soude van voren drommen op de voetgangers; ende de Franssoysen ghecreghen sulken moedt, dat sy met fortscen vinghen Renaulte, den grave van Boenen, ende Willemme, den grave van Salesbry, broeder van den coninc van Inghelandt, maer de grave Ferrant bleef altoes vechtende; die van Henegauwe dit siende hoe datter twe graven ghevanghen waren, sy vloen, ende daer nar vloen die van Brugghe, metten Vlaminghen. Des keyzers paert wart onder hem doot ghesteken ende met groeter pinen was hy weder vermontheert ende te paerde gheholpen, ende alsoe vloet

hy sijnder verdde, ende met hem de hertoghe van Brabant, ende de hertoghe van Loreyne, mar de stoute ende moedighe grave Ferrant van Poortingale hy bleef altoes vechtende, ende men sach den Leeu van Vlaenderen, dickent ghevelt, maer Ferrants lieden dewelke by hem waren, hieven alle weghe op. De Duutssche merkende de vromicheyt van den grave Ferrant vergaderden omtrent iiij^m mannen, ende meenden Ferrante te hulpen gecomen te hebbene, maer eer dat sy toe quamen soe was de grave Ferrant ghevelt van sinen orsse ende ghevanghen, ende wordden daer ghevanghen eene groete meenichte van den edelen uut Duutslant, ende van over Rijn. De grave van Catsenhellenboghe was daer ghevanghen ende met hem wel c ende xxvij, onder baenraedtssen, ridderen, ende schiltcnapen, ende sy wordden alle ghevoert in Vrankeryke, ende ghestelt te rantsoene. Daer bleven versleghen bet dan iiij^c gulden sporen, ende wel vij^m ghemeents volcx, ende der Franssoysen bleven doot in dien wijch, bet dan iij^m mannen. Hadden die van Henegauwe ende de keyser niet gevloen de Franssoyzen hadden gheschoffiert ghesijn, want voor die vlucht soe hadden sy 't altoes lielijcst. Dese heeren ghevanghen sijnde, Renault van Dammartin, grave van Bonen, was ghevoert te Pirone, Willem, de grave van Salezbry, te Sente Quintijns, de grave van Catsenhellenboghe, te Dornike, ende de grave Ferrant, die was te Parijs geliedt, by wylen te voet, by wylen te waghene, ende by wylen te paerde, ende al 't folc liep vore den grave Ferrant, al gheckende, ende liedekens al singhende ten schympe van hem, ende sy ghinghen al pipende, ende al floytende vore hem drytende ende scheten al latende. Al Vrankerijc was bevanghen met blijsschepen, omme dat de grave Ferrant, ende de grave Renault ghevanghen waren, want sy hadden al Poytau, Aeynau, Gasschon-

gien, Aquitaingien ende dlandt van Ghienne bedorven, dlandt van Ghyzene ende Bethune tot Hesdin al verbrant ende ghedestruert. Desen wijch gheviel op den xxv^{ten} dach in hoymaent in 't jaer Ons Heeren M. CC. xiiij. Binnen der tijdt dat Ferrant nieuwelinge ghevanghen was, soe was Vlaenderen in vele steeden gheplaeght met brande, ende in vele steeden waest groete sterfte, soe dat in somighen dorpen wel nalincs niemant te live en bleef, ende het was oec in Vlaenderen groet watre, want de zeedyken braken in vele steeden in, soe dat omtrent Brugghe iij oft iiij milen varre vloyede, de lieden ende de beesten verdronken, mits den groeten watre. De grave van Vlaenderen Ferrant van Portingale, hy lach te Parijs in vanghenessen xj jaer ende een half, mar ter beeden van der coninginnen van Castielgien ende van Portingale, soe lietene Sente Lodewijc, coninc van Vranckerijc gaen te Vlaenderen waert, tot Johannes der graveneden, sinen wive, des conincx van Vrankeryke rechzwernede, ende hy bleef te Rycelle by hare woenende, omtrent drye jaer siec ende queelende, ende hy staerf in 't jaer Ons Heeren M. CC. ende xxix, ende de gravenede Johanne deden begraven in haren cloester te Markette, die soe hadde daer ghedaen stichten. Men wille segghen dat in dien cloester ter stede daer den hooghen outaer nu staet, dat daer stont den boem, daer de goede keyser van Constantinoble Bouwin van Mons, grave van Vlaenderen an ghehanghen was, alsoe voren in 't langhe verclaert staet. Dese Ferrant en hadde by vrou Johannes gheen kindere ende soe nam, naer de doot van Ferrante te huwelyke den grave Thomas van Savoyen.

THOMAS van Savoyen behuwede 't graveschip aen vrouwe Johannes, Bouwin 's keyzers dochtre van Constantinoble, ende deze Thomas was de xxj^{te} grave

van Vlaenderen, ende hy regneerde omtrent xiiij jaer. Dese Thomas was paysivelic, vredelic, ende goederthiere, ende zeere mindere met elken; hy en hadde by Johannen, sijnder gheselneden gheen kindere; zy waren omtrent xij jaer te samen in huwelyke, ende hare quamen barrende cortsscen, waer aff dat soe staerf in 't jaer Ons Heeren M. CC. ende xliij, omtrent Onser Vrouwendach Lichtmesse; soe staerf te Rycelle ende was begraven by Ferrante, haren iersten man, in haren cloester te Markette. Beide de graveschepen Vlaenderen en Henegauwe bedeghen op Magrieten, harer sustre, dewelke was de joncste dochtre van den keyser Bouwin; dese Magriete hadde te manne Willemme van Dampier. Nu als vrouwe Johanne ghestorven was, die van Vlaenderen besorghden Thomas van Savoyen eene somme van penninghen, ende daer met schiet hy van Vlaenderen, ende trac te sinen lande waert van Savoyen.

WILLEM van Dampier behuwede Vlaenderen ende Henegauwe an vrou Magriete, sinen wive; hy was de xxij^{te} grave van Vlaenderen ende hy regneerde omtrent vij jaren; sy hadden te gadere drye sonen, Willemme, Gwy, ende Janne. Mar eer Margriete nam Willemme van Dampir te manne, soe hadde so heimelyke ghehadt twe natuerlyke kindere, Bouwene, en Jannen van Avennes. Nar d'overlyden van Willemme van Dampier, de bastarden cabbelden ende keven daghelijcx jeghen de ghetraude kindere, ende sy vochten ghetydelike onderlinghe; Willem de oudste ghetroude sone seide, dat hy naer de doot van vrou Margrieten, sijnder moeder, meende te sine heere van Vlaenderen ende van Henegauwe, want bastarden gheen leenen sculdich en waren te hebbene, by versterften. Doen antwoordde Jan, de bastardt, dat in veele landen niement bastardt en ware

van sijnder moeder weghe, ende om deser cabbelinghen ende ghekivinghen soe huwede de gravenede Margriete Willem haren oudsten ghetrauden sone, aen de dochtre van Beatrycen, des hertoghen Heinricx dochtere van Brabant, ende gaf hem 't graveschip van Vlaenderen, ende op, dat hy storve voer ende eer dan sijn wijf, soe soude Beatryce behouden over hare duwarye Cortteryke metter casselrye, ende Beatryce dede maken den cloester te Groeninghen, ende stelleder inne nonnen van der ordenen van Cistieaulx, ende daer leeght soe begraven. Willem van Dampir, vrou Margrieten sone, die soe hadde by Willemme van Dampir, haren man, hy soude Vlaenderen ghehadht hebben, op condicie storve hy voer sijnder vrou moeder, sonder hoir te latene van Beatrycen, sinen wive, soe soude sijn vrou moeder weder al Vlaenderen hebben, sonder Corttryke met der casselryen, dwelke Beatryce van Brabant, sijn weduwe, houden soude, over hare duwarye ende bylevinghe, ende Gwy de ander sone soude hebben dat graveschip van Henegauwe naer sijnder vrou moeder doot, ende Jan de dardde sone soude hebben 't heerschip van Dampir, commen van sinen vader. De twe bastarden Jan en Bouwin, vrou Magrieten natuerlyke kinderen, omme dat sy riotheux ende parlementich waren, soe ne wilde soe hemlieden niet gheven, segghende, op dat sy hemlieden vredelic jeghen hare droughen, ende dienden hare ende haren broeders, soe soude in narcomenden tyden om hemlieden peinsen in hare testament, naer dat sijds jeghen hare ende jeghen hare ghetraude broeders verdient soudent hebben. Dit hoerende de twe natuerlyke kinderen Jan en Bouwin, sy trocken te Parijs tot Sente Lodewyke, coninc van Vrankeryke, in dier tijdt was, claghende over haerlieder vrou moeder, ende over de drye ghetraude broeders, segghende hoe dat vrou Margriete haerlieder vrou

moeder, alle de heerschappyen gegeven hadde den joncsten sonen, ende sylieden die oudtst waren van gheboerten sy en souden niet hebben, voort hoe dat soe wilde dat sy die de oudtste waren souden moeten dienen haren jonghen broeders, ende by desen baden sy haren neve Sente Lodewijc, den coninc vorseidt, dat hem gheliefde dat men mochte doen daghen te Parijs, voer de marberen taeffele, haerlieder vrou moeder, der graveneden van Vlaenderen, vrou Margriete, ende haren sone Willem van Dampir. Ende sy ghedagt sijnde ende compareerende in persoenen, Jan, de oudste sone, bastardt proponeerde sijn sake voer den coninc, hoe dat sijn vrou moeder wechgegeven hadde de landen van Vlaenderen ende van Henegauwe, haren joncsten kinderen, maer wy Jan ende mijn broederen, die de houdste sijn, wy en hebben van hare niet dan schalkernye, soe wille dat wy haren dienst doen by daghe ende by nachte, ende dat wy dienst-knechten sijn van onsen jonghen broeders. Doen seyde Sente Lodewijc, de coninc: "Nichte, wat segdi hier toe?," Ende vrou Magriete verantwordde, segghende: "Heere coninc, wat ic gheseit ofte ghedaen hebbe, als van den lande van Vlaenderen, dat wille ic dat alsoe blive Willemme minen oudsten sone van Dampir, ende Cortteryke, met der casselrye, Beatrycen sinen wive in duwaryen, ende sterft hy sonder oir, soe houde ic Vlaenderen te mi waert mijn leven lanc; minen joncsten sone Jan, dien can men qualyke ghenemen sijn vaderlijc herve, dat hij ij jaer bezeten heeft, dats dlandt van Dampir, maer Gwy gaf ic Henegauwe, nar mine doot, mar midts dat hy ontschakede Fokaerts dochtere van Bethune, die hy bedwonghen was te nemene te wive, sonder onsen raedt ende onser vrienden, die ons bezibbet sijn, soe stelle ic die ghifte te disponeerene tot uwer gheliefsten., Doen antwordde de coninc Sente Lodewijc: "Verminde nichte,

als van Vlaenderen wes ghi daer aff gheseit of ghedaen hebt, daer ben ic in te vreden ende dragher mijn consent in., Doen sprac haestelijc Jan, de bastaerdt: " Wat eest, vrou moeder, en sal ic dan niet hebben, ic ben u oudste sone, ende Vlaenderen dat ghi Willemme gegeven hebt, die jonghere es dan ic, soude mi by allen rechte toebehoren, ende hy en saelt nemmermeer met payse van mi besitten., Doen sprac vrou Magriete: " Willem es eedele ende beetre van gheboerten dan ghy sijt, naer alle rechten, alsoe wel naer cyvil recht, als naer der heyligher kerken recht, want van allen zyden es hy eedele, biede van vadre ende van moedere, ende van ghetrouden bedde comen, ende ghi sijt van uws vaders weghe onedele ende bastardt., Doen seyde Jan ter presencien van Sente Lodewyke, den coninc van Vranckryke, ende van allen den gheenen diere by ende neven stonden, hoghe ende overluyt: " Gode moets ontfaermen dat ic eene loddige ende eene hoere hebbe tot eender moeder., Ende doen verantwoordde vrou Magriete, de moeder: " U, ende mi maecht wel jammeren, dat ghi hadt eenen lodder, eenen pape tot eenen vader, nu wiet elkelijc uwe eedeleheit ende uwe afcomste; hebdi ons hier ghedaen daghen ende ontboden om u selven ende ons te schoffierene, sonder twiffel alsoe langhe als ghi ende ic leven, soe ne gheschiet u nemmermeer dueght van mi ende ic ontsegghe u ende uwen dienst, ende ic verbiede u mijn oghen, ende mijn landt van Vlaenderen alsoe langhe als ic leve., Doen sprac Sente Lodewijc, de coninc: " Nichte, ghi hebt overgegeven Henegauwe te minen segghene, ende daeromme soe es mijn segghen dat ghi sult besitten 't graveschip van Henegauwe, alsoe langhe als ghi leeft, ende nar uwe doot soe saelt besitten Gwy u sone, ende hy sal sine twe bastarden broederen, Janne ende Bouwin versien, ende houden; Willem van Dampir

sal Vlaenderen hebben, ende sterft hy voer u, sonder hoer, soe suldi weder Vlaenderen hebben tot uwen live, ende naer uwe doot soe sal Gwy van Dampir, grave van Vlaenderen sijn, ende Jan, de oudste bastardt sal hebben Henegauwe, ende hy sal sinen broeder Bouwin versien. Ic ben in meeninghen cortelinghe te treckene in Barbaryen ende in Afferyke, ende ic wille dat Willem van Dampir, als grave van Vlaenderen, met mi trecke., Binnen den selven jare trac Sente Lodewijc, coninc van Vrankeryke, in Barbaryen, te Cartagien, te Tymes, ende daer vacht de coninc Sente Lodewijc, jeghen de Moeren. Daer bleven veele Moeren ende Sarrazinen versleghen, ende Willem van Dampir bleef daer ghevanghen, mar hendelyken hy wart verlost ende in 't wederkieren te Vrankeryke waert, soe starf hy in 't jaer Ons Heeren XII^c Ij. Dit verhoerende Gwy, sijn broeder, hy voer tot Sente Lodewyke in Suryen ende hy wart te Marsoerre, in der Moerenlandt baenraedts ghemaect, ende Magriete, de moeder, regierde biede de graveschepen Vlaenderen ende Henegauwe. Gwy dede in dese reyse veele schoender faiten van wapenen by der welken hy zeere wel was met Sente Lodewyke, den coninc sinen neve. Nu de coninc Sente Lodewijc weder ghekiert uut Suryen te Parijs, daer quam Gwy niemare dat sijn wijf, Fokarts dochtere van Bethune, overleeden ware, ende ghestorven, by der welker dat hy hadde vijf sonen ende vier dochteren, eerst: Robrecht van Nivers, die Meynfroette ende Corradine schof-fierde; Willemme, heere van Nygelle; Bouwin, de goederthiere; Janne, bisschop van Ludeke, ende Philipse, grave van Tyette; de eerste dochtere was herttoghinne in Brabant, d'ander gravinne van Hollant, de dardde gravinne van Guelleke, de vierde gravinne van Bloys. Nu als Gwy weduwere was, by rade van Sente Lodewijc, den coninc, hy nam te wive Yzabielen, 'sgraven

dochter van Lutsenborch, ende hy hadder mede 't graveschip van Namen. Dese Yzabel drouch hem drye sonen: Janne, Gwy, ende Heinric, ende oec drye dochteren, de eene was coninginne van Schotlandt, de andre was vrouwe van Fresnes, de dardde was toegheseit Eduwaerde, den prinche van Wales, oudste sone van den groeten coninc Eduaerdt van Inghelandt. Al de wyle dat vrou Margriete levede, soe regierde se Vlaenderen ende Henegauwe wel xxxij jaer; soe dede stichten vele kerken, cloesteren ende godshuuzen, ter beeden ende begherten van Johannen, harer sustere, ende al 't gheent dat van transeporte ende van allen anderen rechten van den doumaynen van Vlaenderen ende van Henegauwe overschieten mochte, dat dedsoe legghen aen de cloesters ende aen de godshuuzen; soe stichtede den cloester te Zoetendale, te Oestloe, te Dorenzeele, ende veele andre templen ende godshuuzen; de kerke ten predicaren te Brugghe, de carmers, de freremineurs, de wijngaerdt aldaer; der predicaren covent, te Rycelle; de predicaers, ende de beghinen te Ghendt, de hospitalen te Duway, te Valenchines, te Berghen, te Yzendyke, te Oestburch, ende d'baghinhof te Ardenborch, ende de hospitalen ten Damme, te Thoroudt, ende te Vuerne. Dese gravene Margryete in 't hende van haren levene soe oefende seere de kerken ende de godshuuzen, ende soe lach dicst te Felines in den cloester, daer soe bevanghen wart met siecheeden. Vrouwe Magriete, hare dochtere, die daer in den cloester abdesse was, besorghede harer vrou moeder ziele, ende dede hare gheven hare kerkelyke sacramenten, dewelke soe met begherten ende met werdicheeden nam, ende ten vierden daghe daer naer verschiet soe van deser werelt, in sporkelle in 't jaer Ons Heeren M. CC. ende lxxvij. Nar doverlyden van der graveneden Margrieten soe wart Jan van Avennes, de oudste

bastardt, grave van Henegauwe, ende hy gaf Bouwin, sinen broeder, de heerschappye van Avennez, ende Gwy van Dampir, her wettelyke sone, wart grave van Vlaenderen, ende hy was de xxij^{te} grave van Vlaenderen.

GWY van Dampir, Willems sone, ende Margrieten 's keyzers dochtere van Constantinoblen; hy was de xxij^{te} grave van Vlaenderen. Als hy jonc was hy ontschakede Fokaerts dochtre van Bethune, sonder concent van vadre, oft van moedere, oft van sinen vrienden. Dese Fokaert was een simple man van gheboerten, ende Gwy was bedwonghen hare te nemene tot eenen wive; hy ghecreech by hare veele schoender kindere, die alle wordden vrome princhen, landsheeren, ende oec landtsvrouwen, ierst: Robbrecht van Nyvers, die der heyliger kerken veele bijstants dede, in Poullien, in eenen strijdt daer hy doot slouch den fellen viandt der heyliger kerken Meynfroedt, dewelke bet dan met hondert dusedt Sarrasinen quam, om al kerstenheyt te bedervene. De andre was Willem, de heere van Nigelle; de dardde Bouwin, de goederthiere, die men hiet van Bouweloe; de vierde, Janne, de bisschop van Ludeke, ende proofst van Sent Donaes; de vijfste Philips, grave van Tiette, ende hy hadde vier dochteren, dewelke alle boven genoemt staen. Dese grave Gwy was met Sente Lodewyke, coninc van Vrankeryke, in Barbaryen, te Tymes, te Cartagien, ende te Damiaten, daer hy hem zeere wel drouch, in feiten van wapenen, jeghen de Sarrazine, ende als hy in Vrankeryke ghekiert was, soe vant hy sijn wijf ghestorven, Fokaerts dochtere van Bethunen, ende daeromme hy rade van der graveneden Margrieten, sijnder moeder, van den coninc Sente Lodewijc sinen neve, ende anderen vrienden ende maghen, soe nam hy te huwelyke 's graven dochter van Lutschenbouch, daer

ane dat hy behuwede 't graveschip van Namen. Van deser Yzabiellen van Lutschenbouch soe hadde hy iij sonen ende drye dochteren, soe voren al in 't langhe verhaelt es, waer aff de joncste dochtere, ghe-naemt Philippe, toegheseit was Eduwaerde, den prinche van Waeles, des conincs Eduwaerts sone van Inghelandt, waeromme de coninc van Vrankeryke Philips de Schoene zeere tornich was ende vergramdt, want het sijn metre was, ende dat mens hem niet ghevraght en hadde, ende dat om de redene dat de coninc Eduwaerdt ende de Franssoyzen onderlinge gheviande waren, ende oec hadde de coninc Philips de Schoene selve eene dochtere, die hy ghemict hadde daer te huwene, om daer met te vestene den pays tusschen de twe croenen, Vrankeryke ende Inghelandt, alsoe 't oec gheschiede, om welc huwelic de croenen van Vrankeryke ende van Inghelandt oidt zedert gheorloght hebben, ende noch doen op den dach van heden, want soe hadde veele kinderen by den jonghen Eduwaerdt, coninc van Inghelandt, haren man; soe hadde drye broeders, die alle drye coningen waren van Vrankeryke, d'een naer den anderen, ende sy storven alle drye sonder hoir marle, waer by de croene van Vrankeryke quam op hare, ende op haren oudsten sone, den prinche Eduwaerdt van Waels, met allen rechte, mar de Franssoyzen wilden segghen dat de croene van Vrankeryke niet en mochte, noch schuldich en ware te verstervene op vrouwenpersonen, want een coninc van Vrankeryke es *signifer ecclesie sancte Dei*, ende het en taemt niet dat vrouwen in stryden gaen souden ghewapent, als omme de heylighe kerke te beschermene, ende daeromme heeft de croene by wylen verstorven op bastarden van coningen, ende op muencken, die conincx kinderen waren van Vrankeryke, ende wordden uut haren cloesters gehaelt ende ghestelt ter croene, ende sy huweden,

namen wijfs, en hadden vele kinderen, exemple: in 't jaer M. CCC. ende lxxxvj dat de coninc Jan van Poortingale, bastardt van den coninc van Portingale, dewelke was een religieus in de ordene van den Cruusbroeders van Sent Jacops ordene, proffes ghedaen hebbende, ende sijnde subdyaken, hy sijnde bastardt ende religieus in der manieren voorscreven, was gehaelt uut sinen cloestere ende by conscente van den paus ende van den keyser, hy was coninc ghetroent, ende de paus Urbaen conscenteerde hem een wijf te nemene, omme hoir te hebbene. Dese coninc Jan van Portingale hadde vele kindere, by der coninginnen, sinen wive, dewelke was gheboren uut Inghelandt, van dien van Lancastre, onder dewelke hy hadde eene dochtere genaemt Yzabielle van Poortingale, dewelke ter tijdt van nu heeft ghetraut Philips, hertoghe van Bourgoengien, van Lotryke, van Brabant, ende van Lymborch enz., sone van den hertoghe Jan, alsoe men hier naer in 'tlanghe bevinden sal. Niet jeghenstaende dat de grave Gwy sine dochtere toegheseit hadde den jonghen Eduwaert, prinche van Waels, hy en liet dat huwelijc niet vulcomen, om 's conincx Philips wille, ende om hem te ghelieve, want hy sijnder dochter selver daer aenne ghehuwt hadde, niet men hy bleef altoes verbolghen op den vorseiden grave Gwy, ende op Philippen 's graven Gwijs dochtere, sijnder meteren, ende omme van desen sinen grammen moet te sachtene, hy sendde in 'tjaer Ons Heeren M. CC. ende xcv sijnder dochter Philippen te Parijs, met xx camerieren, ende Robbrecht, haer oudste broedere voer mede met xxx edelen personen, onder ridders ende schiltknapen, mar Robbrecht bleef buten Parijs. Nu als Philippe comen was te Parijs omme te gane tot den coninc, haren petrin Philipse de Schoene, ende soe in 't palays comende, de coninginne dedse vanghen ende alle de camerieren, rid-

ders, ende schiltknapen, die met hare, ende met Robbrechte, haren broeder comen waren. Robbrecht van Nyvers buten Parijs sijnde, ende verhoerende hoe zijn sustre ende al haerlieder ghesinde, dat met hare ende met hem comen was, waren alle by den bevele van der coninginnen gherasteert ende ghevanghen, ende 't huwelijc van sijnder suster wederrupen, het spytede hem, ende hy voer te Vlaenderen waert, ende gaeft te kennen sinen vader, den grave Gwy. De coninc van Vrankeryke ontboet den grave Gwy, maer hy bleef in Vlaenderen, ende dede mannen alle sine steden ende sloten van vi-taelgien, ende van engienen. De coninc dat verhoerende van den grave Gwy, dewelke te Duway gheset hadde Willemme, den heere van Nygelle, met veele goeder lieden van wapenen, midts dat hy hem beduchte dat sy daer den eersten stoet soudē hebben. Robbrecht van Nivers was te Rycelle ghestelt, ende met hem was de grave van Valkenberghe, met vele goeder lieden van wapenen, want de grave Gwy beduchte hem dat die van Rycelle, de poorten soudē willen open doen, op dat de coninc voor de steede quame, ende op avonture oft de coninc hadde willen Vlaenderen bestoken van op de westzyde, daer jeghen dede hy mannen Cassele ende Vuerne, ende hy stelde daer sijnder dochter man, den grave van Gulike, ende den heere van Gavere, wel met vj^m Gheldersschen ende Rijnssche ruterē; daer was oec de grave van Catsenhellenboghe, met v^c goeder mannen van wapenen. Item, in 't selve jaer was te Parijs soe groet watre dat de riviere de Seyne met den stroeme brac de groete brugghe, ende de cleene brugghe, ende de huuzen die daer op stonden, die braken in sticken, ende vloet-ten met den stroeme te Poyssi. De coninc Philips van Vrankeryke, ghehieten de Schoene Philips, verhoerende hoe dat de grave Gwy alle sine steeden, ende sine sloten

in Vlaenderen hadde besedt ende bewaert, omme den coninc te wederstaene, ende dat de grave Guwy ontboden hadde den coninc van Inghelandt, omme bistanticheyt van hem te hebbene. Ende Eduwaerdt, de coninc van Inghelandt, quam in Vlaenderen met xij^m Waloyzen te Ghendt, tot den grave Gwy, ende hieromme worden de coninc ende de coninginne van Vrankeryke soe verstoert ende soe fellyke gram, op den grave Gwy, ende op die van Vlaenderen, dat sy daden Philippen 's graven dochter met venine vergheven, ende de coninc Philips beval voort de xx camerieren te verworghene, ende in de Seyne te worpene, ende de xxx edele, die met hare quamen, hanghen aen de galghe; dit geschiede in 't jaer Ons Heeren M. CC. ende xcvi, nar Sent Jans dach, midts somers. Doen quam de coninc van Vrankeryke Philippe de Schoene ghe-naempt, in Vlaenderen, wel met xx^m eedele, hy liet Duway ende voer voer Rycelle, ende beleide de steede van Rycelle bet dan drye maenden lanc, stormende ende bevechtende dickent de steede, ende ne hadde Robbrecht van Nivers ghesijn, 's graven Gwijds houdste sone, de poorters van Rycelle hadden langhe den coninc de steede overgegeven, ende hadden den coninc met sinen volke, in de stede ghelaten. Robbrecht van Nivers beval allen den gheenen, die hem ontsaghen, dat sy uute trecken soudent, met haren goede, waer dat sy wouden, ende by desen traken uut Rycelle bet dan de eene heelft van den insetenen met haerlieder goede, som te Dornike, som te Atrecht, ende in Henegauwe. Willem, de heere van Nigielle, quam dickent van Duway by nachte tot Rycelle, om den grave Robbrecht, sinen broeder te helpene; hy dede meenighe sprincreyze in 't heere van den coninc van Vrankeryke, ende slouch hem aff by wylen ij^c, by wylen iij^c van sinen Franssoyzen, ende hy vinc veele edele lieden, daer hy groet

rentsoen af hadde, daer met dat hy sine soudeniers betaelde. Als de coninc bet dan vij weeken voer Rycelle gheleghen hadde, hy sendde den grave van Artoys om Vlaenderen an de weestzyde te bestokene, ende quam te Casselle, om te Wervike te treckene, ende met hem groete meenichte van Artizienen ende Pickaerden, ende was wel xiiij^m mannen starc, ende sy tracken om Vuerne te ghecrighene. Nu wet dat alle de prelaten in West Vlaenderen waren jeghen haren prinche, ende met den coninc toe, de bisschop van Terenborch, de abdden van Glaremarsch, Sente Winnocx, Dunen, Sente Nicholaus te Veurne, Sente Martins t'Ypere, de proofsten van Everzam, van Loe, van Wormezele, ende van Watene, ende dese rieden dien van Vuerne, ende dien van den Nieupoort dat sy standarden souden doen maken ende wimpelen met der wapene 's conincx van Vrankeryke, op avonture oft de coninc sterkere ware dan de grave Gwy van Vlaenderen. Voer Vuerne quamen de grave van Atrecht, van Bloys, ende oec andere princhen uut Vrankeryke wel xiiij^m starc, dit vernemende de princhen ende de heeren, die in Vuerne waren, als de grave van Gulike, van Catsenhellenboghe, de heere van Gavere met al den Duutsschen heeren, sy ghinghen den Franssoysen te ghemoete, omme hemlieden strijt ende velt te leveren. Daer was fellyke ende zeere ghevochten, ende daer wart versleghen de grave van Bloys, ende alle die van Ghysen, die stonden in d'ieerste bataille van den Franssoyzen, wel iiij^m mannen. Dit versierende de bailli van Vuerne, hy beval dien van Vuerne uut te gane, omme den Duutsschen heeren te helpene, ende Janne van Gavere; die van Vuerne quamen met den bailli ende someghe wethouders, ende elc hadde in sinen boezem des coninx wapene van Vrankeryke, ende sy ontboden den grave van Atrecht heymelijc, met eenen messagier, dat hem

die van Vuerne souden te hulpen comen, ende dat sy bringhen souden des conincx standaert ende dat sy souden helpen de Duutssche dootslaen, ende dat men hem senden soude den roup van den grave van Atrecht, ende sparen alle de ghenen, die den roup souden weten; ende op dat souden de burghgrave, de bailli, ende de wet-houders van Vuerne hemlieden te hulpen comen, te eenen ghenoomden daghe, dien sy hem betiekenen souden, alsoe sy daden. Nu ghevielt dat de voerghenoemde van Vuerne te velde quamen, met den Duutsschen heeren, de Franssoyzen waren daer zeere starc, want in hare hulpe was comen de grave van Sent Poel, der coninginnen oem van Vrankeryke, ende de capiteyn van Comene, die liet se alle over de brugghe te Comene lyden, ende die quamen alle te Vuerne, des anders daghs, te tyde in den wijch; ende waren de Franssoyzen starc wel xvj^m liede van wapenen; aldus waest al by verraderyen gheordineert, ende de borchgrave, en bailli, scepenen, ende de keurheeren van Vuerne comende met den edelen Duutsschen heeren voorseidt, buter steede op vier oft vijf bogheschoten van den grave van Atrecht, ende den grave van Sent Poel, sy worpen den standaert van Vlaenderen wech ende namen uut hare boezems des conincx wapenen van Vrankeryke ende staken se op hare schachten, ende riepen met luder stemmen: "A la mort les Alemans.,, Daer gheviel een fel strijt ende eene groete bloedstortinghe, want daer bleven verslegghen de grave van Sent Poel, der coninginnen oem van Vrankeryke, ende op d'ander zyde de grave van Nigelle, 's graven Gwijs broedere, ende veele Franssoyzen, soe dat de Franssoyzen in wille waren van te vliene, mar de borchgrave, ende die van Vuerne bleven staende, ende maecten den Franssoyzen tieken, ende moedt met den roupe dien sy gaven roepende: "Monyoie Sent Denys, à la mordt, tues les Ale-

mans., Ende aldus waren die edele heeren verraden van dien van Vuerne, ende jammerlyken dootghesleghen; daer bleven in dien verradelyken wijch Jan, de heere van Gavere, de grave van Guleke, de grave van Catsenhellenboghe, ende wel nar alle de Duutssche; ende aldus ghecreech de coninc van Vrankeryke Vuerne, Dixmude, Bergen, Duunkerke ende Nieupoort. Binnen deser tijt quamen de xij^{te} weeken, dat de coninc voer Rycelle gheleghen hadde, ende de grave Robbrecht verhoerende, hoe dat Westvlaenderen verloren was, ende dat in Rycelle zeere luttel vitaillien was, ende oec dat hy an negheene zyde sourcours en vant, hy sendde an den coninc van Vrankeryke omme een bestandt, om hem te beradene Rycelle over te ghevene, ende dat bestant gheduerende viij daghen. De coninc van dien zeere blyde, hy concentheerde 't, ende Robbrecht sendde boden te Gendt, tot sinen vader, den grave Gwy, ende tot den coninc van Inghelandt, die doen oec te Ghendt was, ende hy badt om sourcours, ende om volc van wapenen, ende oec om vitaillie, om de steede met te spyzene, ende te provancheren, oft hy soude van noede Rycelle moeten overgheven. De grave Gwy vant in sinen raedt dat Robbrecht Rycelle soude opgheven den coninc van Vrankeryke, behouden lijf ende goet. Op den viij^{ten} dach, de grave Robbrecht van Nivers gaf over de steede, behouden lijf en goet, ende hy, de grave van Blankenberghe, ende de andere heeren, die met hem in Rycelle waren loeden al haerlieder goet, ende trocken te Ghendt, daer sy wel ontfanghen waren. De coninc van Vrankeryke quam in Rycelle ende roefde de stede, ende al dlandt tot Duway, tot Ypre, tot Cortryke, ende tot Roeselaer; ende de Franssoyzen verbarrenden kerken, cloesteren, hospytalen, dorpen, steden, ende jeghenooden, ende zy vercrachten de wijfs, ghehuwet ende onghe-

huudt, maghden, nonnen, ende beghinen, ende sloeghent al doot, sonder yemant te spaerne. Dit verhoerende die van Brugghe, dat de coninc neder quam, sy sendden van haren notablen te hem omme sijn gracie, hem presentherende de slotelen van der steede van Brugghe, sonder dweten oft concent van haren heeren, den grave Gwy, ende aldus trac de coninc doer Cortryke, ende alsoe te Brugghe. Maer omtrent bamesse begonste 't veele ende zeere te reynene, gheduerende eenparlyke tot Sente Martins messe, ende de winter quam op de hant, als de coninc wel nar al Vlaenderen hadde te sinen wille, ende hy disponeerde hem om te treckene te Parijs, mar eer dat hy vertrac soe sonden die van Ghendt aen hem omme een bestandt van twee jaren, vore hemlieden ende vore den grave Gwy, haren heere, waer in dat hem de coninc consentheerde, ende hy voer met sinen heere ende met sinen volke van wapenen te Parijs wart, behoudende onder hem Cortryke, Rycelle, Duway, Brugghe, metter casselryen, ende al dWestvlaenderen. Dit overmerkende de coninc van Inghelandt, dat de grave Gwy met sinen kinderen hadde bestandt ghemaect van twee jaren, sonder sijn weeten, des was hy zeere gram ende verstoert, ende wilde de stede van Ghendt gheroef hebben, ende ghevanghen de rijkste ende de principaelste, ende te Inghelandt waert ghevoerd. Die van Ghendt vernemende dat de Inghelssche cracht deden, brekende der lieden huuzen ende scrinen, ende begonsten 't volc te roevene, vergaderden by nachte, ende ghinghen van herberghen te herberghen, daer de Inghelssche ghelogiert waren, ende sloughen ze doot, ende de coninc van Inghelandt met sinen sone, den prinche van Waels, ende met cleender meenichten van Inghelsschen vloet ute Ghendt, te sinen lande waert. Binnen desen twee jaren de Vlaminghe hadden gherne pays gehadt ende daden 't

dickent versouken aen den coninc van Vrankeryke, maer het was al te vergheefs, ende de coninc sendde met vulder commissien ende machte Karlen van Waloys, sinen broedere, in Vlaenderen omme Vlaenderen te regierene, ende hy in Brugghe comen sijnde, veynsde hem sijnde een vriendelijc ende soete paysmakere, seide ende belovede by ridder-schepe dat hy soude den pays maken tusschen den coninc, sinen broeder, ende den lande van Vlaenderen. Die van Brugghe voerden Karlen van Valoys te Ghendt, daer de grave Gwy was met sinen kinderen, dewelke Kaerlen heerlyken ende tamelyken ontvinghen, ende daer spraken zy onderlinghe omme den pays te makene, ende te vercrighene de vriendschepe van den coninc, ende Karle van Valoys, belovede den grave Gwy te procureerne den pays, op condicie dat de grave Gwy wilde comen te Parijs, hem vijfstichstere van den edelsten van Vlaenderen, ende alsoe comen voer den coninc ende vallen hem te voeten, biddende ter weerdicheyt van der coninclyker majestheyt, om remissie ende om gracie van des hy jeghen den coninc, sinen heere, mesdaen hadde; ende Karle van Valoys made hem dies starc dat hy midtsgaders den ghenooten van Vrankeryke soude soe doen, dat de coninc content ende te vreden sijn soude op den grave Gwy ende op sijn kinderen; ende op dit belovede hem de grave Gwy hem vijftichstere van edelen lieden te treckene te Parijs, dwelc dat hy dede, waer met dat hy verradelijke bedroghen was, alsoe dat wel scheen daer naer; ende merct dat van beghintsele dat de Sicambrianen quamen ierst in Gallen, soe heeft ghetydelyke in Vrankeryke verraedschip gheregneert, alsoe wel mencioen maken de Vrancsche coroniken, ende sonderlinghe van den iersten coninghen, biede van der heydenen ende kerstinen gheloeve. De grave Gwy ten valsschen verradelijken instekenen van Karlen van Valoys, des conincx

broedere van Vrankeryke, met alle den edelen die hy in Vlaenderen vercrighen conste, daer hy op mochte gherust sijn ende hem betrouwen, soe trac hy te Parijs tot den coninc Philips, metgaders Karlen van Valoys vorseidt, die den grave Gwy belovet hadde, jeghen den coninc, sinen broeder, te payse te bringhene, ende te reconsilierene. Maer alsoe en ghevielt niet, want alsoe saen als de grave Gwy met sinen vijftich edelen in Parijs comen was, sy wordden alle ghevanghen, ende in diverssche vanghenessen gheleyt in diversschen steden ende landschepen, ende sijn dit de namen van den ghenen, die met den grave Gwy dus verradelyke ghevanghen waren: ierst, de grave Gwy, Robbrecht, de grave van Nivers, Willem, de heere van Nigelle, Joffroet, de heere van Rozieres, Wouter, de heere van Maldeghem, de prinche van Steenhuuzen, Bouwin, de heere van Clesselare, de heere van Mortaengien, Mer Willem Everbaerdt, Mer Jan van Roden, de heere van Uutkerke, Mer Diederic de Vos, Mer Jan Riviel, Mer Bouwin van Passchendale, de heere van Robays, Mer Raessce Mulaerdt, de heere van Baudaes, Mer Gwy van den Poele, Mer Gheraerdt de Moer, de heere van Larnoy, de heere van Montleherry, Mer Jan van Ghendt, Mer Segere van Cortryke, de heere van Nienneve, Mer Wouter van Oudenaerde, Mer Jan van Heyne, Mer Wouter van Nevele, Mer Jan Heyle, Mer Rogaerdt van Ghistele, Mer Philips van Axpoele, Mer Rykaerdt Standaert, Mer Bouwin de Jonghe, Mer Jan van Thoroudt, Mer Willem van Nuce, Mer Jan van Valenchines, Mer Jan van Volmersbeeke, Mer Wouter van Lovendighem, Mer Thomas, sijn broedere, Mer Michiel van Merlebeeke, Mer Thomas van Varnewijc, ende sijn twe broeders, Mer Jan Toudeboys, de heere van Belle, de heere van Buekemare. De grave Gwy te Parijs comende ende verradelyken verliedt van Karlen van Valoys, des conincx

broedere, met Robbrecht, ende Willemme, sine twee sonen, met xl ridders ende vij ryke ende eerlyke poorters, de drye van Ghendt, de twee van Brugghe, ende d'ander twee van Ypere. De coninc Philips dit vernemende dat de grave Gwy in Parijs was, hy wart horribelyken ontsteeken met gramschepe, ende hy en willeze sien, noch hoeren, maer hy beval dat men den grave Gwy voeren soude te Compiengien in vanghenesse, Robbrechte, den grave van Nivers, te Borges, in den groeten torre, ende Willemme, den heere van Nigelle in Normandyen, ende elken van den anderen ridders in diversschen vanghenessen, dat sy d'een van den anderen niet weten en souden, noch elc anderen vertroosten, ende oec om de coninginne, die de Vlaminghe zeere liedt hadde, omme dat hare groetheere ende twee van haren overoems waren in Vlaenderen ghevanghen van den grave Philips van Elzaten, ende twee bastaerden van haren overoems onthoeft, ende op raderen gheset op den ziecant, van den vorseiden grave Philips van Elzaten. Kaerle van Valoys siende dat sy alle ghevangen waren, hy relateerde ende vertrac voer den coninc ende den ghenooten, hoe dat hy al te yeerlyken ontfanghen hadde gheweest in Vlaenderen, ende hoe dat al Vlaenderen begheerde den pays, ende dat sy quamen tot den coninc om remissie ende om sijn gracie, ende om hem te biddene vergheffenesse, ende presenteeren hemlieden te stellene in den wille van den coninc, mar soe wat Karle sprac tot den coninc, sinen broedere, het en mochte niet helpen, want de coninginne die verwarrede't al, want het was hare lieet dat sy soe varre van Parijs waren geleydt in vanghenessen, soe hadde gherne ghesien dat men den grave Gwy ende sine xlij eedele hadde alle ghehanghen aen de galghe. Karle van Valoys merkende dat de grave Gwy ende de sine alle

moesten bliven in vanghenessen, het deerde hem zeere ende het was hem leedt dat hy ze alsoe bedroghen hadde ende te Parijs ghebrocht, ende uut schaemten hy liet Parijs, ende trac uut Vrankeryke in 't landt van Ytalyen, ende daer diende hy den paus Bonifacius. De coninc van Vrankeryke occupeerde ende slouch aen hem al d'landt van Vlaenderen, ende hy in persone metter coninginnen vizitheerde alle de principaelste steden, als Ghendt, Brugghe ende Ypere metten casselryen. De coninginne hadde groet despijt dat de vrouwen van Vlaenderen ende sunderlinghe van den drye steeden, Ghendt, Brugghe, ende Ypere, dewelke ter waerdicheyt van der coninginnen hadden hare beste cleederen aenne ende hadden hemlieden ten suverlijcsten ghecleedt ende ghepareert dat sy consten ende mochten doen, seide de coninginne: "Ic waende alleene coninginne ghezijn hebben in Vrankeryke, maer mi dunct dat de vrouwen van Vlaenderen alle coninginnen sijn, oft princerssen., Als de coninc met sijnder coninginnen al Vlaenderen ghevizentheert hadde, hy trac met der coninginnen, sinen wive, te Parijs, ende hy makede Jacoppe van Sent Pool der coninginnen bastarde oem, goeverneur-generael van den lande van Vlaenderen, hem bevelende dat hy dlandt zoetelyke governeren soude, ende 't folc in payse houden, maer dese Jacop was soe fel ende soe ongherechtig; soude yement gaen te werke, hy moeste hebben den vierden penninc ende diergelyke van vercoepene ende incoepene; de coeplieden schuweden alle Vlaenderen, ende de ambachtslieden neerloes sijnde, ende sonder broedwinninghe storven van honghere. Hy ordineerde puen-tinghen, settinghen, ende gabellen by den instekene van der coninginnen, sijnder nichten, om Vlaenderen schalc ende serf te makene, in contrarie van haren wetten ende privilegien, die hem hier voertijds ter

contrarien van keyseren, coninghen, ende graven ghegeven waren; ende die niet betalen en consten, of ne wilden haer settinghen, puentinghen, oft vierden penning van sinen werke, hy dedse steken in vanghenessen, ende sy storven daer van honghere, ende diere jeghen knorreden oft murmureerden, die dede hy hanghen oft onthoefden. De drye steden sendden boden aen den coninc, claghende over den fellen onghenadighen regent Jacoppe van Sent Pool, ende de coninc ontboet Jacoppe, dat hy soude dien van Vlaenderen laten gebruyken hare costumen, privilegien, ende wetten, ende als hy omtrent twe jaer met sulken tyrantschepe, die van Vlaenderen bedwonghen hadde, ende alder ierst die van Brugghe, daer hy sijn woenste hildt in 't huus van Sent Pool, houdende omtrent hem daghelijcx iij^m oft iiij^m knechten, ghewapent gaende, dewelke men den name gegeven hadde van Snackaerts, ende sy woenden alle omtrent sinent tot der veste toe hoestwert; noch hiet de brugghe die daer leydt de Snackaertsbrugghe, ende oec de strate heet men de Snackaertstrate; daer nar makedi settinghen te Ghendt, ende te Ypere, ende alsoe voert al Vlaenderen dore. Die van Brugghe wederstonden eerst sine ordenancien, ende dat was van den daghelijcschen penninghe van den ghenen, die te werke gaen soudent; sy en wilden 't niet gheven, noch betalen. Dit verhoerende die van Ghendt, sy en wilden 'toec niet meer gheven, ende dierghelyke de smale steden, sy en wildent 't oec niet meer gheven, als waeromme Jacop van Sent Pool meende te Brugghe de princhipaelste ambachtslieden te onthoefdene, als vleesschouwers, wevers, smeden, ende wolders, ende dat als mesdadighe liede ende rebelle den coninc van Vrankeryke. Dit vernemende een wevere, ghehieten Pieter de Coninc, een hardde, vroedt ende subtyl man, dewelke Pieter daer naer wart ridder ghe-

maect omme sine vromicheyt ende omme sine wijsheit; hy vloe uute Brugghe, ende hy ginc te Ardenborch, met eender meenichten van ambachtslieden, alle wel ghewapent; ende oec wasser een vleesschouwere, ghehieten Jan Breydel, die ghinc ter Sluus ende ten Damme, ende by wylen te Ardenborch, ende dese hadde in sijn gheselschap alle manieren van ambachtslieden. Te Brugghe en wilde niement werken ende men stelder niement te werkene, het was daer alle dage mesdach, niement en deder temmeren, noch metssen, noch decken, noch weven, noch ander werc; ende Jacops knechten en consten no broedt no bier gheborcht ghecryghen, ende sy quamen ten hende van der weken ten huuzen van den ambachtslieden om den vierden penninc van den werke, maer sy ne vonden gheene mans t'huus, dan wijs ende kinderen. Dit verhoerende Jacop van Sent Pool, die doe te Cortteryke was, dat die van Brugghe contrarie daden sijnder ordenancien van den vierden penninghe, ende dat sy niet en wilden te werke gaen, hy sendde te Brugghe vij waghene, gheladen met wijntonnen, vul riepen ende corden, meenende te Brugghe de principaelste van den ambachtslieden te hanghene voer hare solder-veinsteren. Een Inghels schiltknappe, dewelke met Jacoppe van Sent Pool was, hy ontboedt te Brugghe sijnder werdinnen van der herberghe, daer hy placht t'huus te sine, dat soe dat sunderlinghe soude gheven te kennene den wevers ende den vleesschouwers. Jacop van Sent Pool te Brugghe comende 's donresdags voer de cruceweke met den vorseiden wijntonnen vul riepen ende corden, de ambachtslieden waren alle gewaerschuwte, de someghe liepen ten Damme, de someghe te Ardenborch tot Pieteren den Coninc, ende de someghe ter Sluus, ende sy droughen alle over een, dat sy des anderdaghs 's morgens, vore der sonnen opryzen, soudent comen te Brugghe

by Sente Cruuskerke, alle ghewapent, ende daer souden sy hem dieelen in twe scharen, ende Pieter de Coninc soude comen metter eender schare in Brugghe ter Cruuspoorten in, ende alsoe gaen tot der marct, ende van dane ter vrydachmarct, ende roupen: "Schilt ende vrient! schilt ende vrient! wat Walssch es, valsch es, slaet al doot!,, Ende die dien roup niet roupen en consten dat men ze doot sloughe; ende Jan Breydel quam metter ander schare ter Speypoorten in, en quam ter Snackaertsbrugghen, vore Jacops van Sent Pool huus, want daer omtrent waren ghelogiert Jacops lieden van wapenen ende sijn soudeniers, die men hiet Snackaerts, bet dan iiij^m personen, ende daeromme hiet de brugghe noch op den dach van heeden de Snackaertsbrugghen; ende Jan Breydel comende ter Speypoorten, hy ontboet by diversschen boden sine vriende dat sy heymelyke op de veste comen souden ter Speypoorten toe, ende sy daer comende ende vergadert sijnde, waren wel vj^m goeder vromer lieden starc, ende wel ghewapent, ende hy sendde iiij^c ghesellen ter Ghendtpoorten, ende iiij^c te Sente Katelinenpoorte, ende dierghelyke ter Boeveriepoorten ende ter Smedepoorten, op avonture oft dese Snackaerts ende Walen wilden vlien, dat men se doot sloughe. Ende tusschen den drye ende den vieren van der morghenstont in 't opryzen van der sonnen quam Jan Breyel in de herberghen van den Walen roupende: "Schilt ende vriendt! schilt ende vriendt! wat Walssch es, valssch es, slaet al doot!,, De meeste deel van desen walsschen Snackaerts laghen noch te bedde, in haer herberghen; de someghe stonden op in haer hemden ende wambaysen, Jan Breyel slough doren ende veinsteren op, daer de Walen waren ende men slouch se ende stac se doot, ghelijc kiekenen. De Walen dootgeslegghen sijnde, in de Snackaertsstrate, daer sy woenden by haers mees-

ters huuze Jacops van Sent Pool, bet dan ij^m; van danen trac Jan Breydel ter Carmersbrugghen, met sinen volke, roupende: " Soe wye goet Vlaminck es, die volghe mi, Vlaenderen den leeu! „ Ende alsoe ghinc hy tot den hove van Ghistele, ende daer riep hy den anderen roup: " Schilt ende vriendt! wat Walssch es, valssch es, slaet al doot! Vlaenderen leeu! „ Van den hove van Ghistele ghinc hy in de Vlaminckstrate, ende soe ter maerct, ende hy hilt de marct met sinen volke, ende Pieter de Coninc, die ginc in de Steenstrate, in alle herberghen by Sente Salvatoers, in de Noordtsandtstrate alomme, daer Walen waren, oft daer Walen plaghen te logierene, men slouch se alle doot, ende omtrent half voer noene Jacop van Sent Pool nam ende dede aenne sijns cappe-laens cleederen, ende hy riedt voer Sente Claren op de veste hem vierdere, ende hy waedde met sinen perde, by der Smedepoorte over de veste, ende eer hy met sinen perde overghezwam, hy was in groeter vriezen van verdrinkene, ende sijn camerlinc die verdranc in de veste, ende bleeff in versmordt. Op dien vrijdach bleven bet dan vij^m Walen ende Snackaerts verslegghen in Brugghe, ende des anders dags daer nar, dat was saterdaghs voer de cruce weeke, doen waren in Ghendt bet dan ij^m Walen verslegghen; dit gheschiede in 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende twe. Jacop van Sent Pool comende te Parijs, tot den coninc Philips ende tot sijnder nichten der coninginnen, hy dede groete claghe vertreckende sijn avonture, ende de groete rebelheyt van den Vlaminghen, ende al de gheschienesse, die in Brugghe ende in Ghendt gheschiet ware, ende ghedaen op hem, ende op sijn volc. Het gheviel te deser selver tijdt, dat heydenen ende de Sarrazinen ghewonnen hadden 't conincryke van Majorken, ende 't conincryke van Mellide, waer aff biede de coninghen comen waren, by onsen heylighen vader den paus, om

sinen raedt ende omme bystant te hebbene. Onse heylighe vader de paus screef an den coninc van Vrankeryke, als aen den princhipaelsten kerstenen coninc dat hy de kerstene princhen vermanen soude ende doen vergaderen omme de twe conincryken Majorken ende Mellide te ghecrighene, uut den handen van den heydenen honden. De coninc Philips ghelezen ende verstaen hebbende des paus brieven, hy ontfinc zeere yeerlijc ende met groeter waerdicheyt de vorseide twe coninghen van Majorken ende van Mellide, die hem des paus brieven ghepresenteert hadden, ende terstont hy beval te scrivene aen alle princhen ende heeren, ridderen, ende schiltcnapen, dat sy alle, ende elc sunderlinghe souden willen sijn by hem in sijnder stede van Parijs, in Sente Pieters ende Pauwelsdagh, nar Sent Jansdach, om te treckene te Mersaelgien, ende aldaer te schepene te Majorken ende te Mellide wardt, ende de Sarrazinen aldaer te wederstane, ende te verjaghene uut den vorseiden twe conincryken. Ten voernoemden daghe quamen veele princhen ende heeren uut diversschen landen ende nacen, als uut Inghelandt, uut Almaengien, uut Ghelrelandt, Hollandt, Brabant, uut Henegauwe, Ludeke, Namen, ende Zee-landt; uut Normandyen, Bertaengien, Gaschoengien, Ghienne, Poytau, Borbon, Loreyne, ende Borgoengien; uut Berry, uut Langedoc, ende uut Averngen; uut Tourreyne, Sampaengien, Pickardyen, Orleans, Bloys, ende uut Aynau. Doen riedt de coninginne van Vrankeryke haren oem Robbrechte, den grave van Artoys, ende sinen bastarden-broeder Jacoppe van Sent Pool, dat sy raden souden alle den heeren, die te Parijs comen waren, dat sy souden met hemlieden varen in Vlaenderen ter Sluus, het ware somer, sy souden min moyenessen hebben te vaerne te schepe dan te rydene te parde, over landt, ende de coninginne beval haren vorseiden oems, dat

men alle de zueghen van Vlaenderen met haren vigghen, dat waren de wijfs ende de kinderen, soude doorspeten met glavien ende met zweerden, ende dat men alle mastins, dat waren de rueden ende de honden, te verstane de mans van Vlaenderen, alle soude dootslaen, ende ten zweerde leveren; ende sy stelden op te tymmeren van haren huven ende salladen, elc eenen vierighen bezem, dwelke betiekende dat sy souden Vlaenderen suveren ende calu maken, ende vaghen metten viere. Die van Vlaenderen sonden binnen deser tijdt aen Janne, den grave van Namen; Willemme, den grave van Gullike; den proofst van Aken, die hem ridder dede slaen, ende aen den jonghen Gwy van Vlaenderen, omme van hemlieden te hebben hulpe ende bistanticheyt; ende sy ten versouke van den Vlaminghen quamen alle te Brugghe, ter saligher tijdt, om 't landt van Vlaenderen, want Vlaenderen hadde bedorven ghesijn ende te nieute ghedaen, hadden sy niet ghecomen. De coninc Philips beval Robbrechte, den grave van Artoys, sinen oem, dat hy soude trecken ter Sluus, ende men soude hem daer senden de galeyen ende bargien van Rouwaen, ende de schepen van Normandyen, ende van Bertangien, de coninc Philips makede sinen oem, den grave Robbrecht van Artoys, Seneschael ende liedsman van al den heere, ende sy reden te Vlaenderen waert, bet dan met xxiiij^m paerden, ende trocken tot Rycelle. Doen sprac de grave van Artoys tot den twee coningen van Majorken ende van Mellide. " Ic duchte dat de Vlaminghen argher sijn, dan de Sarrazinen, sy sijn vervoyeerde Kerstene, eest soe dat sy ons eenighen oploop doen, oft beletten onsen wech ter Sluus te treckene, dat wy alle de Vlaminghen verslaen ende te nieute doen, het wart ons vor Gode alsoe goet eenen vaerdt oft wy al Barberyen met den zweerde wonnen., Nu die van Brugghe verhoerende dat de twee coninghen quamen

met Robbrechte, den grave van Artoys, ende met Jacoppe van Sent Pool, ende dat sy wel starc waren xxiiij^m mannen, alle edele lieden, princhen, hertoghen, ende graven, ende dat sy waren te Rycelle, ende meenden te comene te Brugghe, ende al Vlaenderen te destruerene; die van Brugghe ontboden 't ende lieten 't weten te Ghendt, t'Ypere, ende in anderen steden, dat sy wilden trecken te Cortryke om de Franssoyzen te wederstane. Jan, de grave van Namen, Gwy van Vlaenderen, de jonghe Willem van Gulleke, ende Mer Jan van Renesse, die soudē hare capiteynen sijn; die van Ghendt en wilden te Cortryke niet comen, mar Jan Bourluut, die stal hem uut Ghendt, ende hy ghecreech onder hem vrienden ende maghen, wel tot den ghetale van v^c vromer mannen; ende die van Ypere sendder xv^c mannen, ende die van Brugghe met den Oestvryen, ende met den Nordtvryen, ende metgaders Janne van Namen, Gwy van Vlaenderen, Willemme van Gulleke, ende Mer Janne van Renesse waren wel v^m mannen starc, dus waren de Vlaminghen vij^m vromer mannen starc, al d'een metten anderen, ende trocken alle in Cortryke, omme den grave van Artoys met den Franssoyzen te wederstane. Gwy van Vlaenderen ende Willem van Gullek sy lieten hare paerden staen te Cortryke ende t'Oudenarde, ende die van Ypere hadden dlast te verwarene dat de castelein van Lens, met sinen volke die in 't castiel van Curtryke was, niet uut en quamen; ende Gwy van Vlaenderen ende Jan Borluut met v^c lieden deden maken veele putten, tusschen den cloester te Groeninghen ende Cortryke, ende men dekedē de putten met groenen ryzeren in een schoene velt, aen drye zyden bevest ende bedolven, swut, west ende nordt. Gwy ende Jan van Renesse seyden: "Lieve broeders ende gheminde vrienden, heeden op desen dach

wilt peynsen om uwe wijfs ende om uwe kinderen, die ghi op desen dach in eeuwewegher verderffnessen bringhen soudt, op dat ghi hemlieden bezwijct, ende met eenen stouten ende onvervaerden moede niet en beschermt, hebt goet betrouwen in hem, die alle recht kenlic es, verweerdte u recht ende u landt, ende pijnt te wreken de fortssche ende de overdaet, die ghi langhe onverschuldt hebt moeten ghedoeghen, ghi edele Vlaminghen, wilt heden pinen schamel te sine, ende wilt peynsen om de valssche mordt die te Parijs de coninginne dede an onser sustere, ende aen der edelre kinderen van Vlaenderen, die soe deerlyken vermordt waren, verworcht, ghesact ende in de Seyne verdronken, ende onse jonghelinghen ghehanghen die niet dan dueght en meenden, ende op soe groeten betrouwen daer quamen. Wilt heden pynen om te verlossene onsen vader ende ons broeders, uwen heere ende uwen prinche, die soe verradelyke verliedt met al onsen edelen van Vlaenderen was, wanende u ende hem stellen in payse jeghen den coninc Philips, ende op den hope van dien, ende op 't gheliede ende toeseegghen van Karlen van Valoys, 's conincx broedere, trac met L edele te Parijs, daer hy verradelyken ghevanghen was, alsoe saen als hy daer quam ende met hem alle de L edele ende uwe poorters, daer sy noch ligghen in ellenden ende keytivicheeden. Weest heden vrome, om uwe recht ende om uwe herve te beschudden, ende wilt hebben compassye ende deeren op de ghenen, die om u te verlossene, ende in payse te stellene in allendegher keytivicheyt ghevanghen ligghen; verblijdt u, ghy edele Vlaminghe, ende loeft den almoghenden ende den rechtverdighen God, die wy hopen dat ulieden vercoren heeft heden te sine sine campioenen ende sine executeerders van der valsscheyt ende overdaet der Franssoyzen, ende en twiffelt niet 't recht

en sal heden 't felt behouden; de victorie en leyt niet in de meenichte des volcx, noch in de cracht der armen des menschen, mar sy leidt in den ghonen wien sy van Gode gegeven wart ende verliendt; nu elc sal stellen sijn spere jeghen spere, ende peinsen om de paerden te quetscene ende te vellene, want als de paerden ghequest sijn stappans de lieden vallen, ende als sy aldus ghevelt sijn, terstont keelt se, ende verslaed se, ende niemant en rentsoeneeren, noch en houde op eenighen man, hoe groet oft hoe edel dat hy zy, maer soe wye dat hem pijnde dat te doene, dat men dien dootslae.,, Het was op den xj dach van hoymaent, op den dach van der translacien van Sente Benedictus, omtrent den vij van der morghenstont in 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende twe. De Franssoyzen siende de cleene menichte der Vlaminghen, quamen met eenen fieren ende hoverdighen moede de Vlaminghe bespringhen, ende het wart omtrent den viij van den daghe seere mistende ende viel een donker nevel ende mist soe groet, dat d'een den anderen nauwe en sach; de eerste schare der Franssoyzen leedde Robbrecht, de grave van Atrecht, met den twe coninghen van Mayorken ende van Mellyde; de andre schare leedde de grave van Henegauwe, metgaders die van Brandt; de dardde schare liedde Jacop van Sent Pool; ende de vierde voerde de grave van Sent Pool, dewelke zeere gherne hadde ghehadt 't vorevechten, ende hy noepte sijn ors met sporen om den anderen te voerrydene, maer wat dat hyre omme ghedede, sijn ors die deinsde altoes achterwaert. Doen quam de grave Robbrecht van Artoys, siende de cleene meenichte van den Vlaminghen, segghende: " Ic duchte dat dese rustiers ende kierrels bliven sullen alle voer onse voetgangers, ende vore onse schutters, ende by dien ne sullen wy gheen yeere van der victorien hebben, maer ic hebbe een ander voren.,, Doen ghinc de

vorseide grave Robbrecht van sinen paerde tot den schutters, die te voet stonden, ende snedt alle haerlieder peezen ontwe, als die meende met den edelen ten zweerde te leveren alle de Vlaminghen. De Franssoyzen nakende den buelc daer hem de Vlaminghem in bedolven hadden, sy quamen toe met eenen fieren ende hoverdighen moede, maer want soe zeere miste ende nevelde dat d'een den anderen cume gesach, ende oec de ryzeren die by avyze wel ende behendelyc op de pitten gheleidt waren, soe waest dat die Franssoyzen met den iersten oploepe hem vonden in de vorseide pitten versmorende ende versmachtende, d'een op den anderen, ende de Vlaminghen liepen oestwaert op of sy ghevlouwen hadden, om dat sy comen soudén daer 't niet bedolven noch ghepit en was, ende de grave van Artoys siende de Vlaminghen oestwert op trecken hy volghede hemlieden van weest op met al sijnder scharen, ende zy jaghden met soe groeten jacht ende moede dat zy alle d'een d'andere overreden, versmoerden, ende versmachten, in de grachten ende in de pitten vorseidt, ende versmoerden daer bet dan v^m meest alle edele lieden, ende bleven in dien selven wijch de grave Robbrecht van Artoys, de grave van Henegauwe, Jacop van Sent Pool, ende met hemlieden verslegghen ende versmoerdt te Groeninghen bet dan xv^m edele uutvercoerne mannen van wapenen. Dit overmerkende de grave van Sent Pool, die de vierde schare hadde te beliedene, hoe dat de drye scharen te nieute waren ende lagghen alle versmoerdt ende versmacht in de pitten ende grachten, ende dat alle de standarden ghevelt lagghen, sonder den standaert van Vlaenderen, hy vloet met v^m lieden te Rycelle waert, ende de Vlaminghen onderghinghen ze, soe dat tusschen Cortryke ende Rycelle bleven verslegghen bet dan ij^m mannen; de casteleyn van Lens in Artoys, dewelke hilt den castiel te Curtryke, meenende

dat de Franssoyzen victorie ende seeghe ghevochten hadden, ende dat alle de Vlaminghen verslegghen hadden gheweest, hy quam uut den castielle van Curteryke omtrent met hondert mannen, dewelke alle dootgheslegghen waren van dien van Ypere. De wapenen, 't gelt ende vasselment, dat tusschen Rycelle en Curtryke vonden was, ware ongheloevelic om vertrecken, ende de weerde van dien te estymeerene byna onmoghelijs, want voer Groeninghen bleven op eenen dach verslegghen, twe coninghen, hertoghen, graven, princhen, ende moghende landsheeren, tot den ghetale van xxxij; ende ridders, schiltcnapen van groeter macht bet dan vijf vergouden sporen; men wilde doen segghen voer waer dat op dien woensdach dat de strijt te Groeninghen gheviel, bleven onder Franssoyzen, Brabanters, Henwuiers ende andere nacen van volke, dat met den Franssoyzen daer comen was, bet dan xj^m edele van namen ende van wapenen, ende wel viij^m knechten, soudeniers ende lieden te voet. Dit sijn de namen van den heeren, die begraven waren in den cloester te Groeninghen: eerst de coninc van Maiorken, de coninc van Mellide, de hertoghe van Brabant, de hertoghe van Loreyne, de bisschop van Beuvays, de grave van Artoys, de prinche van Aspermont, Jacop van Sent Pool, de grave Lodewijc van Cleremont, de prinche van Tuwaes, de grave van Sampaignen, de grave van Neelle, de grave van Tryhe, de grave van Lingy, de grave van Bonnen, de grave van Hene-gauwe, de grave van Soisson, de grave van der Marchen, de grave van Bar, ende sine twe broeders, de heere van Wezemale, de heere van Boutershem, de casteleyn van Rycelle, de heere van Felinez, Charlon, des conincx Seghelijs broedere, de heere van Kricky, de heere van Merle, de grave van Line, in Barroys, de heere van Merlooz, de heere van Albemarke, 's bisschoppen broeder

van Beauvays, de heere van Verssen, de heere van Roduffus, de heere van Alengy, de heere van Nortforde, ende Joffroet 's graven broeder van Bonnen; alle dese waren te Groeninghen in den cloester begraven, want men kende ze aen haerlieder wapenrocs, ende aen hare wapenen; veele andere groete meenichten waerrer begraven, die niet soe wel bekend en waren, ende die waren gheleit in groete carnieren te gadre met iiij^e ende met v^e te gadre in eenen pit. Een convers van den cloestre van der Duescht, ghe-naemt broeder Willem van Saven-gijs, hy hadde twe meryen ghespannen in eenen waghen met hoye, die hy voerde ten cloestre waert, ende hy hoerde 't geruchte van dien van Lisseweeghe, dewelke wilden sijn te Cortryke om de Franssoyzen te wederstane; dese vorseiden convers broeder Willem ontspien twe merrynen, ende liet den waghen met den hoye staen, ende hy gaf eene merye om eenen staf, ende om een zweert, ende hy riedt op d'andere merye te Cortryke waert, ende comende in den wijch, soe wat mannen voer hem quam, hy velde se met sinen stave, ende stac hemlieden de stortte aff, ende die hy vant ghevelt, slouch hy met sinen stave de herssenen in; ende men wilde segghen dat dese broeder Willem convers van der Duest, binnen dien daghe, verslouch ende te nieute brochte bet dan vj^e Franssoyzen; ende als de wijch gedaen was broeder Willem riedt met drye goeden courssiers ter Doest, te sinen cloester waert. De Vlaminghen siende dat sy victorye hadden, sy ghinghen met den jonghen Gwy te Rycelle, te Duway, ende al dlandt dore, ende men brochte Gwy alomme de slotelen van den steden, ende van den castiellen, ende oec die van Ghendt. Och! wat jammere was doen in Vrankeryke, als de coninc Philips hoerde dat al die edele verslegghen waren, ende om hem te wreken op de Vlaminghen, hy beval al Vrankeryke

dore, dat alle ambachslieden souden wapenen coepen, ende comen te Parijs, ende de coninc quam met al dien volke te Vytry, als om Vlaenderen te destrueerne, hy dede slaen tenten ende pauwellioenen by Duway; ende die van Vlaenderen dat verhorende dat de coninc neder quam met groeter heercracht van volke, Jan, de grave van Namen, Gwy van Vlaenderen, ende Willem, de grave van Guleke, met al dat sy van volke consten verleesten, soe quamen sy by Vitry, omme den coninc te wederstane. De coninc siende de Vlaminghen alle ghewapent als ridders, want sy hadder te Groeninghen plentheit vercreghen van al des hem in orloghen behoeven mochte te draghene, ende sijn volc qualyken ende aermelyken ghewapent, hy hief op sijn heere, dede tenten ende pauwellioenen vellen, ende trac weder te Parijs waert. Op d'ander syde de Hollanders ende de Zeelanders daden Vlaenderen veele overlasts, om dat haer grave verslegghen was te Groeninghen voer Cortryke; de jonghe Gwy van Vlaenderen siende de overdaedt van den Zeelanders, die sy Vlaenderen deden, hy trac in Walcheren, ende barrende in someghe dorpen; die van den Briele quamen ter Veere, wel vj^m mannen starc, om den jonghen Gwy te wederstane, ende daer was zeere ghevochten, mar in 't hende Gwy van Vlaenderen ende Mer Jan van Renesse schoffierden de Hollanders ende behielden 't felt, omtrent Sent Jansmesse in 't jaer Ons Heere M. CCC. ende drye. De coninc van Vrankeryke sendde sine galeyden van Ruwaen, in Zeelant, ghestoffeert met volke van wapenen, om de Vlaminghe van diere zyden te bestokene; nu waren ten Briele vergadert eene groete menichte van Hollanders, ende Gwy van Vlaenderen dit vernemende dede berieden eene vlote ende daer met voer hy te Zierijcxzee. Dit verhoerende de Hollanders, die ten Briele laghen, sy qua-

men te Zierijcxzee, ende daer was zeere ghevochten, soe dat de Hollanders daer verloren bet dan viij^m lieden, ende Gwy victorye hebbende, ende mienende met sinen prisoniers te Vlaenderen waert te vaerne, soe quamen hem onversien op des conincx van Vrankeryke ghaleyden, ende daer wart de jonge Gwy ghevanghen ende ghevoerdte te Parijs, ende daer in vanghenessen gheleyt. De coninc Philips was zeere blyde om dat hy in vanghenessen hadde den jonghen Gwy van Vlaenderen, ende hy dede anderwarf vergaderen al 'tcomuyn van Vrankeryke te Parijs, ende sy vergadert sijnde te Parijs, de coninc quam met hemlieden anderwarf om Vlaenderen te destrueerne ende sloughen tenten ende pauwellioenen in Pevelle. Philips van Vlaenderen, grave van Tyete verhorende dat sijn broeder Gwy ghevanghen was, hy quam in Vlaenderen om Vlaenderen te governeerene ende hy brachte met hem eene menichte van Duutsschen ende sijnder suster kint Willem van Gulke, prooft van Aken, ende sy traken in Pevele, omme den coninc van Vrankeryke te wederstane, daer was eenen wijch ghedurich, daer zeere ghevochten was, ende daer verloes men den edelen Willem van Gulke, ende men wiste noyt waer hy bevoer; daer bleven verslegen, bet dan iij^m Vlaminghen ende viij^m Franssoyzen. De coninc Philips siende dat hy aen de Vlaminghen niet gheladen en conste t'synen proffyte, hy trac achter waert tot Amyens, ende de grave Philips van Tiete voer in Artoys, roevende ende barrende, ende al dlandt[destrueerende; hy trac te Hesydyn, te Eerenburch, ende te Arye, al dat landt barrende, ende 'tfolc te nieute doende. Dit vernemende de coninc van Vrankeryke, hy ontboet haestelijc den hertoghe van Bourgoenien, ende den grave van Savoyen, ende sy comen sijnde, soe seyde de hertoghe van Bourgoengien tot der coninginnen, dewelke al te gherne ghesien hadde, dat

men den grave Gwy, die te Compiengien ghevanghen lach ende sijn drye kinderen Robbrechte, Willemme ende Gwy, ende de xliij edele, met den vij notablen poorters, die met den vorseiden grave Gwy verradelyke te Parijs ghevanghen waren, ende langhe in vanghessen gheleghen hadden, hadde aen de galghe ghehanghen ende verworcht, daeromme seide de hertoghe van Bourgoengien tot der coninginnen: "De plaghe, schande, schade, ende 't sware verlies dat de croene van Vrankeryke te Groeninghen, vore Cortteryke ontfanghen heeft, dat es gheschiet by den gherechten vonnesse Gods, ende het en ware gheen wonder dat God al Vrankeryke plaghde omme de sonden van u, nichte coninginne van Vrankeryke; hebdi vergheten dat ghi daedt vergheven met venine Philippen, de schoene maght, ende hare xx edele camerieren verdrinken, ende de xxx edele jonghelingen, die met vrouwe Phelippen quamen, onnozelyken dooden ende hanghen, ende dat by den ocquizoene ende rade van Jacop van Sent Pool, die soe veele overlasts in Vlaenderen gedaen heeft, in puentinghen, in settinghen van den vierden penninghe van die te warke soude gaen, ende dat hy den volke 't hare nam, ende dedse schatten te sinen wille, ende die 't niet en hadden te betalene, die dede hy vanghen, hanghen, oft onthoefden. Voert soe es waer dat hy brochte te Brughe vij wijnvaten vul coerden ende riepen om daer met de poorters, ende de ambachtslieden te doene hanghen an hare solder-veinsteren, ende by al desen, dunct mi goet recht dat hy te Groeninghen payment ontfaen heeft naer verdiente.," Voert soe sprac de hertoghe van Bourgoengien, voer den coninc, der coninginnen, ende den edelen rade van den coninc van Vrankeryke: "Ach! heere coninc, haddi met den edelen, die voere Corttryke, te Groeninghen, bleven sijn, mitgaders den grave Gwy van

Vlaenderen, ende sine kinderen, ende de edele van Vlaenderen, die ghi met cleenen occuzoenen in diverssche schoffierlyke vanghenessen houdt, haddi daer mede ghetrocken in der Sarrazinen landt, men hadde kume eenen Sarrazijn ghevonden, sy waren overwonnen ende te nieute ghedaen, vermoghende coninc ende heere, hebdi negheen ghedinken, ende eest u al vergheten hoe Robbrecht van Vlaenderen, die ghi ghevanghen houdt Meynfroete ende Corradine verslouch, ende by hem ghewonnen was den groeten wijch in Pouillien, ende dat hy beschermde der coninginnen broeder, die vore de Sarrazyne ghebleven hadde, ne hadde die stoute Robbrecht ghedaen; wye beschermde in 't conincryke van Pouillien de heylighe kercke, anders dan Robbrecht van Vlaenderen, moet men emmer de weldaedt ende de dueght met quade loenen., De coninginne van Vrankeryke was zeere verstoerdt op den hertoghe van Bourgoengien, om dat hy soe stoute-lyke tot den coninc sprac, ende hare soe fellyke hadde begrepen. Nu quamen den coninc boden bringende niemare, hoe dat de grave Philips van Tyete ende Jan van Namen hadden bedorven, verbrandt, ende verherrijt al dlandt van Artoys, om dewelke niemare, de coninc zeere vergramd sijnde, dede ghebieden dat alle de gheenen, die wapenen draghen mochten hem soudent volghen te Vlaenderen wart, ende de hertoghe van Bourgoengien, ende de grave van Savoyen, die quamen metten coninc meer op de hope van den payse te makene, dan om vechten, ende als de coninc was t'Atrecht, ende hy vant alle dlant van Artoys ghebarrent, ende de lieden verjaght, hy was zeere tornich ende verstoert; banderzyde de Vlaminghe vernemende des conincx comste, sy baden den grave Philips van Tyete, dat hy soude willen Ryccelle bewaren, ende dat Jan van Namen, als de coninc sijn tenten gheslegghen hadde, soude met hem bringhen

al dat stoc oft staf in Vlaenderen draghen mochte, om den coninc te wederstane. Nu de coninc comende voer Rycelle hy begeerde dat men inlaten soude, waer op de grave Philips verantwoordde, segghende: "Waert soe dat den coninc gheliefde hem xxv^{te} te voedt te comene in de stede, men soudenen werdelyke ontfaen., Doen gheboet de coninc tenten ende pauwellioenen te slane voer de stede van Rycelle, ende de Vlamingen met eenen hoeghen moede ende fieren sinne sloughen haer tenten in contrarien van des conincs tenten, ende waren alle meest deel ghedect ende overtrocken met schaerlakene. De coninc siende de groete menichte ende fierheede van den Vlaminghen, hy wart boven maten zeere verwondert, segghende: "My dinke dat al den dach Vlaminghe reyndt, ic wille te Parijs waert, ende van henen trecken, want wy en connen noch victorie, noch yeere op hemlieden behalen noch vercrighen., Doen spraken de heeren van den hooghen rade des conincx ende sunderlinghe de twe heeren van Bourgoengien, ende van Savoyen, dat goet ware dat men sprake te payse, om een bestandt op 't gheent dat men den Vlaminghen soudent laten ghebruyken hare rechten, vryheden, privilegien, costumen ende uzagien, ende dat men uut den vanghenesse soude doen den grave Gwy, sijn kinderen, ende alle de edele, ende poorters, die met hem ghevanghen waren, ende stellen ze vry op hare voeten, omme te verantwoordene. De hertoghe van Bourgoengien seyde: "Ic zal ontbieden onsen neve Janne van Namen, ende Philipse van Tyete, sinen broeder, oft sy bestandt begheeren van eenen jare oft van twe, ende daer tusschen mach men spreken om een ac-coort te makene, want de Vlaminghen die sijn mach-tich ende sy vechten om haer recht te beschermene, ende haerlieder landt, ende haer goet, ende jeghen 't groete ongelijc ende fortse, die hemlieden ghedaen

es., Ende het gheliefde den coninc. De hertoghe van Bourgoengien ontboet Philipse van Tyete ende Janne van Namen, ende de drye steden van Vlaenderen oft zy pays begherden, metten coninc te hebbene, sy spraken: " Wy en begheerden noyt anders, ende wat wy ghedaen hebben, dat hebben wy met allen rechte ende op ons verweeren ghedaen, omme 't groete ongelijc, dat ons ende onsen prinche ghedaen es. Onse prinche Gwy, ende sijn edele kinderen sijn bedriechelyke ghevanghen, met L van onsen edelen ende poorters; ons princhen dochtere te Parijs vergheven ende xx van haren camerieren, alle edele joncfffrouwen, som verworcht, som ghedolven, ende som ghesact ende in de Seine verdronken, ende by den xxx edelen onder ridderen ende schiltcnapen te Parijs sonder recht ende sonder vonnesse aen de galghe ghehanghen. Niet jeghenstaende al desen, wy begheren des conincx vrientschepe ende peys, met hem te vercrighe-
ne, mar wy begheren onsen prinche, den grave Gwy, ende die met hem ghevanghen sijn, uut vanghenessen te hebbene., Dit verhoerende de coninc, hy beval te vellene tentten ende pauwellioenen, ende hy trac te Dornike ende daer was de pays ghemaect ende ghesloten. De grave Gwy, sine drye kinderen, ende alle d'andere, die met hem te Parijs ghevanghen waren, sy waren alle ontslegghen, ende quamen vry te Vlaenderen, ende alle de Franssoyzen, die in Vlaenderen ghevanghen laghen, die liet men vry gaen, elc te sinen landewart, ende de grave Gwy uuter namen van sinen lande van Vlaenderen, hy badt den coninc vergheffenesse, ende hy belovende den coninc te gevene over alle de mesdaet ende schade ghedaen der croenen van Vrankeryke, binnen eenen jare viij^c dusent ff parisis, ende daer naer elcx jaers X^m ff parisis, ende dies soude de coninc hebben in hostagien Duway ende Rycelle, metter casselryen tot der

tijdt, dat hy soude van dese vorseide somme vernoucht sijn, ende de coninc begheerde dat men soude wyzen, waer dat de coningen, hertoghen, graven, ende andere princhen begraven waren, die te Groeninghen in den wijch verslegghen waren, te dien dat men se ontgraven mochte, ende te haren lande voeren, ende in desen pays soudent besloten sijn de Heynuwiers, de Hollanders, de Zeelanders, die van Brabant, ende die van Artoys. Heere God! wat blijsschepen was in Vrankeryke ende oec in Vlaenderen, ende in al den landen daer neffens ghelegghen. De coninc trac te Parijs, ende hy dede ontslaen den grave Gwy van Vlaenderen, sine kinderen, ende alle de andre Vlaemsche heeren, edele, ende poorters van Ghendt, van Brugghe, ende van Ypere. Als de grave Gwy met sinen kinderen in Vlaenderen quam, wet dat hy was ontfanghen met alsoe groeter blijsschepen, yeeren ende weerdicheeden, als oft God selve uut den hemele gecomen hadde, ende het ware een wonder om vertrecken de blijsschap, die in Vlaenderen was, ende de feeste die de Vlaminghen bedreven, om de comste van den grave Gwy, haren heere, ende om sijn kinderen. De grave Gwy om sine groete oudtheede wart queelende ende siec sijnde, soe dat hy en levede mar één jaer nar dat hy uut den vanghenesse van Parijs comen was, ende hy staerf op den xxij^{ten} dach in Marte in 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende iiij, ende was begraven te Felines, by vrou Margrieten, sijnder vrou moeder; hy was de xxiiij grave van Vlaenderen. In d'ierste jaer van sinen graveschepe verbarrende dbeelfroit ende de halle te Brugghe, ende vele privilegien daer inne. De grave Gwy lach doen te Male ende aensiende d'ongheval van den brande ter oedmoedigher beede van dien van Brugghe, hy vernieuwede hemlieden hare privilegien, die in 't vorseide beelfroit ver-

barrent waren. In 't vij^{ste} jaer van sinen graveschepe stichte hy 't covent van den predicaren t'Ypere, ende gaf hemlieden de eene heelt van der Zale van Ypere; van Ekeloe soe makede hy eene steede van wette, ende ordineerde daer eene vierschare met eenen burgemeester ende ix schepenen.

ROBBRECHT van Nivers, des graven Gwijts oudste sone, hy was de xxv^{te} grave van Vlaenderen. Het was in sijnre tijdt een de vroemste prinche, die doen in kerstinheede was, hy regneerde als grave van Vlaenderen xvij jaer. In sijnder jongheit was hy metten edelen van Vrankeryke in den groeten wijch in 't conincryke van Pouillien, daer hy verwan ende verslouch Meynfroette ende Corradine, ende daeromme ghecreech hy te wive des coninx dochter van Cecylien, ende hy hadde by hare eenen sone, gheheten Karlomannus, die jong staerf, te sinen twee jaren, cort nar dat des coninx dochter van Secylien, sijn eerste wijf ghestorven was. Hy nam daer nar te wive de gravenede van Nyvers, ende hy hadde by hare twee cnapelin kinderen: Lodewijc, ende Robbrecht, ende drye dochteren: de vrouwe van Couchy, de vrouwe van Ainau, ende vrouwe Machtilt, 's graven Matheus wijf van Lorayne. Lodewijc 's graven Robbrechts oudste sone, hadde te wive de vrouwe van Retheel, hy hadde by hare eenen sone, ghe-naemt Lodewijc, naer sinen vader, ende eene dochtre, al binnen der tijdt, dat de grave Robbrecht sijn vader leefde. In 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende vij waren de Templiers ghevanghen ende ghebarrent om eenighe dolinghen ende onghelovicheeden, die sy hilden. In 't jaer M. CCC ende xij, doen was te Parijs 's coninx palays vulmaect, ende op den sinxendach soe hilter de coninc Philips de Schoone een hof ende eene groete feeste, ende daer soe slouch

hy sine drye sonen ridders, Lodewyke, Philips, ende Karlen, in de presencie van den coninc Eduaerdt van Inghelandt, ende Yzabiellen der coninginnen van Inghelandt, sijnder dochter. In 't jaer M. CCC. ende xiiij starf de coninc Philips de Schoene haestelije sonder sijn sacramenten van der heyligher kerken te hebbene, ende Lodewijc sijn oudste sone wart te Riemen coninc gheconsacreert ende ghecroent; dese hadde Vlaenderen liedt by den ingheven van der coninginnen sijnder moeder, ende in 'tjaer naer sijn consacracie ende croenement, hy quam in Vlaenderen met dryen heeren van volke, hy quam met eenen heere van suden tot by Cortryke, ende daer dede hy slaen sijn tenten ende sine pauwelioenen, ende de grave van Henegauwe, die quam van oest metten Hollanders ende Zeelanders te schepe, ende sy verbarrenden Ripelmonde, ende de darde schare quam in Westvlaenderen, omme dlandt daer te roevene, te barene ende te destrueerne. De grave Robbrecht dede ondersouken aen den coninc Lodewijc wat hy Vlaenderen heesschende ware, dat hy sonder ontsegghen slupelinghe quame in Vlaenderen barren ende roeven; de coninc antwoordde dat de Vlaminghe der croenen van Vrankeryke sculdich ende t'achter waren, van dat de pays gemaect was van den wyghe te Groeninghe voer Cortryke, elcx jaers x^m ⷀ parisis, starker munten; daer op de grave Robbrecht verantwoordde, hoe dat Duway ende Rycelle metten casselryen waren daer over gegeven in hostagien, ende dat hy den coninc niet sculdich en was, dan alle yeeren ende sijn man te sine, ende hem te doene manschip, dwelke hy begherde te doene. Mar de coninc by den fellen rade ende inghevene, hy wilde hebben de achterstellen van x jaren, ende oec de vorseide twe steden, ende aldus bestokede de coninc Vlaenderen an alle zyden, maer de schiplieden van Vlaenderen schoffierden 't heere van den

Hollanders, van den Zieelanders, ende van den Heynwiers, soe dat de grave van Henegauwe by noede moeste vlien. Bander syde de grave Robbrecht schoffierde 't heere van den coninc Lodewijc, met sinen Franssoyzen, soe dat de coninc by nachte vloet te Parijs, ende liet voer Cortryke sine vytaille, sijn tenten, ende sijn pauwel-lienen; ende de Franssoyzen, die in Westvlaenderen laghen, hoerende hoe dat de coninc ghevloet was, sy braken op ende volghden te Parijs wart. Binnen den selven jare was soe groet water dat alle de vruchten bedorven ende was sulck een dier tijdt dat wel dat derdde van den volke staerf van hongere. De coninc Lodewijc te Parijs sijnde, wart soe vergramdt op de Vlaminghe dat hy alle de Vlaminghe dede bannen uut der croenen van Vrankeryke, alsoe wel de meesters, clerken ende scholieren, die te Parijs ter scholen laghen, als de lieke lieden, ende hy dede, in den spyte van Vlaenderen, te Parijs verbarnen in een vier alle de lakenen, die in Vlaenderen ghedrappiert waren, ende staerf cort daer nar sonder hoir, in 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende xvj, ende Philips, sijn broedere, grave van Poytau wart ghecroent coninc van Vrankeryke. Hy was een zeere goederthiere heere, hy wilde oec Vlaenderen dwinghen, niet met orloghe mar met letteren van den paus, de welke sendde in Vlaenderen den cardinael Gocelinus, omme dlandt te bedwinghene pays te makene met den coninc van Vrankeryke ende dat met verwatenessen. In 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende xix, het wart soe geaccordeert, tusschen den coninc ende den grave van Vlaenderen, dat de grave Robbrecht den coninc manschip dede van den grave-schepe van Vlaenderen, sonder Duway ende Rycelle, ende dese twe steden bleven in den handen van den coninc, ende de coninc Philips gaf sine dochter den

jonghen Lodewijc van Nivers, 's graven Robbrechts sone, op condicie dat Lodewijc, grave van Vlaenderen sijn soude, op dat Lodewijc sijn vader storve vore sinen groetheere den grave Robbrecht, alsoe 't daer naer oec gheviel; ende de grave Robbrecht badt sinen sone Robbrecht, dat hy soude willen renuncieeren op Vlaenderen; om de vriendschap van der croene van Vrankeryke, ende van den coninc te onderhoudene, ende daer over gaf hy hem de heerschappye van Cassele, ende makedene grave van Cassele, ende dien graveschepe waren annex ende toegheleyt Belle, Vuerne, Brugborch ende Berghen metten casselryen. Dese coninc Philips hy en levede niet langhe hier naer, maer hy staerf sonder hoir. In 't jaer M. CCC. ende xx, soe was bevonden dat de beziecte lieden vermiedt waren van den Zarrazynen, by middele van den Joden, dat sy fenijn soudent werpen in de fonteynen ende staende wateren in kerstenhede alsoe sy daden, daer aff dat vele lieden storven; dit wart bevonden ende daeromme soe wordden al Vrankeryke dore de beziecte lieden ghebarrent.

Het geviel in 't selve jaer, dat de grave Robbrecht wel lxxx jaer oud sijnde lach t'Ypere, ende daer was by hem de jonghe Robbrecht, grave van Cassele, sijn sone, de welke wart peynsende hoe dat hy in voorledene tyden gherenoncieert hadde sijn recht, dat hy hadde aen Vlaenderen tot Lodewijcs, sijns broeders behouf, ter beden van sinen vader. Dit wart desen jonghen Robbrecht berauwende, ende hy ghecreech behendelic sijns vaders seghele, ende hy schreef eenen brief naer sijn geliefste, ende bezeghelden met sijns vaders seghele. Dese jonghe Robbrecht ontboet haestelijc Lodewyke, sinen broeder, te comene t'Ypere by sinen vader; Lodewijc haestelijc comende t'Ypere in de Sale, hy vant daer den jonghen Robbrecht, sinen broedere, hy vraghde hem hoe dat

stont met sinen vader, Robbrecht antwoordde sinen broeder segghende: "Onse vader is nu rechs gheleghen om rusten ende hy heeft desen brief ghedaen maken, u bevelende dat ghi stappenants opsidt al heymelyke ende rijdt te Rypelmonde in u castiel, ende ghevet selve metter handt desen brief den casteleyn, hem segghende, dat hy niet en late, hy en vulcome haestelijc dinhouden van den brieve., De goede onnozel Lodewijc van Nivers comende te Rypelmonde by nachte ende in den winter hy gaf den casteleyn den brief, segghende: "Casteleyn, u ontbiedt de grave Robbrecht, mijn vadre, dat ghi niet en laet ghi en vulcomet dinhouden van desen brieve, op al dat ghi van hem houdende sijt., Ende dit was dinhouden van den brieve, alle groetenesse voorscreven: "Gheminde vriendt, wy laten u weten dat omme zekere conspiracien ghedaen by Lodewyke, onsen sone, als hy laest in Vrankeryke was jeghen ons ende onsen lande van Vlaenderen, by denwelken wy ende onse landt van Vlaenderen waren gheschapen gheweest eeuwelijc verdorven te sine, ne hadt God by sijnder gracen ende de vriende, die ons daer aff ghewaerschudt hebben niet versien, hier om soe eest dat ic jeghenwordichlic den selvene Lodewijc, minen sone, by u sendde als bringere van den brieve, u lastende ende bevelende, op al dat ghi van ons houdende sijt, ende sonder eenich delay, den selven onsen sone onthoeft heymelic ende sonder vertrec, ende de ghene die met Lodewyke comen sijn, sent se by onsen sone Robbrechte; hier in en weest in ghenen ghebreke, want ons alsoe ghelieft ghedaen te sine. God zij met u, etc., De casteleyn zeere verwondert in't leezen van dezen brieve, hy en wiste wat doen oft laten. De casteleyn vraeghde hem of de grave Robbrecht sijn vader hem desen brief selve gaf metter hant. Lodewijc verantwoordde simplike, seggende: " Ic en sprac minen vader, den grave

Robbrecht niet in x weeken., Doen seide de castelein: "Het dunct mi al te groeten wonder dat onse gheduchte heere houdt sulke messagiers als ghi zijt, ic vraghe u oft ghi van sinen rade niet en wedt, ende oft ghi van hem sijt versteken ende niet gheloeft vore hem te comene, eedel heere ende prinche, wetti wat bodschepen, dat ghi brinct, ende wat den brief inhoudt, die ghi brinct?" Hy antwoordde dat hy des niet en wiste wat den brief inhilt; doen sprac de casteleyn: "Eedel prinche ende heere, soe wat dat in den brief staet al soude ic lijf en goet verburen, in saelt niet vulcomen, ende en sijt niet vervaert, leset den brief van uwer botschepe, ic en gheloeve niet dat u vader, de grave Robbrecht, mijn heere, desen brief heeft ghedaen maken oft zeghen.," Ende Lodewijc den brief ghelezen hebbende wart zeere verwondert ende beschaemt; doen seide de casteleyn: "Ic sal u hier in 't castiel laten ende doen goede chiere tot ic den grave Robbrecht, uwen vader, t'Ypere gheweest hebbe spreken ende hem desen brief ghetoght hebbe.," Binnen deser tijdt staerf de coninc Philips de Langhe ghe-naemt, daeromme dat Vlaenderen zeere druckich was, want de jonghe Lodewijc hadde des conincs Philips eenighe dochter te wive, ende Karele, grave van Poytiers, wart coninc ghemaect, om dat Philips, sijn broedere, grave van der Marchen doot was, sonder oir marle. Dese Kaerle ontboedt den grave Robbrecht te willen sijn te Riemen t'eenen zekeren daghe, te sijnder consecracien. De grave Robbrecht hy anthierde de boden van den coninc zeere blydelyke, ende gaf hemlieden groete ghyften, waer af sy hem groetelijc bedankende waren voere den coninc ende voer de ghenooten, ende sy daden de excusacie van den grave Robbrecht, omme sine groete oudtheede, want hy was den lxxx jaren leeden ende oec om de coutheede van den wintre, ende daer

omme hy sendde sinen sone Robbrecht, den grave van Cassele, te Riemen, in sine steede, want Lodewijc, sijn ander sone, die was te Rypelmonde in 't castiel ghevanghen, dwelc de grave Robbrecht noch niet en wiste, want hy meende dat hy te Nevers ghesijn hadde by sinen wive. De jonghe Robbrecht heere van Cassele comende te Parijs tot den nieuwen coninc, hy dede sijns vaders onschult om sine groete outheydt ende hy dede den coninc manschip van den graveschepe van Cassele, ende ter consecracien van den coninc hy gordde den coninc sijn zweert, uuter name van den ouden Robbrecht, sinen vader. Binnen dezen dat de jonge Robbrecht es in Vrankeryke soe quam de casteleyn van Rypelmonde vyzentheeren den goeden ouden grave Robbrecht, sinen heere, ende sy hemlieden ondersprekende van diverschen materyen ende saken, soe bracht de casteleyn op 't woerdt van den brieve, die hem Lodewijc, grave van Nevers in 't hertte van den wintre ende by nachte bracht hadde, hem derdder te paerde sonder meer, hem vertrackende al dinhouden van den brieve, op dwelke de grave Robbrecht antwoordde dat hy Lodewyke, sinen sone, in xvj weeken, noch ghezien, noch gesproken en hadde, meenende dat hy te Nevers hadde ghesijn, by sinen wive ende by sinen kinderen. De castelein gaf den grave Robbrecht den brief, doen seide hy: "Het es minen segle.," Ende doen las hy den brief, ende den brief ghelezen hebbende, hy seyde, dat hy noyt den brief en sendde noch en wiste van den brieve te spreken, noch ic en hoerde noyt dat hy eenighe conspiracie jeghen mi, noch jeghen d'landt van Vlaenderen dede; wacharmen! casteleyn, hoe esser met ghevaren, hebdine ghedoot? Doen antwoordde de casteleyn: "Ic hebbene zoetelyke gehouden ende wel bewaerd, op avontuere oft ghi van den brieve niet gheweten en hadt, alsoe mi dat dochte,

naer dat ic 't ondervant, mar omme dat in den brief staet van conspiracien, op avontuere oft dat uwen raedt hadde ghedaen doen, daeromme hebbe ickene gehouden ghesloten in 't castiel ende wel verwaerd. „ Doen seide de grave Robbrecht: " Bewartene wel tot paesschen ende binnen desen, wy sullen ondersouck doen van desen sticke, ende te paesschen sal ic u overscriven wes ic bevonden sal hebben, ende wat ghi doen sult. „ De grave Robbrecht dede eene groete inquizicie wel xvj daghen lanc, ende het wart bevonden dat Robbrecht, sijn joncste sone stont naer 't graveschip van Vlaenderen naer sijns vaders doot, ende dat hy den brief hadde ghedaen maken, ende sijns vaders segle ghenomen, ende daer met den brief gheseghelt, ende aldus was Lodewijc van Nevers onnozel vonden; ende de grave ontboet den casteleyn als dat hy Lodewyke, sinen sone, ontslaen soude, ende hy ontsleghen sijnde hy ghinc te voet in pilgrimagien te Onser Vrouwen t'Hertoghenbossche, ende daer naer te Ardenborch, ende in meer anderen plaetscen, die hy in der vanghenessen sijnde belovet hadde; ende dese pilgrimagien ghedaen sijnde, hy quam tot den grave Robbrecht, sinen vader, diene zeere ende veele versprac, omme dat hy in Ypere quam, sonder te hem te comene, ende sonder hem te sprekene, ende dat hy soe haestelyke ende simpelyke wech riedt, doer den sneeu, met twe knechten ende eenen paye sonder meer, als hy te Rypelmonde waert trac, etc. Lodewijc van Nivers verhorende dat sijns soens zweer de coninc van Vrankeryke, Philips de Langhe doot was, hy seide tot den grave Robbrecht, sinen vader, dat hy wilde trecken te Parijs, tot den nieuwen coninc, sijns soens oem, om hem manschip te doene van den graveschepe van Nevers, ende Lodewijc comende te Parijs dede den coninc manschip, ende cort daer naer bleef hy siec ligghene ende

ontfinc met groeter begheerten ende devocien sijn kerkelyke sacramente, ende schiet van deser weerelt op de octave van Sente Pieteren ende Sente Pauwels, in 't jaer M. CCC. ende xxj, ende was begraven te Parijs in den choer ten Freremeneurs. De goede oude grave Robbrecht verhoerende de doot van Lodewyke, sinen sone, hy was zeere rouwich ende hy ontboedt alle de eedele van Vlaenderen met den prelaten te comene te Cortteryke, op den dardden dach van oughst, daer men met groeter reverencien dede de exequien ende uutvaerdt van den vorseiden grave Lodewijc van Nevers, ende oudste sone van den grave Robbrecht van Vlaenderen, ende van dien daghe voort wart de vorseide grave Robbrecht zeere ghepijnt van den artetike ende alle daghe vercrankende, hy was wel twe ende tachentich jaer oudt ende omtrent half pietmaent hy begheerde met groeter devocien sine sacramenten van der heyliger kerken, die hy oetmoedelyken ende met groeter devocien ontfinc; hy was een prinche vul dueghden, rechverdich, oedmoedich ende vul caritaten, ende hy staerf op Sente Lambrechts dach in pietmaent, t'Ypere, in de Sale, ende hy was begraven te Sente Martijns, in den hoghen choer t'Ypere, in 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende xxij, ende naer hem wart grave van Vlaenderen Lodewijc van Nevers, Lodewijcx sone, ende dat naer den inhoudene van der huweliker voerwoerden, ghemaect als de coninc Philips van Vrankeryke hem sine dochtere gaf te wive.

LODEWIJC van Nevers, sone van Lodewyke van Nevers, 's graven Robbrechts van Vlaenderen oudste sone, naer de doot van den grave Robbrecht, sinen groetheere, wãrt haestelijc ontboden ende ghehaelt te Parijs, daer hy was, by sinen wive des conincx Philips de Lange dochtere, ende alsoe trac hy haestelijc uut Parijs

metten boden van Vlaenderen sonder orlof te nemene aen sinen oem den coninc Kaerle, ende hy wart in Vlaenderen heerlyken ontfanghen ende ghehuuldt in al de steeden, ende alle de leenhouders deden hem manschip, ende hy vermakede de wetten ende de officien. Binnen desen ontboedt Kaerle, de coninc van Vrankeryke, alle sine ghenooten, princhen ende eedele van Vrankeryke te comene te sijnder brulocht, want hy nam te wive Maryen van Lutsenborch, des goeds keyzers Heynrijcx dochtere, dewelke keyser vergheven was van eenen jacoppijn, daer hy hem gaf te nuttene dat heylich sacrament; ende dese Marie was sustere van den coninc van Beyenhen. In dese brulocht quamen hem presentheeren vore den coninc Lodewijc van Nevers ende Matheus van Loreyne, uuter name van sinen wive des goeds graven Robbrechts dochtere, ende elc hem vermetende recht aen 't graveschip van Vlaenderen; Lodewijc alligeerde de huwelyke voerworde, hoe dat in 't sluten van den payse tusschen Vrankeryke ende Vlaenderen ghemaect was 't huwelic van Lodewyke, sinen vader, oudste sone van den grave Robbrecht van Vlaenderen, ende van sijnder vrouwe moeder, 's conincx Philips dochtere, by conditien, waert dat Lodewijc van Nevers, sijn vadre, storve al eer dat Robbrecht, sijn groetheere storve, dat hy dan soude staen in de steede van sinen vader, ende sijn grave van Vlaenderen, ende dit hadde gheconsentheert Robbrecht, sijn oem, 's graven Robbrechts jonste sone, ver- teghen ende verworpen ende gherenoncieerdt op dese condicie van den graveschepe van Vlaenderen, met meer anderen redenen ende woerden, die Lodewijc van Nevers, daer toe dede toghen ende segghen. Matheus de grave van Lorayne ende van Sent Gonbaen seide, al waest soe dat sijn oem Robbrecht ende sijn moye van Couchy haers rechts waren te buten gegaen, mijn wijf, die haerlieder

sustere es ende dochtere van den grave Robbrecht soe ne heeft noyt gherenoncieert van haren rechte noch en es haers rechts te buten gegaen, daer omme ic begheere van mijns wijfs weeghe te hebbene 't graveschip van Vlaenderen. Doen quam Robbrecht, de grave van Cassele, als eenich sone van den grave Robbrecht voer den coninc te Parijs, ende begheerde den coninc te doene manschip van den graveschepe van Vlaenderen, ende dierghelyke de grave Matheus van Loreyne met veele redenen, ende allegacien, die hy daer toe dede toeghen ende segghen. De coninc Karle dese questie gehoert hebbende tusschen Lodewyke van Nevers, Robbrechte, sinen oem, ende Matheuze, den grave van Loreyne, ter causen van sinen wive, hy stelde de sake uute, ende hy maecte elken dach vore hem te Parijs te comparerene ende om vonnesse te hoerene, in Sent Andries daghe naestcomende. Binnen desen trac Lodewijc in Vlaenderen hoerende diverssche processe ende ghedinghen, ende daer op, als grave van Vlaenderen, termineerende ende vonnessen ghevende, den ballinghen ghevende haerlieder landt, ende gracie doende den ghevanghenen, ende gevende remissie den gheenen, die mesdaen hadden. Doen quam by hem de grave van Namen, sijn neve, de welke was heere van der Sluys, biddende sinen neve, den grave Lodewijc, om 't baillisschip van den watre ende dat voertaene soude moghen sijn anex den heerschepe van der Sluys, ende de grave Lodewijc consentheerde 't hem; om dit consent wart narmaels de grave van Namen ghevanghen ende de Sluys verbarrent. Cort naer Sente Martens messe de grave Lodewijc trac te Parijs te sijnder dachvaerdt om te Sent Andries daghe te Parijs te sine, ende Lodewijc voer den coninc comende hy wart ghewrought dat hy wet ende vonnesse ghedaen hadde, ende remissien gegeven, ende de wetten vernieuwt ende vermaect hadde,

doer al dat 't graveschip stont in calaingien, ende daer omme was hy ghevanghen ende gheleit te Parijs, in 't saucelet, ende binnen dardden daghe ghehaelt ende gheleyt in 't vanghenesse te Loevers, ende op den heylighen kerstdach ter beede van sinen wive des conincx Karels sustre dochtre, de coninc dedene deliverereen ende ontslaen van vanghenesse, ende beval dat hy soude comen te sinen wettelyken daghe ende hoeren vonnesse gheven. Al van kerstade tot lichmesse de ghenoten van Vrankeryke waren zeere besich om dit vonnesse te makene, hendelyke saterdaghs voer Onser Vrouwendach Lichtmesse soe was by Karlen, den coninc van Vrankeryke, ende den ghenooten van der croenen toeghewijst 't graveschip van Vlaenderen Lodewyke van Nevers, Lodewijcs sone, ende des anderdaghs daer naer, soe dede Lodewijc manschip den coninc van den twe graveschepen van Vlaenderen ende van Nevers, ende in vastelavonde hy quam in Vlaenderen ende zwoer in de steeden de privilegien ende costumen te houdene ende elken recht te doene gheschien naer de costumen van den lande. De grave Lodewijc was zeere liberael ende gaf al dat men hem bat, hy hadde sinen oem, den grave van Namen, bezeghelt dbaillischip van den watre ter Sluys, om te sine annex ter bailliagien van der Sluus, ende dat sy alle goet van ghewichte souden mogen coepen ende vercoepen nu ende t' eeuwelyken daghe. Hieromme soe ries een orloghe tusschen die van Brugghe ende dien van der Sluys. De grave Jan van Namen, heere van der Sluys als hy de steede van der Sluys langhe bezeten hadde, met groeten payse wel den tijdt van xxvij jaren, doen ginc hy verlaten den bailli van den watre ende makede eenen poorter van der Sluus bailli van den watre. Als dit die van Brugghe ende van den Damme gheware wordden sy verboden 't den grave van Namen,

ende sy stelden daer in den bailli van den Damme, die daer te voren bailli van den watre ghesijn hadde, want dbaillischip van den watre was annex den baillischepe van den Damme, ende het behoerde te sine een poorter van Brugghe. De grave van Namen seide: "Het ware sine, ende het was hem gegeven ende bezegelt, ende hy soudt houden ende beschermen met sinen live ende met sinen goede.," Ende hy dede maken eene crane omme 't goedt van ghewichte met op te windene; die van Brugghe ende van den Damme zeere verstoert begheerden aen den grave Lodewijc, dat hy de ghifte die hy sinen oem, den grave van Namen, gegeven hadde weederroupen soude, want sy ne ware van gheender weerden, want het ware jeghen sinen eedt, ende jeghen de privilegien, groetelic in prejudicien ende verminderinghe van den lande van Vlaenderen, de redene ende de cause was het mochte ghevallen dat een heere van der Sluus vyandt ware ende contrarie den lande van Vlaenderen, hy soude beletten dat negheene comanschepe, vytaille, noch ander goet in Brugghe ten Damme, noch in Vlaenderen comen en soude, want Vlaenderen staet op de comanschepe, ende die van Brugghe hebben in privilegien wel bezegelt dat alle goet van gewichte moet comen te Brugghe als ten staple. De grave Lodewijc was jonc, hy en achte des niet, maer de grave van Namen, die was behendigh, hy overmerkede de gramschip van die van Brugghe, ende hy trac in de Sluys, ende ontboet volc van wapenen, ruters ende soudeniers uut vremden landen, omme te weederstane die van Brugghe op avonture oft sy gerochten dien van der Sluys eenighen oploep te doene. Die van Brugghe siende dat de grave Lodewijc een kint was, want hy en was cume xxix jaer out, ende hy was gheregiert van sinen oem, den grave Jan van Namen, heere van der Sluys, ende daeromme die van

Brugghe seiden : " Eest soe dat wy die van der Sluus laten hebben de heerschappie in 't water van den Zwinne, welc Zwin ons toebehoert, ende dat sy de crane, die men daer maect, rechten om 't goet van ghewichte met op te windene, onse steede van Brugghe wart bedorven, ende daeromme laet ons gaen ter Sluus, om dat te beweerne ende onse recht ende privilegien te beschermene. „ Die van Brugghe trocken uute met groeter menichten ter Sluus wart ende voer der Sluus comende omme tenten ende pauwellioenen te slane, soe quam de grave van Namen uut, met groeter meenichten van Duutsschen ruterer, ende sloughen doot de gheenen, die de tenten sloughen ende de pauwellioenen. Die van Brugghe siende hoe haestelyc dat sy verloren hadden wel iij^e vromer mannen, voer den grave van Namen, sy sendden haestelyc te Brugghe wart, bevelende dat soe wat dat wapen draghen mochte dat het haestelyke comen soude ter Sluus. Dit verhorende de grave Lodewijc hy quam met die van Brugghe ter Sluus, niet om die van Brugghe te helpene, maer om sinen oem te beschermene, ende had soe ghesijn dat de grave Lodewijc ende sijn oem, de grave van Namen, hadden sterkere ghesijn, dan die van Brugghe, Brugghe hadde bedorven ghesijn. De grave van Namen siende den grave Lodewijc voer der Sluus met dien van Brugghe, hy quam met al sijnder macht uute, jeghen die van Brugghe ende begonste in die van Brugghe te schietene ende te slane. Die van Brugghe deinsden een luttel om dat haer volc dat met den grave Lodewijc quam, aencomen soude. Dit versach de grave van Namen, ende daeromme hy deynde een luttel achterwaert, dat saghen die van Brugghe, de welke hemlieden involghden, ende slaende ende van achter jaghende sy versloughen meeninghen Sluuzeneere, want de soudeniers ende de Duutssche, die metten grave van Namen ter Sluus comen waren die

vloen, de someghe in 't Zwin, de someghe versmorden ende verdronken in grachten ende sloeten. De grave van Namen siende hoe dat hem die van Brugghe sijn heere zeere afghesleghen hadden ende ghemindert, hy quam met eenen groeten moede met sinen eedelen op die van Brugghe; ende daer was horribelyken zeere ghevochten, maer den grave van Namen waren afghesleghen meest alle sijn eedele, daer bleven doot Mer Floreyns van Borsele, Mer Symon van Brugdam, Mer Jan Bernage, ende bet dan xx andre ridders uut den landen van Namen, Ardanen, ende uut den lande van Gheldre, ende de grave van Namen wart ghevanghen ende te Brugghe in een schip ghevoert in den Braemberch, ende van danen in den Steen gheleyt. Dit gheviel in wedemaent op Sente Basilijs avont in 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende xxij. Ende de grave Lodewijc hadde gherne sinen oem, den grave van Namen, verborcht uut der vangenessen maer en halp niet, die van Brugghe en wilden in gheender manieren naer horen oft hy en soude eerst wederroupen ende renuncieeren de ghifte, die hy sinen oem Jan, den grave van Namen, ghegeven hadde ter Sluus ende bezeghelt; ende die van Brugghe die wilden dat de grave van Namen soude overgeven den brief, die hem de grave Lodewijc ghegeven hadde ende besegelt om dien te casseerene ende te schoerne. De grave van Namen duer al dat hy te Brugghe ghevanghen man was ende te wille, hy sprac hemlieden toe segghende, als dat hy den brief houden soude om hem ende om sine narcomers. Doen ghinghen die van Brugghe weeder ter Sluus ende sloughen 't al doot dat hem ter weere stelde in de Sluus, sy roefden de Sluus, om dat sy daer vonden goet van ghewichte ende eene crane, nieuwelijcx ghemaect ende dien wierpen sy omme ter neder, ende braken se, ende staken 't fier in veele huuzen van der Sluus, ende verbar-

rende se; dit gheviel op eenen woensdach vore Sent Jans Baptistendach, den ix^{ten} dach naer dat de grave van Namen ghevanghen was. Men dede veele beeden aen die van Brugghe omme den grave van Namen ontslegen te hebbene, maer en halp al niet; oft het en ware dat de grave Lodewijc van Vlaenderen hemlieden hadde willen vergheven al datter mesdaen was, ende den brief van der ghijften doen schoren ende te nieute doen, ende voort gheven dien van Brugghe brieven van revocacien, narrenderende daer in dat hy niet en wiste wat hy ghedaen hadde. De grave van Namen in den Steen te Brugghe liggende als ghevanghen man hy bleef altoos in sijn propoost, segghende dat hy dien van Brugghe vergheven en soude de schade ende de schande, die zy hem ghedaen hadden ende den spijt dien sy hem bewyzen in 't gheent, dat sine houden liggende in den Steen met den mesdadighen, ende dat hy niet gheloeft en was op sijn eedelheyt ende op sijn trauwe te gane tot Sent Donaes te messen oft te vesperen, ende hy seide dat den brief dien hy hadde van den baillischepe van den watre ter Sluus, dat dien ware te Namen in 't castiel ende dat hy dien soude houden om sine narcomers. De grave van Namen hy was schalc ende subtijl, hy merckede datten die van Brugghe zeere onwaerdelyken hantierden ende rudelic hilden in den vanghenesse, hy ymagineerde hoe dat hy hem best uuter vanghenessen steelen soude moghen, ende alsoe vlien uut Brugghe; onder den Steen was een huus wylen toebehorende eenen riddere, ghe-naemt Mer Jan Van den Dorne, dewelke sine camere achter dede vermaken, ende de grave van Namen badt dien riddere, dat men dat gat van den soldere daer een balke nieuwelijcx gheleyt was ende nieuwe planken niet stoppen en soude, noch de planken naglen, ende dat hy mochte hebben eene liedere, die lanc ghenouch ware, ende

dat men die stellen soude onder de bassecamere van der vanghenessen, ende dat men versien soude van v oft vj peerden, heimelijc staende te Mer Jans Van den Dorne, ende dat Mer Jan soude willen sijn omtrent den xj, vore den middernacht, onder den Steen in de vorseide camere om hem uut te helpene. Op dien selven avont soe waerer veele lieden nieuwelincx brocht ghevanghen, ende haerlieder vrienden, die quamen tot hemlieden, bringhende spyze ende dranc, ende aten daer met hemlieden, singhende ende clinghende, spelende ende dobbelende tot der middernacht, ende het viel ghetydelyke dat daer sulc caboel was by nachte. De grave van Namen claghde den steenwachtere dat hy al te zeere den lichame hadde ende dat hy by dien de stille 's nachs niet sluten en soude, ende des selfs nachs naer Sent Denijsdach, hy stont op ende veinse hem hebbende den lichame, ende daeromme hy ghinc dicken ter stillen, omme te wetene oft Mer Jan Van den Dorne beriedt was, om hem te sourcoursene ende te helpene uuter vanghenessen. Omtrent den x van der nacht ende dat meeste gheschal was van dien drinkers ende van den dobbeleers, doen halp Mer Jan Van den Dorne den grave van Namen, heere van der Sluus, uuter vanghenessen van den Steene, ende sy ghinghen tot der Boeverye-poorte te voet ende daer saten sy op hare peerden, ende reden t'Onser Vrouwen ten Bonen, in pilgrimagien, ende van daer riedt de grave van Namen te Parijs tot Karlen, den coninc van Vrankeryke, ende van danen trac hy te Namen. De grave Lodewijc in 't beghintsele van sijnder regnacion, hy was costelijc ende zeere liberael ende hilt al te groeten staet, vertheerende meer dan sine dommaynen ende renten vermochten, ende daeromme begheerde hy an de steeden van Vlaenderen, ende aen de casselryen jaerlijcx eene somme van penninghen in renten, ende gaf orlof al sine

heeren, ridders, schiltcnapen, clerken, herauden en pypers, ende trac woenen in 't landt van Nevers, om dat hy daer beter coep levede, ende hy nam met hem eersame ende wyze heeren, diene soudē regieren, sonderlinghe den abt van Verselay, dewelke was sijn opperste raedt, ende hy liet in Vlaenderen sinen ontfanghere, den heere van Aspermont, als gouverneur van Vlaenderen. Als de grave wech was de baillijs, schepenen, ende de keurheeren, die de settinghen ende de puentinghen ordeneerden om den grave te ghevene dat hem beloest was, sy puenten ende setten 't volc de heelt meer dan den taxghedrouch, ende sy en puenten 't folc niet elc naer sinen staet; ende daeromme rees een groet orloghe ende eene muterye in Vlaenderen, ende sonderlinghe te Brugghe jeghen den prinche ende jeghen de eedele al 't Vrye dore. Men vinc de kuerheeren, de scepenen, ende die de settinghe gheordineert hadden te Brugghe, te Berghen, te Vuerne, te Dixmude, ende al dat Vrye dore, ende men destrueerde haer huuzen; het was soe groet eene ramminghe onder 't ghemeene als noyt te voren in Vlaenderen ghesien was, ende dit en conste de gouverneur, de heere van Aspermont, niet ghebeteren noch beletten met den drye steeden. De grave Lodewijc dit verhoerende hy quam te Vlaenderen wart, ende hy hoerde de clachte van den comune, hy maecte den pays ende vergaest den comune 't gheent, dat sy mesdaen hadden aen sijn baillijs, schepenen, ende kuerheeren, ende an haerlieder goedinghe; ende de prinche badt den comune ter presencien van scepenen ende van den eedelen, dat sy wilden in goeden payse sijn met haren oversten, die hemlieden hadden te regierene, voort soe badt hy den eedelen, dat sy niet overlasteren en soudē sijn comuyn, ende dat men elken schatten ende setten soude naer sinen staet, ende men ordineerde an biede zyden de setters van der set-

tinghe, ende 't comuyn belovede den prinche ende zwoeren dat sy niet meer mesdoen en souden haren belieders, dewelke souden sijn in de steede van den prinche. De grave Lodewijc trac weeder te Nevers, in de octave van Sente Pieteren ende Sente Pauwels, in 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende xxiiij, ende hy stelde gouverneur van Vlaenderen, den heere van Axelle. De prinche wech sijnde, de someghe van den heeren, die te voren ghevanghen waren, sy wilden hem wreken ende sochten behendighe haketten ende roeren op hare ondersaten, soe dat 't ghemeene gheware wart, ende by desen rees 't gemeene weedere op, ende het dede veele meer quaets dan te voren, ende ordineerden capiteynen. Die van den Noortvryen makeden haren beliedere eenen Zeegheren Janssoene, ende die van Oestvryen Lambrechte Bouwin, ende dese twe capiteynen rieden ende seiden dat niet goet en was, dat de eedele hadden binnen den lande van den Vryen castiellen oft sterke huuzen, op avonture oft de eedele hem pijnden te wreken op 't comuyn van des hem in tyden voerleden mesdaen was, ende oec op avonture oft sy haren ondersaten te veele fortscen ende overlasts wilden doen, alsoe sy begonnen hebben, ende daeromme dese twe capiteynen Zeeghere Janssoene ende Lambrecht Bouwin daden afworpen de castielen ende sterke huuzen van den eedelen van den Vryen. De grave Lodewijc dit verhoerende, hy quam haestelic te Vlaenderen waert, en quam te Corteryke, ende de eedele van den Vryen quamen daer by den grave Lodewijc, claghende over 't comuyn van den Vryen; de prinche ontboet de someghe van den Vryen tot hem te Cortryke, mar sy en wilder niet comen; doen wordden de someghe van hemlieden ghevanghen, ende te Cortryke ghevoerd, ende daer onthoeft. Van Cortryke trac de grave Lodewijc te Ghendt ende met hem de eedele van den

Vryen, dewelke rieden dat men soude mannen Ardenborch ende Ghijstele, ende men sende te Berghen in Westvlaenderen om Mer Jacoppe van Berghen, dewelke een vroem riddere was, ende hy was wel ghemint in Westvlaenderen, ende hy wart te Ghijstele capiteyn ghemact ende hy quam met sommeghen van der Weest vierschare van den Vryen, die aen 's graven syde hieten sijnde, ende men hilt Ardenburch, Oestborch, ende Ghijstelle met den prinche jeghen 't comuyn van den Vryen, ende men vinc altemet die van den comune van den Vryen, ende men leyd se in vanghenessen, men hinct se, ende onthoefde se, ende men slouch se doot, die hem ter weere setten. Dit aensiende die van Brugghe ende oec andre steeden van den Vryen met den comuynne dat men se aldus in vanghenessen leedde, onthoefde, ende doot slouch, sy weederstonden de eedele, die by wylen over ende weeder reden tusschen den prinche ende 't Vrye, ende oec reden daer. De grave Jan van Namen was die se zeere leedt hadde om 't verlies ende de schade, die sy hem ter Sluus ghedaen hadden; de eedele daden zeere veele overlasts den comune ende staken den grave Lodewijc inne 't comuyn te nieute te doene. Dit verhoerende Lambrecht Bouwin hy beleyde Ardenborch, ende Ghistele beleyde Zeegere Janssoene, mar die van Ghistele, met den eedelen, diere in waren ende met haren capitein Mer Jacop van Berghen sy quamen uute ende daer wart zeere gevochten, 't comuyn ghinc te boven ende daer wordden veele eedele versleghen ende oec ghevanghen ghevoert te Brugghe in den Steen. Mer Jacop van Berghen was soe zeere ghewondt ende ghequetst dat hy daer naer nemmermeer man en was ende dat hy corts staerf. Die van Brugghe merkende den overlast van den grave Lodewijc, ende van sinen eedelen, ende hoe dat hy liever uut Vlaenderen was dan

daer in; ende dat hy anders niet en hilt dan Walen, die dlant leedt hadden ende anders niet en sochten dan om dlandt serf te makene ende in haerlieder bedwanc te stellene. Al waest soe dat die van Ghendt som met den prinche waren, de princhipaelste van Ghendt waren contrarie den prinche; die van Brugghe coren eenen capitein, ghe-naemt Clays Zannekin, om dat sy hoepten by dien Vuerne te bet te ghecrighene ende Vuerenambacht, want hy was van den rijcsten ende van den besten van Vuerneambachte gheboren ende zeere gehacht ende wel ghemindt, alsoe 't wel scheen, want hy trac an hem ende ghecreech inne al Vueren ende Vuerenambacht, ende al Weestvlaenderen, Berghen, Brughburch, Cassese, Belle, Duunkerke met der casselrye, ende sy zwoeren alle metten commune te levne ende te stervne. Dit verhoerende de prinche hy quam t'Ypere, dewelke met den grave waren. Die van Brugghe hoerende ende vernemende den schimp, die men dien van den Vryen dede, hoe dat men se heymelyke vinc, onthoefde ende dootslouch, ende by nachte van haren bedde haelde, ende men wiste kume waer men ze verloes, daeromme die van Brugghe sonden vj notable poorters te Cortryke, om ten besten te sprekene, ende om ghemeen proffijt van den lande. Dit vernemende de grave Lodewijc hy quam te Cortryke, ende dede vanghen de vorseide vj notable poorters van Brugghe, die sy tot hem ghesonden hadden; die van Brugghe verhoerende dat hare ghedepu-teerde boden van 's princhē weeghe ghevanghen waren te Cortryke, daeromme soe sonden die van Brugghe vj^m mannen wel te harnassche te Cortryke wart, om hare vj poorters, die ghevanghen waren, weeder te cryghene met vrienschepen oft by crachte; ende de grave dit vernemende, hy dede die van Curtryke zweeren met hem, ende hy zwoer oec met hemlieden te levne ende te

stervene, ende daer die van Brugghe te wederstane; de eedele, die by den prinche waren rieden dat men 't voerbouch van Cortryke noordt staende verbarnen soude, om datter die van Brugghe niet luusschen en souden, ende sy soudens te vryere sijn, ende de steede te bet houden jeghen die van Brugghe. Men stac 't fier in 't voerbouch, ende het wart barrende, stappans de wint ghinc noordt staen ende wieu zeere hooghe, soe dat de sparken vloghen over de veste in de steede, soe dat by dien al de steede van Cortryke in gloede wart, ende waren die van Cortryke sonder eenighe hulpe nalincx al af ghebarrent. De grave Lodewijc nam de vj ghevanghe van Brugghe met sinen eedelen, die by hem waren ende meende daer met te treckene te Rycele wart. Dat siende die van Cortryke dat hem de grave Lodewijc met den sinen ontvlien wilde ende trecken te Rycelle, sy metgaders der wijfs van der steede wederstondene, soe dat daer zeere ghevochten wart, ende de wijfs hadden hem zeere fellyke ende quetsen ende wonden vele peerden; die van Cortryke vergaten den brandt ende haer goedt, sloten hare poorten ende verweerden hemlieden soe vromelyke dat sy versloughen de meeste deel van 's princhen volke, sy namen de vj ghevanghene Brugghelinghe ende lieten ze gaen, los ende vry, ende vinghen den grave Lodewijc van Vlaenderen, ende vj de opperste van sinen rade, ende leiden se in 't castiel te Curtryke. Dit sach de grave van Namen, die hem selven heymelijc gheborghen hadde op de veste in een wijchuzeken, zeere ghewondt sijnde, tot 's andersdaghs, dat hy heymelijc uuttrac tot Dornyke, daer hy sine wonden dede vermaken. In dit gevecht bleven doot Mer Jan van Vlaenderen, 's graven Lodewijcx oem, Mer Jan van Nivelles, Mer Robbrecht van Salmslacht, Mer Jan van Verryeren, de casteleyn van Repelmonde, Mer Bouwin van Zeegherscapelle, ende noch meer bet

dan ij^e eedele. Mer Robbrecht van Vlaenderen, heere van Casselle, 's graven Lodewijcx oem, die was te deser tijdt in sijn castiel te Niepen, want hy en was van den grave Lodewijc niet ghemint, ende hy en was op den grave oec niet wel ghepayt, om 't graveschip van Vlaenderen, ende oec om dat die van den Vryen aldus heymelijc by nachte ghehaelt wordden, onthoeft ende dootgheslegen, by den rade van eenige eedelen, die by hem waren. Des anderdaghs naer dat Cortryke verbarrendt was, die van Cortryke ontsloughen ende telivereerden de vj ghevanghene van Brugghe, ende sy setten den grave Lodewijc op een cleen paerdekin, ende met hem de vj ghevanghene heeren van sinen rade, die met hem ghevanghen waren, ende leverden se te Brugghe, in de Halle, daer men 't cruut vercoept ende de specie, ende daer hilt de grave Lodewijc vanghenesse. De grave bat met traneghen oghen over de vj ghevanghene eedele mannen van sinen rade, dat men hemlieden niet en soude willen mesdoen, maer sijn beede en was daer niet gehoert, want sy wordden al in sticken ghecapt voer 't vanghenesse, om dat men bevant dat sy princhipale opstelders waren, dat men die van den Vryen alsoe ontliven soude, onthoefden, ende dootslaen. Het deerde den grave Lodewijc meer, dat hy met sinen oghen moeste sien sine eedele voer sine voeten in sticken cappen, ghelijc pasteievleessche, dan alle de groete meenichte, die 's dachs daer te voren te Cortryke vechtenderhant in hieeten bloede verslegghen waren. Binnen deser tijdt was Clays Zannekin, die capitheyn doen was, te Brugghe, comen in Vuerne ende hadde vercreghen al Westvlaenderen, Belle, Casselle, Duunkerke, Berghen, Brugborch, Vuerne, ende Nieuport, ende hy verbarrende alle de woensten van den eedelen; te Dunkerke, ende te Casselle hadde hy ghedaen slichten de castielen van Mer Robbrecht van

Vlaenderen, omme dat hy te Honschoten vij notable van den Vryen, die over 't comuyn spraken dede dootslaen; met Clayse Zannekin quam eene groete meenichte van comune in Ypere, niet jegenstaende dat de eedele ende de wethouwers van Ypere alle met den prinche waren, maer sy en bedwonghen niet in tijds haer ambachslieden, ende daeromme sy vlouwen altemet uut Ypere. Clays Zannekin was zeere heerlyken t'Ypere ontfaen ende hy dede aldaer de poorten vellen van der steede, ende dede de uuterste vesten maken, in 't jaer M. CCC. ende xxv. Cort hier naer, die van Brugghe ontboden Mer Robbrechte van Vlaenderen, dat hem soude willen gheleven te sine Rewaert van Vlaenderen, metgaders den rade van scepenen van Brugghe. De coninc Karele van Vrankeryke, die oem was van 's graven Lodewijcx wive, verhoerende dat de grave Lodewijc ghevanghen was, hy sendde eene notable ambassade in Vlaenderen omme te tracterene van payse, ende den grave te lossene uut den vanghenesse. Dit en wilden die van Brugghe niet doen, sy en moesten 'tierst al Vlaenderen hebben te haren wille, als Ghendt ende Oudenarde met haren casselryen; ende sy daden vergaderen een groet heere van vromen volken, om te bestokene Oudenarde ende Ghendt, ende die van Brugghe bleven logieren som te Dueynze ende som by Oudenarde, ende sy ghecreghen den castiel te Peteghem. Doen was Mer Robbrecht van Vlaenderen met dien van den Weestvryen voer Oudenarde ende die van Brugghe met dien van den Noordtvryen laghen te Dueynze, verbeydende Mer Robbrechte van Vlaenderen, omme Ghendt te belegghene. Die van Ghendt verhoerende dat die van Brugghe verscheeden laghen, som te Dueynze ende som t'Oudenarde, sy traken op eenen maendach 's nuchtens Sente Marien Magdaleenendach, met xx^m mannen uut, met haren capiteyn Willemme

Wennemaer, dewelke een grof, starc man was ende stout, ende quamen by nachte tot Nevele. Doen seyde Willem, de capiteyn: " Kindere, nu laet ons hier verbeyden tot der dagheraedt, ende met den oprysene van der sonnen, soe sullen wy gaen versouken die valssche versworene ende rebelle Bruggheelinghe, die onsen prince contrarye sijn, ende in vanghenessen houden ende oec contrarye sijn onsen overheere, den coninc van Vrankeryke, wy sullen op hemlieden comen metter morghenstont als sy noch sullen ligghen slapen, dan worden sy alle te onsen wille., Dit siende een wijf, die te Dueynze wart ghinc, gaeft te kennene dien van Brugghe, hoe dat die van Ghendt te Nevele laghen xx^m starc, om metter morghenstont die van Brugghe te bestryene, oec soe quam Mer Robbrechte mare, dat die van Ghendt sondaghs te vespertyde beriedt waren, omme te Dueynze wart te treckene, de waeromme hy sendde de eene heelt van sinen volke te Deynse, om die van Brugghe te helpene weederstaen die van Ghendt. In 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende xxv, 's maendaghs naer Sente Maryen Magdaleenendach soe quamen die van Ghendt te Dueynze maer sy en vonden die van Brugghe niet slapende, alsoe sy ghepeinst hadden, maer sy vonden ze in bataillien ende in goeder ordenancien; daer wart een zwaer strijt ende eene groete bloedstortinghe an bieden zyden; daer bleef verslegghen Willem Wennemaer, capitein van Ghendt; die van Ghend siende 't groete verlies van haeren volke, ende oec dat haer kapiteyn doot was, sy stelden hem te vliene, ende want zeere hiet weeder was, soe staerfer veele in 't vlien van smachte ende van dorste. Mer Robbrecht van Vlaenderen beleyde Ghendt, binnen der zelve weeke, metgaders die van Brugghe, mar de ambassadeurs van den coninc van Vrankeryke quamen te Ghendt, ende spraken om pays ende om ac-

cort te makene; de grave Lodewijc was binnen deser tijdt bedectelijc ontbroken uut der Cruuthalle daer hy vanghenesse hilt, maer hy wart weeder ghecreghen binnen den dardden daghe, ende wart gheleit boven op de Halle ende wel ghewacht, by daghe ende by nachte, ende dat by den ambachten, met ghebuerten haere staendaerde by hemlieden op de marct, dwelke gheduerde wel xvij weeken lanc. 's Conincx ambassadeurs, die te Ghendt quamen, dede soe veele dat die van Ghendt ende van Ardenborch zwoeren met die van Brugghe, ende met Mer Robbrechte van Vlaenderen, dewelke Ghendt beleydte hadde ende sy braken op ende lieten de siege, op condicie dat men alle dinghen ende incovenientien slyten soude binnen den eersten xiiij nachten, die gevallen waren tusschen den eedelen ende comune, ende dan soude de grave Lodewijc uuter vanghenessen gaen. Mer Robbrecht trac t'huuswart, ende sy alle die voer Ghendt ghelegghen hadden, met blijsschepen ende met payse, alsoe zy waenden; maer en was gheen pays, om dat die van Brugghe den grave niet en wilden doen uuter vanghenessen, het en waere dat ierst alle dinghen gesleten waren ende vereffent, dat de eedele jeghen 't commun mesdaen hadden; ende die van Ghendt wilden immer den prinche uuter vanghenessen hebben, vry, sonder eenighe condicie. Ende cort hier naer gheviel eene groete rammelinghe, onder 't ghemeene, ende sonderlinghe in Ghendt, als waeromme dat de wevers waren ghebanen uute Ghendt, ende hier uut ries eene groete divizie in Ghendt. De grave van Namen siende dat die van Brugghe hilden altoes den grave ghevanghen, hy peinsde om hem starc te makene ende om de macht van Ghendt ende de selve van Ghendt starker te makene, hy trac in allen steeden, tusschen der Schelde ende der Leye, omme die te doene zwerne metten prinche ende met die

van Ghendt, hy quam te Cortryke in 't castiel ende hy stelder eenen capiteyn, ende te Oudenarde dierghelyke, ende hy sijnde by Gheroudsberghe hy sendder voren sijn carijn, sine kuekene, sine sommiers, ende eene meenichte van sinen volke, maer hy bleef noch achter, buter steede; die de poorten verwaerden warens Mer Robbrechte van Vlaenderen toe, ende met die van Brugghe, ende sy lieten dat schof van der poorten needer vallen als de twe deel van den volke binnen was, men vinc 's graven van Namen volc, de principaelste ende d'ander slouch men al doot. Dit vernemende de grave van Namen hy trac haestelyke te Ghendt, ende gaf daer te kennene dat de wevers, die te Ghendt onlanx leeden ghebannen waren, hadden in Gheroudsberghe sijn goet ghenomen ende sijn volc verslegghen, ende om dese clachte soe reez in Ghendt eene groete wapeninghe, ende worden onderlinghe vechtende, soe datter wordden verslegghen van den comune bet dan iij^m personen. Dit verhoerende die van Brugghe ende Mer Robbrecht van Vlaenderen hoe dat de grave van Namen hadde eene beroerte ghemact te Ghent, ende hadde de wevers ende 't comuyn doen verslaen, hy vergaderde een groet volc ende sy dieelden hem in twee, want Mer Robbrecht metten Weestvrye beleyde Oudenarde, ende die van Brugghe metten Oestvrye ende metten Nordtvrye beleyden Ghendt metgaders Vierambachten, ende haerlieder capitein was Wouter Raedgheer. Binnen deser tijdt ghinghen Zeeger Janssoene, Rauwels Buelke, ende Lambrecht Boevin met groeter meenichten van volke, ende sy ghecreghen den castiel te Cortryke ende alle de sloten, die de grave van Namen ghecreghen hadde, tusschen der Schelde ende der Leye; ende waer eens poorters van Ghendt uitgoet was, sy starker 't fier in, ende verbarrenden 't oft sy slichten 't ende worpen 't omme. De grave van Namen, Mer Vic-

tor Vylein ende Mer Zeegere van Cortryke hadden gherne uut Ghendt gheweest, omme scharmutsen, mar sy en betrauden 't ghemeene niet wel, dat in Ghendt was. Aldus bleven die van Brugghe ligghende voer Ghendt tot den advent, ende omme dat begonste te winterene ende cout te warddene, soe dat veele serganten van couden voere Ghendt storven, ende oec voer Oudenarde, soe dropen sy alleenskins heimelic aff, ende ghinghen t' huuswaert, ende sonderlinghe die van den Weestvrye. Dit merkende Mer Robbrecht van Vlaenderen, dat sijn volc van vore Oudenarde van hem schiet ende vertrac, hy trac te Ghendt wart, daer die van Brugghe laghen ende sy lieten Ghendt ende trocken te Brugghe wart, sonder Willem Raetgheer, Zeeghere Janssoene, ende Rauwels Buekele, ende dese bleven te Ekeloe. De grave van Namen siende dat Ghendt vry was, hy verwaerde Ghendt ende hy sendde in Vierambachten ende in 't landt van Waes ende op alle de sloten, die hy te voren ghecreghen hadde eenen Mer Victor Vilayn, ende Mer Zeegheren van Cortryke, ende sy creeghen in al 't vorseide landt, ende sloten, mar het was met groeter behendicheyt ende avontueren. Willem Raetgheer dit verhoerende hy ghinc met sinen volke te Assenede, ende hy stac daer 't fier in de steede; Mer Victor Vylain verhoerde dat Willem Raetgheer weeder quam in Vierambachten, hy vergaderde sijn volc ende vochten jeghen den vorseiden Willem, ende soe verre datter veele bleven an bieden zyden, mar Willem Raetgheer met den sinen nam de meeste schade, ende daer bleven verslegghen Willem Raetgheer ende Rauwels Buekele; ende Zeegere Janssoene ende Lambrecht Bouwin, die vlouwen, want die van Ghendt quamen altemet toe met groeten hoepen, daer waren veele Bruggheelingen ghevanghen ende te Ghendt ghevoerd. Dit aensiende die van den Vryen, dat

hare twe capiteynen verslegghen waren, ende dat die van Ghendt te zeere reezen ende te boven quamen, sy begheerden met den grave pays te makene ende dat menne *sonder eenighe condicie* uuter vanghenessen doen soude. Men gaeft den grave Lodewijc te kennene, hoe dat die van Brugghe ende van den Vryen peys begheerden met hem te makene, op dat hy wilde laten varen al dat jeghen hem mesdaen was, ende te dien dat men die van den Vryen niet meer en vertasseerde met ontamelyken settinghen. De grave Lodewijc vergaeft al dat jeghen hem mesdaen was, ende zwoer hemlieden te sine een goet heere, ende dat sy hem wilden sijn goede, ghetrauwe ondersaten; dit gheschiede 's woensdaghs in de quater-temperdaghe in den advent, ende de grave Lodewijc was doen ontslegghen van den vanghenesse ende 'svrydaghs daer naer trac hy te Ghendt, in 't jaer M. CCC. ende xxv; ende van danen trac hy te Parijs tot Karlen, den coninc van Vrankeryke, sijns wijfs oem, dewelke al te zeere blyde was, als hy sach dat hy ontslegghen was van der vanghenesse. In 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende xxviij doen starf Karle, de vorseide coninc, sonder hoir, ende Philips van Valoys was te Riemen ghesacrete coninc van Vrankeryke; daer was de grave Lodewijc van Vlaenderen als een van den xij ghenooten met lxxxvj ridders alle eens ghecleedt, ende hy wart daer ridder gheslegghen met den selven zweerde, dat hy den coninc gordde, als ghenoot in de consecracie, ende hy dede daer den coninc manschip van sinen drye graveschepen, te wene: Vlaenderen, Nevers, ende Rethers. In dit jaer reedt Lodewijc van Beyeren te Roeme, ende makede hem selven keyser, ende hy dede veele schaden der heyligher kerken, hy persequeerde den coninc Robbrecht van Pouillyen, ende sinen sone, den hertoghe van Calabren, hy maecte eenen freremeneur paus ende brochtene

te Rome, ende hy hiet Nycholaus V^{us}, dewelke makede stappans in sine consecracie v. cardinalen, des anderdaghs daer nar, iiij cardinalen, ende hier toe holpen zeere de Romeynen, om dat de paus Jan de XXI^{te} sine woenste hadde ghecoren te Avengion, ende en meende te Roeme niet te comene. De wyle dat de grave Lodewijc was te Parijs, soe begonsten weeder te rebellerene Zeegher Janssoene ende Lambrecht Bouwens, ende traken an hemlieden dat Weestvrye ende oec veele steeden. De grave Lodewijc badt den coninc van Vrankeryke dat hem ghelieven wilde te helpene hem bedwinghen sijn volc, de coninc consenteerde 't, ende hy quam in Vlaenderen voer Cassale, ende daer gheviel eenen groeten wijch, ende eene zware bloetstortinghe, maer t'henden de coninc van Vrankeryke behielt 't felt ende de victorye; daer bleven verslegghen wel ix^m Vlaminghen ende men roefde Cassale, ende men stacker 't fier in, ende verbarrende al de steede. Doen quamen die van Brugghe, van Ypere, ende van anderen steeden, ende gaven hem op den coninc van Vrankeryke, ende den grave Lodewijc. Desen wijch gheviel op Sente Bartolomeusdach, in 't jaer M. CCC. ende xxvij. De coninc van Vrankeryke siende de goetwillichheit van die van Brugghe, van Ypere, ende van dien van den Vryen, hy vergaf hemlieden al dat sy, jeghen den grave Lodewijc, haren heere, mesdaen hadden, maer de opstelders van den mueteryen, die wilde hy ghevanghen hebben. Daer waren ghecreghen Lambrecht Bouwin, capiteyn van den Vryen, Jan van Dudseele, ende Goesscen van Oeteghem, capiteyn van Dueinze, ende veele andere, dewelke waren alle al levende op raden ghestelt, mar Seeghere Janssoene, ende sijn sone, die vlouwen in Zeelandt, ende omtrent Lichtmesse keerde hy weedre wel met drye hondert ghesellen, ende hy quam t' Oesthende ende te Broedshende, ende dwanc 't folc te

zweerne met hem, ende die met hem niet sijn en wilden, die dede hy dootslaen, ende daer naer quam hy te Oudenborch. Dit verhoerde de bailli van Brugghe, ende quam daer, ende by Sente Pieters cloestre, dat men heet te Sente Arnouds, daer soe was Zeeghere ghevanghen ende te Brugghe ghevoerd, ende daer was hy, hem xx^{ste} van sinen ghesellen, ghestreken met gloyenden yseren, ende voort ghesleept tot der galghen, ende daer was elken van hemlieden de armen ende bieenen te broken, met eenen waghewiele, ende daer naer onthoeft, ende de lichamen waren onder de oxcellen ghebonden, ende alsoe an de galghe gehanghen, ende de hoofden waren ghesteeken op hooghe ghelavie-schachten, boven de galghen, mar Zeegher Janssoene en sijn sone waren op wielen ghestelt, ende hiermede cessceerde de commocie ende de beroerte van den comune, dewelke mueterye ende beroerte gheduert hadde, bet dan vj jaer lanc. In 't jaer M. CCC. ende xxix omtrent Bamesse doen quam vrou Margriete, gravenede van Vlaenderen ende van Artoys, Philips des Langhen, coninc van Vrankeryke dochtere, ende Lodewijcs 's graven van Vlaenderen wif, soe quam doen ierst in Vlaenderen, daer soe eerlyke van den clergiete, van den eedelen, ende van den comune ontfaen was, ende bleef voort in Vlaenderen; ende in 't jaer daer nar op Sente Katelinendach wart Lodewijc van Male haer eerste sone gheboren, by Brugghe, in 't castiel te Male, ende daer was hy met groeter solempnitheyte kersten ghedaen van den bisschop van Dornike, op Sent Andriesdach, ter presentien van den bisschop van Atrecht, den abdt van Sente Bertins, den abdt van Sente Baefs by Ghendt, den abdt van den Dunen, ende den abdt van Senter Niclaus te Vuerne; daer waren oec present de hertoghe van Brabant, de grave van Loos, Mer Gwy van Vlaenderen, de gravenede van Loos, de gravenede

van Namen, de vrouwe van Felines, ende meer andere landsvrouwen, die alle daer comen waren, met groeten state, ter eeren van den grave Lodewijc ende van sinen wive. In 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende xxx, doen was de paus Nicolaus de vijfste te Roeme ghevanghen, ende was ghevoerd t'Avengion tot den paus Jan de xxij^e, ende hy was ghecondampneert ten eeuwighe carkere, om de herezye, die hy opstelde : *De vizione beata*. In 't selve jaer starf te Parijs de grave Jan van Namen, dewelke was heere van der Sluus, ende overoem van den grave Lodewijc, ende een groet viandt gheweest dien van Brughe; cort daer naer starf Mer Robbrecht van Vlaenderen grave van Cassele, ende hy was te Orliens begraven ten Predicaren; dese was des graven Lodewijcx oem. In 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende xxxij soe was Mechlen ghecocht jeghen 't capittle van Sente Lambrechts te Ludeke, ende jeghen den hertoghe van Gheldre, dien 't vierendeel toebehoerde, ende om dat 't vorseide capitle niet en conste over een ghedraghen met den hertoghe van Gheldre, daeromme waest dat sy den grave Lodewijc van Vlaenderen vercochten hare drye ghedeele; Mer Willem van Olsene, raedt ende camerlinc van den vorseiden grave Lodewijc, betaelde over den coep van Mechelen uuter name van den vorseiden grave Lodewijc, der vorseide capitelen van Sente Lambrechts ende den vorseiden hertoghe van Gheldre, te samen de somme van hondert ende lx dusent royalen vrancsscher munten, van des conincs Philips van Valoys slaghe.

In 't selve jaer soe rees d'orloghe tusschen de Inghelsche ende Vrankeryke, te wetene, tusschen den coninc Eduwaert van Inghelandt, ende den coninc Philips van Valoys, coninc van Vrankeryke, omme dat Eduwaerts wijf, vrouwe Ysabielle met rechte de croene verstorven was, ende Eduwaert de prinche van Waels, die vrouwe

Yzabielen oudste sone was, die soude met rechte coninc van Vrankeryke ghesijn hebben, want vrouwe Yzabielle, sijn vorseide moedere, was de oudste dochtre van den coninc Philipse de Schoene, coninc van Vrankeryke, ende soe was oec de oudste sustere van den drye ghebroeders Lodewijc Hustin, van Philips de Langhe, ende van Karlen de la Marche. Dese drye ghebroederen waren alle drye coninghen van Vrankeryke, d'een naer den anderen ende storven sonder oir marle, ende sy waren des conincs Philips de Schoene sonen. Naer den vader wart coninc de oudste sone Lodewijc Hustin, die coninc was van Vrankeryke ende oec van Navarre; naer hem wart coninc sijn oudste broedere Philips de Langhe, ende naer desen Philips wart coninc de joncste broedere Karle de la Marche, ende naer de doot van desen Karle waren de Franssoyzen te wets, wien dat sy coninc maken souden, omme dat dese drye ghebroederen coninghen, alle sonder oir ghestorven waren. Al waest soe dat de coninginne van Inghelandt Yzabielle, sustre van desen drye ghebroederen, als coninghen stervende sonder oir, met allen rechte de croene van Vrankeryke ghehadt soude hebben, om haren oudsten sone Eduwaerdt, den prinche van Waels; de Franssoyzen aensaghen dat vrouwe Yzabielle hadde vj sonen levende, alle vrome princhen, by den coninc Eduwaert, haren man, duchten, hadde de prinche van Waels coninc van Vrankeryke ghesijn, hy hadde de heerschappyen van Vrankeryke moghen gheven sinen broeders, ende alsoe hadden sy Vrankeryke gehadt te haren wille, ende om deser saken wille, soe namen de Franssoyzen Philipse van Valoys te coninc van Vrankeryke, want hy hadde ghesijn in Barbieren, in Egipten, ende in Surien ende was een vroem man van wapenen. Dese Philips van Valoys, was Karels sone van Valoys, comende van den joncsten tronke van Sente Lodewyke.

De Franssoyzen allegierden dat de croene van Vrankeryke op gheene vrouwen en mochte, noch sculdich en ware te verstervene, ende omme van ghelyken te provene, men hadde in voerledene tyden ghenomen muenken, proofsten, ende priesters uut haren cloesters, hemlieden aendoende weerlyke cleederen ende coninclyke ghewaden, ende men consacreerde se ende croende se coninghen van Vrankeryke, als de xvj^{te} coninc van Vrankeryke, een Diederijc, muenic te Sent Denijs, ende Gildebertus, Gildrix sone, dewelke was de xvij^{te} coninc van Vrankeryke, ende een Daniel de Clerc, de xx^{ste} coninc. Dese waren alle mueneken gheweest, ende men gaf hemlieden wijfs ende haerlieder sonen wordden naer hemlieden coninghen van Vrankeryke, al waest soe datter vrouwen waren; ende om dat Philips van Valoys aldus coninc ghecroent was in Vrankeryke, daeromme soe quam de prinche Eduwaerdt van Waels met de Inghelsschen ende destrueerde al Vrankeryke, ende om dies wille dat de grave Lodewijc van Vlaenderen hilt de partye van den coninc Philips van Valoys, daeromme en wilden de Inghelssche in Vlaenderen sendden noch vercoepen eenighe wulle, mits welken de wevers ende de vulders in Vlaenderen ghinghen om Gode, ende van aermoeden om der lieder broedt. Die van Ghendt siende haer volc neeringhloes, sy coren eenen capiteyn, ghe-naemt Jacop van Artevelde, ende die made aliance met den Inghelsschen, ende by dien riees een orloghe tusschen de Vlaminghen jeghen den grave Lodewijc, ende jeghen den coninc van Vrankeryke, dwelke langhe gheduerde, met-gaders dat Jacop van Artevelde met den drye steeden, te wetene, Ghendt, Brugghe, ende Ypere, favorable waren den Inghelsschen, ende men riep de ballinghen in al Vlaenderen dore. Dit aensiende de grave Lodewijc, hy nam vrou Magrieten, sijn wijf, ende Lodewijc van Male,

sinen sone, ende voer woenen te Parijs. In 't jaer M. CCC. ende xlij, doen waren van den paus ghesent twe cardinalen legate, om te payse te sprekene tusschen de twee coninghen, mar de coninc Eduwaerdt seide, hy soude van sijns wijfs weghe coninc sijn van Vrankeryke, want de croene ware sinen wive verstorven, ende hy soudse met den zweerden conquesteeren, ende hy hadde te sijn-der hulpen den keyser van Almaengien, de hertoghen van Brabant, van Ghelre, van Guleke, van Henegouwe, ende Jacoppe van Artevelde, met den Vlaminghen, dewelke heeren, metgaders den Ingelsschen destrueerden Artoys, Vermendoys, Pickardyen, dlandt van Pontieu, dlandt van Guyene, van Bonnen al tot Normandyen; dit ghedaen de coninc Eduwaert voer in Inghelandt ende de andre heeren elc te haren lande, mits dat de winter op handen quam. In 't jaer daer naer, te weten, M. CCC. ende xlij, de coninc Philips van Vrankeryke, vergaderde groet volc ende hy beval te beriedene eene vlote schepen uut Normandyen, waer aff dat hy maecte capiteyn ende amirael Janne, sinen oudsten sone, den grave van Normandyen, ende hy arryveerde met sinen schepen te Hazegate, by der Sluus. Dit vernemende de coninc Eduwaert hy quam van achtere op de Normans, ende met der hulpen van den Vlaminghen, soe bleven daer verslegghen de Franssoyze ende de Normans, ende met groeter avonturen ende pinen soe ontquam de amirael, de hertoghe van Normandyen. In 't jaer M. CCC. ende xlij, doen ghinc Jacop van Artevelde metten Vlaminghen, ende beleyde Dornike. Dit overmerkende de coninc van Vrankeryke, hy dede pays maken, met Jacoppe van Artevelde, ende met den drye steeden van Vlaenderen, ende daer waren gherelaxeert de sentencien van verwatenessen, die de coninc Philips de Langhe hadde in sinen tyden vercreghen an den paus, jeghens

dlandt van Vlaenderen, om dat sy hem ende sinen neve, den grave Lodewijc rebel waren, ende dese lettere van verwatenessen was voer Dornike gheschoert ende te nieute ghedaen, by den consente van den twe vorseide cardinalen ende van den coninc van Vrankeryke. Ende cort daer naer quam de grave Lodewijc in Vlaenderen, mar de drye steeden hadden al 't regement van den lande, ende hilden de ballinghe binnen lands. In 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende xliij in 't beghinsel van meye, die van Ypere, vernamen hoe dat die van Poperinghen hem vervordderden lakene te makene, ghelijc dien van Ypere, daeromme die van Ypere namen eenen capiteyn, gehieten Jan van Oudtkerke, ende die trac met heercrachte te Poperinghen, ende die van Poperinghen om te weerdestane die van Ypere maecten capitein Jacoppe Bets, ende trocken dien van Ypere te ghemoete; daer was zeere ghevochten, ende Jacop Bets was daer doot gheslegghen, ende met hem groete meenichte van Poperinghen ende oec ghevanghen. In 't jaer Ons Heeren M. CCG. ende xlv, doen vochten te Ghendt de wevers jeghen de volders, op de vrydachmerct, ende de wevers ginghen te boven ende worden veele volders verslegghen, ende te Wannekens-arde in de Leye ghejaeght ende verdronken, ende hieromme rees eene groete rammelinghe, ende een orloghe. Binnen den selven jare, op den v^{ten} dach in hoyaent soe quam de coninc Eduwaert ter Sluus met C ende xxx schepen, ende hy ontboet Jacoppe van Artevelde, ende hy trac ter Sluus, ende hy begherde aen Jacoppe dat hem de grave Lodewijc soude doen manschip van den graveschepe van Vlaenderen, oft hy soude Vlaenderen legghen t' sijnre tafelen, ende dan gheven den prince van Waels, sinen oudsten sone, 't vorseide graveschip van Vlaenderen, ende hier in consentheerde hem Jacop van Artevelde, ende daeromme als Jacop dit pro-

poneerde te Ghendt ende vortstelde, de wevers van Ghendt sloughen Jacoppe van Artevelde doot, ende oec x van sinen raedslieden, sondaghs voer Sente Maryen Magdaleenendach, ende braken sijn huus, om dat hy den coninc van Inghelandt wilde ontfanen, als overheere. Dit verhoerende de coninc van Inghelandt dat Jacop doot gheslegghen was, hy keerde weder in Inghelant.

In 't jaer M. CCC. ende xlvj, doen quam de coninc van Inghelant met groeter macht in Normandyen cort naer Sent Jans Baptistendach, ende hy verbarrende en destrueerde al Normandyen, vanghende de ryke ende de eedele, ende hy wan de steede van Caen, ende dedse roeven ende daer naer verbarren, ende hy trac van danen te Poissy ende stacker 't vier in, ende doen verbarrend, 't covent van den confessoren van den cloestre van Poissye ende van Poissy daelde de coninc Eduwaert te Parijs, ende van danen te Beauvays, ende te Abbeville in Pontieu, ende hy en vant niemant diene weederstont. De coninc Philips van Vrankeryke vergaderde een groet heere ende quam te Kerssi, in Pontieu, met hem quamen de keyser van Almaengien, de coninc van Bieheme, de grave Lodewijc van Vlaenderen, de hertoghe van Alenchon, de grave van Evereux, de grave van Harcourt, ende meer andere edele princhen, baenraesschen, riddersen, ende schiltcnapen, ende waren de Franssoyze met haerlieder hulpers starc wel lx^m volcx van wapenen; de coninc Eduwaert van Inghelandt hy hadde omtrent xv^m mannen starc ende wel ghemoedt, ende by der verraedsschip, die daer ghebesicht was soe behilt de coninc Eduwaert 't felt ende de victorye. De grave van Alenchon, dewelke hoeft was van der verradenessen hy slouch verradelyke ende mordadichlyken van achtre doot den vromen grave Lodewijc van Vlaenderen. Dat siende Mer Jan van Ghistelle, hy wrac ghetrouwelyken sinen

prinche, ende hy slouch den hertoghe van Alenchon terstont doot, ende doen kwam van achtere een van den verraders, gheheten Mer Gautier le Grijs, ende slouch doot den edelen heere van Ghistelle, ende aldus wordden de Vlaemssche heeren vechtende jeghen de Normans, die se verraden hadden, ende omme te wreken haren heere, den grave Lodewijc, ende den heere van Ghistelle; ende met dien wordden de Normans vliende, ende cort daer naer de Franssoyzen, ende de Inghelssche volghden den Normans, ende versloughen se van achtre al vliende, ende vinghen veele van den Franssoyzen, ende by deser verraderyen, soe wart de wijch te Kerssy verloren, want Philips, de coninc van Vrankeryke, was van den iersten, die vloet te Amyens, ende Lodewijc van Male, 's graven Lodewijcx van Vlaenderen sone, hy was zeere ghewont, ende hy volgde den coninc van Vrankeryke te Amiens, daer hy hem dede meesteren ende vermaken sine wonden. Desen wijch gheviel op den xxij^{ten} dach in oughtst in 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende xlvj, ende naer dat de coninc Eduwaert van Inghelant van daer vertroocken was, Lodewijc van Male dede den lichame van den grave Lodewijc sinen vader souken, onder de doode versleghene lichamen, ende dedene voeren te Sente Rikiers, in eenen cloester van Sente Benedictus ordene, ende daer was hy begraven ende gheleyt in manieren van depooste, omme te ontgravene ende te Vlaenderen wart te voeren, ende hy was bracht ende begraven te Sente Donas te Brugghe; hy was de xxv^{te} grave van Vlaenderen, ende hy regierde xxij jaer.

LODEWIJC van Male, Lodewijcx sone van Nevers, hy was de xxvj^{te} grave van Vlaenderen, hy regneerde wel xxxvj jaer, hy staerf in 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende lxxxij, ende hy leghet begraven te Rycelle, te Sente Pieters. Hy was een jonghelinc van xvj jaren als sijn vader te Kerssy verslegghen was, ende hy zwaerlyken ghewondt. Dese jonghe Lodewijc van Male was in den wijch te Kerssy riddere gheslegghen van Philips, den coninc van Vrankeryke, hy dede te Amiens den coninc Philips manschip van den graveschepe van Vlaenderen, van Nevers, ende van Rethiers. Dese Lodewijc vercreech binnen sinen tyde veele heerschapyen ende signoryen, hy was grave van Vlaenderen, van Nevers, ende van Retiers, van Artoys, van Bourgoenien, palatin heere van Salines, ende van Mechelen, ende marcgrave van Antwerpen. Nar den wijch van Kerssy, de coninc Eduwaerdt, die daer de victorie gehadt hadde, hy trac in Normandyen, van steeden te steeden, ende van dorpe te dorpe, destrueerende ende verbarrende al dlandt. Binnen deser tijdt soe sendde de paus twe cardinale legate om de twe coninghen te veraccorderene, ende sy quamen te Lizieus in Normandyen, daer waren sy van den Inghelsschen ende van den Waloyzen qualyke ontfanghen ende gheanthiert, want sy roefden hemlieden al dat sy met hemlieden brocht hadden, ende sy quamen te vergeefs ende om niet. Nar dat de coninc van Inghelandt al Normandyen bedorven hadde, hy kierde wedre in Poytieu, ten Bonen, te Ghyzene, te Mark, ende alsoe voer Calays, daer vant hy in 't Zwin veele schepen met artilleryen, ende met geschotte, ende met vytaillien, dewelke hem uut Inghelandt ghesent was omme, Calays te belegghene. Op den vierden dach in Pietmaent, na den wijch van Kerssy beleide de coninc Eduwaert Calays, ende de Vlaminghen quamen hem te hulpen. De

coninc Eduwaert seide dat hy starc ghenouch ware, mar hy badt den vlaminghen dat sy wilden gaen in Pickardyen ende in Artoys, ende ter beede van den coninc sy trocken te Ruhoudt, ende wirpen 't castiel omme, ende van daer te Bethune, te Hesdin, ende al Pickardyen roevende, destrueerende ende verbarrende, ende sy bedorven al dlandt tot Tarenburch toe. *Een miracle*: een Inghels archier schoet in Onser Vrouwen-kerke Tarenborch naer een croene met dierbaren ghesteente, die dbeelde van Onser Vrouwen op haer hoeft hadde, om die aff te schietene; stappans sinen boghe brac, ende oec de pijl in veele sticken, dewelke sticken vloghen in veele Inghelscher ansichten, die daer by stonden, ende sy waren meest alle ghequetst dire bystonden, ende oec Vlaminghen, canoneken, ende capellanen, die daer by stonden. De Inghelssche siende de wrake Gods sy spaerden de cathedraele kerke van Tarenborch van te roevene, ende de stede van te verbarrene, ende baden devotelyken Onser Vrouwen ghenaden, offerende groete ghijften van haren gheroefden goede. Van Tarenborch trocken sy te Sent Omars ende verbarrende Arke ende alle de dorpen daer omtrent gheleghen. Omtrent Bamesse soe reinet eene weeke lanc ende was zeere cout, doen quamen den coninc Eduwaert veele Inghelssche te hulpen ende daeromme hy gaf den Vlaminghen orlof, ende sy trocken alle t'huuswaert, want de coninc Eduwaert hadde volcx ghenouch om den coninc van Vrankeryke te wederstane, op dat hy hadde willen te Calays comen, want de coninc Eduwaert en begheerde anders niet dan jeghen den coninc van Vrankeryke te vechtene, om sijn recht dat hy hadde aen de croene van Vrankeryke te ghecryghene metten zweerde.

Op den vij^{ten} dach in Novembre, doen quam de grave Lodewijc van Male ierst in Vlaenderen ter beeden van den Vlaminghen, ende was alomme wel ende eerlyke ont-

faen, ende by concete van den coninc van Inghelant was hy van steeden te steeden gheliedt, ende zwoer alomme de wetten, privilegien, costumen ende usagien te houdene, ende hemlieden te laten ghebruyken; ende de eedele daden hem manschip van haren leengoeden, maer sy ordineerden nieuwe statuten ende wetten, die men qualyken hilt. Omtrent Lichtmesse die van Vlaenderen ende sunderlinghe die van Ghendt wilden den grave Lodewijc doen manschip doen den coninc Eduwaert van Inghelant van den graveschepe van Vlaenderen, maer de grave Lodewijc wederseit, segghende: "Als Eduwaert de coninc van Inghelant ghecroent sal sijn coninc in Vrankeryke, dan soe sal ic hem gherne manschip doen.", Daer naer in Maerte, die van Ghendt dwonghen den grave Lodewijc dat hy te wive nemen soude Yzabiellen, des conincs Eduwaerts dochtre van Inghelant, dwelke hy niet gherne en dede, om dat soe nar sijn nichte was ende oec om dat sine daer toe dwinghen wilden, ende de brulocht was ghesloten in de abdye te Sente Winox te Berghen, in de presencie van den coninc Eduwaert, den hertoghe van Lancastre, ende van veele wethouders van Vlaenderen, om te Paesschen in Ghendt de feeste te houdene. Ende als alle dinghen versien waren, die ter feesten van der brulocht van noede waren, om de feeste te vulcomene, de grave Lodewijc stal hem bedectelyke uut Vlaenderen, op den xxvij^{ten} dach in Marte, ende was in de Paesschweeke, ende hy trac, by den coninc Philips van Vrankeryke, wien dat hy manschip ghedaen hadde. Als 't gemeene van Vlaenderen dit vernam sy waren zeere gram ende ghestoert omme dat de brulocht niet voert en ghinc, sy tegen 'taenne den prelaten, ende den edelen van Vlaenderen, ende daeromme ordineerden sy officiers van ballinghen, verzwoeren lieden, roevers, ende die manslachtich waren, die

lettel oft niet en hadden, ende sy ordineerden puentin-
ghen ende settinghen op 't clergiet, op de cloesters, ende
op de ryke, die den Ingelsschen contrarie waren, ende
met den grave Lodewijc spraken, sulke wordden ghe-
bannen ende dootgheslegghen, ende haer goedt was ghe-
confiskeert ende verbuert, ende sulke keitiven, die be-
dieden ryke, met haerlieder exactie ende overdade, ende
sy hilden hem an de partye van den Ingelsschen ende
van den coninc Eduwaert, ende onder den title van
sijnder moghentheit, om dat de abt van den Dunen
stont over den grave Lodewijc, ende was sijn raedt ende
was met hem by den coninc van Vrankeryke, daeromme
setten sy der abdyen van den Dunen te ghevene ij^c 88
gr. starker munten den stoeter Eduwaert over eenen
groeten, omme dat de mueneken hem excuzeerden, seg-
ghende, dat al te veele ware ende dat sijs niet en had-
den te ghevene, daeromme trocken uut Ghendt v^m sou-
deniers, roevers, ballinghe ende tasseerders, ende roef-
den de drye princhipaelste pachthoven, die de voorseide
abdye hadde te Sande, ter Lepe, ende dat Northoff, ende
staker 't fier in, verbarrende se ende wierpen de molenen
omme te Hinxdyke, op den iersten dach in Wedemaent
in 'tjaer M. CCC. ende xlvij. Binnen der selver maent
by den toedoene van den coninc Philips van Vrankeryke,
soe nam de grave Lodewijc te wive de schoene Magriete,
des hertoghen Jans dochtre van Brabant, waer aff men
de feeste hilt te Vilvoerden, ende dat binnen der selver
maent, omtrent Sent Jansmesse, daeromme dat de In-
gelssche zeere gram waren ende Yzabielle des conincx
dochtre van Inghelant, soe seide dat de trouwe die soe
Lodewyke van Male sculdich was, ghetrouwelyken te
houdene, hem soude wel houden ende nemmermeer
negheenen anderen man overgheven, dwelc soe wel
hilt ende vulquam, want soe bleef hare leefdaghe maght

ende leedde haren tijdt in suverheeden, ende op alle hoeghe feestelyke daghen, soe drouch so op hare mouwen den leeu van Vlaenderen, alsoe langhe als su leefde. Omtrent desen tijdt de coninc Philips van Vrankeryke compassie hebbende op die van Calays, die hemlieden vromelyken x maenden lanc gehouden hadden jeghen den Ingelsschen coninc Eduwaert, hy sendde needer sinen oudsten sone den hertoghe Jan van Normandyen bet dan met lx^m lieden, omme dien van Calays ontset te doene. De hertoghe Jan van Normandyen ende Dalphin van Gwianen hy quam te Sent Omars, daer verhoerde hy hoe dat de Vlaminghen dat castiel van Ruhout omme hadden gheworpen, ende gheroeft Arken, ende al dlandt van Arken tot Bethune gheroefdt ende verbarrent, ende hoe dat sy hadden willen dwinghen den grave Lodewijc om den coninc Eduwaert manschip te doene van den graveschepe van Vlaenderen, daeromme vant hy in sinen raedt, mitsgaders den Seneschael van Vrankeryke, dat het goet ware dat de hertoghe Jan van Normandyen soude bliven te Sent Omars, ende de Seneschael soude trecken te Cassele.

Den grooten wijch voor Cassele.

E Seneschal van Vrankeryke coes Mer Odarde van Renthuy, capiteyn, ende sy traken met xl^m mannen te Cassele wart, ende seiden dat sy van Cassele soudentrecken t'Ypere ende slaen 't al doot op eenen spronc, ende alsoe voort al Vlaenderen dore, meenende dat hem de Vlamingen gheen weederstoet doen en soudentrecken, ende dan als de coninc Eduwaert hoeren soude dat de Vlaminghen t'onder waren van den Franssoyzen, dat hy dan de siegie vore Calays lichten soude, ende trecken te Inghelandt wart. Maer dien raedt en docht niet, want de Vlaminghen verhoerende de comste van den Frans-

soyzen ende dat sy waren in Sent Omars, stappans die van Ghendt coren capiteynen om te gane te Cassele, sy coren Mer Seghere Cortrozijn, ende tot hem twe hulpers Mer Janne Bernagie ende den heere Van Der Woestinen. Dese drye capiteinen quamen te Cassele met veele werclieden, matsschers, tymmerlieden, spitters ende delvers, ende sy wrochten aen de esten, vende makeden barbecaenscelen jeghen 't gheschot, ende wijchuuzen, hanghende langhen balken met corden boven op de barbecaensscelen, soe dat binnen cortten tyden de steede van Cassele wel voersien ende ghestarct was. De Senescael van Vrankeryke, omtrent Sent Jansdach Baptisten, dede hy een groet assault op Cassele, met xlv lieden, ende de Vlamingen, die in Cassele waren sy weederstonden vromelic de Franssoyzen, quetstender ende dooender meenighe. Als dit assault zeere langhe gheduert hadde, doen vraghde de Seneschael of sy hem wilden opgeven, Jan den Dolphin van Vianen ende grave van Normandyen, ende den coninc van Vrankeryke; doen vraghde Mer Zeegere Cortrozijn den Seneschael hoe 't toequam dat sy daer comen waren, segghende: "Ghi comt hier ende doet ons oploep, die uwe vrienden sijn, ende laet uwen viandt, den coninc Eduwaert, die Vrankeryke bedorven heeft, gheroeft ende verbrandt, ende 't folc doot ghesleggen.", De heere van Renthly verantwoordde over den Seneschael, segghende: "Ghi, vermalendidde, keytivighe Vlamingen, altoes sidi uwen coninc contrarye, die u overheere es, ende sijt altoes rebel uwen prinche, dien ghi ghetydelyke uut Vlaenderen verjaeght, ende ghi wilt uwen prinche dwinghen een valssch verzworen man te sine, ende te doene manschip den coninc Eduwaert van Inghelandt, ende hets een jaer dat hy manschip dede den coninc Philips van Vrankeryke, sinen gherechten heere te Amyens.", Doen ant-

wordden Mer Zeegere Cortrozijn: " Wy Vlaminghen, wy en sijn noch kytiven noch vermalendijt, maer ghi Franssoyzen, die uwe landt niet en cont beschermen jeghen de Inghelssche uwe vyanden, ende ghedoght dat sy roeven ende brantstichten ende dat sy de arme lieden dootslaen, mar wy staen over onsen prinche Lodewijc, om hem te beschermene ende sijn landt, dat ghi keitiveghe Walen ons niet en roeft noch en verbarrent, alsoe ghi daet in 't jaer M. CCC. ende xxvij; wy bidden u dat ghi ons in payse laten wilt, oft andersins wy moeten ons te uwer schaden ende schanden verweeren., De Franssoyzen zeere verstoert sy clommen den berch van Cassele op, omme Cassele te bestormene, ende copen op handen ende voeten omme in de vesten te sine die droghe waren, ende als dese Franssoyzen aen de barbecaenscelen ghecopen ende gheclommen waren, die van binnen sneeden de corden in sticken, ende de boemen ende de balken, die an de barbecaensscelen metten voorseiden corden hinghen, die rolden needer in de vesten, ende velde elken boem oft balke lx oft lxx Franssoyzen achter een, waer aff de sommige daer onder doot bleven, ende de sommige braken armen ende bieenen ontwe; dit assault gheduerde van 's dycendaghs voer noene tot 't woensdaghs nar der noenen. De Seneschael van Vrankeryke overmerkende dat sijn eedle ende sijn ridderschap zeere ghemindert was, hy was zeere verstoert ende dede een mandement dat hem elc volgen soude, ende hy quam in Cassele ter Ghendsscher poorten, daer Cassele ten crancsten was, ende hadde wel nar de steede ghecreghen, mar die van den Vryen worddens gheware, ende daden 't dien van Ghendt te wetene, dewelke als sijt verstonden quamen daerwart met eenen groeten moede den Franssoyzen te ghemoete, ende sloughen 't al doot, niemande ophoudende, eedele noch ryke. Daer was ghevochten

van 's donresdachs 's morghens tot 's vrydaghs snoenens, ende bleven daer bet dan xvj^m Franssoysen verslegghen. Daer bleven verslegghen de Senescael van Vrankeryke, de heere van Renthly ende meest al de bloeme van den eedelen. Ghillijs Rypegherste, capitein van den wevers van Gendt volghde den Franssoyzen naer, met engienen ende met ribaudekins, ende schuerde haerlieder hoep, wanneer dat sy stille stonden, ende en liet se gheen hoeft maken, ende hy jaghede se te Sent Omars in, ende daer waren vonden bet dan lx waghenen vul ghequetsten eedele lieden van wapenen. Jan, Dalphin van Gyanen ende hertoghe van Normandyen, overmerkende 't swaer verlies van sinen edelen, hy was zeere rouwich, beschaemt ende confuus, hy onthoet al dat in Pickardyen was, ende binnen cortten tyden hy was wel starc lxx^m goeder mannen, ende hy bestoeckede Vlaenderen, by der Aluwe ende te Sente Venandts, al dlandt roevende ende barrende, ende niemande te live ophoudende. Die van Ypere des ghewaere wardende, metgaders de drye prochien Nijpkerke, Nieukerke en Steenwerke, Mer Jan van Oudtkerke, capiteyn van Ypere, merkende dat de Franssoizen quamen ter Steenbrugghe, lances dore eene langhe strate, Jan van Hamme, Paesscharijs, sijn broedere, ende Pieter van Hamme, alle drye ghebroeders, ende capiteynen van den dryen prochien vorseidt, sy spraken haren gheselsschepe toe, dat sy staen souden ende hemlieden starc houden, sy hadden hope dat de paerden van den Franssoizen haren meesters meer letten souden dan hulpen, ende alsoe ghevielt, want an bieden syden van der straten waren briede ende wyde grachten, ende de Franssoizen waren alle te paerde, ende meenden 't heere van den Vlaminghen te schoerene, met haren paerden, maer sy weerstonden se, vromelic slaende de paerde voer 't hoeft, ende nar de beenen by

den welken de paerden vielen, deinsden, ende sloughen d'een d'andere in 't bedrom van dier nauwer straten, spronghen van are, vende van quetsueren van den steeken, ende van den schoten, die men hem van allen syden doer de hagen ende over de grachten gaf. In de grachten verdronken ende versmoerden hemselfen ende hare meesters; de schutters die in bieden zyden lancx der straten over de grachten stonden, sy vermoerden alle de paerden, ende de paerden vallende versmoerden hare meesters, want sy ne consten noch achterwaert noch voerwaert ghedeinsen noch ghevlien, ende bleven daer doot gheslegghen, versmoerdt ende verdronken, bet dan vj^m eedele mannen van wapenen. Dit siende die van Ypere dat de Franssoyzen vlouwen die consten, sy ghinghen roeven ende keelen de ghequetste, nemende hare wapenen, cleederen ende gelt. Dit mercten someghe Franssoizen van verre, sy maecten een hoeft van iij^m mannen te perde ende reden ter sprietstraten op een schoene pleyn, verwachtende die van Ypere, die moede ende gheladen souden comen met harer proyen op haerlieden hals, ende die van Ypere, daer met haren roeve gheladen comende, worden daer alle verslegghen; de Franssoisen hemlieden in dusdanigher wijs ghewroken hebbende, sy trocken te Steenvoerde, ende wat dat sy in haren wech vonden dat sloughen sy doot, ende staken 't fier in de huizen, ende quamen alsoe tot voer Cassele ghereden. Die van Gendt ende van den Vryen, die in Cassele bleven ende bewaerden, quamen uute ende maecten de Franssoizen vluchtich, soe dat syre veele verslegghen hadden in 't jaghen, aleer sy te Steenvoerde ghequamen, want hare paerden waren moede ende mat. De Franssoysen aldus gheschoffiert vlouwen te Parijs waert, ende de nieumare spreedde hare overal in Vrankeryke, hoe dat de Dalphin in Vlaenderen niet ghedaen

en hadde dan schande behaelt, schade ende zwaer verlies. De coninc Philips van Vrankeryke hebbende compassye op die van Calays, ende siende dat Eduwaerdt de coninc van Inghelant eenparlyken siegie hilt vore de vorseide steede van Calays, hy vergaderde een groet heere ende quam neder ten lande van Ghyzene, omme dien van Calays ontset te doene. De coninc Eduwaert vernemende de comst van den Franssoizen, ende dat de coninc ware t'Atrecht, hy ontboet die van Gendt ende de Vlaminghen, dewelke quamen met groeter meenichten voer Calays, den coninc Eduwaert te hulpen. Binnen desen waren twe cardinalen legaten ghesonden van den paus omme te tracteerne van payse tusschen de twe coninghen, oft om een bestant; de coninc Eduwaert seide hy soude eer Calays hebben, eer hy den cardinalen audiencie gheven soude, want hy wiste wel dat die van Calays ghebrec hadden van broede ende van vytaillien, ende dat sy by noede moesten eten catten, muzen ende ratten. Dit vernemende de coninc Philips van Vrankeryke dat de coninc Eduwaert niet en achtete op 't comen van den cardinalen, ende dat hy ze niet hoeren en wilde, ende hoe dat die van Ghendt, met den Vlaminghen vore Calays den coninc Eduwaert te sourcoursse ende te hulpen comen waren; de coninc Philips quam tot Marke, op eene mile naer Calays, om Calays t'ontsettene, siende de groete meenichte van den Inghelsschen ende van den Vlaminghen, hy kierde weder met sinen volke te Parijs waert. Die van Calays verhoerende dat Philips de coninc van Vrankeryke vertrocken was te Parijs waert, sonder hemlieden eenich ander sourcours te doene van ontsette, sy gaven hemlieden op dien van Gendt ende den Vlaminghen, ende voort in de gracie van den coninc Eduwaert van Inghelant, welke gracie hemlieden verkiert was in tribulacien, ende ghenade in tirannezyen, want

alle de inwoenende van Calays zy moesten rumen de steede, ende daer achterlaten ende verliezen al haerlieder goet, ende alsoe bloet uut Calays verjaght ende ghesteken. De coninc Eduwaert stelde in de steede al Inghelsche ende Vlaminghen, ende waert de steede van Calais opgegeven, op den vierden dach in Oughstmaent in 'tjaer Ons Heeren M. CCC. ende xlvij. In 't hende van Oustmaent de twe vorseide cardinalen quamen tot den coninc Eduwaert tracteeren om een bestant, dwelc ghesentheert wart op den xxvij^{ten} dach in Novembre, gheduerende daer naer tot Sent Jansdaghe Baptisten midtssomers, ende xiiij daghen daer nar gheduerende, ende in dit bestant waren de Vlaminghen besloten, ende de grave Lodewijc en soude in Vlaenderen niet comen binnen den bestande, voert dat elc van den twe coninghen senden soude, oft selve in persone comen t'Avengion by onsen heylighen vader, den paus, tuschen doen ende Lichtmesse, omme te bethogene elc van hemlieden 't recht ende de cause van sinen orloghe. Dit bestant wart bezeghelt ende uutgheroupen op Sent Denijsdach ende Eduwaert de coninc trac te Inghelant waert, ende hy in zee sijnde het ries een tempiest van winde by denwelken veele van sinen schepen verdorven ende verdronken, ende met groeter avontueren ende pinen quam de coninc Eduwaert behouden sijns lijfs te lande, ende gheduerende den bestande soe ne quam de grave Lodewijc niet in Vlaenderen.

In 't selve jaer soe wart de coninc van Schotlandt David ghevanghen van den prinche van Waels ende met al dat eedel was te Lonnen in vanghenessen gheleit, ende d'andere die van gheender gheboerten en waren, die wordden alle te Lonnen doodgheslegghen. In dit jaer was groete steerfte ende quam van Judea uut den oesten van ertryke tot den weest hende in Spaen-

gien, ende quam van Jheruzalem in Egipten, ende van daer in Affryke, ende van danen in Spaengien, in Narboene, in Proventsschen, ende al Ytalien dore, ende gheduerde wel iiij jaer lanc. Binnen welken tyde storven bet dan de twe deel van den volke in allen land-schepen. In 't jaer M. CCC. ende xlvij, twe weeken naer Sent Jansdach overleeden, niemant van den twe coninghen en voughde hem om te vechtene, mar om dat sy hem bet beraden souden, sy verlingden dbestant noch vij weeken, beginnende te Sente Matheusdaghe ende gheduerende tot Alderheylichendaghe, ende bet wordden noch bestanden achtervolghende ghemaect, gheduerende tot den jare M. CCC. ende l. Binnen welken tyde de fugitiven ende ballinghen van Vlaenderen roefden dlandt van Cassele ende van Berghenambacht. Dit vernamen die van Brugghe, sy sorcoursden die van Cassele ende van Berghen, ende sloughen de vorseide ballinghen doot, ende verdreven se uut den lande. In desen tyde daden die van Ghendt veele overdaedts t' Aelst ende te Dendremonde, 't folc vertasserende, roevende, ende de wijs vercrachtende, ende der ryker lieder dochteren ontschakende, ende daeromme die van Aelst sendden te Bruessele tot den grave Lodewijc, omme sourcours, want die van Gendt quamen Aelst belegghen, om dat sy hem dorsten beclaghen van der overdaet. De grave Lodewijc sendde uut Brabant veele volcx te Denremonde, ende die van Denremonde sendden weder tot den grave Lodewijc dat hy selve soude willen comen in sijn landt omme te sourcorsene die van Aelst, ende als de grave Lodewijc quam op de martschen van Vlaenderen soe vloen die van Ghendt ende lieten Aelst. Die van Brugghe ende van den Vryen quamen te Dendermonde bidden den grave Lodewijc, dat hy wilde comen in sijn landt van Vlaenderen ende corrigieren de quaetdoenders, ende hy quam in Vlaen-

deren, ende reedt van steeden te steeden, ende was alomme wel ende vriendelijc ontfangen sonder te Ghendt ende te Ypere, ende hy vermakede alomme de wetten ende de officiers, baillijs, schepenen ende andere. Die ballinghe, die hem in Vlaenderen gehouden hadden, die dede by justicieeren, hanghen of onthoefden, ende die hem te Gendt ende t' Ypere rebel waren, die dede hy te nieute doen, ende dat waren sonderlinghe de knechten van der weveryen. De grave Lodewijc hilt hem al te Brugghe, of te Male in 't castiel, daer hy gheboren was, ende hy gaf dien van Gendt ende van Ypere respijt om hemlieden te besprekene oft sy jeghen hem wilden orloghen oft hem voughen haren prinche onderdanich te sine, ende want men doen tracteerde tusschen den twe coninghen van Vrankeryke ende van Inghelandt omme pays oft bestant te makene, soe quam de hertoghe van Lancastre te Dunkerke, ende daer quamen by hem die van Gendt ende van Ypere, ende baden hem om te willen tracteeren pays tusschen den grave Lodewijc, haren heere, ende hemlieden. De grave Lodewijc quam te Dunkerke op Sente Katelinendach ende daer wart de pays ghemaect tusschen den grave Lodewijc ende dien van Gendt ende van Ypere, ende men riep daer: Vlaenderen Leeu! van blysschepen dat Vlaenderen al eens was met haren prinche, ende de grave Lodewijc quam te Gendt, in 't beghinsele van den advente ende 's dicendachs naer Darthiendach soe quamen te Gendt op de vrydachmarct, bet dan vj^c wevers, ende haer capitein was Jan Van De Velde ende sy riepen: "Soe wye dat 't ghemeente lief heeft ende metten comune wille bli-ven, die volghe ons., De vleesschouwers, visschcoepers, de volders, ende de wet quamen oec ter marct, ende de wevers begonsten te slane op de volders; stappans de wet ende vleesschouwers, visschcoepers, ende andre

neeringhen, die ter marct comen waren, sy sloughen alle op de wevers, ende men slouch se doot waer dat men se vinden conste, ende cort daer naer soe wordden alle de ballinghe ende quade raspaelgen in Gendt ende in Ypere doot gheslegghen, onthoeft oft verjaeght uuten lande.

In 't jaer M. CCC. ende xlix in 't beghinsele van wedemaent rees op eene secte ende die hieten de Cruusbroeders, ende hadden een cruce voren ende een bachten, ende dese secte quam uut Almaengien; dese broederkins, ontcleedden hem op de strate al naect, ende gheesselden hem selven, op hare schouderen met groeten gheesselen, soe dat sy bloedden, ende hemlieden volghden alle maniere van ladders, putyers, dieve ende mordeneers, roevers ende wivekins van state, ende sy hilden veele onghelovicheeden; sy en knielden niet vore dat heylighe sacrament, als 't de priester ophief, noch sy ne daden haren caproen niet aff ter ewangelien, ende sy hilden soe wye dat xxx daghen dese penitencie dade, dat hy hadde pardoen van alle sonden ende aflaet van alle pinen, dwelc men heet *a pena et a culpa*, ende daeromme volghden hem alle quade respiellen nar, mar hendelijc de paus dede dese secte te nieute ende verwiet se, ende voort alle die hem favorable waren.

In 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende L. doen was 't groete aflaet te Roeme *a pena et a culpa*, alle de weerelt dore, ende 't folc trac zeere te Roeme, want het was doen wel van noede, want 't folc was doen verwaten ende te banne ghedaen van den paus omme de orloghen, omme de Lollardts ende Cruusbroeders, die doen verwaten waren, ende alle de ghene die ze voedden oft met hemlieden converseerden. In 't selve jaer op Sente Bartelmeusavont, soe staerf de coninc Philips van Vrankeryke ende omtrent dien selven tyde vacht de coninc van

Inghelandt by Doevere ter zee jeghen de Spaenssche ende Vlaemssche vlote, ende bleven veele lieden an beeden syden, mar de coninc van Inghelandt moeste dwater rumen ende vlien, ende de Spaengiaerden ende de Vlaminghen behilden haer goet. In 't selve jaer soe was op de xxvj^{ten} dach in Septembre Jan de Dalphin ende hertoghe van Normandyen te Ryemen gheconsacreert coninc van Vrankeryke ende daer toe was ghenoeft Lodewijc van Male, grave van Vlaenderen, dewelke hem excuzeerde omme dat men hem met onrechte onthilt Bethune, Rycelle, Orchyes ende Duway metten casselryen, maer hy trac daer naer ter feesten te Parijs, ende daer hadde hy den danc ende den prijs van steekene, ende oec seyde men dat hy by hem hadde 't reinlijcste volc van al den heeren, dire waren; ende in 't jaer daer naer M. CCC. ende lj. doen trac hy weder te Parijs, omme den coninc manschip te doene van den heersschappyen, die hy hilt, ende daer trocken de drye steeden van Vlaenderen met hem, te wetene: Gendt, Brugghe, ende Ypere; het was winterdaghs, ende het gheviel dat de coninc Jan van Vrankeryke ter maeltijdt ghenoeft hadde den grave Lodewijc, metgaders den vorseiden drye steeden van Vlaenderen, ende daer ne waren gheene cussene om op te sittene, de scepenen van den vorseiden drye steeden, elc dede sinen mantel aff ende sat daer oppe in de steede van cussenen; die van Gendt ende van Brugghe hadden zeere costelyke heyken, met dierbaren voedinghe ghevoedert, ende sy sloten over een, dat als de maeltijdt ghedaen ware dat sy hare mantels of heyken, daer sy op gheseten hadden, souden laten ligghen ende niet aendoen noch wech doen draghen, maer dat sy ze souden laten ligghen. In 't orlof nemen ende in 't scheden van den coninc, ende sylieden wech gaende men quam achter hemlieden al roupende in franssoyze:

"Ghi heeren van Vlaenderen, ghi hebt achter u ghelaten ende vergheten uwe ghevoederde mantels ende heyken, daer op dat ghi gheseten hebt., Doen verantwoordde de een van hemlieden, segghende: "Wy van Vlaenderen en sijn niet ghewoene noch ghecostumeert met ons te draghene de cussenen, daer op dat wy gheseten hebben, wy laten se in de sale van den coninc, sy sullen goet sijn om anderen op te sittene, die met den coninc sullen comen eten., Eer de grave Lodewijc van Parijs vertrac, de coninc ontboet hem dat hy met hem wilde eten, in 't hof van Vlaenderen, staende te Parijs, ende de coninc dede te Parijs alomme bevelen dat men den grave Lodewijc ende sinen lieden gheen houdt vercoepen en soude. Dit vernam de grave Lodewijc ende hy beval dat men de doren ende de venstren van sinen huuze afdoen soude, ende de spyze daer mede berieden, ende hy dede coepen alle de pladene ende maderenen nappen, die men conde te coepe vinden binnen Parijs, ende als de coninc soude gaen sitten ter maeltijdt, in de sale, ne was gheen vier ghemact, doen sprac de coninc tot den grave Lodewijc in franssoyze, segghende: "Schoen neve van Vlaenderen, waeromme en dedi niet bringhen van uwen torven uut Vlaenderen hier te Parijs om vier te makene?., Doen beval de grave Lodewijc dat men de pladene ende maderenen nappen niet sparen en soude, ende dat men den coninc een schoen vier maken soude.

In 'tjaer M. CCC. ende lj. doen was een groet strijt te watre tusschen Willemme Lodewijcs sone van Beyeren, den nieuwen grave van Hollandt, ende sijnder vrou moeder, der keyserinnen, Lodewijcx van Beyeren weduwe was, want soe wilde selve besitten dat grave-schip van Hollandt naer de doot van haren man, den keyser Lodewijc. Soe nam te harer hulpen die van Zee-landt, sonder Middelborch ende Walgheren, ende soe

dede comen veele archiers uut Inghelandt, ende soe nam met hare verraders ende ballinghe van Zeelandt ende van Hollandt, den heere van Pellane ende den heere van der Lecke, Mer Willemme van Duvenvoerde, ende sy daden groete schade in 't landt van Walgheren, sy roefden dlandt ende sloughen d'arme volc doot ende verbarrenden de dorpen; ende su quam te Hollandt waert met eender schoender vloten van scepen wel ghestoffeert met volke van wapenen, waer aff de heere van Edinghen amirael ende capitein was. De grave Willem van Hollandt met den Hollanders hy quam der keyserinnen sijnder moeder te ghemoete met haren gheselsschepe ten Zwarttenwalle, ende daer was fellyken ende horribelyken ghevochten te watre, daer was de keyserynne ende al haer gheselschip gheschoffiert, hare heeren, de eedele, de Inghelssche archiers met den Seelanders, ende al dat met hare daer comen was dat bleef al ten Zwarttenwalle verslegghen, ende de grave Willem, haer sone, die hadde de victorye ende hy behilt 't graveschip van Hollandt ende van Zeelandt, ende de heersschappye van Vrieslandt. In 't selve jaer waest een zeere heet ende droeghe somer, soe dat in den Mey daer aff al 't coren bedarf, soe dat 't coren in Vlaenderen dat jaer galt vj guldene conincx schilde, ende in Vrankeryke galt vij schilde; ende in 't selve jaer omtrent den advent was te Cortryke een ondersouc ghedaen op de fortsche, cracht ende overdaet ghedaen den armen insetenen van den lande, by den heere van Haluwijn, ende sinen broedere, den heere van Spiere, ende sy waren te Cortryke onthoeft.

In 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende lij doen dede de grave Lodewijc, sinen vader, den grave Lodewijc van Nevers, die in den wijch te Kerssy verslegghen was, ende in den cloester te Sente Rikiers in Pontieu begraven lach, ontgraven ende voeren te Sent Donas te Brug-

ghe, in den choer voer den hooghen outaer, daer was hy gheleidt met groeter solempnitheyt. In 'tjaer Ons Heeren M. CCC. ende liij, doen waest een horribel wint in Marte, die veele schaden ter zee ende te lande dede, op Sente Gregorius nacht; te deser tijdt de grave Lodewijc was een zeere jonc, lustich ende blyde prinche van gheeste, ende hy hadde groete ghenouchte in de muzike ende in jonge abele jonghelinghen van der kunst, ende die nam hy te sinen rade. Ende het gheviel dat een maghdekin by hem sliep ende wart by hem bevrucht van twe cnapeline kinderen, ende als su soude ghelighen, de grave was doen te Nevers, ende daeromme het was gheseyt der gravenede Margrieten, sinen wive, dat soe helpen soude de kinderen te haren kerstenheede, in de steede van den prinche, haren man. De gravenede Margriete dit hoerende, soe beval dat men dat wivekin soude doen comen te Male, om daer van kinde te ghelighene; men dedse te Male comen, ende su te Male comen sijnde, de gravenede Margriete beval dat men se dooden soude, ende het wart ghedaen. De grave Lodewijc vernemende hoe dat vrouwe Margriete sijn wijf, dit wiveken hadde ghedaen dooden, ende by dien bedorven waren twe schoene knapeline kinderen, daer aff dat soe bevrucht was, hy by den rade, avyze ende consente van den hertoghe van Brabandt, vrou Margrieten vader, dedse sluten ende bemueren in een slot, daer su in bleef tot dat su starf.

In 'tjaer Ons Heeren M. CCC. ende lv. soe ontseyde de grave Lodewijc, sinen zweer, den hertoghe Jan van Brabant, om dat hy hem niet en wilde vulcomen sijn huwelyke voerwoerde, ende van die hem te ghevene was in ghebreke, nochtans dat hy Margriete te wive hadde ghehad, bet dan viij jaer al eer dat hy sinen zweer ontseyde; ende trac met heercrachte in Brabandt, tot

by Bruessele, daer zeere gevochten was, op de octave van Sente Lauwereinse. Daer bleef groet volc verslegghen an bieede syden, maer de grave Lodewijc hadde de victorie met dat men wilde segghen dat de heere van Assche, die den standaert van Brabandt drouch, den selven in 't vergaderen van den stryde, selve onder voeten wierp ende vloet, van welker vlucht de Brabantders alle worden vliende te Bruessel wart, ende de grave Lodewijc volghde ende verslouch se, al vliende tot Bruessele in de poorte, ende hy volghde den vlienden ter poorten inne, trac ter marct, begreep dat Schepenhuis, ende stac sinen standaert ten scepenen huuze uut, ende de Vlaminghen stroyden hem achter Bruessele, in diverssche straten, roevende dat sy in der lieder huizen vonden, want dmeeste deel van den commune dat was al buiten verslegghen. Binnen desen dat de Vlaminghen aldus laghen op haer roeven ende op haer pillieeren, als die de steede waenden te wille hebben gehadt, soe was daer een eedel jonghelinc van der steede gheboren, gheheten Wenchelin tSerclaus, Mer Everaerds sone; dese jonghe man hadde vergadert ter Lovensscher poorten omtrent vijf hondert mannen te paerde, vrienden ende maghe, ende eedele inboerne van der steede, ende met tien trac hy ter maerct, ghevende eenen luden roup dat was: *Brabandt ou ryeche duc!* saten aff van haren paerden ende trocken op 't Schepenhuis, daer sy luttel weeren vonden, want de Vlaminghen waren ghestroyt achter steede om roeven, sloughen 't al doot dat sy daer vonden ende wierpen den standaert van Vlaenderen op de strate ter vensteren needer, ende 't comun dat hier ende daer heymelijc gheborghen lach, quam haestelijc uutgheloopen ter marct, hoerende den roup van Brabant. Dit aenhoerende de Vlaminghe, die achter steede laghen en roefden, ende siende dat sy ter marct niet comen en

consten, ende dat men se overal volghde ende doot slouch, sy vlouwen danen dat sy inquamen ter steede wart uut, ende vliende staken sy 't fier in de huuzen, soe dat sy verbarrenden de huuzen in biee syden van der straten daer sy vlouwen, van aen Sente Katelinnepoorte al den langhen steenwech tot der uuterster poorten toe, ende en waren de Vlaminghe binnen der steede van Bruessele niet boven den twe ueren sy en wordder uut gheslegghen, by den toedoene van haren roevene ende qualijc toesiene. Desen strijt gheviel buten Bruessele ten Schoetboeme, daer nu staet ghesticht eenen schoenen cloestre van Sartreuzen ende heet t'Onser Vrouwen ten Schote. Cort daer naer wan de grave Lodewijc noch eenen strijt op sinen zweer den hertoghe Jan van Brabandt te Sandtvliet, daer Vleminghe ende Brabanders veele bleven an biee zyden, maer de grave Lodewijc behilt 't felt ende hy hadde de victorye.

In 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende lvij doen quam de prinche van Waels in Vrankeryke met groeter heercracht van Inghelsschen, in 't landt van Poitau, in een velt genaemt *le champ Alexandre*, ende de coninc Jan van Vrankeryke quam jeghen Eduwaerde, den prinche van Waels, met groeter meenichten van edelen Franssoyzen, hertoghen, graven ende princhen, ende sy vergaderden met haerlieder heercrachte op twe milen naer Poitiers; daer bleven groete meenichte der Franssoisen verslegghen, ende de coninc Jan van Vrankeryke wart daer ghevanghen, ende Philips sijn joncste sone, ende de prinche van Waels voerde den coninc Jan in Inghelandt ghevanghen, met Philipse, sinen joncsten sone, ende deder present sinen vader, den coninc Eduwaert van Inghelandt; desen wijch gheviel in de maend van Octobre. In 't selve jaer, op den Kerstnacht, was in Vlaenderen groet jammer van den watre, ende sonderlinghe in

Vierambachten. Het verdronken menschen, beesten, mans ende wijfs; de kinderen in de wieghen, ende de huuzen vloetten op dwater.

In 't jaer M. CCC. ende lviij gheviel te Brugghe op eenen versworenen maendagh dat de loetgieters waren ghegaen op de voye van Sente Salvatorskerke, om aldaer de goten te vermakene ende te saudeerne, ende op de noene sy ende haer cnapen trocken eeten met haren ambachte in taverne, ende lieten hare pannen met den viere staen op de voye, daer in dat sy hare yzers gheloyen, daer met dat sy saudeeren, ende het rees een wint met denwelken de colen woyen achter de voye ende in de kerke, soe dat al Sente Salvatorskerke verbarrende. In 't selve jaer in wedemaent doen rees 't ghemeene in Vrankeryke jeghen de heeren, ende sloughen veele heeren doot, baenraedscen, rudders, ende schiltcnapen, ende de dieneers, officiers van den coninc, ende capiteynen; men hietse Jakets.

In 't jaer M. CCC. ende lx. doen waest eene groete sterfte van der haestegher doot; de lieden waren 's nuchters ghesondt, op de noene ziec, ende te vespertyde doot. In 't selve jaer waren veele groeter heeren uut Vrankeryke te Brugghe vergadert, de hertoghe van Aingiau, de hertoghe van Bertaingien, ende de hertoghe van Borbon met veele meer anderen princhen; over d'ander syde warer Eduwaerdt, de prinche van Waels, de hertoghe van Lancastre, ende twe cardinalen, ende daer was de pays gemaect tusschen de twe coninghen, omtrent half meye, ende was de coninc Jan ontslegghen van vanghenesse, maer desen pays en gheduerde niet langhe.

In 't jaer M. CCC. ende lxj op den ix.^{ten} dach in Marte, soe verbarrende de steede van Aelst ende de colen vloeghen tot op eene mile naer Gendt.

In 't jaer M. CCC. ende lxij doen verbarrende te Gendt

de Gansdriesch by der Byloke, ende alle die contreye tot Sente Pieters-dorp, op den anderen dach van Meye. In de selve maent was groet brandt te Brugghe, want van Groeninghe tot Sente Katelinnenpoorte bleef cume een huus ende van daer vloeght tot der Gendsscher poorten, dat fier gheduerde vier daghen lanc. In 't selve jaer in septembre, den xxvij dach, doen waest sulc wint dat veele torren, huuzen, molenen ende kemeneyen omme wayden, ende groete boemen sonder getal. Daer naer in Octobre verbarrende de Sluus.

In 't jaer M. CCC. ende lxiij in hoymaent, doen quam de coninc van Cypers in Vlaenderen omme sourcours, want de Sarrasinen deden hem veele jammers in sijn landt.

In 't jaer M. CCC. ende lxiiij doen rees een orloghe tusschen den grave Lodewijc ende den hertoghe Aelbrecht, omme dat de hertoghe Aelbrecht hadde ghedaen te Keynoet onthoefden den heere van Edingen 's graven Lodewijcx neve.

In 't selve jaer was te Vuerne een vreeselijc brandt die half de steede verbarrende, ende het quam toe by Mer Jans cnape van Rycelle, die by nachte de paerden evene gaf, ende liet de kersse staen in den stal, ende viel in 't hoy, ende dit was op Sente Michielsnacht. In 't jaer M. CCC. ende lxxv, te half sporkele, doen was groet brant t' Sente Baefs te Gendt. Ende in 't jaer M. CCC. ende lxxvj doen was weeder te Gendt een schadelijc brandt ende verbarrende al Sente Baefsdorp aff.

In 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende lxxvij, cort naer Sente Baefsdach, quam de goede paus Urbaen de V^{to} in Rome, ende celebreerde daer messe, dwelc in meenighe jaren niet gheschiet en was, want de pausen hadden meenich jaer lanc haer woenste ghehouden te Avengion, ende hadden daer haren stoel ghestelt. In 't selve jaer

waest groete sterfte in Brabant, in Vlaenderen, in Hollandt, in Zeelandt ende in Artoys, ende op Sente Nicasiusnacht waest groet wint, ende doen wieu te Bruessele Senter Claus de cappe van den torre, ende meer andere kerken, meulene ende boemen.

In 't jaer M. CCC. ende lxviij waest groete sterfte in Vlaenderen van der epidimien.

In 't jaer M. CCC. ende lxiix soe trouwede de hertoghe Philips van Bourgoenien, 'sconincx broeder van Vrankeryke, Margriete, de eenighe dochter van Lodewyke van Male, grave van Vlaenderen, op den xxviij^{ten} dach in Wedemaent. In de selve maent soe stalen te Bruessele de Joden eene cyborye in Sente Katelinenkerke, met geconsacreerde hostien ende sacramenten, ende die droeghen sy in hare Synagoghe jeghen over 't godshuus van der Erken, ende heeft onlanx gheweest eene brouwerie, gheheten de Valke; daer namen sy die heilighe sacramenten ende leyden ze op eene taefle, ende stakender met messen ende met dagghen in groete gaten, dewelke bloedden ghelijc varssche wonden, ende dat wart geopenbaert ende wordden daeromme ghevanghen, te nieute ghedaen ende verbarrent te Bruessele alle de Joden, die doen te Bruessele woenden, ende de joderie te nieute ghedaen, daer sy woenden, welc men al noch heeden des daghs heet de Jodentrappen, ende van desen valsschen onkerstelyken werke soe was ierste opghevere ende raet een meester Abraham, woenende met den hertoghe van Brabant ende zeere van hem ghemint, ende dese hadde jode gheweest, ende hadde hem met valsscher hertten ghedaen doepen, hy was ghebarrent met den anderen, op den Wollendriessch, te Bruessele. Dese heyleghe sacramenten met openen bebloeden wonden siet men te Bruessele noch heden des daghs, ende wordden ghetoght in Sente Goedelenkerke allen goedwillighen mensschen, dies begheeren.

In 't jaer M. CCC. ende lxx, doen trac de paus Urbaen de v^{te} te Avengion, ende van daer te Marsaelgien, te Sente Victors, in sinen cloester, daer hy muenic ende oec abdt ghesijn hadde, ende daer soe starf hy, ende wart daer begraven in de voerkerke, ende de cardina- len, die te Avengion waren, coren eenen paus, gehieten Gregorius de xj^{te}.

Op den xij^{ten} dach in Meye, vrou Magriete, Philips van Bourgoenen wijf, ende eenighe dochtre van den grave Lodewijc ghelach te Digion, in Bourgoenen, van eenen jonghen sone, ghe-naemt Jan, dewelke naer de doot van den hertoghe Philips, sinen vader, was herto- ghe van Borgoenen ende grave van Vlaendren.

In 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende lxxj op den iersten dach in Oustmaent waren de coeplieden van Vlaenderen ter Bayen van den Ingelsschen gheslegghen ende ghe- vanghen, daer comen sijnde om sel ende sout te coe- pene. In de selve maent 's vrydaghs naer Sente Bertel- meusdach soe was de strijt te Baerswildere in Ghelrelandt, daer bleef de hertoghe Wenchelin van Brabandt ghe- vanghen van den hertoghe van Ghelre, ende veele van den eedelen van Brabandt verslegghen, ende hare banie- ren ende wapenrocs wordden ghehanghen te Niemaghen, in de hoeftkerke.

In 't jaer M. CCC lxxiiij doen ginghen de danssers met hoepen van hondert ende twe hondert 's maels.

In 't jaer M. CCC. ende lxxv, op den vrydach in meye doen was den groeten brandt te Mechelen.

In 't jaer M. CCC. ende lxxvj doen quamen uut Vrankeryke te Brugghe, ende van daer te Gendt, de her- toghe van Aynau ende de hertoghe van Bertaengien, ende uut Inghelandt de prinche van Waels, ende de hertoghe van Lancastre omme te tracterene van payse, of om een bestant tusschen biede de coninghen, ende de herto-

ghinne van Lancastre quam mede, dewelke met kinde ghinc ende su ghelach te Ghendt van eenen sone, dewelke men hiet Jan van Ghendt. In 't selve jaer dede dwater veele quaets in 't Oestvrye ende in Vierambachten. In 't selve jaer was te Brugghe gheleyt by den grave Lodewijc, den eersten steen van den Scepenhuuze, dat men hiet 't Ghyzelhuus in de Burch. In 't selve jaer lxxvj 's maendaghs naer Sente Martinsdach doen brace uute den dijck te Biervliet, ende verdronken xv prochien: Bouchoute, Piete, de Milleme, Roesselare, Ysendyke, de Ellemare, Sent Jans in de Woestine, Oestmanskerke, Sente Kateline, Sente Niclaus ten Hamergate, Cruussce, Schoendyke, Sent Niclausprochie by Biervliet, Volmerbeeke ende meer andere prochien. Op Onser Vrouwen-dach in Marte doen was te Gendt een schadelijc ende groet brandt zeere langhe ghedurende; het begonste aen 't Stalhoff t'Sente Pieters, ende verbarrende bet dan v^m huuzen, veele capellen ende kerken, ende binnen eender maent daer naer soe begonste 't gheschil in de heylighe kerke, ende oec de orloghe in Vlaenderen. 't Geschil van der heyligher kerken was omme den paus Urbaen de vj^{te} te Rome, ende Clemens de vij^{te} t'Avengion; dbegintsel van den orloghe was tusschen Gendt ende Brugghe om 't delven van der Lieven.

In 't jaer M. CCC. ende lxxvij, cort naer Paesschen starf de paus Gregorius de xj^{te}, ende de cardinalen waren in 't conclave om te kiezene eenen paus. De Romeyne liepen in de wapenen, quamen voer dat conclave, ende riepen dat sy wilden hebben eenen Romein oft eenen Ytaliaen tot eenen paus. De cardinalen en consten niet haest veraccorderen, ende daeromme quamen de Romeyne ende daden fortsce op de cardinalen, slaende dat conclave op, ende quetsten den cardinael van Poitiers, ende daerom van vriezen een cardinael

riep doer een gat : Eedele Romeyne, wilt weten dat de ardsschebisschop van Bar gecoren es paus ! Ende hy was gheconsacreert binnen dardden daghe, ende was gehieten Urbanus de vj^{te}. Deze Urbanus was stuer ende zeere ruut den Franssoyzen ; de cardinalen merkende sine ruutheet ende felheyt, ende dat hy onwerdicheyt bewijsde den Franssoyzen, Spaengiarden ende den Arragonoyzen, ende al dat van beneden 's gheberchs was, daeromme schieden de cardinalen ute Rome, dat meeste deel van hemlieden, ende sy ghinghen ligghen te Souters, midts dat de electie van Urbane niet vry en was, om de fortse van den Romeynen, die dat conclave opsloughen ende quetsten den cardinael van Poitiers. Een cardinael die by Urbanus bleven was, die seide tot hem zeere hovesschelyke : " Siet, heylich vader, wy en houden u niet over paus, want ghi waert by fortsen gecoren. „ Daeromme de paus Urbanus beval dien cardinael sine handen op sinen rugghe te bindene, ende dan met eender corden sine armen recken over eenen balke. Omtrent Sente Michielsdach de cardinalen coren te eenen paus Robbrechte, des graven sone van Genevre, die was cardinael van den apostelen, ende hy hadde ierst ghesijn, bisschop van Tarenborch, ende daer nar bisschop van Cameryke, ende in sine consecracie was hy ghehieten Clement de vij^{te}. Op 't selve jaer quam de paus Clement te Avengion, ende hilt daer sijn hoff ende sinen stoel, ende hem obedierven Vrankeryke, Spaengien, Castiellen, Arragon ende Schotlandt, ende Urbanus obedierven Rome, Napels, Cicilyen, Cypers, Creten, Lombardyen, Boyemen, Hongheryen, Dutslant, Polen, Zweeden, Norweeghe, Denemarken, Inghelandt, Poortingale, Hollandt, Vrieslant, Zeelandt, Ludeke, Brabandt ende Vlaenderen.

Wbeginfel van den orloghe tusschen Ghendt ende
Brugghe om 't ghedelf van der Leyen.

IN 't jaer M. CCC. ende lxxix, dat quade bestier van den grave Lodewijc van Male, ende sijn simple ende slicht regement was dat princhipaelste occuisoen van den orloghe tusschen Brugghe ende Gendt. Dese grave Lodewijc was ghetydelyke te Male ende Brugghe, ende woende daer, omme dat hy te Male in 't castiel gheboren was ende oec kersten ghedaen, ende seldom quam hy te Gendt, dwelc dien van Gendt spyte ende wyperde, ende hy hilt te sinen rade al blyde, jonghe ghesellen, die speelen consten op instrumenten van muziken, ghewende hemlieden groete ghiften ende makede se ryke, ende dit en behaghde noch en ghereyde niet wel dien van Gendt, ende seiden hem dat hem niet wel en betaemde. Ende omme dien van Gendt te bet te ghelieve, de grave Lodewijc hy dede maken de Posterne, ende hilt daer sine woenste eenen langhen tijdt. De grave Lodewijc was zeere costelijc ende eerlijc in alle sinen dinghen, ende hieromme hy sette pointingen ende stelde settinghen in 'tlandt, maer het en greedde dien van Gendt niet wel, mar sy golden de settinghen twe warf, mar ten dardden ende men eene puentinghe ghinc setten, sy riepen alle ghemeenlyke te Gendt dat syre niet meer aff gheven en souden. Dit gheviel in 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende lxxix, cort naer paesschen. Die van Brugghe als de grave Lodewijc yet claghede oft yet begheerde sy gaven 't hem blydelyke ende sorcoursdene als hem wat ghebrac. De grave Lodewijc danbarich van des hem die van Brugghe daghelijcs deden hy sprac hemlieden toe, segghende: "Op dat sy van hem yet begheerden hy soudt hemlieden consentheeren ende al te gherne doen.,, Dat anhoerende die van Brugghe, be-

gheerden an den grave Lodewijc dat sy mochten maken van Brugghe tot Dueynze, een ghedelf omme de Leye te Brugghe toe te bringene, ende hy consentheerde 't hemlieden, ende stappenants sy namen bet dan iij^e delvers ende begonsten te delvene. Dit en gheliefde dien van Gendt niet, ende claghden 't de eedelen van Vlaenderen, wien dat oec niet wel en gheliefde, want het dochte hemlieden sijn groetelijc in acterdieele van dien van Gendt, daer den staple van den grane behoerde, dwelke meest deel by der Leye van Bethune, van Arye, ende van Duway comt te Gendt als te sinen staple. Omtrent sinxenen de grave Lodewijc beriep te Gendt een steecspel te houdene op den Cornaerdt, daer al te groeten cost om ghe-daen was, ende hy quam te Gendt omtrent de cruusweke omme te ordineeren, waer dat elc logieren soude, dire quame, het ware uut Brabandt, uut Hollandt, uut Henegauwe, uut Pickardyen, oft uut Artoys; ende de grave begherde eene settinghe te hebbene op elc ghemet landts al Vlaenderen dore. De settinghe wart t'Schepenenhuuze te Gendt uutgheroupen van 's prinscen weeghen, ende een poorter van Gendt, ghehieten Goessin Mulaerdt, die ontseidt, segghende dat men niet gheven en soude, ende 't ghemeene riep ghemeenlyke dat sy den prinche niet en wensschende eene mite te ghevene omme sine costelicheit, ende sine joncheit met te bedrivene, in dansene, in reyene met wijfs, ende met pypers te verdoene, ende die ryke te makene. De grave dit siende, claghde dien van Brugghe sinen noedt, ende sy gaven hem eene somme van penninghe die hy begheerde, op dat sy delven souden moghen de Leye tot Dueynze, want sy hadden ghecocht al dlant daer men dore delven soude, segghende dat elc op 't sine mach spitten ende delven, op sijn eyghen landt, alsoe hy wilt. De grave consentheerde 't hemlieden, ende approbeerde 't hemlie-

den met bezegelde brieven te delvene soe diepe ende soe breed in de wijdde, dat al djaer de pleyten souden moghen varen ende kieren, ontbiedende ende bevelende allen sinen justiciers ende officiers van den graveschepe van Vlaenderen, dat soe wye sy vonden belet doende dien van Brugghe in haer ghedelf, dat men die vanghen, houden ende rasteren soude, als mesdoende jeghen de hoecheyt van den prinche. Doen deden die van Brugghe ghebieden dat alle die metter spade werken wilden, dat sy gaen souden ten ghedelve, men soudse wel betalen. Als sy ghedolven hadden tot Sent Joeris in Distele, ende souden in de prôchie van Clesselare delven, 't welc es in 't Gendtssche, doen ordineerden die van Gendt C. ende xx Witte Caproenen, stoute, sterke ende vrome mannen, ende twe capiteynen, Arnoudt De Clerc, ende Symoene Colpaert, die de Witte Caproenen souden lieden ten ghedelve, ende doen verbieden te delvene, ende waert soe dat yemant dolve, dat men hem sine spade nemen soude, ende doen uut- ende wechgaen; ende waert soe dat yemant de delvers beschermen wilde, ende de Witte Caproenen vermannen wilde, dat sy dan de delvers doot slaen souden. De Witte Caproenen comende ten ghedelve, sy verboden den delvers te delvene; sy lieten haer delven ende trocken te Brugghe wart, segghende hoe dat die van Gendt hemlieden verboden hadden te delvene in 't Gendtsche, op de verbuerte van haren live. De prinche was doen te Brugghe, ende hy beval dat men delven soude, ende hy sendde van sinen officiers ten ghedelve omme te vanghene, die 't beletten wilden; ende als de officiers daer quamen, sy vonden veele van den delvers ghequetst ende oec doot gheslegghen. Dit verhoerende de opperbailli van Gendt, Wouter van Aute-ryve, hy beval eenen 's heeren cnape, die men hiet Pieter De Coene, dat soe waer dat men Witte Crapoe-

nen vonde, dat men se leeden soude in 's Gravensteen. Pieter De Coene vinc eenen Witten Caproen, ende hy riep zeere lude: *Poorterye!* soe dat veele lieden tot hem quamen, maer Pieter De Coene, by sijnder vromicheyt leedde den Witte Caproen in vanghenesse, ende des anderdaghs Wouter Van Auteryve, hooghbailli van Gendt, was versocht den Witte Caproen uut te latene, dwelc hy niet doen en wilde, maer hy beval dat men van 's heeren weeghen vanghen soude alle de Witte Caproenen, die men vonde binnen Gendt. Des anderdaghs 's nuchtens naer Sent Gillijsdach, de deken van der Weverye beval dat men niet werken en soude voer ander tijdt dat de Witte Caproen ontslegghen ware, ende dat men vanghen soude 's heeren cnape, die den Witte Caproen vinc ende dien corrigieren, maer ummer men conste den Witte Caproen uuter vanghenessen niet ghecryghen, noch den dieneere ghecryghen, diene vinc. Dit siende 't comuyn, sy liepen ter Couteren al ghewapent, met haren banieren, roupende, dat sy wilden bliven by haren vryheeden, oft daer voren sterven. Wouter Van Auterive metgaders der wet, hy nam 's princhen baniere, seggende: " Soe wie den prinche ende der wet lief hadden, ende bystant doen wilden, dat sy hem volghen soudent. „ De vleeschouders metgaders drye andere ambachten, die volghden 's princen baniere, roupende: " Vlaenderen Leeu! „ Dit was op den maendach naer Sent Gillijsdach, ende Wouter Van Auterive, hooghbailli van Gendt, comende ter Couteren met 's princhen baniere, hy wart daer van den wevers doot gheslegghen, ende sy bleven vj daghen staende in de wapenen, met haren banieren, ende sy coren Janne Hyoens tot eenen capiteyn, ende hy ghecoren sijnde, nam ij^m mannen met hem, ende hy trac te Dueynze, ende voort in alle smalen steeden, te Aelst, te Dendermonde, ende te

Nieneve, ende hy dedse alle met die van Gendt zweeren. Hy trac op eenen nacht uut Gendt, ende beclam den castiel te Wondelghem, wannene ende stacker 't fier in, ende in alle de huuzen dire omtrent stonden, in despyte van den grave Lodewijc. Op Onser Vrouwennacht in Pietmaent, als Jan Hyoens hadde ute ghesijn omtrent eene maent, van steeden te steden in de casselrye van Gendt, ende 't folc doen zweeren met die van Gendt, ende comende over Ekeloe, hy wart daer siec ende starf, waer aff in Gendt groeten rouwe was, want het was een man van stouten ende groeten begrype. Op den xv^{ten} dach in Octobre, soe trocken die van Gendt vore Oudenarde, omme dat sy met hemlieden niet zweeren en wilden, ende lagher voren tot Sente Barbelendach, iij^{den} in Decembre; doen schieden sy van voer Oudenarde omme den winter, die op de hant quam. Op Sente Pietersdach, in sporkete, soe trocken die van Gendt vore Oudenarde, ende quamer subtelyken in by waerloosheeden van den wachters, die de poorten verwaerden, sy wonnen de steede, quamen ter marct, ende sloughen alle de eedele doot. Sy vonden se eetende, drinkende ende dobbelende, alsoe 't omtrent vastelavent was. In 't jaer M. CCC. ende lxxx trocken die van Gendt t'Aelst, ende keerden terstont weedre, ende sy ghingen te Aeltre, te Tielt, ende te Dueynze, ende in 't widderkeeren trocken sy te Denremonde, ende van danen keerden sy weder te Gendt. In 't selve jaer op den xiiij dach in Meye, quamen die van Gendt te Brugghe, op de Vrydachmarct, ende daer was zeere ghevochten, ende bleven daer veele verslegghen an bieden syden, ende daer bleven veele Gentenaers ghevanghen. Die van Gendt vertraken uut Brugghe ter Boeveryepoorten, meenende te treckene te Dixmude, te Vuerne, ende alsoe in 't Weestvrye, maer als sy quamen te Sente Michiels buten Brugghe,

sy wordden gheware dat sy veele vrome lieden verloren hadden, ende daeromme sy keerden weeder in Brugghe, ende ghinghen ter Vrydachmarct. Die van Brugghe worddens gheware ende quamen ghewapent van alle zyden ter Vrydachmarct, roepende: " Vlaenderen Leeu.,, Daer ghinc men vechten, kerven ende houwen, ende die van Gendt verloren daer veele volcx, ende hadder een quade reyse. Men hiet die van Gendt in dien tyde Clauwaerts, omme dat sy op hare mouwe droughen drye liebardts clauwen, ende die van Brugghe hiet men Lelyaerts, omme dat sy droughen lelyen op hare mouwen. Omme dat die van Brugghe haer steede behilden jeghen die van Gendt, ende de victorye, daeromme sy maecten een liedekin dat men sanc achter steede te Brugghe, dat was dusdanich:

Clauwaert, clauwaert,
Hoet u wel van den liebaert,
Gaet ghi niet te Ghendtwaert,
Ghi laetter uwen tabbaert,
Al waerdi noch soe seere ghebaert,
Sy sullen u maken vervaert,
O Clauwaert, clauwaert,
Wacht u voere den liebaert.

Up den eersten dach in weedemaent, doen wonnen die van Ghendt Denremonde ende staker 't fier in ende verbarrenden 't. Up den anderen dach in wedemaent vinghen die van Ghendt veele Bruggheelingen ende Vryelaten, ende brochten se te Gendt in vanghenessen, ende omtrent Sent Jans-messe wordden sy ghewisselt up de gheene van Gendt, die te Brugghe ghevanghen laghen. Omtrent Sent Jans-messe, die van Gendt traken uut te Waelpoorten, met tenten ende met pauwellioenen, meenende te Brugghe te comene. Dit verhoerende de grave Lodewijc, hy versochte an die van Gendt dat sy met payse ende met vreden wilden t' huuswaert kieren, ende daer was de pays ghemaect tusschen den prinche

ende die van Gendt, ende de grave Lodewijc trac in Ghendt, daer hy werdelijc, met groeter eeren ende reverencien, met processien van al den insetenen ontfanen was; desen pays en gheduerde mar vij weeken. In 't selve jaer M. CCC. ende lxxx op den achtsterden dach in Oughstmaent, soe spleet de pays ute omme dat die van Brugghe hadden de wevers t' onder ghedaen, ende dat verhoerende die van Gendt, sy beriedden weder eene uutvaert ende voeren te Dixmude op den naesten maendach, ende daer worden die van Gendt meest deel verslegghen van dien van Brugghe ende van die van den Vryen, ende daer waren poorters van Brugghe ridders ghemaect, als Mer Niclaus van Schatille, Mer Bouwin de Vos ende meer andre; de bieesten die die van Gendt gheroeft hadden, waren te Brugghe in ghebrocht ende vercocht, men gaf eene wedre om v grooten, eene vette coe om xvij oft om xx grooten, eenen vetten osse om ij scellinghen grooten, eene veerze om x oft om xij grooten. In 't selve jaer, up den anderen dach in Septembre, doen quam de grave Lodewijc met dien van den Vryen, ende wel nalincx met al Vlaenderen vore Gendt, ende hy lach daer x weeken lanc, ende doer al dat Ghendt beleit was, nochtans trocken sy ute ende beleyden Denremonde ende Aelst. Up den xxj dach in Octobre doen laghen sy te Zwalmen, ende up Alderheylichendach soe was een groet strijdt ter Langherbrugghen, daer veele Bruggelingen bleven up Alder-sielendach, ende 's daghs daer naer waren die van Gendt voere Gheroudtsberghe, dwelc sy wonnen up den v.^{ten} dach in Novembre. Doen waren veele Bruggelingen en Vryelaten verslegghen t' Everghem ende de banieren van Brugghe ende van den Vryen waren ghenomen ende van dien van Gendt up de mueren van Gendt gestelt, ende up Sente Martins avont doen was

de pays ghemaect, ende de grave Lodewijc, ende alle die met hem vore Gendt laghen, trocken elc t' huuswaert ende desen pays gheduerde omtrent xv weeken. Up den xxvij^{ten} dach in Sporkelle, die van Brugghe ende van meer anderen plaetsen saghen te Gendt staen alderhande gheroeft goet vore de doren, ende up de veinsteren te coepe ende ten proffyte van den gheenen die 't toebehoorde al eer dat gheroeft was, soe daden sy 't rasteren met den heere, ende hierom liepen die van Gendt in de wapenen, ende up den viij^{ten} dach in Marte trocken sy uut in Vierambachten. In 't jaer ons Heeren M. CCC. ende lxxxj, up den xij^{ten} dach in Meye, quamen die van Gendt voer Cortryke ende sy verbarrenden de baelgien ende alle de huzen, die buter steede stonden. Up Sente Servaesdach doen traken die van Gendt ute met vijf bataillien oft heeren, d'een voer te Gheeroudtsberghe, d'ander te Denremonde, dat dardde te Cortryke, 't vierde in Vierambachten, ende 't vijfste te Dueynze ende te Nevele, ende haerlieder capitein was Philips van Artevelde, die alsdoen daer toe gheordineert was. Alle de gheene die doen in Vierambachten trocken, sy namen al dat coren dat sy vonden, ende brochten 't te Gendtwoert, ende die te Dueynze waren die keerden wedre te Nevele, daer sy van den heeren geschoffiert waren. De gheene die voer Oudenarde gheleghen hadden, traken van daer, om dat sy haren capiteyn verloren hadden, Raesscen van Liedekerke, ende in wraken van dien, sy trocken te Dueynze, te Tielt, te Aeltre, te Urssele ende te Eekeloe, ende setten alle dese steeden in colen ende in gloede, ende al dat sy in haren weg vonden, ende van daer voort trocken sy al verbarrende wat sy vonden te Maldeghem, te Brugghe vore de poorte, ende sy trocken te Male, ende daer worpen sy aff ende daden te nieute 's graven Lodewijcs castiel,

daer hy te woenene plach, ende sy vinghen in haren weghe xxvj notable personen, dewelke sy met hemlieden leedden te Gendt ghevangen ende brochten se tot up de marct, daer sy met staven ende met hamers al in sticken ghecapt waren, op den xxij^{ten} dach in Wedemaent. Up den xxv^{ten} dach in Wedemaent, doen was 't kint van Edinghen, dat edel bloedt, verslegghen te Gendt, ende up den xij^{ten} dach in Oughst, doen quamen buten Keyserpoorten veele van 's princhen eedele met Sent Joerij's baniere, roupende, met luder stemmen: Vlaenderen Leeu! ende sy bleven daer ligghende vier daghen lanc. 's Daghs voer Sent Andriesavont was te Gendt eene groete wapeninghe omme dat sy gheen broedt en hadden t'etene, sy ghinghen in Vierambachten ende brochten veele corens ende veele wijns van den Damme ende men dede te Gendt den wijn cryeeren met eenen beckene, den stoep om ij groeten, want diegheene, diene brochten, haddenen goeden coep. Op den xx^{ten} dach in Decembre verloren de heeren Ardenborch, ende naer dat die van Gendt de steede gheroeft hadden, sy staker 't fier in te spyte van die van Brugghe. Up den anderen dach in Laumaent, doen was Gillijs De Moleneere de uppercapitein doot gheslegghen, ende up Sente Pauwelsavondt, doen was te Gendt gemaect oppercapitein Philips van Artevelde, ende up den Asschenwoensdach, dwelc was den xix^{ten} dach in Sporkele, was 't pas te vij Heeken verloren. In 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende lxxxij, omtrent Paesschen, die van Gendt beseffende dat sy groet ghebrec hadden van broede ende van vytaillien, zy waren wel van den avyze pays te makene met haren prinche, ende hem daerom oedmoedelyken te biddene, ende daeromme Philips Van Artevelde, haer capitein, beval al den gheenen, die hem volghen wilden om te treckene tot den grave Lodewijc,

dat sy up hare mouwe setten soudē: Helpt God! ende hy ende al sijn ghesinde hadden 't op hare mouwen. Den derden dach in Meye quamen die van Gendt up 't Beverhoutvelt; dit vernamen die van Brugghe nar der noene, sy gaven 't den grave Lodewijc te kennen dat sy begheerden uut te treckene, ende die van Gendt te bevechtene, mar Mer Hueillardt Van Pouke, capitein van Brugghe, ende oec 's graven Lodewijcs raedt ghedrouch, midts dat 't folc omme ghesijn hadde, metten heylighe bloede, ende veele vremder lieden in de steede comen waren ende 't folc al wel stijf ghedronken hadde, dat men tot 's maendaghs ontbeyden soude, ende dan soude de grave Lodewijc te velde comen, met al dat hy vermoghen soude. Desen raedt en gheliefde dien van Brugghe niet, maer sonder avijs ende sonder beliedt, ghelijc ombestierde dronkaerts, sy ghinghen ter Gendscher poorten ute, sonder ordenancie; dit siende die van Gendt, dat sy quamen by hoepelkins al verschillen d'een van den anderen, by x, by xij, by xvij oft by xx^{en}, sy ommeringheden altemet een hoepkin ende sloughen se doot ghelijc kiekenen, comende altemet narder ende naerdere der steede vechtende ende slaende. Omtrent cloestervespertijdt, Mer Hueyllart Van Pouke, capitein van Brugghe, bringhende den standart van den grave Lodewijc al tot by Assenbrouc met dien van Brugghe, hy stelde hem om die van Gendt te weederstane, ende was daer zeere ghevochten, maer hendelijc Mer Hueyllardt van Pouke, de capitein van Brugghe, wart dootghesleghen, ende meest al dat met hem uut Brugghe quam dat conste ghevlien, dat vloet ter steede wart; die van Gendt siende de Bruggheelingen vastelijc vlien, sy volghden starckelijc an van achtere, om met hemlieden in te comene, up dat sy consten ende alsoe de steede te ghecrighene. De wachters die de poorten wach-

ten, sy ne dorsten de poorten niet sluten, om haer volc dat vaste in quam ghevloen, mar als sy saghen die van Gendt ancomen, sy pijnnden hem de poorte te slutene, nemar yeer dat sy toe ghinc, een Ghentenare schoet sine pyke tusschen biede de bladeren van der poorten, ende by dien soe ne conste de poorte niet toe, ende Philips van Artevelde dat siende, beval terstont met crachte de poorte up te drommene, dwelc met groeter pinen wart ghedaen, ende alsoe quamen die van Gendt in Brugghe ter Gendsscher poorten in, vechtendē ende slaende al doot dat sy vonden, sy trocken ter marct, slaende al dat sy in haren weghe vonden; ende als sy de marct hadden, sy deelden hem in twe scharen, de eene heelt bleef de marct houdende by rade van haren capitein, Philipse van Artevelde, die hem voer dbeelfroet hilt van der Hallen, de andre schare die ghinc ter Buerse in de Grauwerkers-strate, in Sent Jacopsstrate ende in den Ouden Sac, ende sy sloughen 't al doot dat hemlieden wederstaen wilde, ende sonderlinghe worden daer doot ghesleghen de vleesschouwers, de makelaers, de vischcoepers ende de grauwerkers; daer was sulke bloetstortinghe ende sulc ghevecht, dat die van Gendt ghinghen tot halven schoene in 't bloedt. Dit siende de wevers ende de smede van Brugghe, sy quamen ter marct met Der Symoene Cokermoes, ende hilden hem met die van Gendt, ende die men wiste dat contrarie waren die van Gendt, die slouch men doot. De grave Lodewijc hadde wel nar doot ghesleghen ghesijn in Sent Amands-strate van Symoen Kokermoes knechten; de grave Lodewijc vlooe behendelyke uut Brugghe, sittende op eens landsmans merye tot Roeselaer, ende des andersdaghs quam hy te Rycelle up den sondach naer de prosessiedach; die van Gendt roefden Brugghe, ende waer dat sy heeren, oft edele, oft wetthouders vonden, die sloughen sy

alle doot, sy ghinghen in 's princhen hof, ende namen al dat sy daer vonden, ende voerden 't te Gendt waert, sonder den wijn, die in 's princhen keldre lach, bet dan xl. vaten roedts wijns, die sloughen sy alle den bodem uule, ende lieten vloten al den kelre dore, ende de Vier Ordenen, die haelden den wijn met kannen in haer covent, ende sy goten den wijn in vaten, ende dronker wel eene maent ane. De doode die verslegghen waren, die waren meest ghehaelt van den Vier Ordenen, ende begraven in haerlieder covente, ende daeromme consentheerden die van Gendt den Vier Ordenen den wijn te mogen halen. De heere van Pouke, Mer Hueyllardt wart ghebrocht te Brugghe ten predicaren, ende daer begraven up de presbiterye, in 't covent van den Predicaren; te Brugghe waren ghemaect drye groete carnieren by 's portiers huus; up 't kerckhof was een pit ghemaect daer c ende xvj lieden in waren gheworpen in haer hemden ende nedercleedere; tusschen der braemberchpoorte ende 's portiers huuze was eene pit daer lxxv eerlyke, notable poorters al ingeworpen waren, som in hare wambayse, som in hare hemde, ende veele met couscen ende schoens, want die van Gendt en wilden niet ghedoghen dat men se eerlyker ter eerden dade; in dien selven pit waren gheworpen Mer Jan Bouwin ende sijn broeder Wouter Bouwin; dese Jan was burgermeester van Brugghe, ende warer meer in gheworpen, andre die scepene ende raden, dekens ende hooftmans ghesijn hadden. Ten Predicaren waren begraven, veele die in 's princen dienst ghesijn hadden, als d'Amman van Brugghe, 's princen barbier, Jan van Gendt, valkeneere van den prince, ende meer andre dieners; daer was een carniere ghemaect by den ouden kerchove daer xcj lieden in gheworpen waren. Te Beverhout up 't velt waren verslegghen bet dan vj^m mannen van Brugghe, ende som van den Vryen,

van denwelken waren bet dan de iiij^m up 't velt begraven in groete pitten, met xxx, met xl. te gadre. In Brugghe waren bet dan iij^m mannen verslegghen; in Brugghe waren some cnapen van ryken poorters, uutlandsche knechten, ende die sloughen hare meesters doot, ende namen ende roefden haerlieder goet, goudt, silvere ende dierbare juwielen, alsoe wel als die van Gendt. Up den vierden dach naer de processie, welc was dy-cendach, doen quamen de neeringhen van Gendt in Brugghe, ghewapent met haren standarden staen ter marct, ende men maecte doen Pieteren De Wintere, capiteyn van Brugghe, dewelke wel ix jaer ballinc hadde ghesijn uut Brugghe, omme diverssche manslachten, ende hy dede dien van Gendt vellen ende breken de drye poorten te Brugghe, staende over de syde te Gendt waert; als Sente Cruuspoorte, de Gendtpoorte, ende Sente Katerinenpoorte, ende aldaer de vesten vullen, soe dat men by daghe ende by nachte vry in Brugghe ende uut Brugghe gaen ende kieren mochte, ende die van Gendt namen te Brugghe van den eerlijcsten ende van den rijcsten poorters ij^c, ende voerden se te Gendt te ghyzele. Up den Assencioens-avont, 's noenens, soe waest eene groete eerdtbevinghe, ende dierghelyke up den Sinxen avondt 's morghens tusschen den v ende den vj, soe dat veele kemeneyen ommevielen, ende tenewerc, yerenwerc, candealers, ende beckene vielen ter eerden. Binnen deser maendt ghecreghen die van Gendt alle de steeden van Vlaenderen, sonder Denremonde, daer de edele van Vlaenderen in waren, ende Oudenarde daer 's princhen lieden in waren; daeromme dat die van Gendt vergaderden een groet heere, ende trocken voer Oudenarde, daer sy voren laghen, bet dan vij weken. In 't selve jaer was eene groete steerfte. In Novembre quam Kaerle, de coninc van Vrankeryke, in Vlaenderen te hulpen den

grave Lodewijc, ende hy lach by Cortryke up de Schelde, wel xvj daghen lanc te velde, daer naer quam hy voer Ypere daer vele Bortoene bleven verslegghen van den Vlamingen. Up den xxvij^{ten} dach in Novembre gheviel de wijch te Roesbeeke, nu quam de coninc wel met xx^m mannen van wapenen te Paesschendale, up den Goudberch, by Roesbeke, ende bander zyde Philips van Artevelde met eenen groeten heercrachte van Vlaminghen, ende hy trac den coninc te ghemoete up den Goudberch. De coninc hadde ghemaect drye scharen ende ghestelt in goeder ordenantien, ende in 't vergaderen was zeere gevochten, ende wonnen de Vlaminghen de eerste bataillie, ende versloughen meest al dat jeghen hemlieden comen was. De Franssoyzen siende dat sy nalincx tardde van haren edelen verloren hadden, sy toghen de oli-flamme van den welken de Vlaminghe, als sy ze saghen wordden versaght, vervaert ende gheschoffiert, ende in dat toelopen wart Philips van Artevelde ghevelt ter eerden, zeere ghequetst, ende ghevanghen, ende was voer den coninc van Vrankeryke, ende den grave Lodewijc gheliedt, ende hem gheprezentheert, ende Philips couscen waren vore de knien ghevoedert met grauwen rugghen, ende men wist noyt hoe hy starf oft waer hy bevoer, ende de coninc ende de grave Lodewijc hadden de victorie, ende bleven daer groete menichte der Vlaminghe verslegghen. Die van Gendt, die ten Goudberghe ter bataillien niet gheweest en hadden, ende al noch meer dan eene halve mile van daer waren, hoerende dat Philips van Artevelde zeere ghequetst was ende ghevanghen, sy liepen wech te Oudenarde waert tot haren ghesellen, die Oudenarde beleit hadden; sy daden se upbreken, ende met hemlieden te Gendt waert kieren, ende doen coren sy eenen nieuwen capitein, eenen Franssoys Ackerman, dewelke by rade van die van Gendt screef an den coninc

van Inghelandt, omme hulpe ende bistant van hem te hebbene. Die van Brugghe verhoerende hoe 't te Roesbeke vergaen was, up de selve avondstonde omtrent schelle-tijdt in de nacht, een Christoffels Van Schote nam 's prin-chen baniere ende quam ter marct, ende al dat clergiet van Brugghe dat volghde hem, ende quamen ter marct met tortijtssen ende vierpannen, ende sy riepen van blij-schepen: *Vlaenderen Leeu*! Pieter De Wintre, broeder Clays Graye, sijn confessoer, ende alle hare ghesellen vlooen alle binnen der selver nacht behendelyke te Gendt wart, met haren schatte van gelde; daer naer quamen veele Bortoenen up Sent Andriesdach te Brugghe, edele lieden van wapenen, ende sy begonsten te roevene, ende der lieder huuzen up te slane; sy waren daeromme ghe-vanghen, by vj, by vij, ende by consente van den grave Lodewijc, sy waren te Brugghe up de marct aen 't pel-lorijn ghehanghen, ende de coninc dede te Brugghe ghe-bieden dat niemant in Vlaenderen roeven en soude up de galge. Up den xxij^{ten} dach in Laumaent quam Frans-soys Ackerman met dien van Gendt, beleyde Ardenborch, ghecreegh 't up den vij^{ten} dach, roefde de steede, stacker 't fier in, ende verbarrende se ende velde de poorten. In 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende lxxxij up den Assen-cioens-avond xix^{ten} dach in April, doen quamen die van Gendt met heercrachte voer Sente Cruuspoorte te Brug-ghe, ende schoten met busscen, ende met springhalen in de steede, ende sy verbarrenden alle de huuzen ende herberghen, staende tusschen Sente Cruuspoorte ende Sente Cruuskerke, ende van der kerken en verbarrende niet dan de choer, ende up den Assencioens-dach keer-den sy weeder in Gendt. Up Sent Urbaens-dach quam de bisschop van Noorwijc in Vlaenderen met eenen heere van Inghelsschen te helpen die van Gendt; comende by Dunkerke, die van Nyeupoort wordden 's gheware, van

Vuerne, van Dixmude, Westvrye ende Berghen-am-bacht, met die van Cassele, ende sy quamen alle derwaert geloepen, met groeten cudden, d'een voren, ende d'ander nar, ende alsoe wordden sy alle van den Inghelsschen verslegghen, ghemerct dat sy sonder hooftman ende sonder ordinancie quamen. De Inghelssche ghecreghen Brugborch, Duunkerke, Bergen, Nieupoort, Vuerne, ende Franssoys Ackerman dede den bisschop van Noorwije, met sinen Inghelsschen belegghen de stede van Ypere; die van Ypere vernemende de toecomste van den Inghelsschen, sy verbarrenden al dat bute muren omtrent de steede stont, kerken, cloesters ende huuzen. Als de bisschop Ypere beleidt hadde, doen quam de coninc van Vrankeryke te Vlaenderen waert, ende als de coninc Atrecht leden was, de bisschop die voer Ypere ix weken lanc gheleghen hadde, vernemende de comste van den coninc van Vrankeryke, hy vertrac van voer Ypere, ende voer te Berghen, ende te Burchburch, ende van danen te Calays; ende Franssois Ackerman vertrac oec van vore Ypere te Gendt waert. De coninc van Vrankeryke verhoerende dat de Inghelssche te Brughburch waren hy quam in Westvlaenderen, ende hy ghecreech Berghen ende Dunkerke; dit siende de bisschop hy voer over in Inghelandt. Binnen desen dat de coninc van Vrankeryke, ende de grave Lodewijc waren in Westvlaenderen, Franssois Ackerman ghecreech met groeter behendicheyt de steede van Oudenarde up Sente Lambrechtsdach, namen der ryker liede goedt, ende dreven se uuter steede, ende oec alle de edele, die in Oudenarde waren, vloouwen uut, ende up den vij^{ten} dach daer nar soe quamen, te Lilleghem by Calays, de boden van den ambassadeurs van bieede den coninghen, van Vrankeryke ende van Inghelandt, ende sy maecten een bestant van Sente Baefsdaghe tot half Meye gheduerende, ende in dit bestant waren

besloten die van Gendt ende d'land van Vlaenderen, ende al desen tijt gheduerende bleef de grave Lodewijc ligghende te Sent-Omars in den cloester te Sente Bertins; de hertoghe van Berry, dewelke te wive hadde de eenighe dochter van den grave van den Bonen, hy was sculdich te doene manschip den grave Lodewijc, ter cause van den graveschepe van Artoys, waer aff dat men 't graveschip van den Bonen in leene hilt; hier toe versocht wesende, hy verantwoordde dat hy ware een hertoghe, coninc's sone, conincs broedere, ende oem van den coninc Karle van Vrankeryke nu jeghewordich, menteneerende daeromme dat hy niet sculdich en was eenighen grave manschip te doene anders dan den coninc van Vrankeryke. De grave Lodewijc verantwoordde den hertoghe van Berry, dat men hem, noch domeyne, noch transport, noch settinghe gheven en soude, noch laten upheffen voer aen der stont dat hy ghedaen hadde manschip alsoe 't behoert, ende hieromme dedene de hertoghe van Berry drommen van sinen lieden, ende duwen tusschen eene bedsteede ende der wieech, soe dat hy binnen den vierden daghe starf. Dit viel in den cloester t' Sente Bertins, ende starf de grave Lodewijc up den ix^{ten} dach in Laumaent, in 't jaer Ons Heeren M. CCC. ende lxxxij, ende hy was begraven te Sente Pieters te Rycelle, ter Traelgien; hy regneerde als grave van Vlaenderen xxxvj jaer. Up den xij^{ten} dach in Sporkelke soe was uutgeroupen dbestandt, tusschen de twee coninghen, naer de voerscrevene maniere.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

INHOUD.

LIEDERIC VAN BUC.	Bl. 1
Liederic trekt naer Engeland	2
Verwint den reus Finaert en verlost zyne moeder	3
Huwt met Idonea, koning Lotharijs dochter	5
Lotharijs keurt dezen echt goed.	8
ANTHONIJS	11
BOSSCHAERT	11
ESTHOREYT	12
LIEDERIC VAN HAERLEBEKE	12
INGHELRAM	13
ANDACRE	13
BOUDEWIJN DE YZEREN.	
Ontschaekt Judith, Karels Kaluwen dochter	14
De Franschen door Boudewijn verslagen by Atrecht	14
Boudewijn als graef van Vlaenderen erkend	15
BOUDEWIJN DE KALE.	
Huwt met Eltrude van Engeland.	16
ARNOUD DE OUDE.	16
BOUDEWIJN DE JONGE, huwt met Machtilde van Saksen	17
ARNOUD DE JONGE.	
Huwt met Suzanne van Lombardie	17
BOUDEWIJN met den Schoonen Baerde.	
Huwt met Ogive van Luxemburg	18
BOUDEWIJN VAN RIJSSEL.	
Huwt met Adele van Frankrijk.	18
Keizer Hendrik komt met een machtig leger in Vlaenderen	19
Slag by Kassel door Boudewijn gewonnen.	19
Robrecht de Vries wint het kasteel te Nijmegen.	20
Boudewijn van Bergen huwt met Richilde van Henegouwen	20
BOUDEWIJN VAN BERGEN.	
Boudewijn schenkt zynen broeder, Robrecht den Vries, Walkeren,	
de Vierambachten en 't land van Aelst	22
Hy sticht het klooster te Hannon	22

ARNOUD DE SIMPELE.

Krijg der Vlamingen tegen Richilde van Henegouwen	Bl. 23
Robrecht de Vries wint de stad Lessene	25
De koning van Frankrijk komt met een leger Richilde te hulp	26
De Vlamingen winnen de stad Rijssel op Richilde	29
Robrecht de Vries doet Vlaendren's grenssteden versterken :	
Rijssel, S. Omaers, Belle, Bergen en Cassel	29
Vereenigt eene groote heirmacht te Cassel	30
Het fransche leger verschijnt voor Cassel	30
Robrecht de Vries trekt het te gemoet, en jaegt de Franschen op de vlucht	31
De graef Arnoud sneuvelt in den slag en Richilde wordt gevangen.	31
De koning van Frankrijk versamelt een ander leger te Vitry	32

BOUDEWIJN DE ONNOZELE.

Boudewijn roept die van Henegouwen, Picardie en Artois onder de wapens tegen de Vlamingen.	32
Robrecht de Vries vergadert de Vlamingen te Cassel.	33
Tusschen S. Omaers en Cassel worden de legers handgemeen; de Walen worden er door de Vlamingen verslagen en graef Boudewijn blijft in den strijd.	33
Robrecht de Vries huwt met Gertruide van Saksen	33

ROBRECHT DE VRIES.

Robrecht wordt als graef van Vlaenderen erkend, door den keizer en den koning van Frankrijk, by het vredeverdrag van Ments.	35
Richilde wordt in vryheid gesteld en bekomt de casselry Aude- naerde als douarie	35
Richilde vertrekt zich in het klooster te Hannon, waer zy sterft.	36

ROBRECHT DE JONGE.

Robrecht trekt te Antiochie en Jerusalem, met Godefried van Bouillon.	37
Hy sterft in 1111	37

BOUDEWIJN HAPKIN.

Rechtspleging van Boudewijn te Wynendale op Hendrik van Caloo en deszelfs gezellen, die eenige kooplieden bestolen en vermoord hadden	39
Hy doet den heer van Orscamp, die twee koeyen eener weduwe ont- nomen had, gelaersd en gespoord in een ziedend verwketel werpen.	43
Hy wordt Hapkin genaemd, om dat hy steeds een bijlken in de hand droeg.	44
Hy wordt gekwetst in het beleg van Rouaen en sterft aen deze kwetzuer te S. Bertins in 1118	44
Hy schenkt Poperinge aen de abdy van S. Bertin	45

KAREL DE KALE.

Hy wint de kasteelen Saint-Pol en Avennes, en doet dezelve slechten.	46
--	----

Vrouw Clementia, moeder van Boudewijn Hapkin, komt met een groot getal Franschen in Vlaenderen, neemt Oudenaerde in, en doet het in brand steken.	47
Karel trekt met zijn leger op de fransche grens; neemt Hesdin, Bonen (Boulogne), Coucy en S. Venant.	47
Hongersnood in Vlaenderen.	47
Mildadigheid van graef Karel	48
Lambrecht Van Straten, Bertolf, de proost van S. Donaes en Bosschaert Van Straten koopen al het graen op	48
Graef Karel doet dit koorn ten matigen pryze verkoopen, en behandelt Lambrecht en Bertolf als woekeraers; hy doet het geld dat er van gekomen was den armen deelen, op raed van Tammaert, zijn almoessenier.	49
Bosschaert Van Straten verستelt de palen van Tammaert's boomgaerd te Orscamp, en doet er de rype kerssen wegnemen.	50
Bosschaert en Lambrecht Van Straten vereenigen eenige macht, trekken te Orscamp, verwoesten Tammaert's boomgaerd, werpen zijn kasteel aldaer om, en in het gevecht wordt Tammaert's oom verslagen	51
Karel geeft bevel aen Lambrecht Van Straten van het fruit aen Tammaert wedertekeeren, de boomen te herstellen en het kasteeltjen te herbouwen	52
De abt van S. Bertins verschijnt op Dertiendag (Drie Koningendag) voor den graef, en klaegt hem dat Bosschaert Van Straten de tienden, welke hy in pacht had, niet betaelde.	52
De graef ontbiedt Bertolf, den proost van S. Donaes, en beveelt hem deze tienden binnen de acht dagen te betalen, op de verbeurte zyner officie	54
De familie Van Straten vereenigt zich te Ypre, en besluit zich op graef Karel te wreken.	54
Bosschaert Van Straten slaet den graef dood in S. Donaeskerk te Brugge.	55
Tammaert en andere dienaers des graefs worden mede vermoord.	55
Lambrecht Van Straten en deszelfs medepligtigen versterken zich in den burcht en het Gyzelhuis te Brugge	56
Des graven lichaem wordt in S. Christoffelskerk begraven.	56
Willem van Loo, oom des vermoorden graefs, versamelt eenige krijgsmacht om de dood zijns neefs te wreken	57
Willem van Loo wordt als graef van Vlaenderen gehouden.	57
Lambrecht Van Straten wordt gevangen en onthoofd.	59
Isaac, een der saemgezwoorren, wordt te Terenborch (Terouanne) gevangen en te Arie door paerden van een gescheurd	60

De proost Bertolf Van Straten wordt te Watene uit het klooster gehaeld en te Ypre gerecht	61
Bosschaert Van Straten wordt te Rijssel aengehouden en opgehangen.	62
Lodewijk de Grove, koning van Frankrijk, komt in Vlaenderen; te Brugge dwingt hy de saemgezwoornden den burcht over te geven.	64
Het lichaem van den vermoorden graef wordt uit S. Christoffels naer S. Donaeskerk vervoerd	64
De koning schenkt het graefschap Vlaenderen aen zynen zwager Willem van Normandie; Willem van Loo, die zich van zyne hoop vervallen ziet, maekt toebereidselen ten oorloge	65
Willem van Loo valt te Ypre in des konings handen en wordt gedwongen manschap te doen aen Willem van Normandie . . .	65
Willem van Loo vlucht in Engeland, en verkrijgt aldaer het graefschap Kent	65
Na 24 jaren kwam hy in Vlaenderen terug en stichtte het kanoniks kapittel te Loo	65
WILLEM VAN NORMANDIE.	
Moedwillige regeringswijs dezès graefs	66
Willem van Loo komt met Engelschen in Vlaenderen tegen Willem van Normandie	66
Arnold van Denemerken staet het recht, dat hy op Vlaenderen mocht hebben, aen Willem van Normandie af.	67
De standen van Vlaenderen zenden boden naer Diederijk van Elzaten, om hem het graefschap aen te bieden	67
Diederik wordt als graef ontvangen in de drie groote steden van Vlaenderen: Gent, Brugge en Ypre	68
Vereeniging der vlaemsche staten op het stadhuis te Gent, waer Willem van Normandie, als graef van Vlaenderen, wordt afgesteld.	68
Willem van Normandie belegert Aelst; een schutter, genaemd Cazijn, treft den graef in den schouder, en zeven dagen nader- hand sterft hy aen deze wonde	69
DIEDERIK VAN ELZATEN.	
Diederik staet aen Clementia, de weduwe van den jongen Robrecht, het derde deel van Vlaenderen af, voor hare byleving	69
Diederik van Elzaten trekt op kruisvaert naer Jerusalem . . .	70
Hy huwt met Sibille, dochter van Fulco, koning van Jerusalem.	71
Het heilig bloed wordt naer Brugge gezonden	73
Diederik sticht het klooster te Watene, waer hy zyne laetste dagen slijt en sterft in 1170.	74
PHILIPS VAN ELZATEN.	
Hy huwde met de gravinne van Vermandois	75
Floris van Holland bezet het eiland Walcheren, dat tot Vlaen- deren hoorde	75

- Floris trekt in Elzaten met eene machtige heirbende; Philips van Elzaten trekt hem met een leger van 15,000 mannen te gemoet; strijd voor Amerstein, waer de graef van Holland gevangen wordt in 1178 75
- Philips schenkt, als bruidschat, aen zyne nichte, die met den koning van Frankrijk in den echt trad, de steden Arie, S. Omaers, Calais, Gysen 76
- Philips voert oorlog in Normandie, op welkers kusten de vlaemsche schepen worden aengevallen 76
- Vrede tusschen Floris van Holland en Philips, den graef van Vlaenderen, waerby Floris beloofde nimmermeer de wapens te dragen tegen Vlaenderen 77
- De dijk te Damme doorgestroomd, wordt door Hollanders vermaekt en de stad voert sinds den naem van Hondsdam 78
- Philips besluit tot eenen kruistocht naer Jerusalem 79
- De graef Philips komt te Akers in Syrie aen 81
- Philips komt te Jerusalem. 82
- De graef wordt by zijn wederkeeren door Nobiliter aengevallen. 83
- Philips randt buiten Cesarie Nobiliter aen, en daer worden meer dan 3000 Sarrasynen verslagen; de graef zelve verwint Nobiliter, en neemt deszelfs schild, waerop een klimmende leeuw van sable was afgebeeld, dat sinds Vlaenderen tot wapen verstrekte 85
- Tweede gevecht buiten Cesarie; Philips behaelt andermael de zege op een leger van 12,000 Sarrasynen en komt behouden te Akers binnen 87
- Philips trekt naer Creten 88
- Philips by zyne terugkomst uit Palestine, houdt zich te Lissabon op, en huwt er Machtilde, de koninginne van Portugal. 89
- Philips keert naer Vlaenderen te lande, Machtilde langs zee met 16 rijkgeladen schepen 89
- De zeeroovers van Cherbourg slaen 13 schepen der koninginne aen. 90
- Philips van Elzaten vaert met eenige Hollandsche en Pruissensche oorlogsschepen naer Cherbourg, zyner echtgenote ter wrake. 91
- Hy veroverd de stad Cherbourg en neemt de voorname der genen, die zich aen strooptochten plichtig gemaakt hadden, gevangen. 93
- De koning van Frankrijk dit vernemende, doet den grave bannen en legt deszelfs drie graefschappen: Vlaenderen, Vermandois en Artois, te zyner tafel 94
- Toen Philips dit vernam, dede hy, ten byzijn van 's konings afgevaardigden, onthoefden de bastarden van Rouaen, van Harcourt, van Monfort, met ontelleyke andere voorname ridders, en de lichamen op wielen stellen langs de vlaemsche zee-kusten, van Biervliet tot Bologne. 95

De graef Philips maekt een verbond met den bisschop van Keulen, den graef van Ardenen, van Henegouwen, tegen den koning van Frankrijk.	99
De fransche koning vlucht van Amiens naer Compiegne terug, en roept op nieuw de heeren van Normandie onder de wapens.	99
Philips versterkt zich te Choisy, niet ver van Compiegne, en valt de Franschen aen, die eene volkomene nederlaeg lyden.	100
De vrede tusschen Vlaenderen en Frankrijk getroffen.	103
De Sarrasynen verwoesten Jerusalem, Caffa en bedreigen Akers in 1188.	104
Philips van Elzaten snelt den koning van Akers ter hulp. De stad wordt ontzet.	105
De stad Akers andermael door de Turken belegerd en ingenomen in 1191.	107
Philips van Elzaten verwint den koning van Abeline, en neemt deszelfs schild, waerop een Leeuw van sabel was afgemaeld, tot wapen aen, welk sinds aen Vlaenderen is gebleven.	107
De Christenen verliezen het veld voor Akers en Philips van Elzaten sterft kort nadien van zyne wonden.	100
BOUDEWIJN VAN HENEGOUWEN.	
Boudewijn moet Arie, S. Omaers, het land van Gyzen en van Bonen (Boulogne) aen Frankrijk afstaen, eer de koning hem als graef van Vlaenderen erkenne.	111
Boudewijns echtgenote, Margareta van Elzaten, sterft te Brugge.	112
BOUDEWIJN VAN BERGEN.	
Groote feest in het hof te Parijs.	112
Boudewijn belooft aldaer op den pauw, nimmer wapenen tegen Christenen te voeren, voor hy zijn oom, Philips van Elzaten, door de Turken voor Akers verslagen, gewroken had.	112
Boudewijn, aen het hoofd eens talrijk legers, trekt naer het Oosten.	113
Beroerte te Constantinopel. Alexius ontnaemt zynen broeder de kroon en doet zich als keizer erkennen.	114
Het christenleger sluit Constantinopel in, en vechtender hand dringt het in de stad.	115
Boudewijn wordt keizer te Constantinopel gekozen in 1202.	118
Boudewijn sneuvelt in een strijd voor Andrinopel in 1205.	121
Heindrik, Boudewijns broeder, wordt in zyne plaets, tot keizer van Constantinopel aengesteld.	122
Eenigen beweren dat graef Boudewijn voor Andrinopel niet bleef, maer ontkwam; en dat hy in Vlaenderen wederkeerde, waer Joanna hem te Markette deed ophangen.	123

JOANNA VAN CONSTANTINOPEL.

- Zy huwt met Fernant van Portugal. 123
- De Gentenaers vallen in Kortrijk en Fernant is gedwongen de vlucht te nemen 124
- Graef Fernant doet den keizer Otto manschap van Vlaenderen. 125
- Hy eischt van Frankrijk de steden weder, die voormaels tot Vlaenderen behoorden : S. Omaers, Arie, Calais, Gyzen, Orchies, Rijssel, Bethune en Douai 126
- De koning van Frankrijk verschijnt met eene talryke vloot te Damme, en bezet Brugge en Ypre. 126
- Graef Fernant maakt een verbond met den koning van Engeland, en verwoest Gascogne en Guianen tot dicht by Orleans . . . 127
- De koning van Frankrijk roept al zyne leenhouders te wapen en bedreigt Vlaenderen 127
- Fernant vraegt den duitschen keizer hulp, die zelf, met eene aanzienlyke krijgsmacht, en door de Engelschen ondersteund, te Mortaigne, by Doornijk, nederkwam. 128
- Slag te Bouvines. 129
- Fernant valt in de handen der Franschen, die hem 11 jaren gevangen houden 131
- Fernant sterft te Rijssel in 1229 en wordt te Markette begraven. 131
- Gravinne Joanna treedt in tweeden echt met Thomas van Savoyen. 131
- Joanna sterft in 1244. 132

MARGARETA VAN CONSTANTINOPEL.

- Was eerst met Bouchard van Avennes gehuwd, later met Willem van Dampierre, en had kinderen by beiden 132
- Twist tusschen de afstammelingen van Bouchard en die van Willem, nopens de graefschappen Vlaenderen en Henegouw. 133
- Jan en Boudewijn van Avennes, als natuerlyke kinderen, worden tot het erven van leenen niet toegelaten. 133
- Zy dagen hunne moeder voor de marmeren tafel van koning Lodewijk te Parijs 134
- Koning Lodewijk's vonnis had tot gevolg dat Guido van Dampierre, graef van Vlaenderen werd, en Jan van Avennes, graef van Henegouw 136
- Willem van Dampierre vergezelt koning Lodewijk in Barbarie, wordt daer gevangen en sterft by zijn terugkomst 136
- Margareta van Constantinopel sterft te Flines in het klooster in 1278. 137

GUIDO VAN DAMPIERRE.

- Huwt met Fokaert's dochter van Bethune, na hare dood met Isabelle van Luxembourg. 138
- Guido belooft zyne dochter Philippina aen den ersprins van Engeland. 139

Koning Philips van Frankrijk hierover zeer vergramd	139
Philippina wordt te Parijs vastgesteld, en de Franschen bedreigen Vlaenderen met een talrijk leger	141
Philippina wordt door vergift omgebracht in 1296	142
De Vlamingen verliezen den slag te Veurne, door het verraed van den bailliu van Veurne	144
De Franschen overmeesteren Rijssel en krygen Kortrijk en Brugge by verdrag	146
Bestand van twee jaren tusschen Vlaenderen en Frankrijk.	146
Graef Guido trekt te Parijs om over de vrede te handelen; hy wordt daer verraderlijk in boeyen geslagen en met zijn gevolg vast gehouden.	147
Koning Philips de Schoone komt in Vlaenderen, en toen hy vertrok, liet hy alhier Jacob van Sint-Pol als opperbestuerder	150
Willekeurig bestuer van Jacob van S. ^t -Pol.	151
De fransche huerlingen worden te Brugge <i>Snackaerts</i> genaemd	151
Pieter De Coninc, de deken der Wevers, vertrekt zich te Ardenburg, door eene groote menigte ambachtslieden gevolgd	152
Jan Breydel versamelt volk te Sluis en te Damme	152
Brugge weigert de belastingen te betalen	152
Jacob van S. ^t -Pol besluit hierover wraek te nemen, maer toen hy Brugge naderde, verliet het grootste deel der bevolking de stad en ging zich by Pieter De Coninc en Jan Breydel vervoegen	152
Des anderdaegs kwam P. De Coninc met eene gewapende krijgsschaer de Kruispoort, en Jan Breydel de Speypoort binnen, onder 't geroep van: Schild en vriend, wat Waelsch is, valsch is, sla dood!	153
Al de Franschen worden te Brugge omgebracht, ter nauwer nood ontsnapt Jacob van S. ^t -Pol	154
De koning van Frankrijk zweert hierover wraek te nemen, en roept al zyne leenmannen te wapen	155
Vlaenderen stelt een machtig leger te been.	157
Slag te Groeninge, by Kortrijk, waer de Franschen door de Vlamingen worden verslagen	159
Daer bleven meer dan 15,000 fransche edelen op 't veld	160
Namen der voorname Franschen, die in het klooster van Groeningen begraven worden.	161
Kloekmoedigheid van broeder Willem van Saeftingen.	162
De koning van Frankrijk ligt een nieuw leger tegen Vlaenderen, maer keert moedeloos naer Parijs terug	163
Zeeslag voor Zierikzee.	164
Slag te Mons en Puelle, waer 8000 Franschen sneuvelen.	164
De Vlamingen verwoesten het land van Artois	166

De koning van Frankrijk belegert Rijssel	167
Vrede tusschen Vlaenderen en Frankrijk	168
Graef Guido, uit het gevang te Parijs verlosd, wordt met vreugde in Vlaenderen ontvangen.	169
Hy sterft den 22 maert 1304	169
ROBRECHT VAN NEVERS of VAN BETHUNE.	
Verwint Meinfroid en Corradin in Pouille (Apulië)	170
Hy huwt, in tweeden echt, met de gravinne van Nevers.	170
De Templiers worden uitgeroeid in 1307	170
Koning Lodewijk van Frankrijk koopt met een machtig leger in Vlaenderen.	171
Robrecht verslaet de fransche legermacht in de omstreken van Kortrijk; koning Lodewijk neemt de vlucht	172
Vrede tusschen Vlaenderen en Frankrijk gesloten in 1319.	172
Lodewijk van Nevers huwt met de konings dochter van Frankrijk.	173
Lodewijk van Nevers, door het toedoen van Robrecht van Cassel, wordt te Rupelmonde vastgehouden.	174
Lodewijk van Nevers uit de vangenis verlosd	177
Lodewijk van Nevers sterft in 1321	178
Graef Robrecht van Nevers sterft te Ypre in 1322	178
LODEWIJK VAN NEVERS.	
Lodewijk van Nevers, graef Robrecht's kleinzoon, wordt, als graef van Vlaenderen, ingehuldigd.	179
Mattheus, graef van Lorreinen, en Robrecht van Cassel beweren recht op Vlaenderen te hebben	180
Het graefschap van Vlaenderen wordt, door Frankrijks genoten, aan Lodewijk van Nevers toegewezen	181
Het bailliuschap van het water ter Sluis staet graef Lodewijk aan zijn oom Jan van Namen af, waeruit groote onlusten te Brugge ontstaen	181
Gevecht voor de stad Sluis. De Bruggelingen krygen Jan van Namen gevangen, in 1323	184
De Bruggelingen verwoesten de stad Sluis	184
De graef Jan van Namen ontsnapt uit het gevang	186
Beroerte in Vlaenderen ontstaen, door 't vermeederen der zettingen.	187
Graef Lodewijk verblijft meest te Nevers	188
De onlusten hernemen met meerder woede. Die van het Noord- vrye kiezen Zeger Jansone tot hun hoofdman en die van het Oostvrye Lambrecht Bouwin. Vele kasteelen worden ingenomen en geslecht	188
Graef Lodewijk koopt in Vlaenderen, en doet Ardenborch, Oostborch en Gistele versterken en bezetten	189

Zeger Janssone belegert Gistele en Lambrecht Bouwin Ardenborch.	189
Te Brugge wordt Clais Zannekin, een der rijkste van Veurne-ambacht, tot kapitein aangesteld	190
Zannekin veroverd Veurne, Bergen, Brugborch, Cassel, Belle en Duinkerke, op den graef.	190
Graef Lodewijk tracht zich te Kortrijk tegen die van Brugge te versterken, maer willende vluchten, wordt hy door de inwooners van Kortrijk vastgezet	191
Graef Lodewijk wordt naer Brugge gevoerd op een klein paerdeken en in de Halle opgehouden	192
Clais Zannekin wordt te Ypre heerlijk binnengelaten.	193
De Bruggelingen stellen Robrecht van Vlaenderen als ruwaert aen, en bedreigen Gent en Oudenaerde.	193
Strijd by Deinze. De Gentenaers moeten wyken, Willem Wennaer blijft in den strijd	194
Gent door Robrecht van Vlaenderen beleid.	195
Mislukten aenval op Geraerdsbergen	196
Zeger Janssone neemt Kortrijk	196
Robrecht van Vlaenderen heft het beleg van Gent en Oudenaerde op, en houdt zijn winterkwartier te Eecloo	197
Gevecht te Assenede door de Bruggelingen verloren	197
De vrede gesloten; graef Lodewijk uit het gevang verlost in 1325.	198
Andermael ontstaen er beroerten in 't Westvrye.	199
De koning van Frankrijk koomt met een machtig leger te Cassel; de Vlamingen moeten wyken (1328)	199
Lambrecht Bouwin en andere aanleiders worden levende op raderen gesteld, Zeger Janssone vlucht in Zeeland.	199
Zeger Janssone verschijnt aen het hoofd van 300 krygers te Oudenborch, verliest het veld, wordt gevangen en met zijn zoon onthoofd en op wielen gesteld.	200
Geboorte van Lodewijk van Male	200
In het zelfde jaer 1330 sterven Jan van Namen en Robrecht van Vlaenderen	201
Graef Lodewijk koopt de stad Mechelen in 1332	201
Oorlog tusschen Frankrijk en Engeland	201
Philips van Valois wordt koning van Frankrijk gekozen	202
Eduard, de koning van Engeland, verwoest Frankrijk	203
De graef van Vlaenderen houdt de party van Philips van Valois, waer door de handel en nyverheid in Vlaenderen te niet gingen.	203
Die van Gent stellen Jacob Van Artevelde tot kapitein aen, en maken een handelverbond met de Engelschen.	203
Artois, Vermandois en Picardie, door de Eugelschen en Vlamingen verwoesd	204

Zeeslag van Sluis in 1342. De Engelschen, door hulp der Vla- mingen, verwinnen de fransche vloot	204
Jacob van Artevelde belegert Doornik.	204
De vrede wordt gesloten (1343); graef Lodewijk koopt in Vlaen- deren terug	205
Die van Ypre verwoesten Poperinge, om dat men aldaer wolle lakens begon te maken	205
Jacob Van Artevelde stelt voor den prins van Waels, tot graef van Vlaenderen aen te nemen; hy wordt door de party der Wevers doodgeslagen, die zijn huis afbreken.	206
Slag te Cressy in 1346; koning Eduard van Engeland behield de victorie. Daer bleef graef Lodewijk, die de fransche zyde hield, verslagen.	206
LODEWIJK VAN MALE.	
Hy doet den koning manschap van de graefschappen Vlaenderen, Nevers en Rethiers.	208
Koning Eduard, na den slag van Cressy, belegert Calais	208
De Engelschen verwoesten Terenburch (Terouanne), uitgezon- derd Onzer Vrouwenkerk.	209
De bruiloft van graef Lodewijk en Isabella van Engeland wordt te S. Winoksbergen besloten	210
Het huwelijksfeest moest te Gent gehouden worden, na Paesschen; weinige dagen, voor den vastgestelden dag, vlucht de graef uit Vlaenderen, en begeeft zich by koning Philips van Frankrijk.	210
Graef Lodewijk huwt met Margarita van Braband	211
De groote veldslag voor Cassel, waer de Franschen door de Vlamingen verwonnen worden, in 1347.	212
De stad Calais, na ongeveer één jaer belegering, geeft zich aen de Vlamingen en Engelschen over	217
Aelst, door de Gentenaers belegerd, wordt door graef Lodewijk ontzet.	219
Vrede te Duinkerke gesloten tusschen den graef en de steden Gent en Ypre, door tusschenkomst van den hertog van Lancaster	220
De Kruisbroeders in Vlaenderen, in 1349.	221
Groote bedevaert naer Rome, om den aflaat in 1350.	221
Koning Philips van Frankrijk sterft	222
Graef Lodewijk trekt, met een groot gevolg, naer Parijs, om den koning manschap te doen.	222
Graef Lodewijk verzoekt den koning ten feestmale, en maekt een vuer van pladenen en maderenen nappen (<i>palm- en eikenhouten drinkbekers</i>)	223
Zeegevecht te Zwartenuwalle; graef Willem van Holland behoudt den zege op zyne moeder	224

Margareta, graef Lodewijks echtgenote, doet eene byzit van haer man dooden	225
Lodewijk verwint de Brabanders by Brussel en bezet die stad	226
Veldslag te Santvliet door Lodewijk op de Brabanders gewonnen.	227
Veldslag dicht by Poitiers, door de Franschen verloren	227
Het dak van S. Salvatorskerk te Brugge door een brand in asschen gelegd.	228
Vredetractaet, tusschen Frankrijk en Engeland te Brugge gesloten in 1360	228
De hertog Philips van Bourgondie huwt met Margareta van Male in 1369	230
Mirakel van de geconsacreerde hostien te Brussel	230
Veldslag te Baerswilder, in Gelderen, waer de Brabanders de nederlage hadden	231
De dansers in Vlaenderen (1374)	231
De hertoginne van Lancaster bevalt te Gent van eenen zoon, die Jan van Gent wordt genaemd	232
De dijk te Biervliet breekt door, in 1376, en 15 parochien verdrinken.	232
Twist der twee pauzen: Urbanus van Rome en Clemens van Avignon.	233
Oorlog tusschen Gent en Brugge om 't gedelf van de Lei, in 1379.	234
Philips van Artevelde wordt hoofdman te Gent gekozen	241
's Graven kasteel te Male verwoesd	241
Gent door den graef belegerd, maer haest ontzet	242
Veldslag te Beverhout, door de Gentenaers op 's graven leger gewonnen	243
Philips van Artevelde overmeestert Brugge.	244
De koning Karel van Frankrijk koopt met een groote heirkraft in Vlaenderen.	246
Philips van Artevelde trekt hem te gemoet.	246
Slag te Roosbeke, waer Philips Van Artevelde sneuvelt in 1382.	246
Francois Ackerman wordt te Gent tot hoofdman aangesteld.	246
Francois Ackerman neemt Ardenburch in, en koopt te Brugge, waer hy de versterkingen naer Gent toe, dede slechten	247
De Engelschen ondersteunen de Vlamingen, die gesamentlijk Ypre beleggen.	249
De koning van Frankrijk verschijnt aen het hoofd van zijn leger in Vlaenderen, en ontzet Ypre	249
Francois Ackerman wint Oudenaerde.	249
Bestand te Lilleghem, by Calais, gemaakt.	249
Graef Lodewijk wordt door het volk van den hertog van Berry, te S. ^t Omaers, vermoord (1383)	250

Margareta, graef Lodewijks echtgenote, doet eene byzit van haer man dooden	225
Lodewijk verwint de Brabanders by Brussel en bezet die stad	226
Veldslag te Santvliet door Lodewijk op de Brabanders gewonnen.	227
Veldslag digt by Poitiers, door de Franschen verloren	227
Het dak van S. Salvatorskerk te Brugge door een brand in asschen gelegd.	228
Vredetractaet, tusschen Frankrijk en Engeland te Brugge gesloten in 1360	228
De hertog Philips van Bourgondie huwt met Margareta van Male in 1369	230
Mirakel van de geconsacreerde hostien te Brussel	230
Veldslag te Baerswilder, in Gelderen, waer de Brabanders de nederlage hadden	231
De dansers in Vlaenderen (1374)	231
De hertoginne van Lancaster bevalt te Gent van eenen zoon, die Jan van Gent wordt genaemd	232
De dijk te Biervliet breekt door, in 1376, en 15 parochien verdrinken.	232
Twist der twee pauzen: Urbanus van Rome en Clemens van Avignon.	233
Oorlog tusschen Gent en Brugge om 't gedelf van de Lei, in 1379.	234
Philips van Artevelde wordt hoofdman te Gent gekozen	241
's Graven kasteel te Male verwoesd	241
Gent door den graef belegerd, maer haest ontzet	242
Veldslag te Beverhout, door de Gentenaers op 's graven leger gewonnen	243
Philips van Artevelde overmeestert Brugge.	244
De koning Karel van Frankrijk komt met een groote heirkraft in Vlaenderen.	246
Philips van Artevelde trekt hem te gemoet.	246
Slag te Roosbeke, waer Philips Van Artevelde sneuvelt in 1382.	246
Francois Ackerman wordt te Gent tot hoofdman aangesteld.	246
Francois Ackerman neemt Ardenburch in, en komt te Brugge, waer hy de versterkingen naer Gent toe, dede slechten	247
De Engelschen ondersteunen de Vlamingen, die gesamentlijk Ypre beleggen.	249
De koning van Frankrijk verschijnt aen het hoofd van zijn leger in Vlaenderen, en ontzet Ypre	249
Francois Ackerman wint Oudenaerde.	249
Bestand te Lilleghem, by Calais, gemaakt.	249
Graef Lodewijk wordt door het volk van den hertog van Berry, te S. ^t Omaers, vermoord (1383)	250

Maatschappij der Vlaemsche Bibliophilen

Bd.: 1. Ser., 3,1. 1839

Gent 1839

Belg. 170 o,I-3,1/2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10274127-6